

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 11.6.2024
COM(2024) 950 final

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN KESKUSPANKILLE, EUROOPAN TALOUS- JA
SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE**

EU:n oikeusalan tulostaulu 2024

1. JOHDANTO

Tehokkaat oikeuslaitokset ovat olennaisen tärkeitä EU:n lainsäädännön soveltamisessa ja täytäntöönpanossa sekä oikeusvaltioperiaatteen ja muiden Euroopan unionin perustana olevien ja jäsenvaltioille yhteisten arvojen ylläpitämisessä. Kansalliset tuomioistuimet toimivat EU:n tuomioistuimina soveltaessaan EU:n lainsäädäntöä, ja EU:n lainsäädännössä säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien tehokkaan täytäntöönpanon varmistaminen on ennen kaikkea kansallisten tuomioistuinten tehtävä (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 19 artikla).

Tehokkaat oikeuslaitokset ovat olennaisen tärkeitä myös keskinäisen luottamuksen, investointi-ilmapiiirin parantamisen ja pitkän aikavälin kasvun kannalta. Tämän vuoksi kansallisten oikeuslaitosten toiminnan tehokkuuden, laadun ja riippumattomuuden parantaminen kuuluu eurooppalaisen ohjausjakson eli EU:n talouspolitiikan vuosittaisen ohjausjakson painopisteisiin. Vuotuisessa selvityksessä kestävästä kasvusta 2024¹ esitetään EU:n talous- ja työllisyyspolitiikan painopisteet ja vahvistetaan, että tehokkaat oikeuslaitokset ja jäsenvaltioiden liiketoimintaympäristö sekä ihmisten hyväksi toimiva talous ovat yhteydessä toisiinsa.² Hyvin toimivat ja täysin riippumattomat oikeuslaitokset voivat vaikuttaa myönteisesti investointeihin, ja ne ovat keskeinen tekijä investointien suojelemisessa. Siten ne voivat edistää tuottavuutta ja kilpailukykyä. Niillä on myös tärkeä rooli sopimusten, hallinnollisten päätösten ja riidanratkaisujen tehokkaan rajat ylittävän täytäntöönpanon varmistamisessa, mikä on olennaista sisämarkkinoiden toiminnan kannalta.³

EU:n oikeusalan tulostaulussa esitetään vuotuinen yleiskatsaus indikaattoreihin, joilla tarkastellaan tehokkaasti toimivan oikeuslaitoksen keskeisiä ominaisuuksia. Nämä ominaisuudet ovat:

- tehokkuus
- laatu
- riippumattomuus.

Vuoden 2024 tulostaulussa laajennetaan näitä kolmea ominaisuutta koskevia indikaattoreita, mukaan lukien järjestelyt, joilla tuetaan vammaisten henkilöiden osallistumista oikeusalan ammattihenkilöinä, sekä oikeudenkäytön digitalisointi, jolla on ollut ratkaiseva merkitys tuomioistuinten toiminnan ylläpitämisessä covid-19-pandemian aikana ja niiden toipumisen tukemisessa pandemian jälkeen sekä yleisemmin oikeuslaitosten tehokkuuden ja saavutettavuuden edistämisessä.⁴ Tämänvuotisessa tulostaulussa vahvistetaan kaikkien kolmen ominaisuuden ”liiketoiminnallista” ulottuvuutta esittämällä jälleen tietoja korruptiontorjunnan tehokkuudesta. Vuoden 2024 tulostaulussa esitetään myös, miten oikeuslaitosten palautuminen covid-19-pandemian vaikutuksista on edennyt.

¹ COM(2023) 901 final.

² Oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen ja erityisesti riippumattomat, laadukkaat ja tehokkaat oikeuslaitokset, oikeusvarmuus sekä yhdenvertaisuus lain edessä ovat myös investointeja ja innovointia edistävän liiketoimintaympäristön keskeisiä osatekijöitä. COM(2023) 901 final, s. 6.

³ Ks. komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle sisämarkkinoiden esteiden tunnistamisesta ja poistamisesta (COM(2020) 93) ja siihen liittyvä asiakirja SWD(2020) 54.

⁴ Ks. komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, *Oikeudenkäytön digitalisointi Euroopan unionissa: Välineet mahdollisuuksien hyödyntämiseen* (COM(2020) 710) ja siihen liittyvä asiakirja SWD(2020) 540.

– Oikeusvaltioperiaatetta koskeva vuosittainen tarkastelukierros –

Kuten puheenjohtaja Ursula von der Leyenin poliittisissa suuntaviivoissa ilmoitettiin, komissio on ottanut käyttöön kattavan oikeusvaltioperiaatetta koskevan vuosittaisen tarkastelukierroksen seuratakseen entistä tarkemmin oikeusvaltiokehitystä jäsenvaltioissa. Se toimii ennaltaehkäisevänä välineenä, jonka avulla edistetään vuoropuhelua ja yhteistä ymmärrystä oikeusvaltiokysymyksistä. Tarkastelukierroksen keskiössä on vuotuinen oikeusvaltiokertomus, jossa esitetään yhteenvedo merkittävistä – sekä myönteisistä että kielteisistä – kehityssuuntauksista kaikissa jäsenvaltioissa ja koko unionissa. Oikeusvaltiokertomukset, myös 5. heinäkuuta 2023 julkaistu vuoden 2023 painos, perustuvat useisiin eri lähteisiin, muun muassa EU:n oikeusalan tulostauluun.⁵ Lisäksi oikeusalan tulostaulua 2024 on kehitetty edelleen niin, että siinä otetaan huomioon vuoden 2023 oikeusvaltiokertomuksen valmistelun yhteydessä havaittu vertailukelpoisten lisätietojen tarve tulevien oikeusvaltiokertomusten laatimisen tukemiseksi, myös korruptiontorjunnan osalta.

Mikä on EU:n oikeusalan tulostaulu?

EU:n oikeusalan tulostaulu on vertaileva tietoväline, joka laaditaan vuosittain. Sen tarkoituksena on tukea EU:ta ja jäsenvaltioita kansallisten oikeuslaitosten toiminnan tehostamisessa. Tulostaulu tarjoaa objektiivisia, luotettavia ja vertailukelpoisia tietoja useista indikaattoreista, joiden avulla voidaan arvioida kaikkien jäsenvaltioiden oikeuslaitosten toiminnan i) tehokkuutta, ii) laatua ja iii) riippumattomuutta. Oikeuslaitoksia ei aseteta paremmuusjärjestykseen, vaan tulostaulussa esitetään yleiskatsaus kaikkien jäsenvaltioiden oikeuslaitosten toiminnasta sellaisten indikaattoreiden pohjalta, jotka ovat tärkeitä ja merkityksellisiä kaikille jäsenvaltioille.

Tulostaulussa ei pyritä edistämään mitään tietäntyyppistä tuomioistuinjärjestelmää, vaan kaikkia jäsenvaltioita kohdellaan tasavertaisesti.

Tehokkaan oikeuslaitoksen keskeisiä tunnusmerkkejä ovat toiminnan tehokkuus, laatu ja riippumattomuus – kansallisen tuomioistuinjärjestelmän mallista tai sen perustana olevasta oikeusperinteestä riippumatta. Näitä ominaisuuksia koskevia kaavioita olisi tarkasteltava yhdessä, sillä kaikki kolme liittyvät usein toisiinsa (yhden ominaisuuden parantamiseen tähtäävät aloitteet voivat vaikuttaa muihin ominaisuuksiin).

Tulostaulun pääaiheita ovat siviili-, kauppa- ja hallinto-oikeudelliset asiat sekä – sikäli kuin tietoja on ollut saatavilla – tietyt rikosoikeudelliset asiat (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimissa käsitellyt rahanpesua koskevat asiat), joita tarkastelemalla pyritään auttamaan jäsenvaltioita kehittämään tehokkaampi, investointien kannalta parempi sekä yritysten ja kansalaisten kannalta suotuisampi toimintaympäristö. Tulostaulu on vertaileva väline, jota kehitetään käymällä vuoropuhelua jäsenvaltioiden ja Euroopan parlamentin kanssa.⁶ Sen tavoitteena on määrittää tehokkaan oikeuslaitoksen keskeiset osatekijät sekä tarjota niihin liittyvää tietoa vuosittain.

Miten EU:n oikeusalan tulostaulu laaditaan?

Tulostaulu perustuu moniin tietolähteisiin. Suuri osa numerotiedoista on peräisin oikeuslaitoksen toimivuutta tarkastelevalta Euroopan neuvoston pysyvältä komitealta (CEPEJ), jonka kanssa komissio on tehnyt sopimuksen vuotuisesta tutkimuksesta. Tiedot ovat ajanjaksolta 2012–2022, ja jäsenvaltiot ovat toimittaneet ne CEPEJ:n käyttämien menetelmien mukaisesti. CEPEJ:n tutkimukseen sisältyy myös

⁵ https://commission.europa.eu/publications/2023-rule-law-report-communication-and-country-chapters_fi

⁶ Esimerkiksi Euroopan parlamentin 29. toukokuuta 2018 antama päätöslauselma EU:n oikeusalan tulostaulusta 2017 (P8_TA (2018) 0216).

yksityiskohtaisia kommentteja ja maakohtaisia tietosivuja, joissa annetaan enemmän taustatietoja. Niitä olisi tarkasteltava yhdessä kaavioissa olevien tietojen kanssa.⁷

CEPEJ:n keräämistä oikeudenkäynnin kestoa koskevista tiedoista ilmenee käsittelyaika eli vireillä olevien asioiden määrän ja ratkaistujen asioiden määrän suhteen perusteella laskettu tuomioistuinmenettelyn kesto. Tiedoista, jotka koskevat tuomioistuinten ja hallintoviranomaisten toiminnan tehokkuutta joillakin EU:n lainsäädännön yksittäisillä aloilla, ilmenee menettelyjen keskimääräinen kesto laskettuna tuomioistuinmenettelyjen todellisen keston perusteella. On syytä huomata, että tuomioistuinmenettelyn keston alueellinen vaihtelu voi olla suurta jäsenvaltion sisällä, erityisesti kaupunkikeskuksissa, joissa kaupallinen toiminta voi kasvattaa asiamäärää.

Muita vuodet 2012–2023 kattavien tietojen lähteitä ovat kansallisten oikeudenhoitojärjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmä⁸, Euroopan tuomarineuvostojen verkosto (ENCJ)⁹, Euroopan unionin korkeimpien oikeuksien presidenttien verkosto (NPSJC)¹⁰, Euroopan unionin korkeimpien hallinto-oikeuksien ja ylimpien hallintotuomioistuinten yhdistys (ACA-Europe)¹¹, Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto (CCBE)¹², Euroopan kilpailuviranomaisten verkosto (ECN)¹³, viestintäkomitea (COCOM)¹⁴, teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten eurooppalainen seurantakeskus¹⁵, kuluttajansuoja-asioiden yhteistyöverkosto (CPC)¹⁶, rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastainen asiantuntijaryhmä

⁷ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_fi

⁸ Helpottaakseen oikeusalan tulostaulun laatimista ja edistääkseen oikeuslaitosten tehokkuutta koskevien parhaiden käytänteiden vaihtoa komissio pyysi jäsenvaltioita nimeämään kaksi yhteyshenkilöä, joista toinen edustaa oikeuslaitosta ja toinen oikeusministeriötä. Tämä epävirallinen ryhmä kokoontuu säännöllisesti.

⁹ Euroopan tuomarineuvostojen verkostoon kuuluu jäsenvaltioiden toimeenpano- ja lainsäädäntövallasta riippumattomia kansallisia toimielimiä, jotka tukevat oikeuslaitoksia riippumattomassa oikeudenkäytössä: <https://www.encj.eu/>

¹⁰ Euroopan unionin korkeimpien oikeuksien presidenttien verkosto on foorumi, joka tarjoaa eurooppalaisille toimielimille mahdollisuuden pyytää korkeimpien oikeuksien lausuntoja ja tiivistää yhteistoimintaa edistämällä keskustelua ja ajatustenvaihtoa: <http://network-presidents.eu/>

¹¹ Euroopan unionin korkeimpien hallinto-oikeuksien yhdistykseen kuuluvat Euroopan unionin tuomioistuin sekä EU:n kaikkien jäsenvaltioiden ylimmät hallintotuomioistuimet: <https://www.aca-europe.eu/index.php/en/>

¹² Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto edustaa eurooppalaisia asianajajaliittoja ja ajaa niiden yhteisiä etuja eurooppalaisissa ja muissa kansainvälisissä elimissä. Se toimii säännöllisesti yhteyselimenä jäsentensä ja EU:n toimielinten, kansainvälisten järjestöjen ja muiden oikeusalan järjestöjen välillä eri puolilla maailmaa: <https://www.ccbe.eu/>

¹³ Euroopan kilpailuviranomaisten verkosto toimii Euroopan kilpailuviranomaisten keskustelu- ja yhteistyöfoorumina tapauksissa, joissa sovelletaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 101 ja 102 artiklaa. Verkosto muodostaa puitteet neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 mukaisille tiiviin yhteistyön mekanismeille. Komissio ja EU:n kaikkien jäsenvaltioiden kansalliset kilpailuviranomaiset tekevät yhteistyötä Euroopan kilpailuviranomaisten verkoston kautta: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/european-competition-network_en?prefLang=fi

¹⁴ Viestintäkomitea koostuu EU:n jäsenvaltioiden edustajista. Komitean päätehtävänä on antaa lausuntoja digitaalisiin markkinoihin liittyvistä toimenpide-ehdotuksista, jotka komissio aikoo hyväksyä: <https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C15401/consult?lang=fi>

¹⁵ Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten eurooppalainen seurantakeskus on asiantuntijoiden ja asiantuntijajärjestöjen verkosto, johon kuuluu julkisen ja yksityisen sektorin edustajia. Verkoston jäsenet tekevät aktiivista yhteistyötä työryhmissä: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/fi/web/observatory/home>

¹⁶ Kuluttajansuoja-asioiden yhteistyöverkosto koostuu kansallisista viranomaisista, jotka vastaavat EU:n kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanosta EU:n jäsenvaltioissa ja Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa: https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/enforcement-consumer-protection/consumer-protection-cooperation-network_en?prefLang=fi

(EGMLTF)¹⁷, Eurostat¹⁸ ja Euroopan juridinen koulutusverkosto (EJTN)¹⁹, korruptiontorjunnan kansalliset yhteyspisteet²⁰ sekä Euroopan unionin jäsenvaltioiden korkeimmissa oikeuksissa toimivien syyttäjien ja vastaavien viranomaisten verkosto (Nadal-verkosto)²¹.

Vuosien mittaan tulostaulun menetelmiä on kehitetty ja tarkennettu tiiviissä yhteistyössä kansallisten oikeudenhoitojärjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa, erityisesti (vuosittain päivitetävän) kyselylomakkeen avulla ja keräämällä tietoja tietyistä oikeuslaitosten toimintaan liittyvistä seikoista.

Tietoja erityisesti oikeuslaitosten toiminnan tehokkuutta koskevista indikaattoreista on entistä paremmin saatavilla, sillä monet jäsenvaltiot ovat panostaneet valmiuteen tuottaa parempia oikeudellisia tilastoja. Jäljellä olevat tietojen keräämisen tai toimittamisen ongelmat johtuvat riittämättömästä tilastoinnista tai siitä, että jäsenvaltioiden tiedonkeruussa käyttämät luokitukset eivät täysin vastaa tulostaulussa käytettyjä luokituksia. Vain hyvin harvoissa tapauksissa tietojen puuttuminen johtuu siitä, etteivät kansalliset viranomaiset ole toimittaneet tietoja. Komissio kannustaa edelleen jäsenvaltioita hankkimaan puuttuvia tietoja.

Miten EU:n oikeusalan tulostaulu tukee talouspolitiikan EU-ohjausjaksoa ja miten se liittyy elpymis- ja palautumistukivälineeseen?

Tulostaulu tarjoaa tietoa kansallisten oikeuslaitosten toiminnan tehokkuuden, laadun ja riippumattomuuden arviointia varten. Tällä tavoin sillä pyritään auttamaan jäsenvaltioita parantamaan kansallisten oikeuslaitosten toimivuutta. Jäsenvaltioiden oikeuslaitoksia koskevien tietojen vertaileminen tulostaulun avulla helpottaa yhtäältä parhaiden käytänteiden ja toisaalta puutteiden kartoittamista sekä haasteiden ja edistymisen seuraamista. EU-ohjausjakson puitteissa toteutetaan maakohtaisia arviointeja kahdenvälisenä vuoropuheluna kansallisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Jos havaituilla puutteilla on makrotaloudellista merkitystä, komissio voi EU-ohjausjaksoon liittyvän analyysin pohjalta ehdottaa neuvostolle maakohtaisten suositusten antamista yksittäisten jäsenvaltioiden oikeuslaitosten toiminnan parantamiseksi.²² Elpymis- ja palautumistukivälineestä on myönnetty yli 648 miljardia euroa lainoina ja rahoitustukena, jota ei makseta takaisin, ja kunkin jäsenvaltion olisi osoitettava tästä tuesta vähintään 20 prosenttia digitalisaatioon ja vähintään 37 prosenttia ilmastotavoitteita edistäviin toimenpiteisiin. Tähän mennessä jäsenvaltioiden ehdottamat uudistukset ja investoinnit ovat ylittäneet nämä tavoitteet: digitaaliaan liittyviin menoihin on osoitettu arviolta 26 prosenttia ja ilmastomenoihin noin 40 prosenttia. Elpymis- ja palautumistukiväline tarjoaa mahdollisuuden antaa kansallisiin oikeuslaitoksiin liittyviä maakohtaisia suosituksia ja nopeuttaa kansallisia toimia oikeuslaitosten digitalisaation saattamiseksi päätökseen. Tulosperusteisesta elpymis- ja palautumistukivälineestä jäsenvaltioille suoritettavien maksujen ehtona on välitavoitteiden ja tavoitteiden saavuttaminen. Tähän mennessä on ehdotettu 7 100:aa välitavoitetta ja tavoitetta, joista noin kaksi kolmasosaa koskee investointeja ja yksi kolmasosa uudistuksia.

¹⁷ Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastainen asiantuntijaryhmä kokoontuu säännöllisesti vaihtamaan näkemyksiä ja auttaa komissiota laatimaan politiikkoja ja uutta lainsäädäntöä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumiseksi: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=fi&do=groupDetail.groupDetail&groupID=2914>

¹⁸ Eurostat on EU:n tilastotoimisto: <https://ec.europa.eu/eurostat>

¹⁹ Euroopan juridisen koulutusverkoston tavoitteena on edistää Euroopan oikeusalan ammattilaisten koulutusta ja tietojenvaihtoa: <https://www.ejtn.eu/en/>

²⁰ Komissio pitää yllä epävirallista korruptiontorjunnan yhteyshenkilöiden ryhmää. Ks. myös https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/corruption/how-eu-helps-member-states-fight-corruption_en

²¹ <https://attorneygeneral.mt/activities/nadal-network-conference/>

²² EU-ohjausjakson yhteydessä neuvosto antoi komission ehdotuksen perusteella oikeuslaitosta koskevia maakohtaisia suosituksia vuonna 2019 seitsemälle jäsenvaltiolle (Kroatia, Italia, Kypros, Unkari, Malta, Portugali ja Slovakia) ja vuonna 2020 kahdeksalle jäsenvaltiolle (Kroatia, Italia, Kypros, Unkari, Malta, Puola, Portugali ja Slovakia). Vuonna 2021 ei annettu maakohtaisia suosituksia meneillään olevien elpymis- ja palautumistukivälineen menettelyjen vuoksi. Vuonna 2022 oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevia maakohtaisia suosituksia annettiin kahdelle jäsenvaltiolle (Puola ja Unkari).

Elpymis- ja palautumistukivälinettä koskevan asetuksen mukaan komission on ennen välitavoitteiden ja tavoitteiden hyväksymistä arvioitava, voidaanko jäsenvaltioiden elpymis- ja palautumissuunnitelmillä vastata tuloksellisesti kaikkiin asiaankuuluvissa maakohtaisissa suosituksissa tai muissa EU-ohjausjakson yhteydessä annetuissa komission asiakirjoissa yksilöityihin haasteisiin tai merkittävään osaan niistä.²³ Kun otetaan huomioon ennakkomaksut sekä jäsenvaltioiden maksupyynnot, joita ne ovat esittäneet komission annettua myönteisen arvion siitä, että välitavoitteet ja tavoitteet on saavutettu tyydyttävästi²⁴, jäsenvaltioille on viime vuosina maksettu yhteensä 224,32 miljardia euroa elpymis- ja palautumistukivälineen mukaisina avustuksina ja lainoina. Komissiolla on kuitenkin edelleen 83 prosenttia välitavoitteista ja tavoitteista arvioimatta.

Miten tehokkaat oikeuslaitokset tukevat investoinneille suotuisaa liiketoimintaympäristöä?

Oikeusvaltioperiaatetta kunnioittavilla tehokkailla oikeuslaitoksilla on myönteisiä vaikutuksia talouteen, ja tämä on erityisen merkittävää talouspolitiikan EU-ohjausjakson ja elpymis- ja palautumistukivälineen yhteydessä. Kun oikeuslaitos takaa oikeuksien täytäntöönpanon, luotonantajat ovat halukkaampia antamaan lainaa, liiketoimintakustannukset vähenevät ja yritykset tekevät todennäköisemmin investointeja, yritysten luottamus lisääntyy eikä niiden tarvitse toimia opportunistisesti. Tehokas oikeuslaitos onkin erittäin tärkeä tekijä kestäväen talouskasvun kannalta. Sen avulla voidaan parantaa liiketoimintaympäristöä, edistää innovointia, houkuttaa suoria ulkomaisia investointeja, turvata verotulot ja tukea talouskasvua. Hyvin toimivien kansallisten oikeuslaitosten hyötyjä talouden kannalta on käsitelty lukuisissa tutkimuksissa ja akateemisissa kirjallisuudessa²⁵, joita ovat julkaisseet muun muassa Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF)²⁶, Euroopan keskuspankki (EKP)²⁷, Euroopan tuomarineuvostojen verkosto²⁸, Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD)²⁹, Maailman talousfoorumi³⁰ ja Maailmanpankki³¹.

²³ Elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta 12 päivänä helmikuuta 2021 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/241 19 artiklan 3 kohdan b alakohta ja 24 artiklan 3 ja 5 kohta (EUVL L 57, 18.2.2021, s. 17, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj>).

²⁴ EU:n oikeusalan tulostaulu on yksi EU-ohjausjakson tietolähteistä. Nämä tiedot eivät kuitenkaan vaikuta komission arvioihin siitä, onko elpymis- ja palautumistukivälineen välitavoitteet saavutettu.

²⁵ ”Justice and finance: Does judicial efficiency contribute to financial system efficiency?” Muhammad Atif Khan a, Muhammad Asif Khan, Mohammed Arshad Khan, Shahid Hussain, Veronika Fenyves: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845023001709>

²⁶ IMF, Regional Economic Outlook, marraskuu 2017, *Europe: Europe Hitting its Stride*, s. xviii, s. 40, 70: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.ashx?la=en>

²⁷ EKP, ”Structural policies in the euro area”, ECB Occasional Paper Series No 210, kesäkuu 2018: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651>

²⁸ Euroopan tuomarineuvostojen verkosto ja Utrechtin yliopiston oikeusvaltiota ja oikeudenkäyttöä käsittelevä Montaigne-keskus, ”Economic value of the judiciary – A pilot study for five countries on volume, value and duration of large commercial cases”, kesäkuu 2021: <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Reports/Economic%20value%20of%20te%20judiciary%20-%20pilot%20study.pdf>

²⁹ Ks. esimerkiksi ”What makes civil justice effective?”, OECD Economics Department Policy Notes, No. 18, kesäkuu 2013, ja ”The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics”, OECD Economics Department Working Papers, No. 1060, elokuu 2013.

³⁰ Maailman talousfoorumi, ”The Global Competitiveness Report 2019”, lokakuu 2019: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>

³¹ Maailmanpankki, ”World Development Report 2017: Governance and the Law”, luku 3: ”The role of law”, s. 83, 140: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>

Eräissä äskettäin tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että tuomioistuinmenettelyjen keston (käsittelyaikana³² mitattuna) lyheneminen ja yritysten lukumäärän kasvu korreloivat vahvasti keskenään.³³ Lisäksi todettiin, että oikeuslaitosta riippumattomana pitävien yritysten osuuden kasvu yhdellä prosentilla korreloi liikevaihdon ja tuottavuuden kasvun kanssa.³⁴

Useissa kyselytutkimuksissa on tullut esiin myös kansallisen oikeuslaitoksen tehokkuuden merkitys yrityksille. Esimerkiksi eräissä kyselyssä 93 prosenttia suurista yrityksistä vastasi arvioivansa järjestelmällisesti ja jatkuvasti oikeusvaltioperiaatteeeseen liittyviä olosuhteita ja oikeuslaitoksen riippumattomuutta maissa, joihin ne investoivat.³⁵ Eräissä toisessa kyselyssä yli puolet pienistä ja keskisuurista yrityksistä (pk-yrityksistä) vastasi, että oikeudenkäyntikulut ja oikeudenkäyntien pitkittyminen olivat tärkeimpiä syitä, joiden vuoksi ne eivät aloittaneet tuomioistuinmenettelyä teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksissa.³⁶ Myös komission tiedonannossa sisämarkkinoiden esteiden tunnistamisesta ja poistamisesta³⁷ ja sisämarkkinasääntöjen täytäntöönpanon valvontaa koskevassa suunnitelmassa³⁸ annetaan tietoa tehokkaiden oikeuslaitosten merkityksestä sisämarkkinoiden toiminnalle ja erityisesti yrityksille.

Miten komissio tukee hyvien oikeuslaitosuudistusten täytäntöönpanoa teknisen tuen avulla?

Jäsenvaltiot voivat hyödyntää komission rakenneuudistusten tuen pääosaston (PO REFORM) antamaa teknistä tukea, jota annetaan teknisen tuen välineestä³⁹. Sen kokonaisbudjetti on 864,4 miljoonaa euroa kaudella 2021–2027. Vuodesta 2021 lähtien teknisen tuen välineellä on tuettu hankkeita, jotka liittyvät suoraan oikeuslaitosten tehokkuuteen, esimerkiksi oikeudenkäytön digitalisointia, tuomioistuinverkostojen uudistamista ja oikeussuojan saatavuuden parantamista. Vuoden 2024 teknisen tuen välineen ehdotuspyyntöön sisältyy demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen lujittamista koskeva lippulaivahanke, jonka tavoitteena on vahvistaa kansallisten viranomaisten valmiuksia, mikä parantaa oikeusjärjestelmiä ja oikeuslaitosten laatua ja tehokkuutta. Teknisen tuen väline täydentää muita välineitä, koska sen avulla

³² Käsittelyaikaa koskeva indikaattori on saatu jakamalla vuoden lopussa ratkaisematta olevien asioiden määrä ratkaistujen asioiden määrällä ja kertomalla saatu osamäärä 365 päivällä. Se on oikeuslaitoksen toiminnan toimivuutta tarkastelevan Euroopan neuvoston pysyvän komitean (CEPEJ) määrittämä vakioindikaattori: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp

³³ Vincenzo Bove ja Leandro Elia, ”The judicial system and economic development across EU Member States”, Yhteisen tutkimuskeskuksen tekninen raportti, EUR 28440 EN, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, 2017: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf

³⁴ Ks. edellinen alaviite.

³⁵ The Economist Intelligence Unit, ”Risk and Return – Foreign Direct Investment and the Rule of Law”, 2015, s. 22: http://www.biicl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf

³⁶ Euroopan unionin teollisoikeuksien virasto (EUIPO), ”Intellectual Property (IP) SME Scoreboard 2016”: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive-summary_en.pdf

³⁷ COM(2020) 93 ja SWD(2020) 54.

³⁸ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle sisämarkkinasääntöjen täytäntöönpanon ja sen valvonnan parantamista koskevasta pitkän aikavälin toimintasuunnitelmasta (COM(2020) 94), ks. etenkin toimet 4, 6 ja 18.

³⁹ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/tsi>

Teknisen tuen välinettä koskeva asetus hyväksyttiin maaliskuussa 2021. Asetuksen 5 artiklan mukaan välineen tavoitteena on tukea seuraavia: ”...instituutioiden uudistaminen sekä tehokas ja palvelukeskeinen julkishallinto ja sähköinen hallinto, sääntöjen ja menettelyjen yksinkertaistaminen, tarkastukset, unionin varojen käyttövalmiuksien parantaminen, hallinnollisen yhteistyön edistäminen, **oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen, oikeusjärjestelmien uudistaminen**, kilpailuviranomaisten valmiuksien kehittäminen, finanssivalvonnan vahvistaminen sekä petosten, korruption ja rahanpesun torjunnan lujittaminen” (korostus lisätty).

voidaan tukea jäsenvaltioita esimerkiksi niiden elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanossa. Elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyy toimia, jotka liittyvät oikeuslaitosten toiminnan tehostamiseen. Tällaisia toimia ovat oikeudenkäytön digitalisointi, asiaruuhkien vähentäminen sekä tuomioistuinten toiminnan ja asianhallinnan parantaminen.

Miten oikeusalan ohjelma tukee oikeuslaitosten tehokkuutta?

Oikeusalan ohjelmalla, jonka kokonaisbudjetti vuosina 2021–2027 on noin 305 miljoonaa euroa, tuetaan oikeusvaltioperiaatteeseen perustuvan Euroopan oikeusalueen, muun muassa oikeuslaitosten toiminnan riippumattomuuden, laadun ja tehokkuuden, kehittämistä vastavuoroisen tunnustamisen, keskinäisen luottamuksen ja oikeudellisen yhteistyön pohjalta. Vuonna 2023 ohjelman kolmeen erityistavoitteeseen kuuluville hankkeille ja muille toimille myönnettiin noin 41,1 miljoonaa euroa:

- yksityis- ja rikosoikeuden alan oikeudellisen yhteistyön edistämiseen, EU:n lainsäädännön tehokkaan ja johdonmukaisen soveltamisen ja täytäntöönpanon parantamiseen sekä jäsenvaltioiden tukemiseen niiden liittämiseksi ECRIS-TCN-järjestelmään myönnettiin 11,1 miljoonaa euroa
- oikeusalan ammattilaisten kouluttamiseen EU:n yksityis- ja rikosoikeuden sekä perusoikeuksien, jäsenvaltioiden oikeuslaitosten ja oikeusvaltioperiaatteen alalla myönnettiin 16 miljoonaa euroa
- oikeussuojan saatavuuden (Euroopan oikeusportaali mukaan luettuna), uhrien oikeuksien ja rikoksesta epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden oikeuksien edistämiseen, digitaalisten välineiden kehittämisen ja käytön tukemiseen sekä Euroopan oikeusportaalin ylläpitämiseen ja laajentamiseen (Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaa täydentäen) myönnettiin 14 miljoonaa euroa.

Miksi komissio seuraa kansallisten oikeuslaitosten digitalisointia?

Oikeudenkäytön digitalisointi on keskeinen tekijä oikeuslaitosten tehokkuuden lisäämisessä ja erittäin tehokas keino helpottaa oikeussuojan saatavuutta sekä parantaa oikeuslaitoksen laatua. Covid-19-pandemia on tuonut korostetusti esiin jäsenvaltioiden tarpeen nopeuttaa nykyaikaistamisuudistuksia tällä osa-alueella. Vuonna 2013 käyttöön otettu EU:n oikeusalan tulostaulu on alusta alkaen sisältänyt tiettyjä vertailevia tietoja oikeudenkäytön digitalisoinnista eri jäsenvaltioissa. Esimerkkeinä voidaan mainita tuomioiden saatavuus verkossa tai kanteiden nostaminen sähköisesti ja jatkotoimet.

Joulukuussa 2020 annettu komission tiedonanto *Oikeudenkäytön digitalisointi Euroopan unionissa – Välineet mahdollisuuksien hyödyntämiseen*⁴⁰ on strategia, jonka tavoitteena on parantaa oikeussuojan saatavuutta ja oikeuslaitosten tehokkuutta tekniikkaa hyödyntämällä. Kuten tiedonannossa todetaan, EU:n oikeusalan tulostauluun on sisällytetty vuodesta 2021 alkaen useita lisäindikaattoreita. Tarkoituksena on varmistaa jäsenvaltioiden oikeuslaitostensa digitalisoimiseksi toteuttamien toimien edistymisen ja haasteiden kattava, oikea-aikainen ja yksityiskohtainen seuranta. Oikeudellisen yhteistyön digitalisoinnista ja oikeussuojasta rajat ylittävissä siviili-, kauppa- ja rikosoikeudellisissa asioissa annetun asetuksen (EU) 2023/2844⁴¹ mukaan luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt voivat rajat ylittävissä menettelyissä viestiä sähköisesti toimivaltaisten oikeusviranomaisten kanssa sekä maksaa oikeudenkäyntimaksut sähköisesti. Oikeusalan tulostaulussa seurataan tältä osin jäsenvaltioiden edistymistä kyseisen asetuksen täytäntöönpanossa.

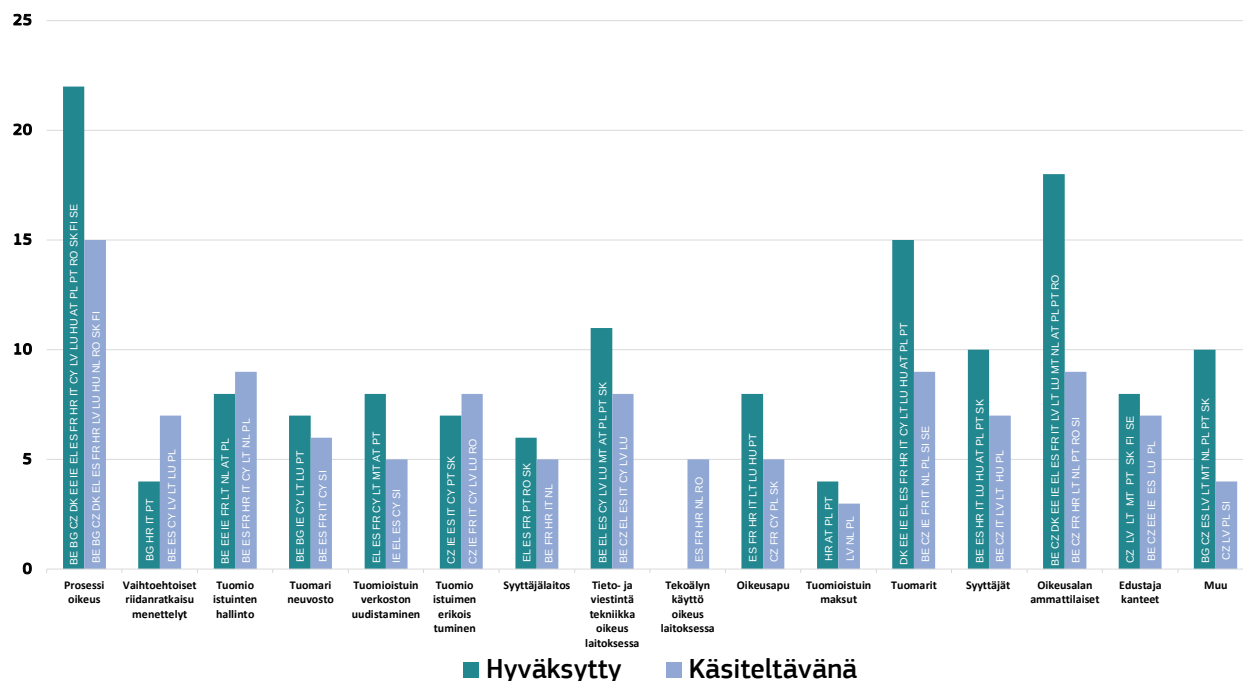
⁴⁰ COM(2020) 710 final.

⁴¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2023/2844, annettu 13 päivänä joulukuuta 2023, oikeudellisen yhteistyön digitalisoinnista ja oikeussuojasta rajat ylittävissä siviili-, kauppa- ja rikosoikeudellisissa asioissa ja tiettyjen säädösten muuttamisesta oikeudellisen yhteistyön alalla (PE/50/2023/REV/1), EUVL L, 2023/2844, 27.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2844/oj>.

2. TAUSTA: OIKEUSLAITOSUUDISTUSTEN KEHITYS VUONNA 2023

Vuonna 2023 useat jäsenvaltiot jatkoivat toimia oikeuslaitostensa tehostamiseksi. Kaaviossa 1 esitetään päivitetty katsaus hyväksytyistä ja suunnitelluista toimista oikeuslaitoksiaan uudistavien jäsenvaltioiden oikeuslaitosten eri osa-alueilla.

Kaavio 1: Oikeuslaitoksia koskevat lainsäädäntö- ja sääntelytoimet vuonna 2023 (hyväksytyt toimet / neuvoteltavina olevat aloitteet kussakin jäsenvaltiossa) (lähde: Euroopan komissio⁴²)

Vuonna 2023 prosessioikeus oli edelleen erityisen huomion kohteena monissa jäsenvaltioissa, ja sitä koskevia lainsäädäntötoimia oli joko meneillään tai suunnitteilla runsaasti. Myös oikeusalan ammattilaisia koskeviin sääntöihin ja tuomareiden asemaan liittyviä uudistuksia toteutettiin runsaasti. Tieto- ja viestintätekniikan käyttöä koskevaa lainsäädäntöä annettiin edellisvuosien tapaan myös vuonna 2023. Viisi jäsenvaltiota suunnittelee tekoälyn käyttöä oikeuslaitoksissaan, mutta vuonna 2023 tällä alalla ei tiettävästi kuitenkaan annettu lainsäädäntöä. Yleiskatsaus vahvistaa havainnon siitä, että oikeuslaitoksen uudistaminen vie aikaa: sen jälkeen kun uudistuksista on tiedotettu ensimmäisen kerran, saattaa kestää useita vuosia ennen kuin lainsäädäntö- ja sääntelytoimet hyväksytään ja toteutetaan käytännössä.

⁴² Nämä tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa 26 jäsenvaltiosta. Saksa ilmoitti, että meneillään oli useita oikeuslaitosta koskevia uudistuksia, mutta uudistusprosessin kohteet ja laajuus voivat vaihdella maan 16 osavaltiossa.

3. EU:N OIKEUSALAN VUODEN 2024 TULOSTAULUN TÄRKEIMMÄT HAVAINNOT

Tehokkuus, laatu ja riippumattomuus ovat hyvin toimivan oikeuslaitoksen tärkeimmät osatekijät, ja tulostaulussa esitetään niitä kaikkia koskevia indikaattoreita.

3.1. Oikeuslaitosten tehokkuus

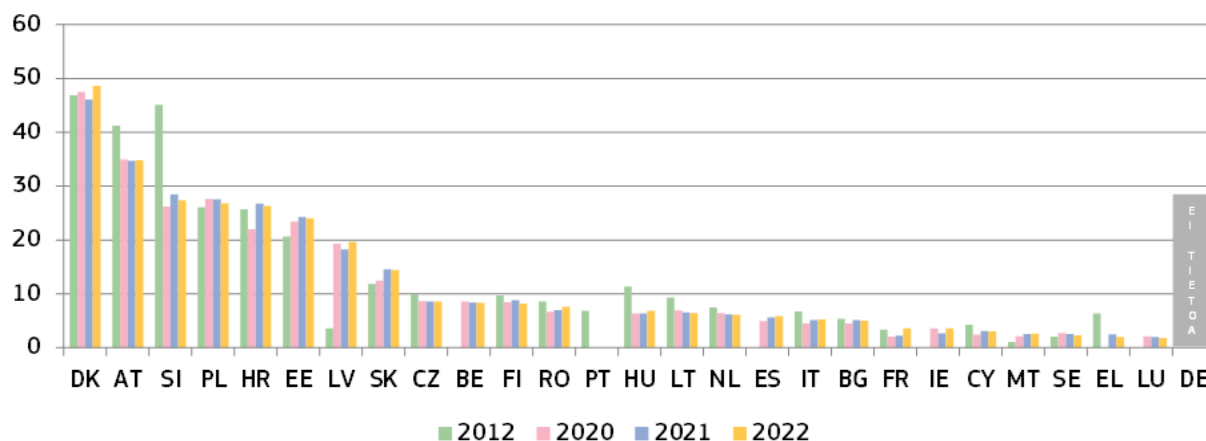
Tulostaulussa esitetään oikeudenkäyntimenettelyjen tehokkuutta koskevia indikaattoreita laajoilla siviili-, kauppa- ja hallinto-oikeudellisten asioiden aloilla sekä tietyillä erityisaloilla, joilla hallintoviranomaiset ja tuomioistuimet soveltavat EU:n lainsäädäntöä.⁴³

Vuonna 2022 tehokkuuteen liittyvät indikaattorit, erityisesti käsiteltäväksi tulleiden asioiden määrä, selvitysaste ja käsittelyaika, osoittivat ensimmäisiä merkkejä toipumisesta covid-19-pandemian vaikutuksista, jotka vaihtelivat eri jäsenvaltioissa (esimerkiksi ajoituksen tai vakavuuden suhteen).⁴⁴

3.1.1. Asioiden määrän kehitys

Edellisvuoteen verrattuna kansallisten oikeuslaitosten asiamäärä väheni merkittävästi kolmessa jäsenvaltiossa ja pysyi ennallaan 23 jäsenvaltiossa. Kaiken kaikkiaan asiamäärässä on edelleen huomattavaa vaihtelua jäsenvaltioiden välillä (kaavio 2).

Kaavio 2: Käsiteltäväksi tulleiden siviili-, kauppa- ja hallinto-oikeudellisten sekä muiden asioiden määrä vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa sataa asukasta kohti) (lähde: CEPEJ:n tutkimus⁴⁵)

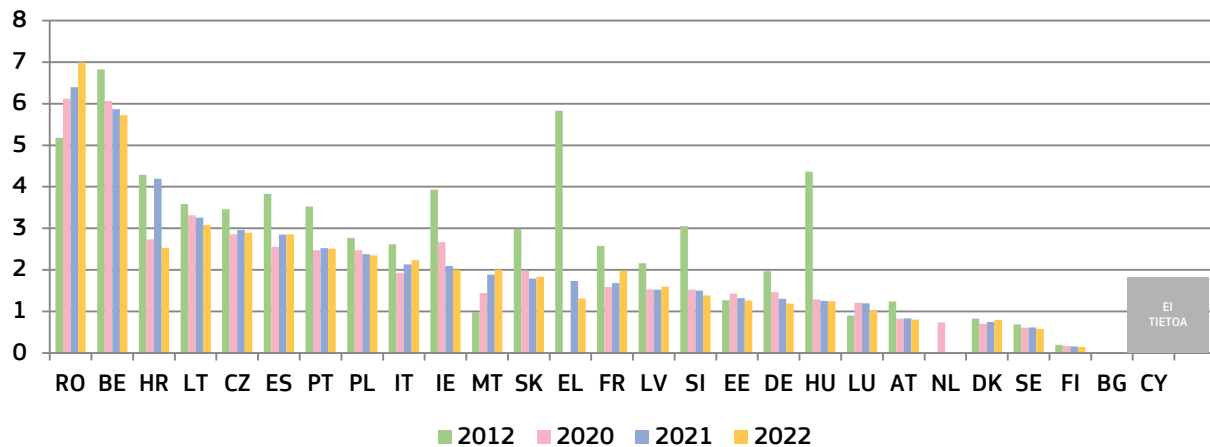
* CEPEJ:n määritelmän mukaan tähän ryhmään sisältyvät kaikki siviili- ja kauppaoikeudelliset riita-asiat ja riidattomat asiat, riidattomat kiinteistö- ja kaupparekisteriasiat, muut rekisteriasiat, muut riidattomat asiat, hallinto-oikeudelliset asiat sekä muut ei-rikosoikeudelliset asiat.

⁴³ Myös tuomioistuinten ratkaisujen täytäntöönpano on tärkeää oikeuslaitoksen tehokkuuden kannalta. Vertailukelpoisia tietoja ei kuitenkaan ole laajalti saatavilla.

⁴⁴ Tarkempia tietoja yksittäisten jäsenvaltioiden tilanteesta esitetään maaprofiileissa, jotka sisältyvät CEPEJ:n sihteeristön vuonna 2022 komission pyynnöstä tekemään tutkimukseen oikeuslaitosten toiminnasta EU:n jäsenvaltioissa: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard-fi>

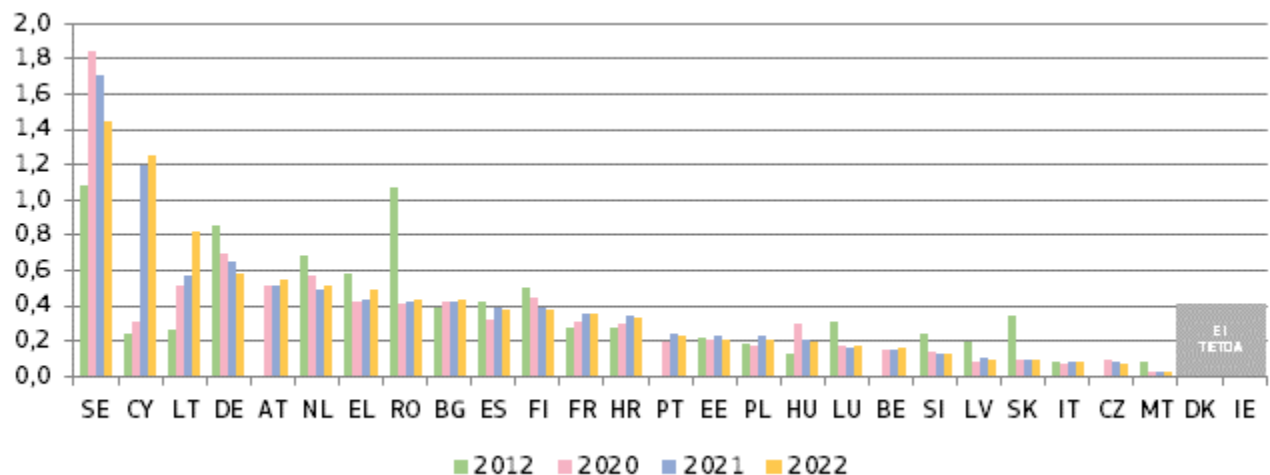
⁴⁵ CEPEJ:n sihteeristön vuonna 2022 komission pyynnöstä tekemä tutkimus oikeuslaitosten toiminnasta EU:n jäsenvaltioissa: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard-fi#documents>

Kaavio 3: Käsiteltäväksi tulleiden siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioden määrä vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa sataa asukasta kohti) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

* CEPEJ:n määritelmän mukaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa riita-asioissa käsitellään esimerkiksi asianosaisten välisiä sopimusriitoja. Riidattomissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa on kyse esimerkiksi riitauttamattomista maksumääräyksistä. Menetelmiin on tehty muutoksia **Kreikassa** ja **Slovakiassa**. **Alankomaiden** tietoihin sisältyvät riidattomat asiat.

Kaavio 4: Käsiteltäväksi tulleiden hallinto-oikeudellisten asioiden määrä vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa sataa asukasta kohti) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

* CEPEJ:n määritelmän mukaan hallinto-oikeudelliset asiat ovat yksityishenkilöiden ja paikallisten, alueellisten tai kansallisten viranomaisten välisiä riita-asioita. **Tanska** ja **Irlanti** eivät kirjaa hallinto-oikeudellisia asioita erikseen. **Romaniassa** jotkin hallinto-oikeudelliset menettelyt siirrettiin oikeudellisten menettelyjen ulkopuolelle vuonna 2018. Menetelmiin on tehty muutoksia **Kreikassa**, **Slovakiassa** ja **Ruotsissa**. **Ruotsissa** maahanmuuttoasiat on sisällytetty hallinto-oikeudellisiin asioihin (sovellettu takautuvasti vuoden 2017 osalta).

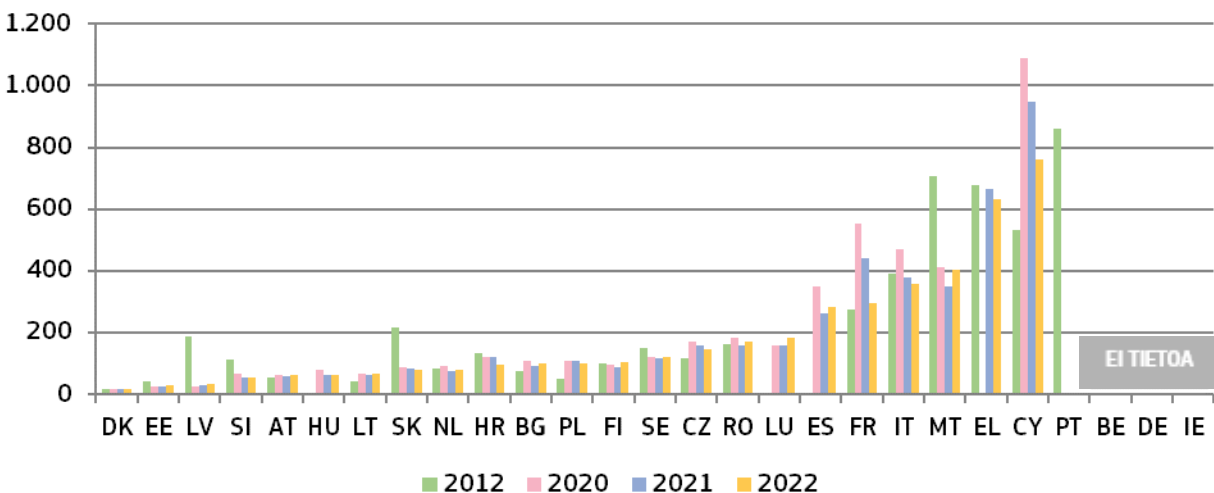
3.1.2. Tehokkuutta koskevat yleiset tiedot

Oikeudenkäyntimenettelyjen tehokkuutta koskevat indikaattorit siviili-, kaupp- ja hallinto-oikeudellisten asioiden aloilla laajasti tulkittuna ovat i) oikeudenkäyntien arvioitu kesto (käsittelyaika), ii) selvitysaste ja iii) vireillä olevien asioiden määrä.

– Oikeudenkäynnin arvioitu kesto –

Oikeudenkäynnin kestolla tarkoitetaan asian tuomioistuinkäsittelyyn kuluva arvioitua aikaa (päivinä) eli aikaa, jonka tuomioistuin käyttää päätöksen tekemiseen ensimmäisessä oikeusasteessa. Käsittelyaikaa koskeva indikaattori on saatu jakamalla vuoden lopussa ratkaisematta olleiden asioiden määrä ratkaistujen asioiden määrällä ja kertomalla saatu osamäärä 365 päivällä.⁴⁶ Laskettu määrä osoittaa arvioidun vähimmäisajan, jonka tuomioistuin tarvitsee ratkaistakseen asian nykyisissä työolosuhteissa. Mitä suurempi arvo on, sitä todennäköisempää on, että tuomioistuimen päätöksen tekeminen kestää kauemmin. Useimmat kaaviot koskevat oikeudenkäyntejä ensimmäisessä oikeusasteessa, ja niissä verrataan vuosien 2012, 2020, 2021 ja 2022 tietoja, jos ne ovat saatavilla.⁴⁷ Kaaviossa 7 ja 9 esitetään siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden ja hallinto-oikeudellisten asioiden käsittelyaika kaikissa oikeusasteissa vuonna 2022.

Kaavio 5: Arvio siviili- ja kauppaoikeudellisten, hallinto-oikeudellisten ja muiden asioiden ratkaisemiseen vuosina 2012 ja 2020–2022 tarvittua ajasta* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

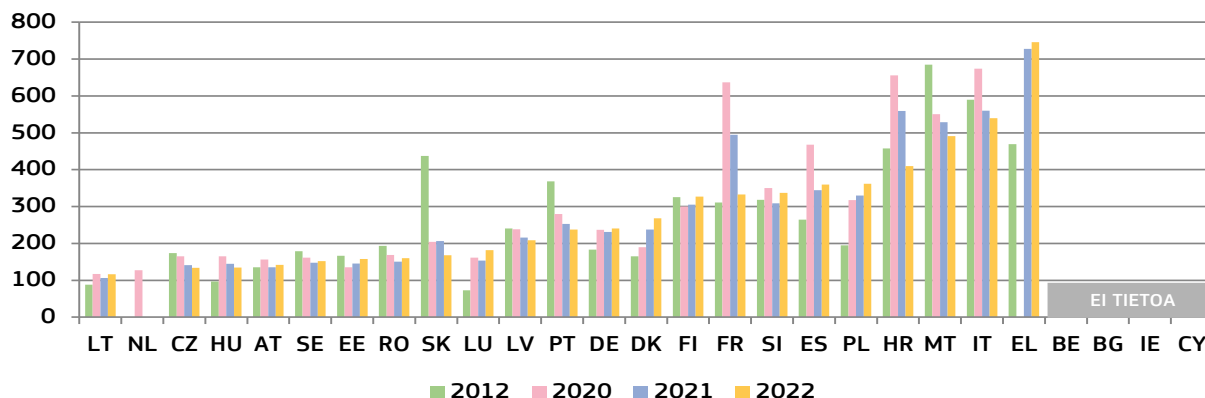
* CEPEJ:n määritelmän mukaan tähän ryhmään sisältyvät kaikki siviili- ja kauppaoikeudelliset riita-asiat ja riidattomat asiat, riidattomat kiinteistö- ja kaupparekisteriasiat, muut rekisteriasiat, muut riidattomat asiat, hallinto-oikeudelliset asiat sekä muut ei-rikosoikeudelliset asiat. Menetelmiin on tehty muutoksia **Slovakiassa**. Vireillä olevissa asioissa ovat mukana kaikki oikeusasteet **Tšekissä** ja vuoteen 2016 saakka **Slovakiassa**. **Latvia**: Jyrkkä lasku johtuu tuomioistuinjärjestelmän uudistamisesta sekä tuomioistuimen tietojärjestelmän virhetarkistuksista ja tietojen puhdistamisesta. **Portugali**: Uusi siviiliprosessilaki tuli voimaan 1. syyskuuta 2013, ja sillä otettiin käyttöön uusi

⁴⁶ Oikeudenkäynnin kesto, selvitysaste ja vireillä olevien asioiden määrä ovat CEPEJ:n määrittämiä vakioindikaattoreita: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp

⁴⁷ Vuosia valittaessa haluttiin säilyttää kahdeksan vuoden perspektiivi, jossa lähtötasona on vuosi 2012, ja välttää samalla kaavioiden ahtaminen liian täyteen. Vuosien 2010, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 ja 2019 tiedot ovat saatavilla CEPEJ:n raportissa.

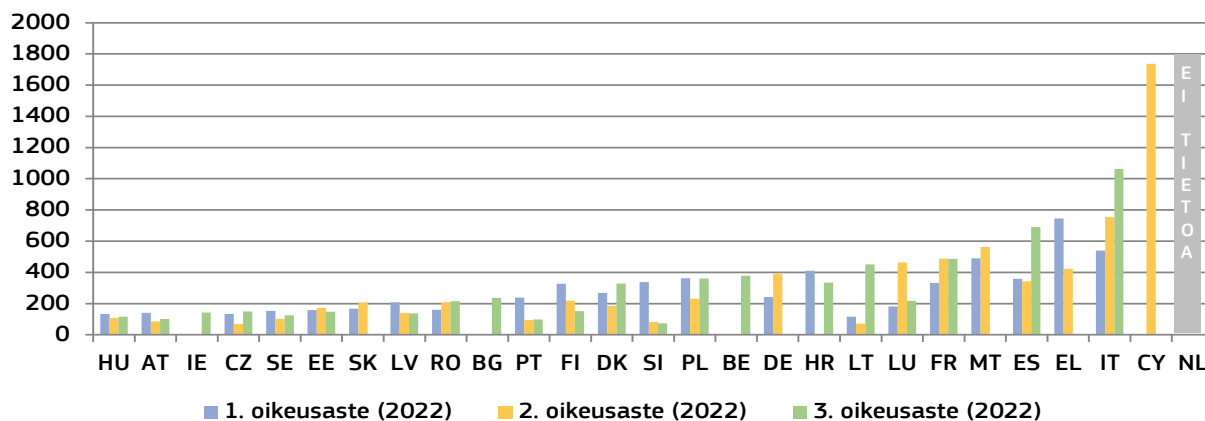
täytäntöönpanotoimia koskeva järjestelmä. Se perustuu uuteen ajattelutapaan, jonka mukaan tuomioistuinkäsittelyjen on erotuttava selvästi tuomioistuimen ulkopuolisista menettelyistä. Mekanismin täytäntöönpanoa koskeva työ on edelleen kesken. Toistaiseksi tiedonkeruuta ei kuitenkaan ole ollut mahdollista mukauttaa, joten tätä kaaviota varten tarvittavia tietoja ei ole voitu toimittaa.

Kaavio 6: Arvio siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden ratkaisemiseen ensimmäisessä oikeusasteessa vuosina 2012 ja 2020–2022 tarvittava ajasta* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

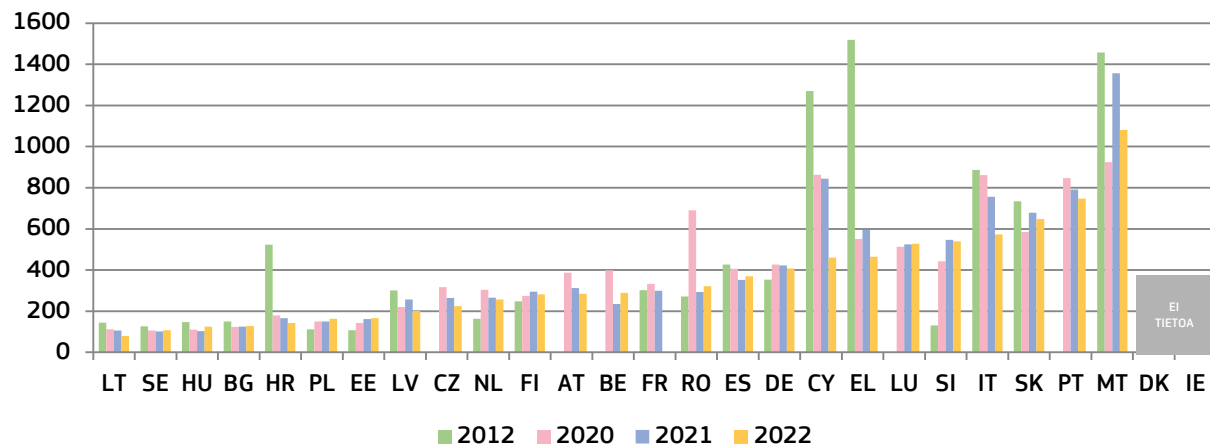
* CEPEJ:n määritelmän mukaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa riita-asioissa käsitellään esimerkiksi asianosaisten välisiä sopimusriitoja. Riidattomissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa on kyse esimerkiksi riitauttamattomista maksumääräyksistä. Menetelmiin on tehty muutoksia **Kreikassa** ja **Slovakiassa**. Vireillä olevissa asioissa ovat mukana kaikki oikeusasteet **Tšekissä** ja vuoteen 2016 saakka **Slovakiassa**. **Italia**: Covid-19-pandemian torjuntaan liittyneiden tiukkojen rajoitustoimenpiteiden aiheuttama oikeudenkäytön tilapäinen hidastuminen vaikutti käsittelyaikaan. **Alankomaiden** tietoihin sisältyvät riidattomat asiat.

Kaavio 7: Arvio riita-asioiden ratkaisemiseen siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa kaikissa oikeusasteissa vuonna 2022 tarvittava ajasta* (ensimmäisessä, toisessa ja kolmannessa oikeusasteessa päivinä) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

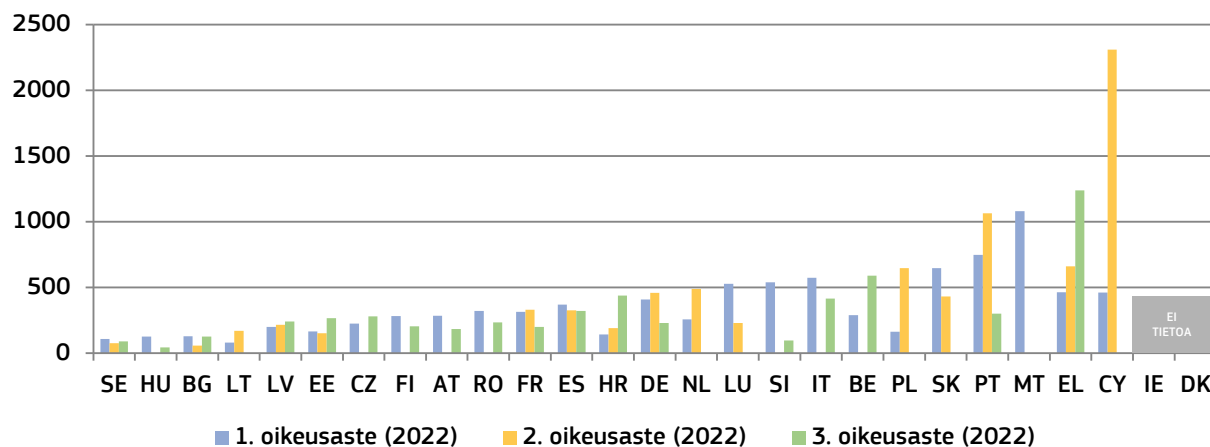
* Järjestys määräytyy sen oikeusasteen mukaan, jossa oikeudenkäynnin kesto on pisin kussakin jäsenvaltiossa. Tietoja ei ollut saatavilla ensimmäisestä ja toisesta oikeusasteesta **Belgiasta** eikä **Bulgariasta**, toisesta oikeusasteesta **Alankomaista**, toisesta ja kolmannesta oikeusasteesta **Itävaltasta** eikä kolmannesta oikeusasteesta **Saksasta** eikä **Kroatiassa**. **Saksassa** ja **Maltassa** ei ole kolmannen oikeusasteen tuomioistuinta. Mahdollisuutta viedä asia kolmanteen oikeusasteeseen voidaan joissakin jäsenvaltioissa rajoittaa.

Kaavio 8: Arvio hallinto-oikeudellisten asioiden ratkaisemiseen ensimmäisessä oikeusasteessa tarvittavasta ajasta vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

* CEPEJ:n määritelmän mukaan hallinto-oikeudelliset asiat ovat yksityishenkilöiden ja paikallisten, alueellisten tai kansallisten viranomaisten välisiä riita-asioita. Menetelmiin on tehty muutoksia **Kreikassa** ja **Slovakiassa**. Vireillä olevissa asioissa ovat mukana kaikkien oikeusasteiden tuomioistuimet **Tšekissä** ja vuoteen 2016 saakka **Slovakiassa**. **Tanska** ja **Irlanti** eivät kirjaa hallinto-oikeudellisia asioita erikseen. **Kypros**: Ratkaistujen asioiden määrä lisääntyi vuonna 2018, mikä on seurausta siitä, että osa asioista oli käsitelty yhdessä, 2 724 konsolidoitua asiaa oli peruuntunut ja vuonna 2015 oli perustettu hallintotuomioistuin.

Kaavio 9: Arvio asioiden ratkaisemiseen hallinto-oikeudellisissa asioissa kaikissa oikeusasteissa vuonna 2022 tarvitusta ajasta* (ensimmäisessä ja, soveltuvien osin, toisessa ja kolmannessa oikeusasteessa päivinä) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

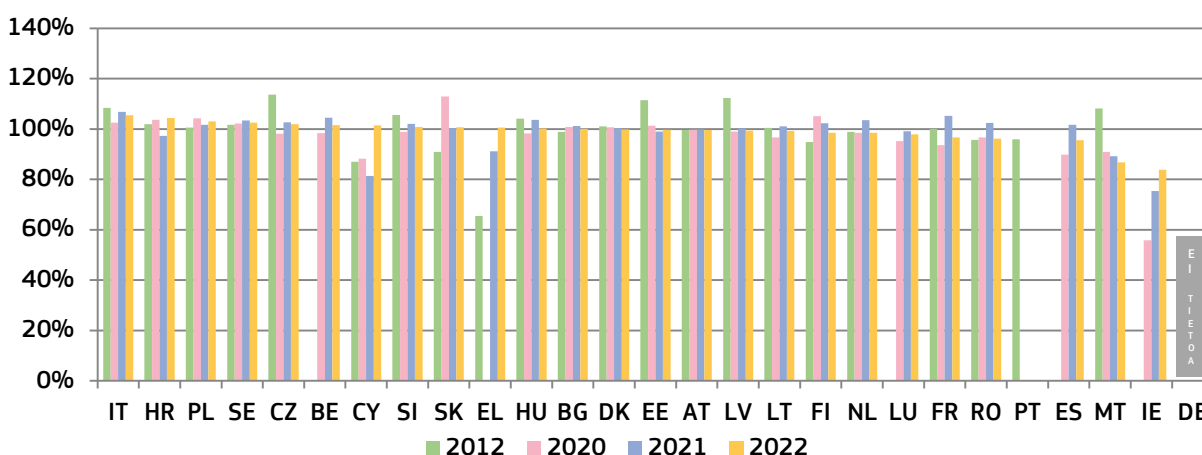

* Järjestys määräytyy sen oikeusasteen mukaan, jossa oikeudenkäynnin kesto on pisin kussakin jäsenvaltiossa. Tietoja ei ollut saatavilla toisen oikeusasteen tuomioistuimista **Belgiasta**, **Tšekistä**, **Unkarista**, **Maltasta**, **Itävallassa**, **Puolasta**, **Romaniasta**, **Sloveniasta**, **Slovakiasta** eikä **Suomesta** eikä kolmannen oikeusasteen tuomioistuimista **Kyproksesta**, **Liettua**, **Luxemburgista** eikä **Maltasta**. Korkein oikeusaste on ainoa muutoksenhakuaste **Tšekissä**, **Italiassa**, **Kyproksessa**, **Itävallassa**, **Sloveniassa** ja **Suomessa**. Tämän tyyppisiä asioita varten ei ole kolmannen oikeusasteen tuomioistuinta **Liettua**, **Luxemburgissa** eikä **Maltassa**. **Belgiassa** korkein hallinto-oikeus on tietyissä asioissa ensimmäinen ja ainoa oikeusaste. Mahdollisuutta viedä asia kolmannen oikeusasteen tuomioistuimiin voidaan joissakin jäsenvaltioissa rajoittaa. **Tanska** ja **Irlanti** eivät kirjaa hallinto-oikeudellisia asioita erikseen.

– Selvitysaste –

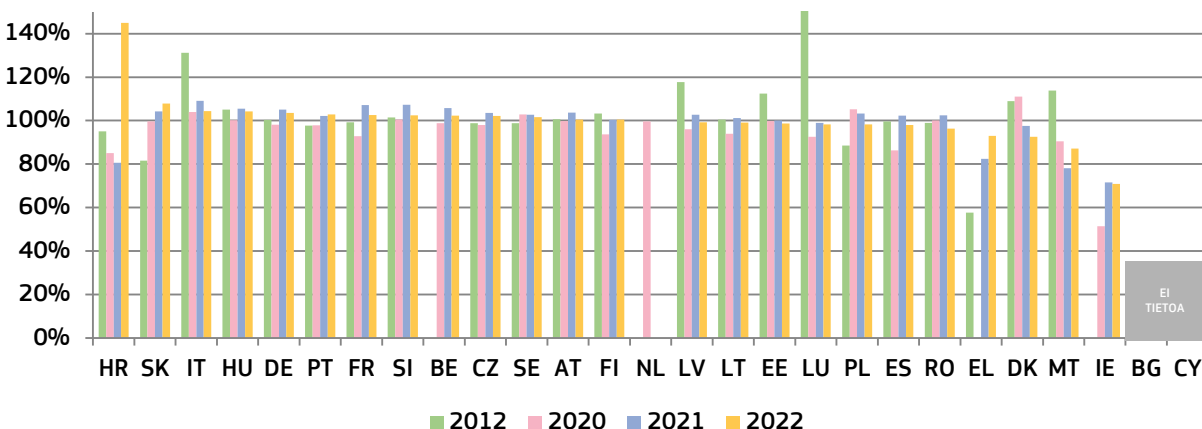
Selvitysaste saadaan jakamalla ratkaistujen asioiden määrä uusien asioiden määrällä. Sen avulla arvioidaan, suoriutuuko tuomioistuin uusien asioiden käsittelystä. Noin 100 prosentin tai sitä suurempi selvitysaste tarkoittaa, että oikeuslaitos pystyy ratkaisemaan ainakin käsiteltäväksi tulevia asioita vastaavan määrän asioita. Alle 100 prosentin selvitysaste tarkoittaa, että tuomioistuimet ratkaisevat vähemmän asioita kuin niiden käsiteltäväksi tulee.

Kaavio 10: Siviili-, kauppa- ja hallinto-oikeudellisten sekä muiden asioiden selvitysaste vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa prosentteina – yli 100 prosentin arvot tarkoittavat, että selvitettyjä asioita on enemmän kuin käsiteltäväksi tulleita, ja alle 100 prosentin arvot tarkoittavat, että käsiteltäväksi tulleita asioita on enemmän kuin selvitettyjä) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

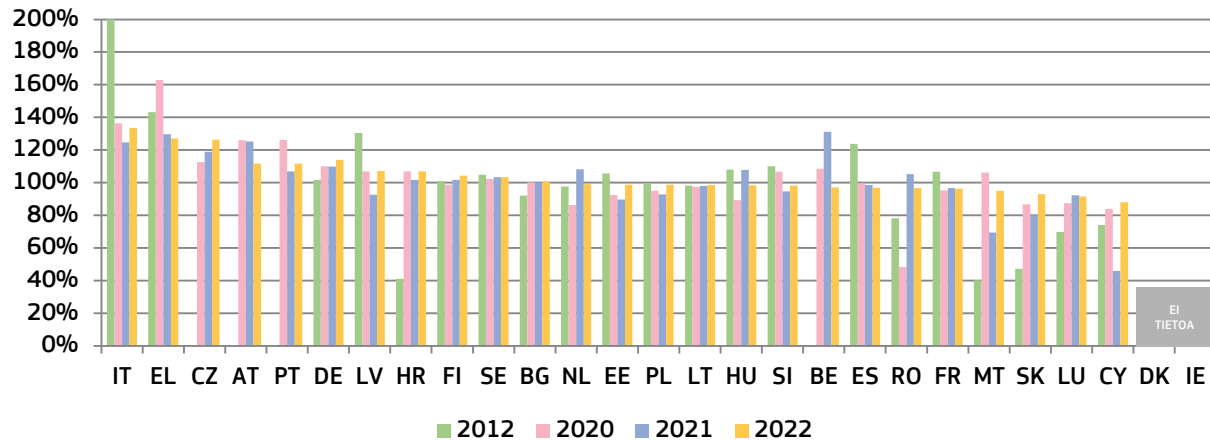
* CEPEJ:n määritelmän mukaan tähän ryhmään sisältyvät kaikki siviili- ja kauppaoikeudelliset riita-asiat ja riidattomat asiat, riidattomat kiinteistö- ja kaupparekisteriasiat, muut rekisteriasiat, muut riidattomat asiat, hallinto-oikeudelliset asiat sekä muut ei-rikosoikeudelliset asiat. Menetelmiin on tehty muutoksia **Slovakiassa**. **Irlanti**: Ilmoitetun ratkaistujen asioiden määrän oletetaan jääneen liian pieneksi sovelletun menetelmän vuoksi. **Italia**: Siviilioikeudellisten asioiden luokittelua muutettiin vuonna 2013.

Kaavio 11: Siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden selvitysaste vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa prosentteina) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

* Menetelmiin on tehty muutoksia **Kreikassa** ja **Slovakiassa**. **Irlanti**: Ilmoitetun ratkaistujen asioiden määrän oletetaan jääneen liian pieneksi sovelletun menetelmän vuoksi. **Italia**: Siviilioikeudellisten asioiden luokittelua muutettiin vuonna 2013. **Alankomaiden** tietoihin sisältyvät riidattomat asiat.

Kaavio 12: Hallinto-oikeudellisten asioiden selvitysaste vuosina 2012 ja 2020–2022*
(ensimmäisessä oikeusasteessa prosentteina) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

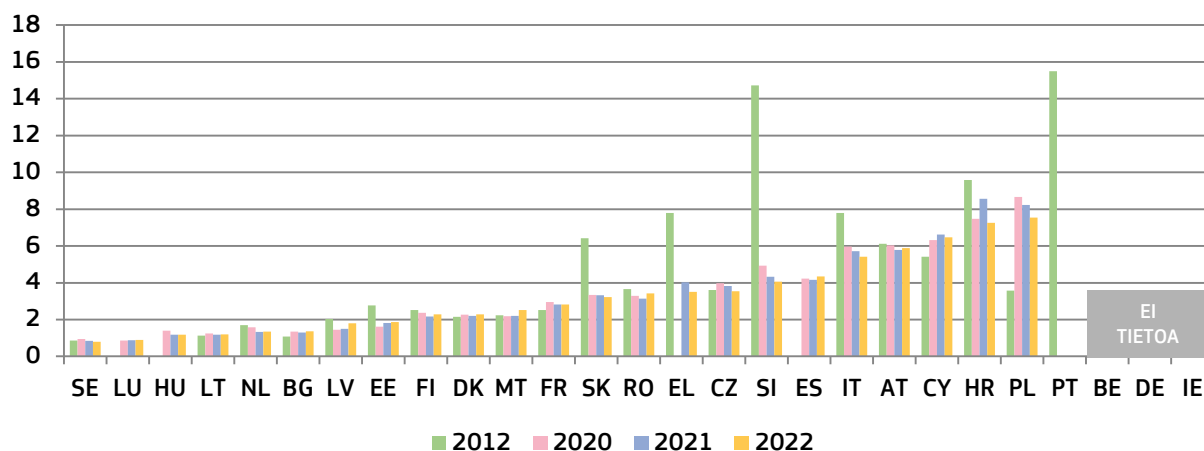

* Eräiden jäsenvaltioiden aiempia arvoja on pienennetty esittämiseen liittyvistä syistä (**Italia**: 279,8 % vuonna 2012). Menetelmiin on tehty muutoksia **Kreikassa** ja **Slovakiassa**. **Tanska** ja **Irlanti** eivät kirjaa hallinto-oikeudellisia asioita erikseen. **Kyproksessa** ratkaistujen asioiden määrä on noussut, mikä on seurausta siitä, että osa asioista oli käsitelty yhdessä, 2 724 konsolidoitua asiaa oli peruuntunut ja vuonna 2015 perustettiin hallintotuomioistuin.

– Vireillä olevat asiat –

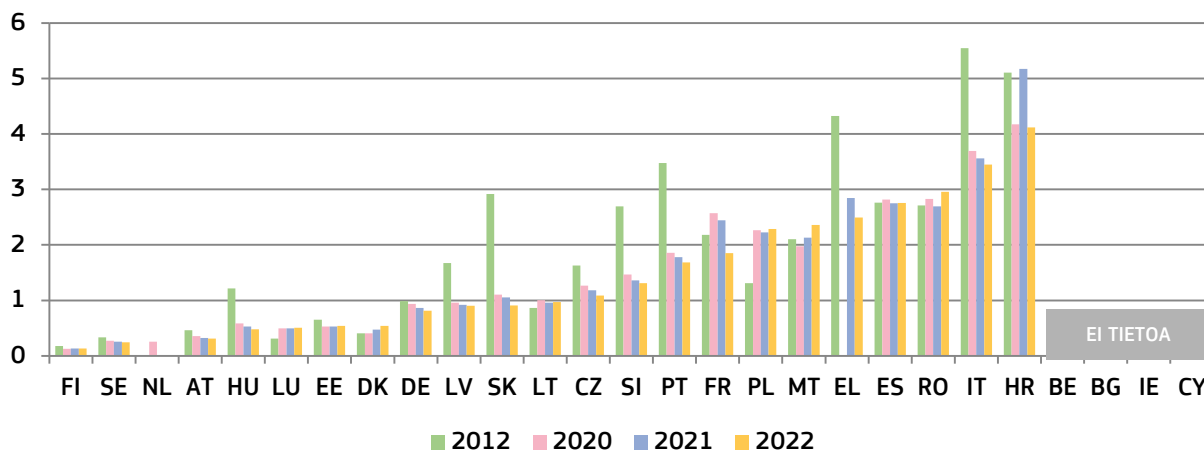
Vireillä olevien asioiden määrällä tarkoitetaan kyseisen vuoden lopussa käsittelemättä olevien asioiden määrää. Vireillä olevien asioiden määrä vaikuttaa myös käsittelyaikaan.

Kaavio 13: Vireillä olevien siviili-, kauppa- ja hallinto-oikeudellisten sekä muiden asioiden määrä vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa sataa asukasta kohti) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

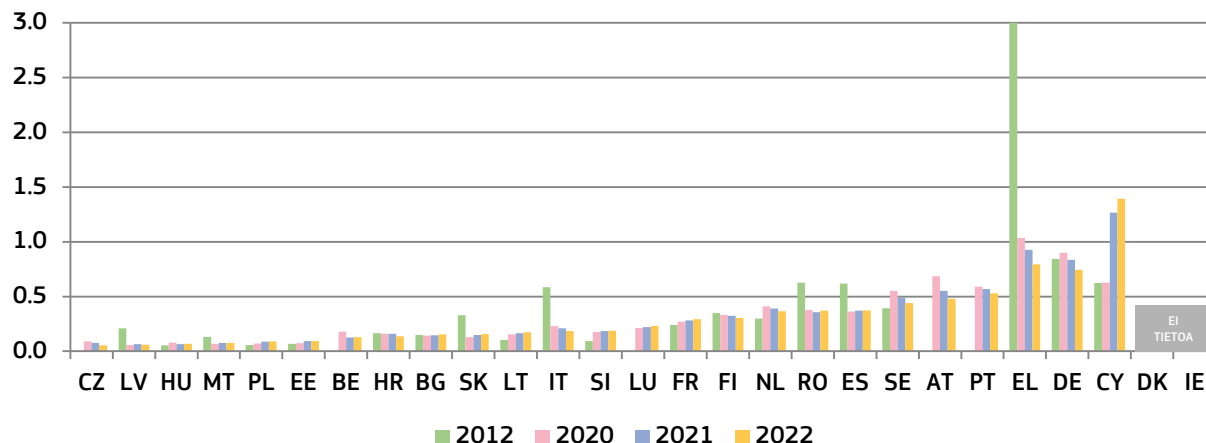
* CEPEJ:n määritelmän mukaan tähän ryhmään sisältyvät kaikki siviili- ja kauppaoikeudelliset riita-asiat ja riidattomat asiat, riidattomat kiinteistö- ja kaupparekisteriasiat, muut rekisteriasiat, muut riidattomat asiat, hallinto-oikeudelliset asiat sekä muut ei-rikosoikeudelliset asiat. Menetelmiin on tehty muutoksia **Slovakiassa**. Vireillä olevissa asioissa ovat mukana kaikkien oikeusasteiden tuomioistuimissa käsiteltävät asiat **Tšekissä** ja vuoteen 2016 saakka **Slovakiassa**. **Italia**: Siviilioikeudellisten asioiden luokittelua muutettiin vuonna 2013.

Kaavio 14: Vireillä olevien siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden määrä vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa sataa asukasta kohti) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

* Menetelmiin on tehty muutoksia **Kreikassa** ja **Slovakiassa**. Vireillä olevissa asioissa ovat mukana kaikkien oikeusasteiden tuomioistuimissa käsiteltävät asiat **Tšekissä** ja vuoteen 2016 saakka **Slovakiassa**. **Italia**: Siviilioikeudellisten asioiden luokittelua muutettiin vuonna 2013. **Alankomaiden** tietoihin sisältyvät riidattomat asiat.

Kaavio 15: Vireillä olevien hallinto-oikeudellisten asioiden määrä vuosina 2012 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa sataa asukasta kohti) (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

* Eräiden jäsenvaltioiden aiempia arvoja on pienennetty esityksellisistä syistä (**Kreikka**: 3,5 vuonna 2012). Menetelmiin on tehty muutoksia **Kreikassa** ja **Slovakiassa**. Vireillä olevissa asioissa ovat mukana kaikkien oikeusasteiden tuomioistuimissa käsiteltävät asiat **Tšekissä** ja vuoteen 2016 saakka **Slovakiassa**. **Tanska** ja **Irlanti** eivät kirjaa hallinto-oikeudellisia asioita erikseen.

3.1.3. Tehokkuus joillakin EU:n lainsäädännön yksittäisillä aloilla

Tässä osiossa täydennetään oikeuslaitosten tehokkuutta koskevia yleisiä tietoja ja tarkastellaan oikeudenkäyntimenettelyjen keskimääräistä kesto⁴⁸ joillakin EU:n lainsäädännön yksittäisillä aloilla. Vuoden 2024 tulostaulu pohjautuu kilpailun, sähköisen viestinnän, EU-tavaramerkin, kuluttajalainsäädännön ja rahanpesun torjunnan osalta aiempiin tietoihin. Viime vuonna tulostauluun lisättiin kuudes, korruptiontorjuntaan liittyviä menettelyjä käsittelevä osio, ja sitä vahvistetaan nyt toisen vuoden tiedoilla.⁴⁹ Nämä kuusi aihealuetta on valittu sillä perusteella, että niillä on merkitystä sisämarkkinoiden ja liiketoimintaympäristön kannalta. Lisäksi tässä tulostaulussa tarkastellaan hallintoviranomaisten tehokkuutta kilpailua ja kuluttajansuojaa koskevien päivitettyjen kaavioiden perusteella. Oikeudenkäyntien ja hallinnollisten menettelyjen pitkät viivästykset voivat yleisesti ottaen haitata EU:n lainsäädännössä säädettyjen oikeuksien toteutumista, esimerkiksi kun asianmukaisia oikeussuojakeinoja ei enää ole käytettävissä tai vakavia taloudellisia vahinkoja ei enää voida korvata. Erityisesti yritysten osalta hallinnolliset

⁴⁸ Oikeudenkäyntimenettelyjen kesto näillä aloilla on laskettu kalenteripäivinä siitä päivästä alkaen, jona kanne tai valitus jätettiin tuomioistuimeen (tai syyte tuli lopulliseksi), siihen päivään, jona tuomioistuin antoi ratkaisunsa (kaaviot 16–23). Kaavioissa 16, 18, 19 ja 20 arvot on järjestetty vuosien 2013 ja 2020–2022 tietojen painotetun keskiarvon mukaan ja vuosien 2014 ja kaavioissa 21 ja 22 vuosien 2020–2022 tietojen painotetun keskiarvon mukaan. Kaavion 17 tiedot kattavat vuodet 2020–2021. Kaavion 23 tiedot kattavat vuodet 2021–2022. Jos tietoa ei ole ollut saatavilla kaikilta vuosilta, keskiarvo kuvastaa kaaviossa esitettyjä saatavilla olleita tietoja laskettuna kaikkien asioiden, asioista tehdyn otoksen tai hyvin harvoissa tapauksissa arvioiden perusteella.

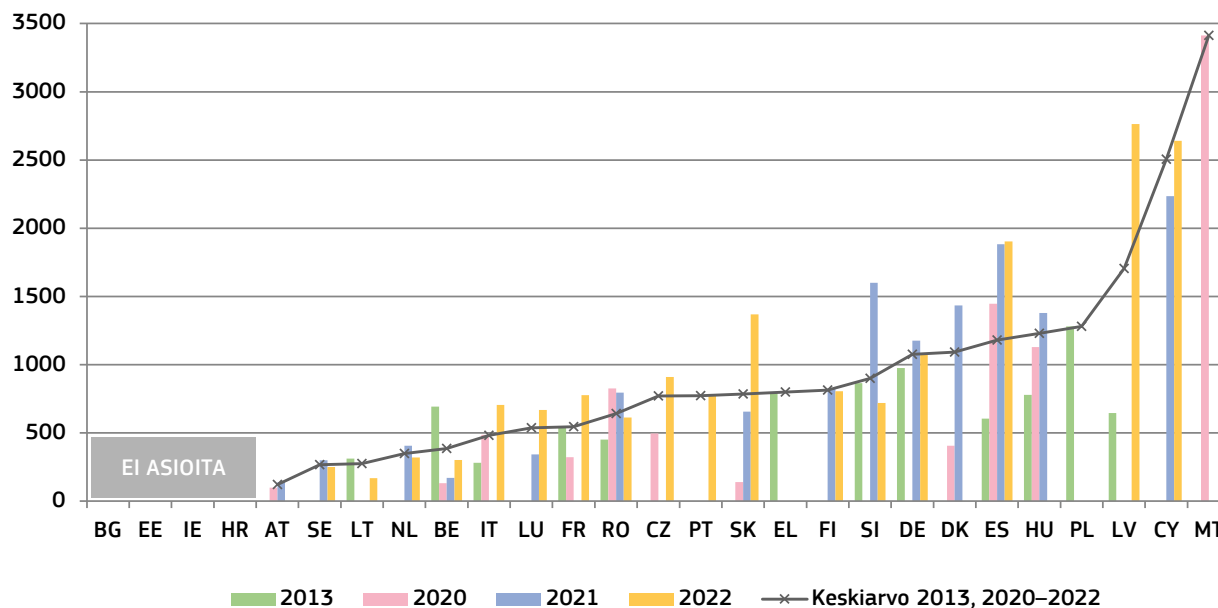
⁴⁹ Ehdotus direktiiviksi korruption torjunnasta (COM(2023) 234) ja yhteinen tiedonanto korruption torjunnasta (JOIN(2023) 12 final).

viivästyksset ja epävarmuus voivat joissakin tapauksissa aiheuttaa huomattavia kustannuksia ja haitata suunniteltuja tai jo toteutettuja investointeja.⁵⁰

– Kilpailu –

Kilpailulainsäädännön tehokas täytäntöönpano on houkuttelevan liiketoimintaympäristön kannalta keskeinen seikka, sillä se takaa tasapuoliset toimintaedellytykset yrityksille. Se edistää taloudellista toimintaa ja tehokkuutta, laajentaa kuluttajien valintamahdollisuuksia ja auttaa alentamaan hintoja ja parantamaan laatua. Kaaviossa 16 esitetään käsittelyn keskimääräinen kesto asioissa, jotka koskevat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 101 ja 102 artiklan nojalla annettuja kansallisten kilpailuviranomaisten päätöksiä.⁵¹ Kaaviossa 17 esitetään käsittelyn keskimääräinen kesto kansallisten kilpailuviranomaisten menettelyissä SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklaa sovellettaessa.

Kaavio 16: Kilpailu: valitusten tuomioistuinkäsittelyyn keskimäärin kulunut aika vuosina 2013 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: Euroopan komissio ja Euroopan kilpailuviranomaisten verkosto)

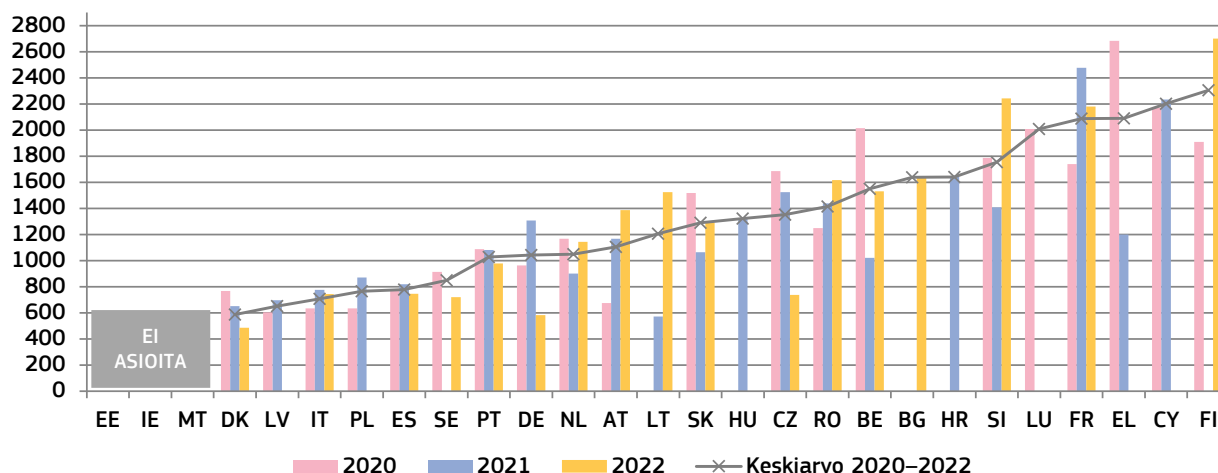

* **Irlanti ja Itävalta:** Skenaariota ei voida soveltaa, koska viranomaisilla ei ole toimivaltaa tehdä kyseisiä päätöksiä. **Itävalta:** Tiedoissa ovat mukana kilpailuasioden tuomioistuimen (Kartellgericht) ratkaisemat asiat, jotka liittyvät SEUT-sopimuksen 101 ja 102 artiklan rikkomiseen mutta eivät perustu kansallisen kilpailuviranomaisen päätöksistä tehtyihin valituksiin. **Italian** osalta käsittelyn kesto on arvio. Pylvään puuttuminen voi merkitä sitä, että jäsenvaltio ei ilmoittanut yhtään asiaa kyseisenä vuotena. Monissa jäsenvaltioissa asioita on vain vähän (alle viisi vuodessa), minkä vuoksi yksi poikkeuksellisen pitkä tai lyhyt asian käsittely voi vaikuttaa vuosittaisiin tietoihin (esim. **Maltassa** asioita oli ainoastaan yksi).

⁵⁰ Maailmanpankkiryhmä, 2019, ”Retention and Expansion of Foreign Direct Investment, Political Risk and Policy Responses”, kaavio 18.

⁵¹ Ks. neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003, annettu 16 päivänä joulukuuta 2002, perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti), EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1–25, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2003/1/oj>, erityisesti 3 ja 5 artikla.

Kaavio 17: Kilpailu: kansallisten kilpailuviranomaisten menettelyihin keskimäärin kulunut aika vuosina 2020 ja 2022* (päivinä) (lähde: Euroopan komissio ja Euroopan kilpailuviranomaisten verkosto)

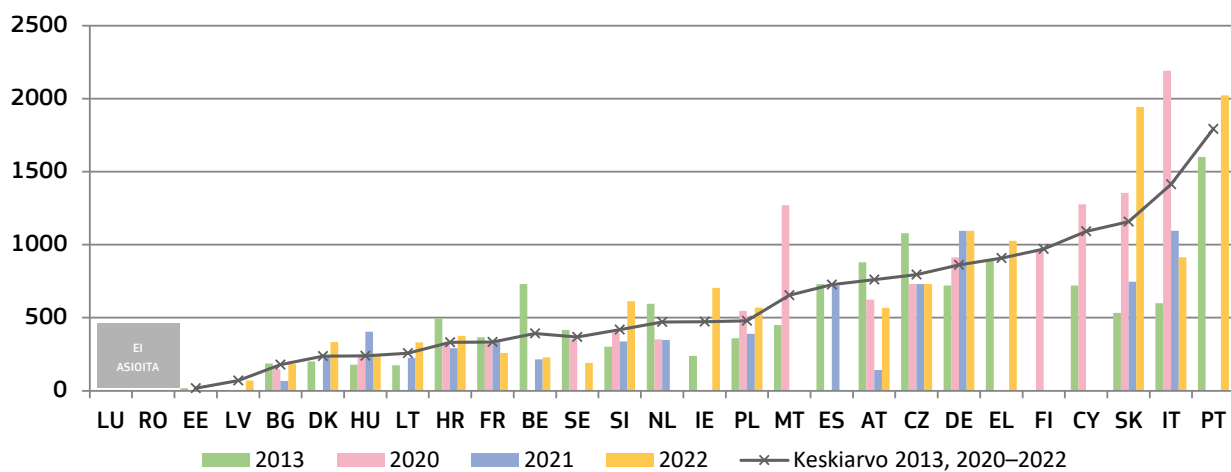
* Kaikkien kolmen vuoden (2020, 2021 ja 2022) tulokset on päivitetty, koska kaikki jäsenvaltiot ovat päässeet yhteisymmärrykseen siitä, milloin käsittely katsotaan aloitetuksi. Tästä syystä tämän kaavion tietoja ei voida verrata aiemmissa EU:n oikeusalan tulostauluissa julkaistuihin tietoihin. **Tšekki:** Tšekin kansallisen kilpailuviranomaisen hallinnollinen menettely koostuu kahdesta asteesta. Toinen aste edustaa viranomaisen sisäistä uudelleentarkastelumenettelyä. Menettelyn osapuolilla on oikeus hakea ensimmäisen asteen päätökseen muutosta Tšekin kansallisen kilpailuviranomaisen puheenjohtajalta, joka antaa toisen asteen päätöksen. Kansallisen kilpailuviranomaisen puheenjohtajan tekemästä toisen asteen päätöksestä voidaan tehdä oikeudellinen uudelleentarkastelu. **Tanska:** Vuonna 2021 Tanskan kilpailujärjestelmää muutettiin, kun ECN+-direktiivi saatettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tässä yhteydessä seuraamusmaksujärjestelmää muutettiin siten, että sakot muuttuivat rikosoikeudellisista siviilioikeudellisiksi. Tämän seurauksena oikeustapausten käsittely siirrettiin syyttäjälaitokselta Tanskan kilpailu- ja kuluttajaviraston (DCCA) hoidettavaksi. Nyt DCCA saattaa asiat siviilituomioistuimeen ja esittää sakkoa koskevan vaatimuksen sen jälkeen, kun se on ensin todennut pääasiassa, että yritys on rikkonut kilpailusääntöjä. Lisäksi siviilioikeudellisten sakkojen käyttöönoton myötä DCCA:lla on nyt valta ratkaista asiat tuomioistuimen ulkopuolella määräämällä siviilioikeudellinen sakko tapauksissa, joissa yritys myöntää kilpailusääntöjen rikkomisen, vastaavanlaisista rikkomuksista määrättävän sakon suuruudesta on olemassa oikeuskäytäntöä ja rikkomisen ja sen osoittavat todisteet ovat selviä. Tämä uusi toimivalta on johtanut siihen, että DCCA:n tekemät päätökset ovat lisääntyneet vuonna 2022. **Italia:** Tiedoissa ei ole otettu huomioon yhdeksää Italian kilpailuviranomaisen vuonna 2022 käynnistämää menettelyä (joista kolme aloitettiin SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla ja kuusi 102 artiklan nojalla), koska ne päättyivät sitoumusten antamiseen. Tiedoissa ei ole otettu huomioon kuutta Italian kilpailuviranomaisen vuonna 2021 käynnistämää menettelyä (joista viisi aloitettiin SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla ja yksi 102 artiklan nojalla), koska ne päättyivät sitoumusten antamiseen. Tiedoissa ei ole otettu huomioon Italian kilpailuviranomaisen SEUT-sopimuksen 101 artiklan nojalla aloittamaa menettelyä I833 (Gare Consip per acquisizione beni e servizi per informatica e telecomunicazioni), koska siinä tultiin siihen tulokseen, että SEUT-sopimuksen 101 artiklaa ei ollut rikottu. **Kypros:** Menettelyjen pitkä kesto johtuu viivästyksistä, jotka johtuivat tapausten takaisinvedosta ja uudelleenkäsittelystä ja menettelyjen toistamisesta sovellettavan hallintolain ja tuomioistuinten päätösten noudattamiseksi. Menettelyjen pitkittymiseen ovat vaikuttaneet myös tapausten luonne ja monimutkaisuus, osapuolten pyynnöstä tehdyt määräaikojen pidennykset ja covid-19-pandemia. **Latvia:** Vuoden 2020 osalta eräs tapaus käynnistettiin virallisesti 28. joulukuuta 2018, mutta vasta 16. heinäkuuta 2020 todettiin, että mahdollinen rikkomisen voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. **Itävalta:** Kilpailulainsäädäntöä pannaan täytäntöön yhdistetyssä hallinnollisessa ja oikeudellisessa järjestelmässä, jossa liittovaltion (hallinnollinen) kilpailuviranomainen tutkii epäiltyjä rikkomistapauksia ja hakee tarvittaessa (oikeudelliselta) kartellituomioistuimelta ratkaisua pääasiassa. Nyt sovitun uuden menetelmän mukaisesti määritelty menettelyjen kesto käsittää näin ollen kilpailuviranomaisen kummankin menettelyn (hallinnollisen ja oikeudellisen) yhteenlasketun keston. Covid-19-pandemian vaikutukset ja rajoitukset vaikeuttivat ja viivästyttivät tutkimuksia ja menettelyjä, jotka

johtivat päätöksiin vuosina 2021 ja 2022. Lisäksi tiedot kattavat menettelyjä, jotka liittyivät laajamittaiseen rakennusalan kartelliin. Asian laajuuden vuoksi sama ensimmäinen tutkintatoimenpide johti useisiin peräkkäisiin menettelyihin, joista osa on saatu päätökseen ja osa on edelleen käynnissä, mikä on vähitellen vääristänyt menettelyjen keskimääräistä kestoa. **Portugali:** Kun menettely on johtanut useisiin lainvoimaisiin päätöksiin eri ajankohtina (esim. samassa asiassa annetut mutta eri yrityksiä koskevat porrastetut päätökset, jotka voivat olla joko kaikki sovintopäätöksiä tai joista osa voidaan antaa sovintomenettelyssä ja osa ”tavanomaisessa” menettelyssä), kansallinen kilpailuviranomainen raportoi kustakin päätöksestä (ja siihen liittyvän menettelyn kestosta) erikseen. Tämä menettelytapa vastaa kyselyn ohjeita, joissa pyydetään ilmoittamaan lainvoimaisten päätösten määrä. Lisäksi siinä otetaan huomioon sovintomenettelyissä saavutetut tehokkuushyödyt. **Slovakia:** Kilpailuoikeuteen liittyvissä asioissa on käytössä kaksiasteinen hallinnollinen menettely. Menettelyn kesto lasketaan ensimmäisestä tutkintatoimenpiteestä toisen asteen lainvoimaiseen hallinnolliseen päätökseen.

– Sähköinen viestintä –

Sähköistä viestintää koskevan EU:n lainsäädännön tavoitteena on lisätä kilpailua, myötävaikuttaa sisämarkkinoiden kehitykseen sekä edistää investointeja, innovointia ja kasvua. Lainsäädännön tehokkaalla täytäntöönpanolla voidaan aikaansaada myönteisiä vaikutuksia kuluttajille, sillä sen ansiosta loppukäyttäjien maksamat hinnat voivat alentua ja palvelujen laatu parantua. Kaaviossa 18 esitetään, kuinka kauan tuomioistuimilta on keskimäärin kulunut siihen, että ne ovat käsitelleet sellaisista kansallisten sääntelyviranomaisten päätöksistä tehdyt valitukset, jotka on annettu sähköistä viestintää koskevan EU:n lainsäädännön nojalla.⁵² Kaaviossa on mukana monenlaisia asioita monitahoisista ”markkina-analyysien” uudelleentarkasteluista yksinkertaisempiin kuluttajakeskeisiin kysymyksiin.

Kaavio 18: Sähköinen viestintä: valitusten tuomioistuinkäsittelyyn keskimäärin kulunut aika vuosina 2013 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: Euroopan komissio ja viestintäkomitea)

* Asioiden määrä vaihtelee jäsenvaltioittain. Pylvään puuttuminen merkitsee sitä, että jäsenvaltio ei ole ilmoittanut yhtään asiaa kyseisenä vuotena (paitsi **Portugali:** ei tietoja vuodelta 2020 ja **Romania:** ei tietoja). Joissakin tapauksissa asioiden vähäinen

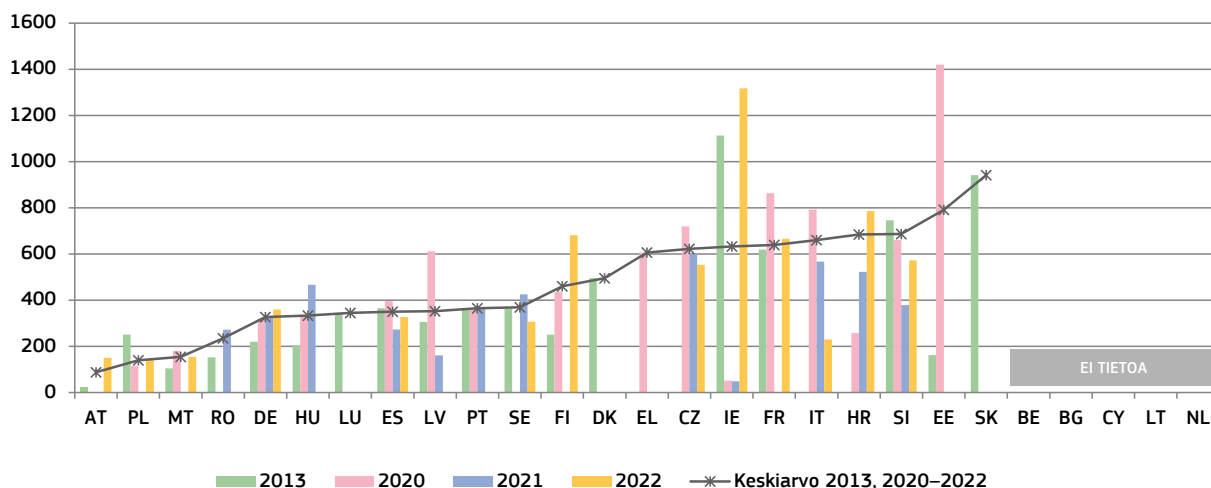
⁵² Laskelmat perustuvat käsittelyn keskimääräiseen keston valituksissa sellaisista kansallisten sääntelyviranomaisten päätöksistä, jotka on annettu EU:n sähköisen viestinnän sääntelyjärjestelmän täytäntöönpanemiseksi hyväksytyn kansallisen lainsäädännön nojalla. Sähköisen viestinnän sääntelyjärjestelmään kuuluvat direktiivit 2002/19/EY (käyttöoikeusdirektiivi), 2002/20/EY (valtuutusdirektiivi), 2002/21/EY (puitedirektiivi) ja 2002/22/EY (yleispalveludirektiivi) sekä muita EU:n säädöksiä, kuten radiotaajuuspoliittinen ohjelma ja taajuuksia koskevat komission päätökset, lukuun ottamatta yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla annettua direktiiviä 2002/58/EY.

määrä (*Bulgaria, Kypros, Malta, Alankomaat, Slovakia, Suomi ja Ruotsi*) voi johtaa siihen, että yksi poikkeuksellisen pitkä tai lyhyt asian käsittely vaikuttaa vuosittaisiin tietoihin ja aiheuttaa suurta vaihtelua vuosien välillä. **Tanska:** Ensimmäisen oikeusasteen muutoksenhakumenettelyistä vastaa tuomioistuintyyppinen elin. **Viro:** Valitusten tuomioistuinkäsittelyyn keskimäärin kulunut aika vuonna 2013 oli 18 päivää. **Espanja, Itävalta ja Puola:** Käsittelystä vastaavat eri tuomioistuimet asiasisällön mukaan.

– EU-tavaramerkki –

Teollis- ja tekijänoikeuksien tehokas täytäntöönpano on olennaista pyrittäessä edistämään investointeja innovointiin. EU-tavaramerkkejä koskevassa EU:n lainsäädännössä⁵³ annetaan merkittävä rooli kansallisille tuomioistuimille, jotka toimivat EU:n tuomioistuimina ja tekevät sisämarkkinoihin vaikuttavia päätöksiä. Kaaviosta 19 ilmenee EU-tavaramerkin loukkausta koskeviin yksityisten asianosaisten välisiin riita-asioihin keskimäärin kulunut aika.

Kaavio 19: EU-tavaramerkki: EU-tavaramerkin loukkausta koskeviin asioihin keskimäärin kulunut aika vuosina 2013 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: Euroopan komissio ja teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten eurooppalainen seurantakeskus)

* **Ranska, Italia, Liettua ja Luxemburg:** Tiettyjen vuosien tiedoissa on käytetty asioista tehtyä otosta. **Tanska:** Tiedot koskevat kaikkiin tavaramerkkeihin (eivät pelkästään EU-tavaramerkkiin) liittyviä asioita meri- ja kauppatuomioistuimissa. Keskimääräistä kestoja koskevia tietoja ei ollut saatavilla vuosilta 2018 ja 2019 tiedonkeruujärjestelmään tehtyjen muutosten vuoksi. **Kreikka:** Tiedot perustuvat painotettuun keskimääräiseen keston kahdessa tuomioistuimessa. **Espanja:** Keskimäärin kuluneen ajan laskennassa on otettu huomioon myös muita EU:n teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat asiat.

– Kuluttajansuoja –

Kuluttajansuojalainsäädännön tehokkaalla täytäntöönpanolla varmistetaan, että kuluttajat hyötyvät oikeuksistaan ja että kuluttajansuojalakeja rikkovat yritykset eivät saa perusteetonta etua. Kuluttajaviranomaisilla ja tuomioistuimilla on tärkeä tehtävä, kun EU:n kuluttajansuojalainsäädäntöä⁵⁴ pannaan täytäntöön kansallisissa täytäntöönpanojärjestelmissä.

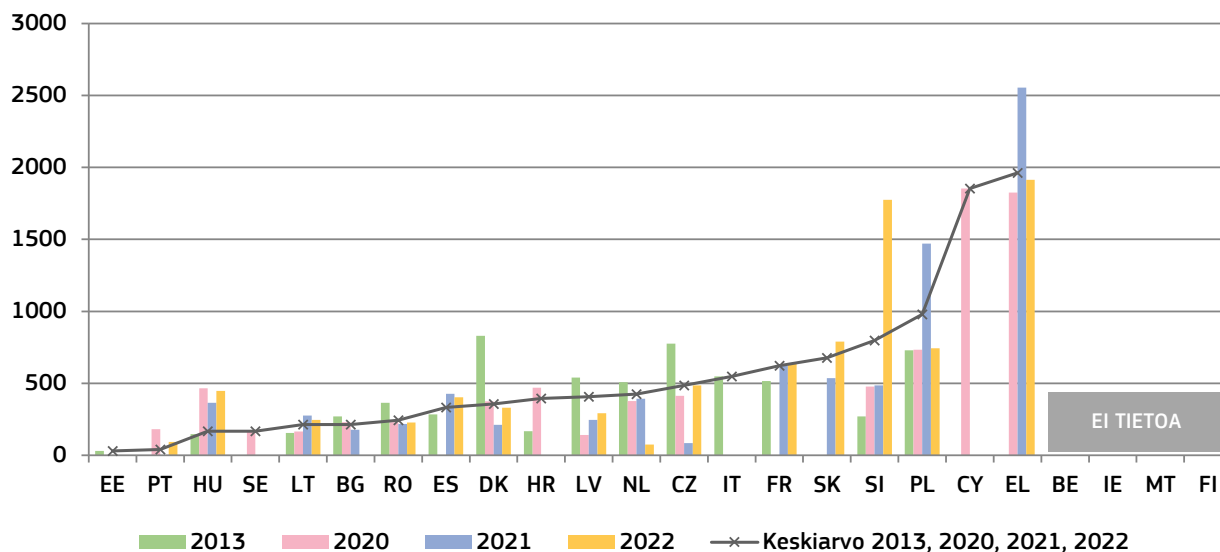
⁵³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/1001, annettu 14 päivänä kesäkuuta 2017, Euroopan unionin tavaramerkistä (EUVL L 154, 16.6.2017, s. 1–99, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2017/1001/oj>).

⁵⁴ Kaaviot 20 ja 21 liittyvät kohtuuttomista sopimusehdoista annetun direktiivin (93/13/ETY), kulutustavaroiden kaupasta ja niihin liittyvistä takuista annetun direktiivin (1999/44/EY), sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskevan direktiivin (2005/29/EY), kuluttajan oikeuksista annetun direktiivin (2011/83/EU) sekä niiden kansallisten täytäntöönpanosäännösten täytäntöönpanoon.

Kaaviossa 20 näkyy EU:n lainsäädännön nojalla annettujen kuluttajansuojaviranomaisten päätöksistä tehtyjen valitusten tuomioistuinkäsittelyyn keskimäärin kulunut aika.

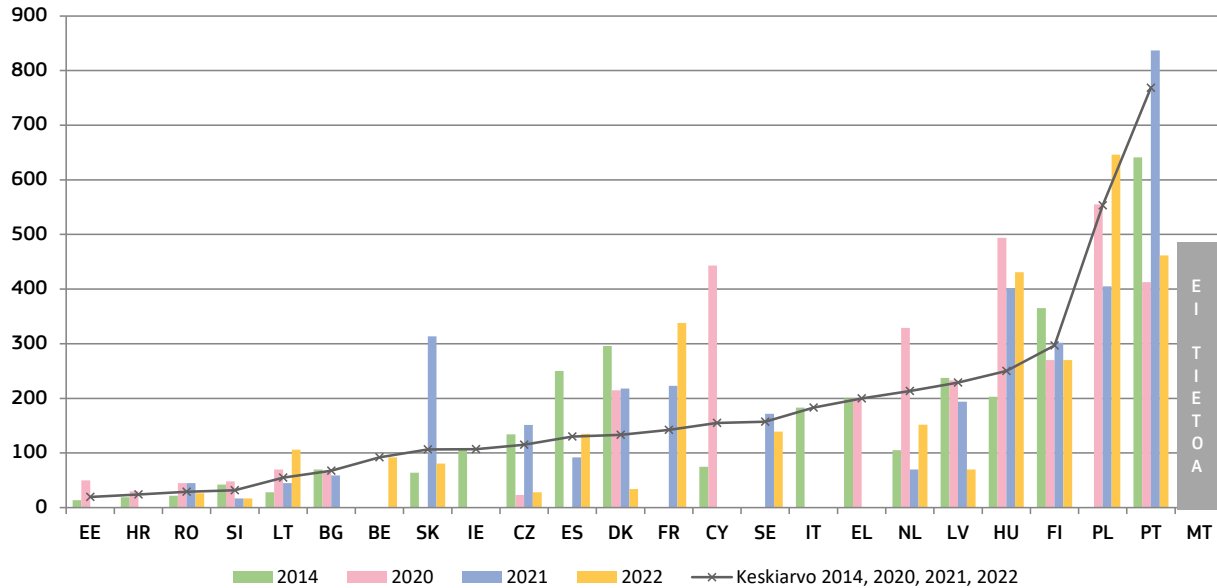
Kuluttajien tai yritysten kannalta katsottuna täytäntöönpanossa voi olla mukana useita toimijoita – ei pelkästään tuomioistuimia vaan myös hallintoviranomaisia. Lisävalaistuksen antamiseksi tästä täytäntöönpanoketjusta esitetään oikeudenkäyntimenettelyjen kesto kuluttajaviranomaisissa. Kaaviosta 21 ilmenee kansallisten kuluttajansuojaviranomaisten hallinnollisten päätösten tekemiseen keskimäärin kulunut aika vuosina 2014 ja 2020–2022 alkaen siitä, kun asian käsittely aloitettiin. Nämä päätökset koskevat muun muassa aineellisten sääntöjen rikkomisen toteamista, välitoimia, kieltomääräyksiä, tuomioistuinmenettelyn vireillepanoa tai asian käsittelyn päättämistä.

Kaavio 20: Kuluttajansuoja: valitusten tuomioistuinkäsittelyyn keskimäärin kulunut aika vuosina 2013 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: Euroopan komissio ja kuluttajansuoja-asioiden yhteistyöverkosto)

* **Saksa, Luxemburg ja Itävalta:** Skenaariota ei voida soveltaa, koska kuluttajaviranomaisilla ei ole toimivaltaa antaa päätöksiä kuluttajansuojasääntöjen rikkomisesta. **Irlannissa ja Suomessa** asioita oli vuonna 2020 vain vähän (alle viisi). **Kreikka ja Romania** toimittivat arvion keskimäärin kuluneesta ajasta tietyiltä vuosilta.

Kaavio 21: Kuluttajansuoja: kansallisten kuluttajansuojaviranomaisten hallinnollisten päätösten tekemiseen keskimäärin kulunut aika vuosina 2014 ja 2020–2022* (ensimmäisessä viranomaisasteessa päivinä) (lähde: Euroopan komissio ja kuluttajansuoja-asioiden yhteistyöverkosto)

* **Saksa, Luxemburg ja Itävalta:** Skenaariota ei voida soveltaa, koska kuluttajaviranomaisilla ei ole toimivaltaa antaa päätöksiä kuluttajansuojasääntöjen rikkomisesta. **Tanska, Kreikka, Ranska, Romania ja Suomi** toimittivat tietyiltä vuosilta arvion keskimäärin kuluneesta ajasta.

– Rahanpesu –

Sen lisäksi, että rahanpesun ehkäiseminen ja torjunta riistää rikollisilta resurssit toteuttaa laittomia tekoja ja auttaa hajottamaan järjestäytyneen rikollisuuden verkostoja⁵⁵, sillä on ratkaiseva merkitys rahoitusalan luotettavuuden, koskemattomuuden ja vakauden, rahoitusjärjestelmän uskottavuuden ja sisämarkkinoilla vallitsevan tasapuolisen kilpailun kannalta⁵⁶. Rahanpesu voi estää ulkomaisia investointeja, vääristää kansainvälisiä pääomavirtoja ja vaikuttaa kielteisesti maan makrotalouden suorituskykyyn, mikä aiheuttaa hyvinvointitappioita ja vie resursseja tuottavammalta taloudelliselta toiminnalta.⁵⁷ Rahanpesun vastaisen direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on ylläpidettävä kattavia tilastoja rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntajärjestelmiensä tehokkuudesta.⁵⁸ Päivitetyllä kyselylomakkeella on kerätty yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa tietoja kansallisten rahanpesun torjuntajärjestelmien puitteissa suoritetuista oikeuskäsittelyistä.

⁵⁵ EU:n lainsäädännössä rahanpesun torjuntaa käsitellään rahanpesun torjuntaa rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin 23 päivänä lokakuuta 2018 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2018/1673.

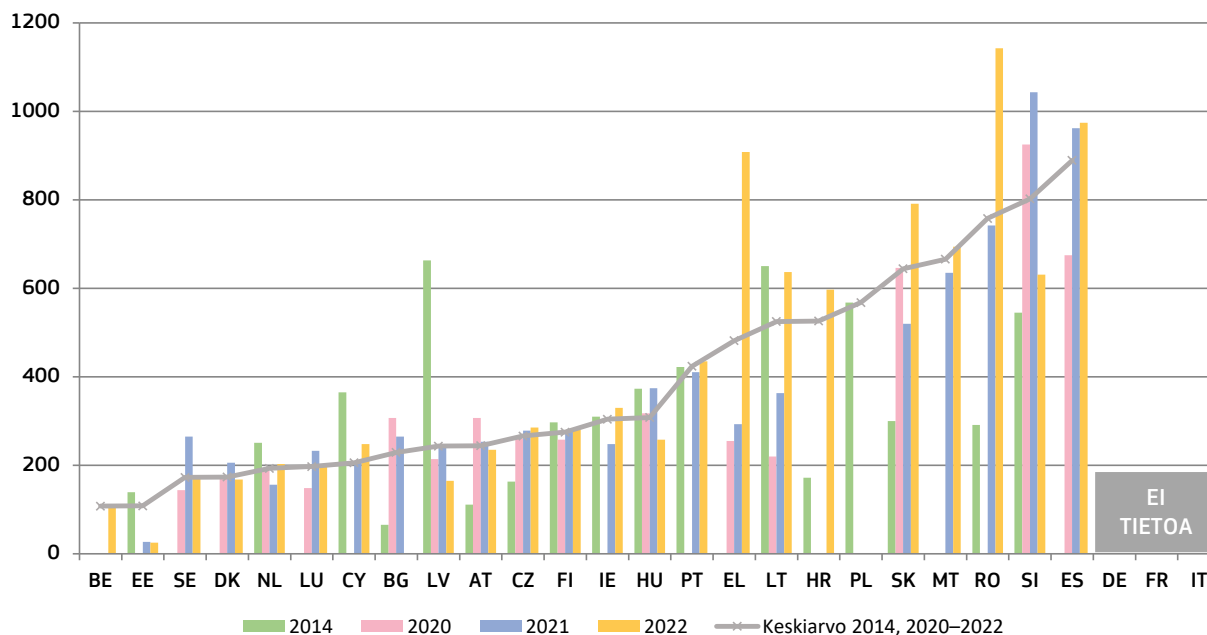
⁵⁶ Rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen 20 päivänä toukokuuta 2015 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/849 johdanto-osan 2 kappale.

⁵⁷ Kansainvälisen valuuttarahaston tiedote, 8.3.2018: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>

⁵⁸ Direktiivin (EU) 2015/849 44 artiklan 1 kohta. Ks. myös direktiivin (EU) 2018/843 tarkistettu 44 artikla, joka tuli voimaan kesäkuussa 2018 ja joka jäsenvaltioiden oli määrä panna täytäntöön tammikuuhun 2020 mennessä.

Kaaviosta 22 ilmenee rahanpesurikosten käsittelyyn ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimissa keskimäärin kulunut aika.

Kaavio 22: Rahanpesu: tuomioistuinkäsittelyyn keskimäärin kulunut aika vuosina 2014 ja 2020–2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: Euroopan komissio ja rahanpesun ja terrorismin rahoituksen asiantuntijaryhmä)

* Ei tietoja vuodelta 2022: **Bulgaria, Saksa, Irlanti ja Puola. Portugali:** Tietokannasta suodatettiin kunkin tuomiopiirin osalta rahanpesutapauksia koskevat tiedot asiaankuuluvia kriteerejä käyttäen. Päivien keskimääräinen lukumäärä perustuu rikkomisen päivämäärään ja sitovan päätöksen tai käsittelyn päättämisen päivämäärään. **Kypros:** Vakavat asiat käsitellään rikostuomioistuimissa keskimäärin vuoden sisällä, kun taas vähemmän vakavien asioiden käsittely alemmissa tuomioistuimissa kestää pidempään. **Slovakia:** Tiedot vastaavat koko menettelyn keskimääräistä kestoja muutoksenhakutuomioistuin mukaan lukien.

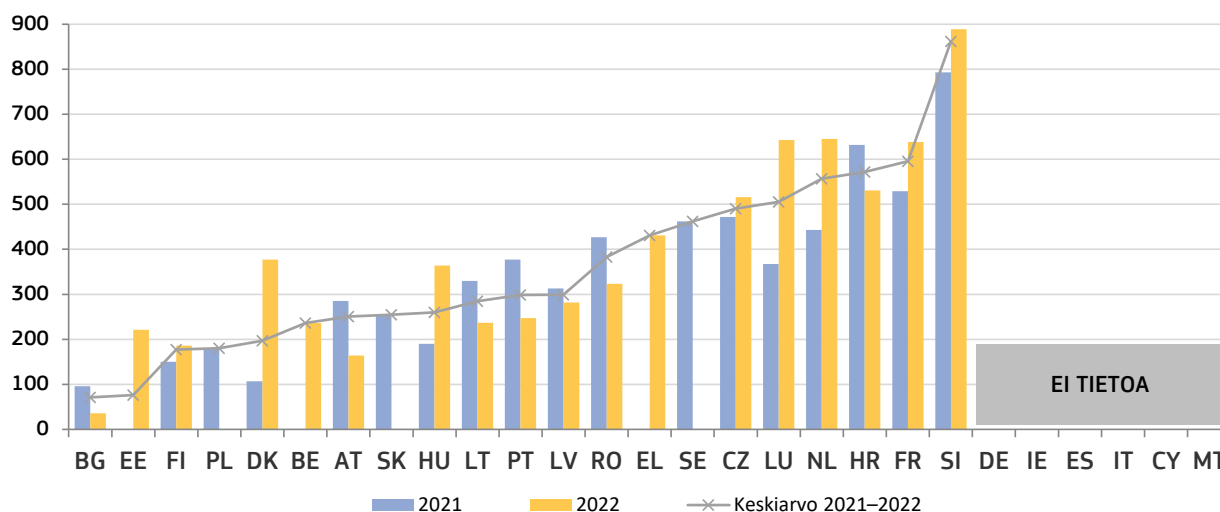
– Korruptiontorjunta –

Korruptio vaikeuttaa kestäväää talouskasvua, sillä se ohjaa resursseja pois tuottavista tuloksista, heikentää julkisten menojen tehokkuutta ja syventää sosiaalista eriarvoisuutta. Se haittaa yhteismarkkinoiden tehokasta ja sujuvaa toimintaa, luo epävarmuutta liiketoiminnan harjoittamiseen ja jarruttaa investointeja. Korruption torjuminen on erityisen vaikeaa, koska toisin kuin useimmissa rikoksissa, korruption molemmat osapuolet haluavat yleensä salata toimintansa. Siksi myös korruptiotapausten määrää on yleisesti vaikeaa arvioida koko EU:ssa. Korruptio on erityisen vakava rikos, jolla on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 83 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu rajat ylittävä ulottuvuus ja jota voidaan torjua tehokkaasti vain Euroopan unionin yhteisillä vähimmäissäännöillä. Komissio esitti 3. toukokuuta 2023 ehdotuksen direktiiviksi korruption torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin sekä yhteisen tiedonannon korruption torjunnasta.⁵⁹ Direktiiviehdotuksella ajantasaistetaan ja yhdenmukaistetaan korruption rikosten määritelmiä ja niistä määrättäviä seuraamuksia koskevat EU:n säännöt, jotta

⁵⁹ Ehdotus direktiiviksi korruption torjunnasta (COM(2023) 234) ja yhteinen tiedonanto korruption torjunnasta (JOIN(2023) 12 final).

voidaan varmistaa tiukat normit kaikkia korruptionrikoksia vastaan (esim. lahjonta mutta myös varojen väärinkäyttö, vaikutusvallan kauppaaminen, virka-aseman väärinkäyttö, oikeudenkäytön häiritseminen ja korruptionrikoksiin liittyvä laiton vaurastuminen) korruptiontorjunnan ja täytäntöönpanon tehostamiseksi. Lisäksi vuonna 2022 laadittiin yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa uusi kyselylomake, jolla kerätään tietoa lahjontaa koskevien ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinkäsittelyjen kestosta. Kyselyn tulokset esitetään kaaviossa 23.⁶⁰

Kaavio 23: Korruptio (lahjonta): tuomioistuinkäsittelyyn keskimäärin kulunut aika vuosina 2021 ja 2022* (ensimmäisessä oikeusasteessa päivinä) (lähde: Euroopan komissio ja korruptiontorjunnan kansalliset yhteyspisteet)

* **Saksa, Irlanti, Espanja, Italia, Kypros, Malta, Puola, Slovakia ja Ruotsi** eivät vastanneet tähän kysymykseen. **Alankomaat:** Tässä laskelmassa käsittelyaika alkaa kulua siitä päivästä, jona syyttäviviranomainen haastoi vastaajan tuomioistuimen eteen. Käsittelyaika päättyy päivänä, jona ensimmäisen oikeusasteen tuomari antaa lainvoimaisen tuomion. Keskimääräinen käsittelyaika 35 asiassa oli 645 päivää. On kuitenkin huomattava, että asia ei useinkaan ole vielä valmis tuomioistuinkäsittelyyn käsittelyajan mittaamisen aloittamishetkellä, joten varsinaisen käsittelyn aloittamiseen menee aikansa. Keskimääräinen kesto ensimmäisestä kuulemisesta lainvoimaisen tuomion antamiseen on 194 päivää.

⁶⁰ Tässä tiedonkeruussa on keskitytty ensimmäisen oikeusasteen rikostuomioistuihin, joilla yleensä on suurin vaikutus rikosoikeudenkäynnin kokonaiskestoan tuomion lainvoimaisuuteen asti.

3.1.4. Yhteenveto oikeuslaitosten tehokkuudesta

Tehokas oikeuslaitos suoriutuu asioiden määrästä ja asiaruuhkista, ja ratkaisut annetaan ilman aiheutonta viivytystä. EU:n oikeusalan tulostaulun tärkeimmät oikeuslaitosten toimivuuden seurantaan käytetyt indikaattorit ovat sen vuoksi **oikeudenkäynnin kesto** (käsittelyaika tai asian ratkaisemiseen tarvittava keskimääräinen aika päivinä), **selvitysaste** (ratkaistujen asioiden määrän suhde käsiteltäväksi tulleiden asioiden määrään) sekä **vireillä olevien asioiden määrä** (vuoden lopussa käsittelemättä olevien asioiden määrä).

Tehokkuutta koskevat yleiset tiedot

EU:n oikeusalan tulostaulu 2024 sisältää tehokkuutta koskevia tietoja yli kymmenen vuoden ajalta (2012–2022). Tämän pituisena ajanjaksona voidaan havaita tiettyjä kehityssuuntia sekä ottaa huomioon, että oikeuslaitosten uudistusten vaikutukset tuntuvat usein vasta jonkin ajan kuluttua.

Kun tarkastellaan vuosilta 2012–2022 saatavilla olevia tietoja siviili-, kauppa- ja hallinto-oikeudellisista asioista, voidaan todeta, että kehitys on useimmiten ollut myönteistä. Vuonna 2020 havaitun, mahdollisesti covid-19-pandemiasta johtuneen tehokkuuden heikkenemisen jälkeen tehokkuus palautui vuonna 2021 vuoden 2019 tasolle ja parantui edelleen vuonna 2022. Tämä osoittaa, että jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet, joilla ne pyrkivät parantamaan järjestelmiensä kykyä selviytyä tulevista häiriöistä ja ratkaisemaan covid-19-pandemian aiheuttamat välittömät ongelmat, ovat olleet toimivia.

Jonkin verran myönteistä kehitystä on tapahtunut niissä jäsenvaltioissa, joilla EU-ohjausjakson yhteydessä on katsottu olevan erityisiä haasteita⁶¹:

- Näistä jäsenvaltioista saatavilla olevien tietojen perusteella – ja covid-19-pandemiasta huolimatta – **oikeudenkäynnin kesto ensimmäisessä oikeusasteessa** on 11 jäsenvaltiossa vuodesta 2012 lähtien lyhentynyt tai pysynyt samana laajassa kaikkien asioiden ryhmässä (kaavio 5). Siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden ryhmässä (kaavio 6) oikeudenkäynnin kesto ensimmäisessä oikeusasteessa lyhenyi edelleen tai pysyi samana kymmenessä jäsenvaltiossa. Edellisvuoteen verrattuna oikeudenkäyntien kesto on lyhentynyt kaavion 5 mukaan kahdeksassa jäsenvaltiossa ja kaavion 6 mukaan 18 jäsenvaltiossa, joissakin tapauksissa alle vuoden 2020 tason. Hallinto-oikeudellisissa asioissa (kaavio 8) oikeudenkäynnin kesto on vuodesta 2012 lähtien lyhentynyt tai pysynyt samana noin 20 jäsenvaltiossa. Vuonna 2022 oikeudenkäynnin kesto hallinto-oikeudellisissa asioissa lyhenyi edellisvuoteen verrattuna 14 jäsenvaltiossa.

⁶¹ EU-ohjausjakson yhteydessä neuvosto antoi komission ehdotuksen perusteella oikeuslaitosta koskevia maakohtaisia suosituksia seitsemälle jäsenvaltiolle vuonna 2019 (Kroatia, Italia, Kypros, Unkari, Malta, Portugali ja Slovakia) ja kahdeksalle jäsenvaltiolle vuonna 2020 (Kroatia, Italia, Kypros, Unkari, Malta, Puola, Portugali ja Slovakia). Vuonna 2021 ei annettu maakohtaisia suosituksia meneillään olevan elpymis- ja palautumistukivälineen menettelyjen vuoksi. Vuonna 2022 oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevia maakohtaisia suosituksia annettiin kahdelle jäsenvaltiolle (Puola ja Unkari). Vuodesta 2023 alkaen maakohtaisissa suosituksissa otetaan huomioon kunkin jäsenvaltion kansallisten elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpano. Lisäksi oikeuslaitos mainittiin vuonna 2023 kahden jäsenvaltion tapauksessa (Unkari ja Puola). Uusia haasteita, joita ei ole käsitelty elpymis- ja palautumissuunnitelmissa, voidaan käsitellä myös erityisissä maakohtaisissa suosituksissa. Vuonna 2023 ainoastaan Puola sai oikeuslaitosta koskevan maakohtaisen suosituksen, joka perustui vuoden 2022 maakohtaiseen suositukseen.

- Tulostaulussa esitetään tietoja **oikeudenkäynnin kestosta kaikissa oikeusasteissa** siviili- ja kauppaoikeudellisissa riita-asioissa (kaavio 7) sekä hallinto-oikeudellisissa asioissa (kaavio 9). Tiedoista ilmenee, että viidessä jäsenvaltiossa, joissa todettiin oikeudenkäynnin kestoon liittyviä haasteita ensimmäisessä oikeusasteessa, ylemmien oikeusasteiden toiminta on ollut tehokkaampaa. Viidessä muussa jäsenvaltiossa, joissa on haasteita, oikeudenkäynnin keskimääräinen kesto ylemmissä oikeusasteissa on kuitenkin jopa pidempi kuin ensimmäisessä oikeusasteessa.
- Niiden jäsenvaltioiden kokonaismäärä, joissa **selvitysaste** on yli 100 prosenttia laajassa kaikkien asioiden ryhmässä sekä siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden ryhmässä (kaaviot 10 ja 11), pysyi samana kuin viime vuonna. Vuonna 2022 selvitysaste oli hyvä (yli 97 %) 20 jäsenvaltiossa, myös niissä, joiden tilanne oli haastava. Tämä tarkoittaa, että tuomioistuimet pystyvät yleensä käsittelemään näihin ryhmiin kuuluvat uudet asiat. Hallinto-oikeudellisissa asioissa (kaavio 12) selvitysaste pysyi vuonna 2022 yhdeksässä jäsenvaltiossa suurin piirtein samalla tasolla kuin vuonna 2021. Hallinto-oikeudellisten asioiden selvitysaste on yleensä alhaisempi kuin muissa asiaryhmissä, mutta kymmenen jäsenvaltiota on kuitenkin edistynyt näissä asioissa edelleen hyvin. Huomionarvoista on etenkin se, että seitsemässä niistä jäsenvaltioista, joiden tilanne on haastava, hallinnollisten asioiden selvitysaste on noussut vuodesta 2012 lähtien.
- Tilanne on vuodesta 2012 lähtien pysynyt vakaana tai parantunut jatkuvasti asiaryhmästä riippumatta neljässä jäsenvaltiossa, joissa suurimmat haasteet ovat liittyneet **asiaruuhkaan** (kaavio 13). Vaikka vireillä olevien asioiden määrä kasvoi vuonna 2022, kuudessa jäsenvaltiossa määrä pysyi vakaana sekä siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden ryhmässä (kaavio 14) että hallinto-oikeudellisten asioiden ryhmässä (kaavio 15). Jäsenvaltioiden väliset erot ovat kuitenkin edelleen merkittäviä, sillä vireillä olevia asioita on toisissa jäsenvaltioissa suhteellisen vähän ja toisissa jäsenvaltioissa runsaasti.

Tehokkuus joillakin EU:n lainsäädännön yksittäisillä aloilla

Menettelyjen keskimääräistä kestoja joillakin EU:n lainsäädännön yksittäisillä aloilla koskevat tiedot (kaaviot 16–23) antavat tarkemman käsityksen oikeuslaitosten toiminnasta konkreettisissa elinkeinoelämään liittyvissä riita-asioissa.

Tiedot oikeuslaitoksen toiminnan tehokkuudesta joillakin EU:n lainsäädännön yksittäisillä aloilla kerätään suppeasti määriteltyjen skenaarioiden perusteella, ja siksi niihin liittyvien asioiden määrä voi olla pieni. Toisin kuin tehokkuutta koskevista yleisistä tiedoista, joissa esitetään oikeudenkäynnin laskennallinen kesto, näistä kaavioista ilmenee kuitenkin kaikkien yksittäisiin aloihin liittyvien kyseisen vuoden asioiden todellinen keskimääräinen käsittelyaika. Onkin syytä huomata, että jäsenvaltioissa, joilla ei tehokkuutta koskevien yleisten tietojen perusteella näytä olevan haasteita, asioiden keskimääräinen käsittelyaika on huomattavasti pidempi joillakin EU:n lainsäädännön yksittäisillä aloilla. Samaan aikaan yksittäisiin aloihin liittyvien menettelyjen kesto voi vaihdella merkittävästi saman jäsenvaltion sisällä.

Toisessa viime vuonna käyttöön otetussa kaaviossa käsitellään lahjontaa koskevien rikosoikeudellisten menettelyjen kestoja ja annetaan tietoa toiminnan tehokkuudesta tällä EU:n lainsäädännön alalla.

Lisäksi vuoden 2024 tulostaulussa tarkastellaan koko täytäntöönpanoketjun tehokkuutta, mikä on tärkeää suotuisan liiketoiminta- ja investointiympäristön kannalta. Esimerkiksi kilpailulainsäädäntöä koskevista asioista esitetään kaavio, jossa tarkastellaan kansallisten kilpailuviranomaisten menettelyjen ja näiden viranomaisten tekemien päätösten oikeudellisen uudelleentarkastelun kestoa.

EU:n lainsäädännön yksittäisiä aloja koskevissa kaavioissa on nähtävissä seuraavat kehityssuunnat:

- Vaikka **kilpailuasioista tehtyjen valitusten tuomioistuinkäsittelyjen** (kaavio 16) kokonaismäärä EU:n alueen tuomioistuimissa kasvoi, valitusten tuomioistuinkäsittelyihin kulunut aika lyheni tai pysyi samana viidessä jäsenvaltiossa, kun taas viidessä jäsenvaltiossa aika piteni. Tästä lievästi myönteisestä suuntauksesta huolimatta viisi jäsenvaltiota ilmoitti vuonna 2022 käsittelyn keskimääräisen keston olevan yli tuhat päivää. **Kansallisten kilpailuviranomaisten menettelyistä** (kaavio 17) seitsemän jäsenvaltiota ilmoitti, että niihin kulunut aika oli alle tuhat päivää. Kolme jäsenvaltiota, joilla on kilpailuasioista tehtyjen valitusten tuomioistuinkäsittelyn tehokkuuteen liittyviä ongelmia, ovat kansallisten kilpailuviranomaisten menettelyjen suhteen tehokkaimpia jäsenvaltioita.
- **Sähköistä viestintää** koskevien asioiden (kaavio 18) määrät tuomioistuimissa pienenivät edellisvuosiin verrattuna. Tämä on jatkoa vuonna 2020 havaitulle myönteiselle suuntaukselle, jossa oikeudenkäyntien kesto on lyhentynyt. Viidessä jäsenvaltiossa oikeudenkäynnin keskimääräinen kesto lyheni vuonna 2022 tai luvut pysyivät ennallaan vuoteen 2021 verrattuna, ja yhdeksässä jäsenvaltiossa kesto piteni.
- Vuonna 2022 **EU-tavaramerkin loukkausta koskevien asioiden** (kaavio 19) määrä kasvoi hieman vuoteen 2021 verrattuna. Kolme jäsenvaltiota selviytyi asiamäärästään aiempaa tehokkaammin, ja niiden käsittelyajat lyhenivät tai pysyivät ennallaan. Sitä vastoin viidessä jäsenvaltiossa käsittelyn keskimääräinen kesto piteni selvästi.
- **EU:n kuluttajalainsäädännön** alalla on nähtävissä hallinnollisesta menettelystä ja valitusten tuomioistuinkäsittelystä muodostuvan täytäntöönpanoketjun mahdollisia yhteisvaikutuksia (kaaviot 20 ja 21). Vuonna 2022 kuluttajansuojaviranomaiset tekivät päätöksen EU:n kuluttajalainsäädännön soveltamisalaan kuuluvassa asiassa kuudessa jäsenvaltiossa keskimäärin alle kolmessa kuukaudessa, kun taas neljässä jäsenvaltiossa päätöksenteko kesti yli kuusi kuukautta. Kun kuluttajansuojaviranomaisten päätöksiä riitautettiin tuomioistuimissa, hallinnollisesta päätöksestä tehtyjen valitusten tuomioistuinkäsittelyn kestossa esiintyi vuonna 2022 toisilleen vastakkaisia kehityssuuntauksia. Kesto piteni viidessä ja lyheni neljässä jäsenvaltiossa vuoteen 2021 verrattuna. Kahdessa jäsenvaltiossa valitusten tuomioistuinkäsittelyyn kului edelleen keskimäärin yli tuhat päivää.
- **Rahanpesun** tehokkaalla torjunnalla on ratkaiseva merkitys rahoitusjärjestelmän suojelussa, tasapuolisen kilpailun turvaamisessa ja kielteisten taloudellisten seurausten ehkäisemisessä. Ylipitkät tuomioistuinkäsittelyt saattavat haitata EU:n kykyä torjua rahanpesua tai ne voivat vähentää tämän alan toimien tehokkuutta. Kaaviossa 22 esitetään päivitettyä tietoa rahanpesurikoksia koskevien oikeudenkäyntien kestosta. Kaaviosta ilmenee, että oikeudenkäynti ensimmäisessä oikeusasteessa kestää

12 jäsenvaltiossa keskimäärin enintään vuoden, viidessä jäsenvaltiossa keskimäärin kaksi vuotta ja neljässä jäsenvaltiossa keskimäärin jopa 3,5 vuotta.⁶²

- **Korruptio** on erityisen vakava rikollisuuden muoto, johon liittyy rajat ylittävä ulottuvuus. Sillä on kielteisiä taloudellisia seurauksia, ja sitä voidaan torjua tehokkaasti vain EU:n yhteisillä vähimmäissäännöillä. Tulostauluun sisältyy kaavioita myös lahjontaa koskevien oikeudenkäyntien kestosta. Kaaviosta 23 käy ilmi, että tietoja on saatavilla eri jäsenvaltioista vaihtelevasti ja että ensimmäisen oikeusasteen rikostuomioistuimissa käsiteltyjen tapausten keskimääräisessä kestossa on eroja. Vuoden 2022 tietojen perusteella jäsenvaltioista yhdessätoista käsittely saadaan päätökseen noin vuoden kuluessa, kun taas seitsemässä muussa jäsenvaltiossa, joista tietoja on saatavilla, käsittely voi kestää jopa kaksi vuotta. Kaiken kaikkiaan lahjontarikosten syytteen esittämisen ja tuomitsemisen monimutkaisuus kuvastaa rikoksen vakavuutta, mikä näkyy myös tuomioistuinkäsittelyjen kestossa.

3.2. Oikeuslaitosten toiminnan laatu

Oikeuslaitosten toiminnan laatua voidaan arvioida monin tavoin. EU:n oikeusalan tulostaulussa 2024 tarkastellaan aiempien tulostaulujen tapaan tekijöitä, joita pidetään yleisesti tärkeinä pyrittäessä parantamaan oikeudenkäytön laatua. Nämä tekijät jakautuvat neljään ryhmään:

- 1) kansalaisten ja yritysten oikeussuojan saatavuus
- 2) riittävät taloudelliset ja henkilöresurssit
- 3) arviointivälineiden käyttö
- 4) digitalisaatio.

3.2.1 Oikeussuojan saatavuus

Saatavuus on tärkeää oikeusketjun kaikissa vaiheissa, jotta kaikki ihmiset, myös vammaiset henkilöt, voivat saada olennaista tietoa oikeuslaitoksesta, kanteen nostamisesta, siihen liittyvistä taloudellisista näkökohdista ja oikeudenkäynnin etenemisestä loppuun saakka sekä tutustua tuomioon verkossa.

– *Oikeusapu, oikeudenkäyntimaksut ja asianajomaksut* –

Oikeudenkäyntikulut vaikuttavat ratkaisevasti oikeussuojan saatavuuteen. Korkeat oikeudenkäyntikulut, kuten oikeudenkäyntimaksut⁶³ ja asianajomaksut⁶⁴, voivat olla esteenä oikeussuojan saannille. Siviili- ja kauppaoikeuden alan oikeudenkäyntikuluja ei ole yhdenmukaistettu EU:n tasolla. Niitä säännellään kansallisella lainsäädännöllä, joten ne vaihtelevat jäsenvaltioittain.

⁶² Rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin 23. lokakuuta 2018 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2018/1673 poistetaan tietyt syytetoimia mahdollisesti viivästyttävät oikeudelliset esteet. Yksi tällaisista esteistä on sääntö, jonka mukaan rahanpesua koskevat syytetoimet voidaan aloittaa vasta, kun sen taustalla olevaa esirikosta koskeva oikeudenkäynti on päättynyt. Jäsenvaltioiden oli määrä saattaa direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöään viimeistään 8. joulukuuta 2020.

⁶³ Oikeudenkäyntimaksuiksi luetaan kulut, jotka syntyvät muun kuin rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisesta tuomioistuimessa.

⁶⁴ Asianajomaksuilla tarkoitetaan asianajajien asiakkaille tarjoamista palveluista syntyviä kuluja.

Oikeusavun saaminen on Euroopan unionin perusoikeuskirjassa vahvistettu perusoikeus.⁶⁵ Se mahdollistaa oikeussuojan saannin henkilöille, jotka eivät muutoin kykenisi vastaamaan oikeudenkäyntikuluista tai maksamaan niitä ennakoon. Useimmat jäsenvaltiot myöntävät oikeusapua hakijan tulojen perusteella.⁶⁶

Kaaviosta 24 käy ilmi täysimittaisen ja osittaisen oikeusavun saatavuus määrätyssä kuluttajansuoja-asiassa, johon liittyy arvoltaan 6 000 euron vaatimus. Kaaviossa verrataan oikeusavun myöntämisen tulorajoja, jotka on ilmaistu prosentteina kutakin jäsenvaltiota koskevasta Eurostatin köyhyysrajasta.⁶⁷ Jos oikeusavun tuloraja on esimerkiksi 20 prosenttia, se tarkoittaa, että hakijalla, jonka tulot ovat 20 prosenttia suuremmat kuin kyseistä jäsenvaltiota koskeva Eurostatin köyhyysraja, on silti oikeus saada oikeusapua. Jos taas oikeusavun tuloraja on nollan alapuolella, se tarkoittaa, että henkilöllä, jonka tulot jäävät alle köyhyysrajan, ei ehkä ole oikeutta saada oikeusapua.

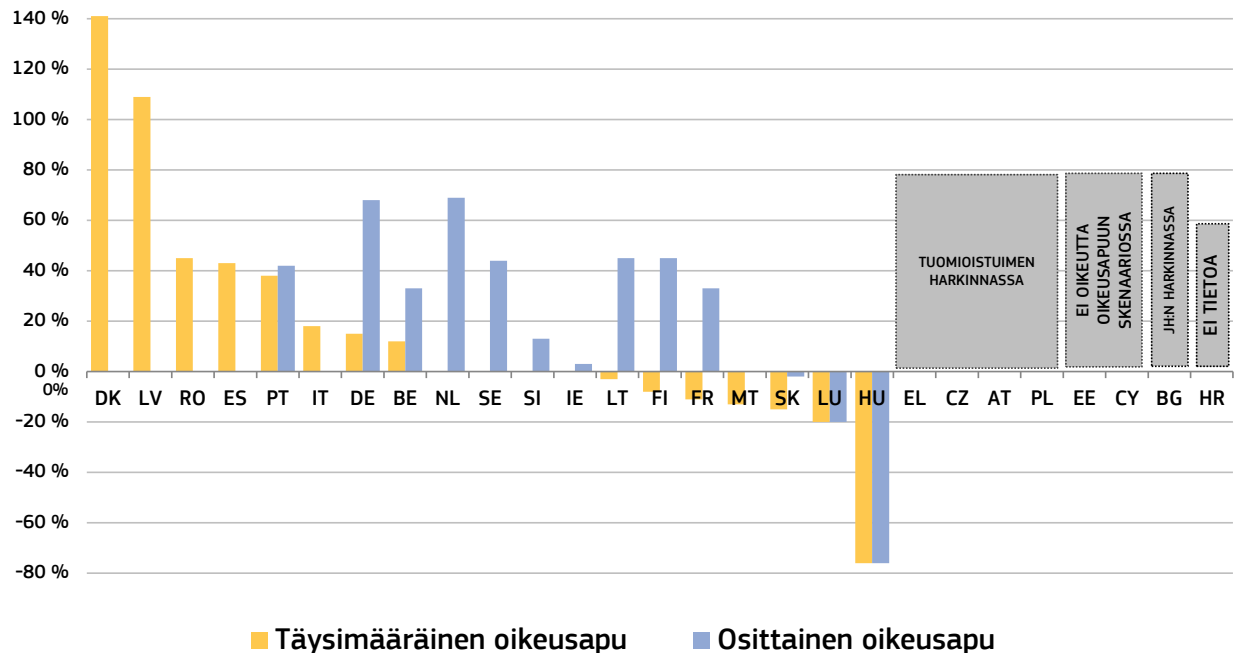
Yhdeksässä jäsenvaltiossa on oikeusapujärjestelmä, joka kattaa kaikki riita-asiaan liittyvät kulut (täysimittainen oikeusapu), ja sen lisäksi järjestelmä, joka kattaa osan kuluista (osittainen oikeusapu). Oikeusavun saamisen perusteet ovat järjestelmissä erilaiset. Yhdeksässä jäsenvaltiossa on vain joko täysimittaisen tai osittaisen oikeusavun järjestelmä. Neljässä jäsenvaltiossa tuomioistuimilla on harkintavaltaa oikeusavun myöntämisessä.

⁶⁵ Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan 3 kohta.

⁶⁶ Jäsenvaltiot käyttävät erilaisia menetelmiä, esimerkiksi erilaisia viiteajanjaksoja (kuukausi- tai vuositulot), määrittäessään oikeusapuun oikeuttavia tulorajoja. Jäsenvaltioista 14 soveltaa myös hakijan henkilökohtaiseen varallisuuteen sidottua kynnysarvoa. Tätä ei oteta huomioon tässä kaaviossa. Belgiassa, Bulgariassa, Irlannissa, Espanjassa, Ranskassa, Kroatiaassa, Liettuassa, Luxemburgissa, Unkarissa, Alankomaissa ja Portugalissa tietyillä henkilöryhmillä (esimerkiksi tiettyjä etuuksia saavilla henkilöillä) on automaattisesti oikeus saada oikeusapua siviili- ja kauppaoikeudellisissa riita-asioissa. Tässä kaaviossa ei ole otettu huomioon jäsenvaltioiden mahdollisesti käyttämiä muita perusteita, kuten asiaan liittyvien tosiseikkojen vaikutusta oikeusavun myöntämiseen. Mainittakoon vielä, vaikka asia ei suoraan liity tähän kaavioon, että useissa jäsenvaltioissa (Alankomaat, Italia, Itävalta, Puola, Saksa, Slovenia, Tanska ja Tšekki) oikeusapua voivat saada muutkin kuin luonnolliset henkilöt.

⁶⁷ Eurostatin määrittämä kunkin jäsenvaltion köyhyysraja on vertailukelpoisten tietojen saamiseksi muutettu kuukausituloina. Köyhyysriskiraja on 60 prosenttia kansallisesta ekvivalentista kotitalouksien käytettävissä olevasta mediaanitulosta. EU:n tulo- ja elinolotutkimus, Eurostatin taulukko [ilc_li01, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en)

Kaavio 24: Oikeusavun tuloraja tietyssä kuluttajansuoja-asiassa vuonna 2023* (erot Eurostatin köyhyysrajaan nähden prosentteina) (lähde: Euroopan komissio ja Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto (CCBE)⁶⁸)

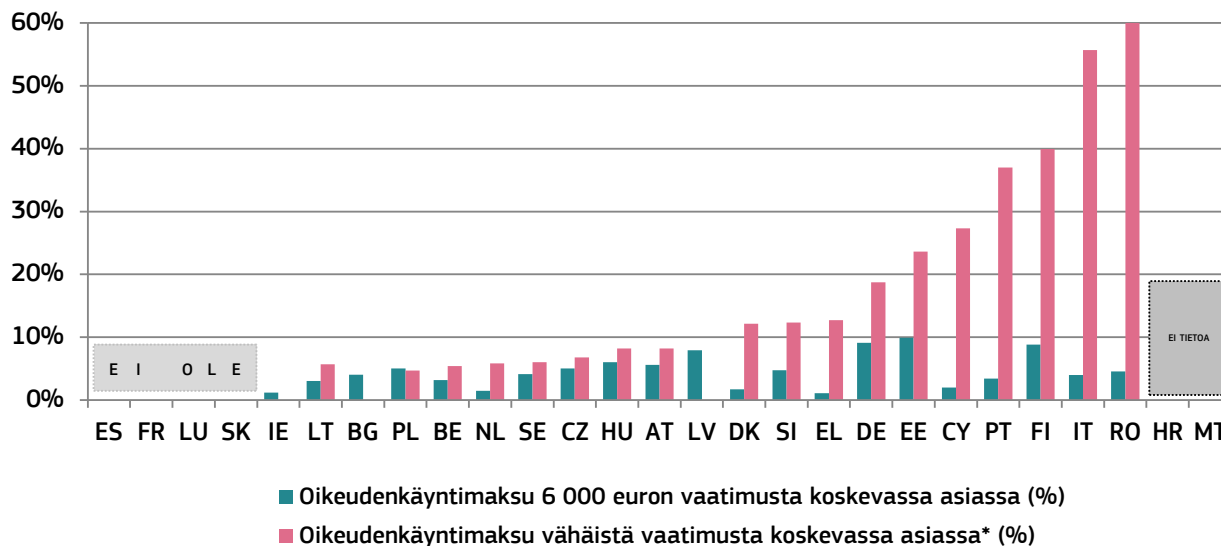

* Laskelmat perustuvat vuoden 2022 köyhyysriskiraja-arvoihin. **Alankomaat, Belgia, Espanja, Italia, Irlanti, Kroatia, Liettua, Luxemburg, Ranska, Saksa, Slovakia, Slovenia ja Suomi:** Oikeusavussa on otettava huomioon myös hakijan käytettävissä olevat varat. **Kreikka:** Oikeusapua voi saada henkilö, jonka vuotuiset tulot eivät ylitä kahta kolmasosaa voimassa olevassa lainsäädännössä vahvistetuista alimmista vuosipalkkoista. **Luxemburg:** Käyttöön on otettu osittaisen oikeusavun järjestelmä. Erityistä kynnysarvoa ei ole, vaan oikeusavun myöntäminen riippuu hakijan yleisestä taloudellisesta ja perhetilanteesta. **Kroatia:** Tietoja ei ole toimitettu.

Oikeusavun saajat vapautetaan usein oikeudenkäyntimaksusta. Ainoastaan kuudessa jäsenvaltiossa (Bulgaria, Tšekki, Kreikka, Itävalta, Malta ja Puola) oikeusavun saajia ei automaattisesti vapauteta oikeudenkäyntimaksusta. Tšekissä tuomioistuin päättää tapauskohtaisesti oikeusavun hakijan vapauttamisesta oikeudenkäyntimaksusta. Luxemburgissa oikeusapua saavien asianosaisten ei tarvitse maksaa haastemiehen maksuja. Kaaviossa 25 vertaillaan kahden skenaarion pohjalta oikeudenkäyntimaksun määrää osuutena vaatimuksen arvosta. Jos oikeudenkäyntimaksu on jäljempänä olevassa kaaviossa esimerkiksi 10 prosenttia 6 000 euron vaatimuksesta, kuluttajan on maksettava 600 euron oikeudenkäyntimaksu oikeudenkäynnin vireillepanosta. Arvoltaan vähäinen vaatimus perustuu kutakin jäsenvaltiota koskevaan Eurostatin köyhyysriskirajaan.

⁶⁸ Vuotta 2023 koskevat tiedot on kerätty Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvoston (CCBE) jäsenten vastauksista kyselylomakkeeseen, joka perustui seuraavaan skenaarioon: kuluttajan ja yrityksen välinen riita (kaksi arvoltaan erilaista vaatimusta: 6 000 euroa ja kunkin jäsenvaltion köyhyysriskiraja Eurostatin mukaan). Koska oikeusavun edellytykset riippuvat hakijan tilanteesta, käytettiin seuraavaa skenaariota: naimaton 35-vuotias työssäkäyvä hakija, jolla ei ole huollettavia eikä oikeusturvavakuutusta, jolla on säännölliset tulot ja joka asuu vuokralla.

Kaavio 25: Oikeudenkäyntimaksu oikeudenkäynnin vireillepanosta tietyssä kuluttajansuoja-asiassa vuonna 2023* (oikeudenkäyntimaksun määrä osuutena vaatimuksen arvosta) (lähde: Euroopan komissio ja Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto (CCBE)⁶⁹)

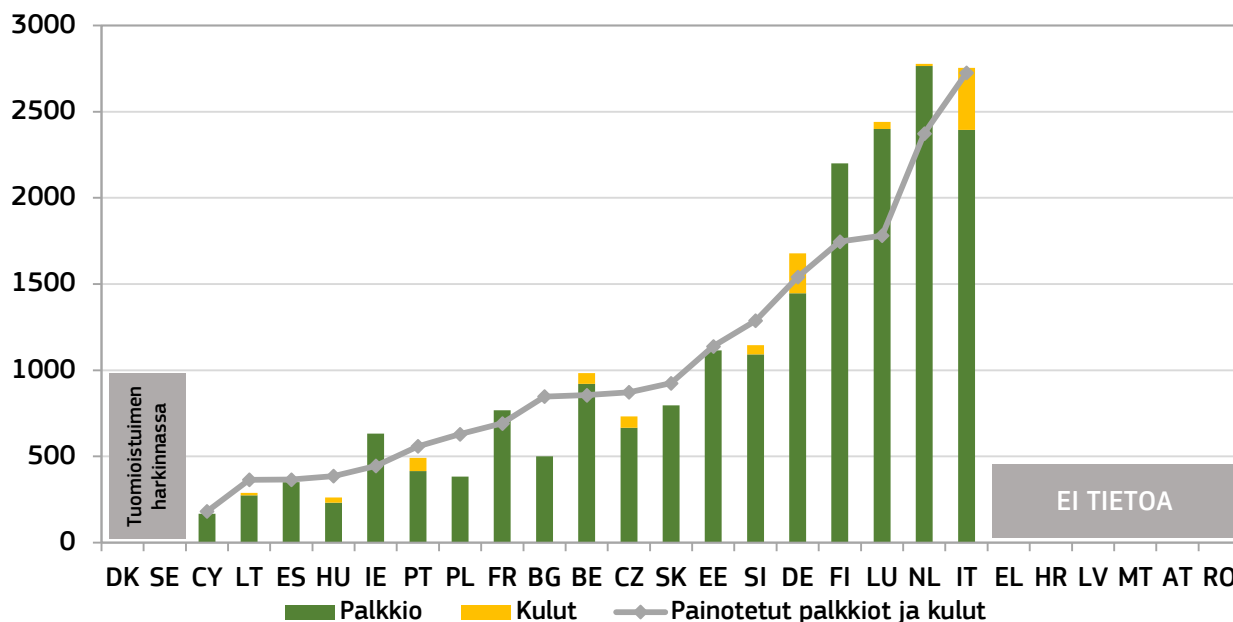
* Laskelmat perustuvat vuoden 2022 köyhyysriskiraja-arvoihin. Arvoltaan vähäinen vaatimus tarkoittaa vaatimusta, joka vastaa Eurostatin kunkin jäsenvaltion yksin asuvaa henkilöä kohti laskettua köyhyysrajaa kuukausituloksi muutettuna (esimerkiksi vuonna 2022 tämä arvo vaihteli 269 euron (**Bulgaria**) ja 2 266 euron (**Luxemburg**) välillä). **Belgia**: 24 euron maksu toisen vaiheen oikeusapua koskevaan rahastoon; kirjaamomaksut: 50 euroa tai 165 euroa, jos asia hylätään / jos vastaaja tuomitaan, mahdollisesti lisäksi 1 350 euroa vastapuolen oikeudenkäyntikuluihin. **Alankomaat**: Oikeudenkäyntimaksu, kun vuositulot ovat alle 30 000 euroa. **Ruotsi**: Oikeudenkäyntimaksu, kun vaatimuksen arvo ylittää 2 329 euroa.

Kaaviossa 26 esitetään ensimmäistä kertaa puolustusasianajajan palveluja varten maksetun oikeusavun määrä tietyssä esimerkkitapaukseen⁷⁰ perustuvassa rikosasiassa. Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan, kuinka paljon asianajajille maksettaisiin julkisista varoista kuvatussa kuvitteellisessa skenaariossa.

⁶⁹ Tiedot koskevat vuonna 2022 voimassa olleita tuloarvoja, ja ne on kerätty Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvoston (CCBE) jäsenten vastauksista kyselylomakkeeseen, joka perustui seuraavaan skenaarioon: yksityishenkilön ja yrityksen välinen kuluttajariita (kaksi arvoltaan erilaista vaatimusta: 6 000 euroa ja kunkin jäsenvaltion köyhyysriskiraja Eurostatin mukaan).

⁷⁰ X on maasi kansalainen. Hän on naimaton ja työtön eikä hänellä ole lapsia. X yllätettiin maan pääkaupungissa sijaitsevan lukion läheisyydestä myymästä vihreää kasviperäistä tuotetta. Poliisi löysi häneltä käteistä ja 12 uudelleensuljettavaa muovipussia, joista jokaisessa oli viisi grammaa marihuanaa muistuttavaa vihreää kasviainesta. X vietiin poliisiasemalle ja pidätettiin. Sinut on nimetty hänen oikeusavustajakseen. Sinulla kesti 30 minuuttia ajaa moottoriajoneuvolla poliisiasemalle (10 km). Käytit kolme tuntia X:n neuvomiseen ja avustamiseen poliisikuulustelussa. Tämän jälkeen matkustit 30 minuuttia moottoriajoneuvolla takaisin toimistollesi (10 km). Seuraavana päivänä osallistuit takuukäsittelyyn (1 tunti); matkoihin kului 2 x 30 minuuttia (2 x 10 km). X soitti sinulle kaksi kertaa tutkintavankeuden aikana; kumpikin puhelu kesti 20 minuuttia. Puhuit tutkijan kanssa puhelimesta 20 minuuttia. Käytit kaksi tuntia asiakirja-aineiston tutkimiseen ja yhden tunnin X:n vapauttamista takuita vastaan koskevan esityksen laatimiseen. Tämän jälkeen osallistuit kolmeen tuomioistuinkäsittelyyn, joista kukin kesti kaksi tuntia; kullakin kerralla matkoihin kului 2 x 30 minuuttia (3 x 2 x 10 km). Käytit lisäksi 3 x 1 tuntia näihin käsittelyihin valmistautumiseen ja 3 x 1 tuntia asiakkaan valmisteluun ennen käsittelyä.

Kaavio 26: Puolustusasianajajan palveluja varten maksetun oikeusavun määrä tietyssä rikosasiassa vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio ja Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto (CCBE)⁷¹)

* Tiedot on kerätty tietyn esimerkkitapauksen perusteella. Kaikki määrät ovat euroina; määrät on tarvittaessa muunnettu kansallisista valuutoista.⁷² Jäsenvaltioiden välisten taloudellisten erojen huomioon ottamiseksi palkkion ja kulujen yhteenlaskettu arvo jaettiin vertailevalla hintatasoindeksillä, joka ilmaistaan prosentteina: EU:n keskiarvo = 100 %, Tanska = 149 %, Bulgaria = 59 %.⁷³ Näin asianajajan palkkion ja kulujen summa voidaan mukauttaa samalle tasolle. **Itävalta:** Itävallan oikeusapujärjestelmä on valtion rahoittama. Se perustuu kaikkien Itävallan asianajajien solidaarisuuteen, ja kaikki asianajajat osallistuvat oikeusapujärjestelmään vuorotteluperiaatteen mukaisesti. Yleensä yksittäinen asianajaja ei saa suoraa korvausta oikeusapuna annetuista palveluista. Sen sijaan Itävallan valtio maksaa Itävallan asianajajaliitolle vuosittain kertakorvauksen kaikkien asianajajien antamista oikeusapupalveluista. Asianajajaliitto puolestaan jakaa tämän summan alueellisille asianajajayhdistyksille oikeusapupalveluja antaneiden rekisteröityjen asianajajien lukumäärän ja alueellisten asianajajayhdistysten käsittelemien oikeusaputapausten lukumäärän perusteella. Rahat käytetään asianajajien sosiaaliturva- ja eläkejärjestelmään, jota valtio ei rahoita.

– Perintömenettelyjen aloittaminen –

Muut kuin riita-asioita koskevat oikeudelliset menettelyt, kuten perintö- tai perheoikeudelliset menettelyt, hoidetaan usein notaarien toimesta. Tällä pyritään keventämään tuomioistuinten työtä

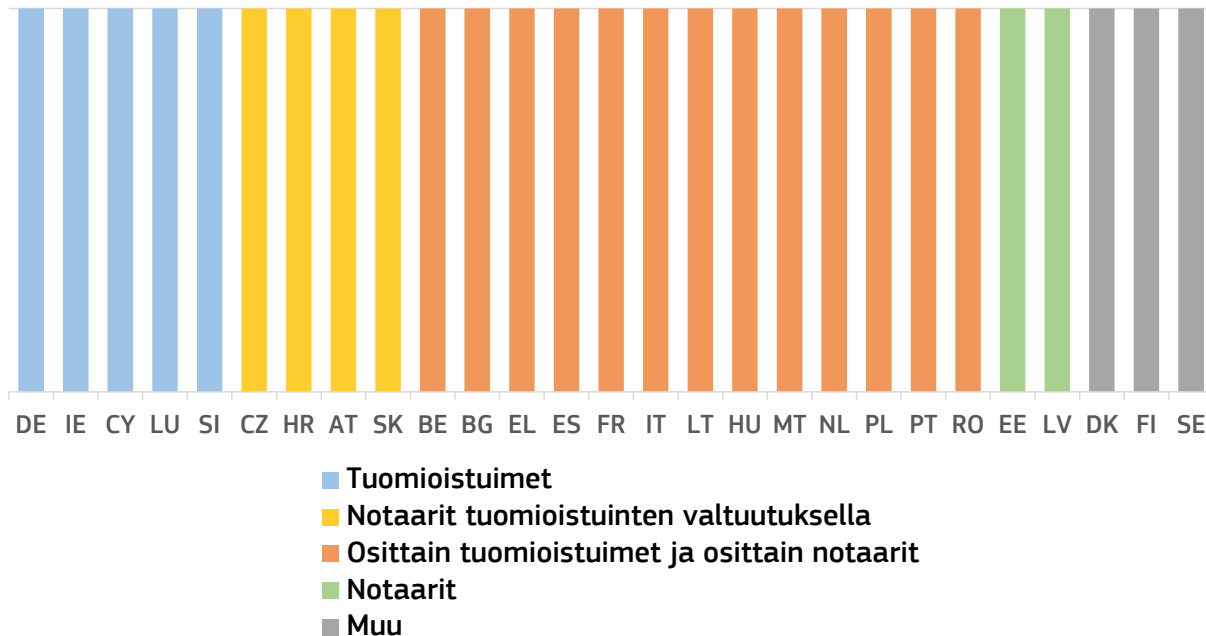
⁷¹ Tiedot koskevat vuonna 2022 voimassa olleita tulorajoja, ja ne on kerätty Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvoston (CCBE) jäsenten vastauksista kyselylomakkeeseen, joka perustui seuraavaan skenaarioon: yksityishenkilön ja yrityksen välinen kuluttajariita (kaksi arvoltaan erilaista vaatimusta: 6 000 euroa ja kunkin jäsenvaltion köyhyysriskiraja Eurostatin mukaan).

⁷² Muuntaminen on tehty käyttäen seuraavia 30. kesäkuuta 2023 voimassa olleita Euroopan keskuspankin euron viitekursseja: BGN 1,9558, CZK 23,742, DKK 7,4474, HUF 371,93, PLN 4,4388, RON 4,9635, SEK 11,8055.

⁷³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00120/default/table?lang=en&category=t_prc.t_prc_ppp

ja siten mahdollisesti parantamaan oikeuslaitoksen tehokkuutta ja laatua. Kaaviossa 27 esitetään alustavasti, mitkä viranomaiset osallistuvat perintömenettelyihin jäsenvaltioissa.

Kaavio 27: Perintömenettelyihin osallistuvat viranomaiset vuonna 2023* (lähde: Euroopan oikeusportaali⁷⁴)

* Tiedot on haettu Euroopan oikeusportaalista ja validoitu yhteistyössä kansallisten oikeudenhoitojärjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa. **Belgia:** Ei lakisääteistä velvoitetta käyttää notaaria, lukuun ottamatta tiettyjä tapauksia (esim. holografinen tai kansainvälinen testamentti, oikeuden päätöksellä tehtävä jako tai kiinteistön jakaminen). Tietyissä tilanteissa voi olla tarpeen kääntyä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tai rauhantuomioistuimen puoleen. **Bulgaria:** Perinnön vastaanottamisesta ilmoitetaan yleensä kirjallisesti piirituomioistuimelle. Notaarilla on tärkeä rooli testamentin julkistamisessa, minkä yhteydessä vahvistetaan testamentin kunto ja todetaan sen avaaminen. Itse testamentti liitetään tähän todistukseen, ja kaikki asianomaiset osapuolet parafoivat jokaisen sivun. **Tšekki:** Kaikissa perintömenettelyissä toimivaltainen viranomainen on piirituomioistuin, mutta se yleensä antaa asian käsittelyn notaarin tehtäväksi. Tämän jälkeen notaari toimii ja tekee päätökset asiassa tuomioistuimen nimissä. **Tanska:** Perintötuomioistuin (käräjäoikeudessa) huolehtii siitä, että kuolinpesä selvitetään ja sen omaisuus jaetaan asianmukaisesti. Käytännössä perilliset jakavat perinnön usein itse. Joissakin tapauksissa perintöasian käsittely on annettava uskotun miehen tehtäväksi, joka on yleensä asianajaja. Uskottu mies vastaa kuolinpesän selvittämisestä ja purkamisesta yhteistyössä perintötuomioistuimen kanssa. Perintötuomioistuimella on toimivalta päättää, onko perinnönjako annettava uskotun miehen tehtäväksi. **Saksa:** Perintöasioissa toimivaltainen on yleensä perittävän viimeisen Saksan alueella olevan asuinpaikan käräjäoikeuden perintötuomioistuin. **Viro:** Jos perinnönjättäjän viimeinen asuinpaikka oli Virossa, perintömenettelyä valvoo notaari. Tapauksissa, joissa perinnönjättäjän viimeinen asuinpaikka oli ulkomailla, virolainen notaari hoitaa menettelyn Virossa olevan omaisuuden suhteen, jos menettelyä ei voida toteuttaa ulkomailla tai jos toisessa maassa toteutettavaa menettelyä ei sovelleta Viroom tai ei tunnusteta Virossa EU:n säännöksistä riippumatta. **Irlanti:** Dublinin perintötoimisto (Dublin Probate Office) ja neljätoista alueellista perintötoimistoa (District Probate Offices) vastaavat kuolinpesän käsittelyyn liittyvien valtuuksien antamisesta määräyksellä: jos testamentti on olemassa, annetaan "Grant of Probate" -määräys, ja jos testamenttia ei ole, annetaan "Grant of Letters of Administration" -määräys. Kyseiset toimistot toimivat Irlannin oikeusviraston (Courts Service of Ireland) yhteydessä. **Kreikka:** Perintöasioissa

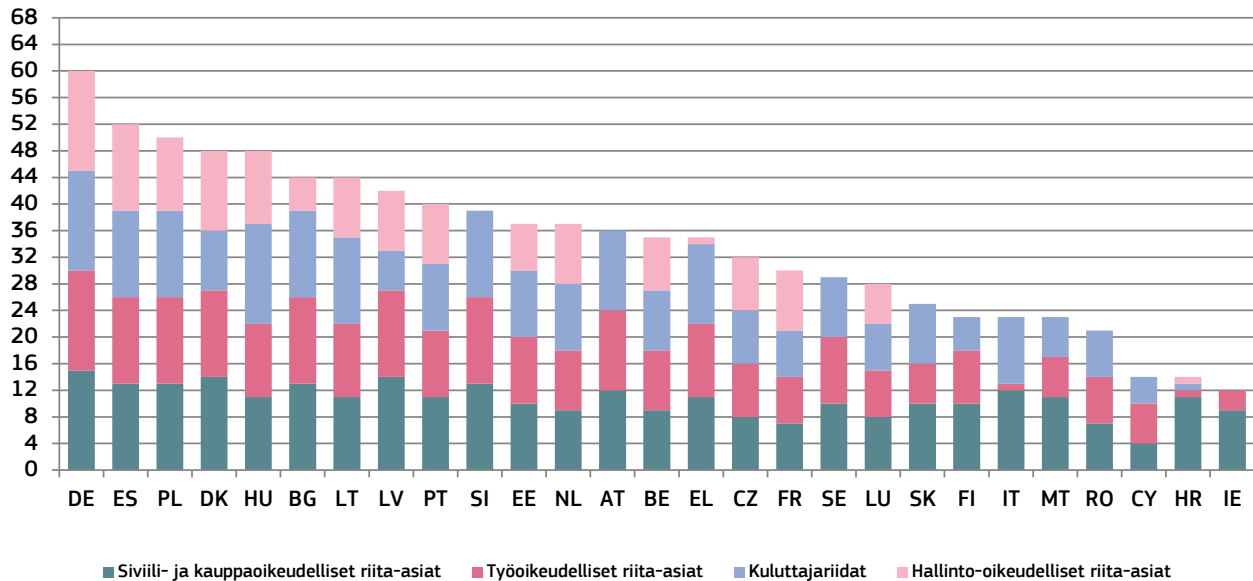
⁷⁴ <https://e-justice.europa.eu/166/FI/succession?init=true>

yleinen toimivalta on perintöasioita käsittelevällä tuomioistuimella tai valtion pääkaupungin rauhantuomioistuimella. Toimivaltuudet laatia ja säilyttää testamentteja ovat notaareilla ja Kreikan konsuliviranomaisilla. **Espanja:** Jos kuolemanvaraismääräystä ei ole laadittu, notaari päättää, ketkä ovat laillisia perillisiä. Jos joku asianosaista riitauttaa asian, riita-asia ratkaistaan tuomioistuimessa. **Ranska:** Perimysasioissa toimivaltainen viranomainen on notaari. Jos jäämistöön kuuluu kiinteää omaisuutta, notaarin osallistuminen menettelyihin on pakollista. Jos kiinteää omaisuutta ei ole, notaarin käyttö on valinnaista. Riita-asioissa yksinomainen aineellinen ja alueellinen toimivalta on alioikeudella. **Kroatia:** Toimivaltainen viranomainen perintöasioita koskevassa ensimmäisen asteen menettelyssä on kunnallinen tuomioistuin tai tuomioistuimen valtuuttama notaari. **Italia:** Perinnön hyväksymistä tai perinnöstä kieltäytymistä koskeva ilmoitus voidaan tehdä notaarin asiakirjalla tai kirjaamalla ilmoitus sen toimivaltaisen tuomioistuimen kirjaamossa, jonka tuomiopiirissä perimys on alkanut. **Kypros:** Toimivaltainen viranomainen on testamentintekijän/vainajan viimeisen asuinpaikan tuomioistuin. **Liettua:** Perimyksen alkamispaikan notaari ja tuomioistuin ovat toimivaltaisia perintöasioissa. **Luxemburg:** Perilliset siirtävät kuolinpesän selvittämiseen liittyvät tehtävät valitsemalleen tai perittävän valitsemalle notaarille. **Unkari:** Kuolinpesään liittyvät oikeudelliset seikat ratkaistaan yleensä notaarin johtamassa perintöasian käsittelyssä. Jos asianosaisten välillä on riita-asia, perintöasiasia ei ratkaise notaari, vaan asia ratkaistaan oikeudenkäynnissä. **Malta:** Maltan tuomioistuimilla on yleinen toimivalta ratkaista perintöön liittyviä oikeusriitoja. Jos perinnönjaosta päästään sopimukseen eikä sitä riitauteta, käytetään yleensä notaaria ja lakimiestä. **Alankomaat:** Perintöasioissa toimivaltainen viranomainen on notaari. Jos perijä haluaa luopua perinnöstä tai ottaa perinnön vastaan sillä ehdolla, että vastaa pesän veloista ainoastaan perinnön määrään saakka, hänen on tehtävä asiasta ilmoitus tuomioistuimelle. **Itävalta:** Perimysmenettelyn täytäntöönpanosta huolehtii piirioikeuden tuomioistuinasiomiehenä toimiva notaari. **Puola:** Hakijoiden on perintöasioissa käännyttävä notaarin tai perittävän viimeisen asuinpaikan toimivaltaisen tuomioistuimen puoleen. **Portugali:** Notaarit ja tuomioistuimet ovat toimivaltaisia käsittelemään kiistanalaisia perintöasioita. **Romania:** Toimivaltainen viranomainen on julkinen notaari riidattomissa tapauksissa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin, jos perintö on riitautettu. **Slovakia:** Piirituomioistuin antaa perintöasian käsittelyn notaarille. Yleensä notaarin toimenpiteet katsotaan tuomioistuimen toimenpiteiksi muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. **Suomi:** Perintöasioiden hoitoon liittyvät asiat on hajautettu eri viranomaisiin. Käräjäoikeus on toimivaltainen ainoastaan jäämistöä koskevissa asioissa. **Ruotsi:** Perinnönjako tapahtuu pitkälti ilman viranomaisia. Perintöön liittyvät riita-asiat ratkaistaan toimivaltaisessa yleisessä tuomioistuimessa.

– Vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen saatavuus –

Kaaviosta 28 käyvät ilmi jäsenvaltioiden pyrkimykset edistää vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen vapaaehtoista käyttöä erityisten kannustimien avulla. Kannustimet voivat vaihdella oikeudenalan mukaan.⁷⁵

Kaavio 28: Vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen käytön edistäminen ja kannustimet vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁷⁶)

* Enimmäispistemäärä: 68 pistettä. Yhdistelmäindikaattorit, joka perustuvat seuraaviin indikaattoreihin: 1) vaihtoehtoista riidanratkaisumenettelyistä tietoa antavat verkkosivut, 2) tiedotuskampanjat tiedotusvälineissä, 3) yleisölle tarkoitetut esitteet, 4) tuomioistuimen pyynnöstä järjestämät tiedotustilaisuudet vaihtoehtoista riidanratkaisumenettelyistä, 5) tuomioistuimissa vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen tai välitysmenettelyjen koordinoinnista vastaava henkilö, 6) vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen käyttöä koskevien arviointien julkaiseminen, 7) vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä koskevien tilastojen julkaiseminen, 8) vaihtoehtoista riidanratkaisumenettelyistä aiheutuneiden kustannusten kattaminen oikeusavulla (osittain tai kokonaan), 9) oikeudenkäyntimaksujen, myös leimaverojen, korvaaminen kokonaan tai osittain, jos riita saadaan ratkaistua vaihtoehtoisessa menettelyssä, 10) asianajaja ei tarpeen vaihtoehtoisessa riidanratkaisumenettelyssä, 11) tuomarin mahdollisuus toimia asiassa sovittelijana, 12) osapuolten tekemä sopimus täytäntöönpanokelpoiseksi tuomioistuimessa, 13) mahdollisuus panna vireille menettely tai nostaa kanne sekä esittää asiakirjatodisteet verkossa, 14) osapuolille voidaan ilmoittaa menettelyn aloittamisesta ja eri vaiheista sähköisesti, 15) mahdollisuus suorittaa tarvittavat maksut verkossa, 16) teknologian (tekoälysovellukset, chatbotit) käyttö riita-asioiden vireillepanon ja ratkaisemisen helpottamiseksi sekä 17) muut keinot. Kustakin näistä 17 indikaattorista annettiin yksi piste kullakin oikeudenalalla. **Irlanti:** Hallinto-oikeudelliset asiat luokitellaan siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden ryhmään. **Kreikka:** Vaihtoehtoinen riidanratkaisu on mahdollista julkista hankintamenettelyä koskevissa asioissa hallinnollisissa muutoksenhakutuomioistuimissa. **Espanja:** Vaihtoehtoinen riidanratkaisu on pakollista työoikeudellisissa asioissa. **Portugali:** Oikeudenkäyntimaksut korvataan siviili- ja kauppaoikeudellisissa riita-asioissa vain, jos on kyse rauhantuomioistuimen käsittelemistä asioista. **Slovakia:** Slovakian oikeusjärjestys ei tue

⁷⁵ Vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen vapaaehtoisen käytön edistämiseen ja siihen kannustamiseen käytettäviin menetelmiin eivät kuulu vaatimukset tällaisten riidanratkaisumenettelyjen käyttämisestä ennen tuomioistuinikäsitteilyä, sillä on kyseenalaista, olisivatko tällaiset vaatimukset yhdenmukaisia Euroopan unionin peruskirjassa vahvistetun tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan oikeuden kanssa.

⁷⁶ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

vaihtoehtoisen riidanratkaisun käyttöä hallinnollisiin tarkoituksiin. **Suomi:** Myös kuluttaja- ja työriitoja pidetään siviilioikeudellisina riita-asioina. **Ruotsi:** Tuomareilla on vaihtoehtoista riidanratkaisua koskevaa menettelyllistä harkintavaltaa. Sovintoratkaisun hakeminen on tuomarin pakollinen tehtävä, ellei se ole asian luonteen vuoksi epäasianmukaista.

– Oikeussuojan saatavuutta koskevat erityisjärjestelyt –

EU:n oikeusalan tulostaulu 2022 sisälsi erillisen kaavion erityisjärjestelyistä, joilla helpotetaan vammaisten henkilöiden yhtäläistä oikeussuojan saatavuutta, ja vuoden 2023 tulostaulussa tarkasteltiin syvällisemmin tiettyjä erityisjärjestelyjä, joilla helpotetaan yhtäläistä oikeussuojan saatavuutta syrjinnän vaarassa olevien henkilöiden ja kahden erityisryhmän, nimittäin ikääntyneiden henkilöiden ja naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan uhrien, osalta. EU:n oikeusalan tulostaulussa 2024 puolestaan tarkastellaan tiettyjä erityisjärjestelyjä, joilla tuetaan vammaisten henkilöiden osallistumista oikeusalan ammattihenkilöinä.

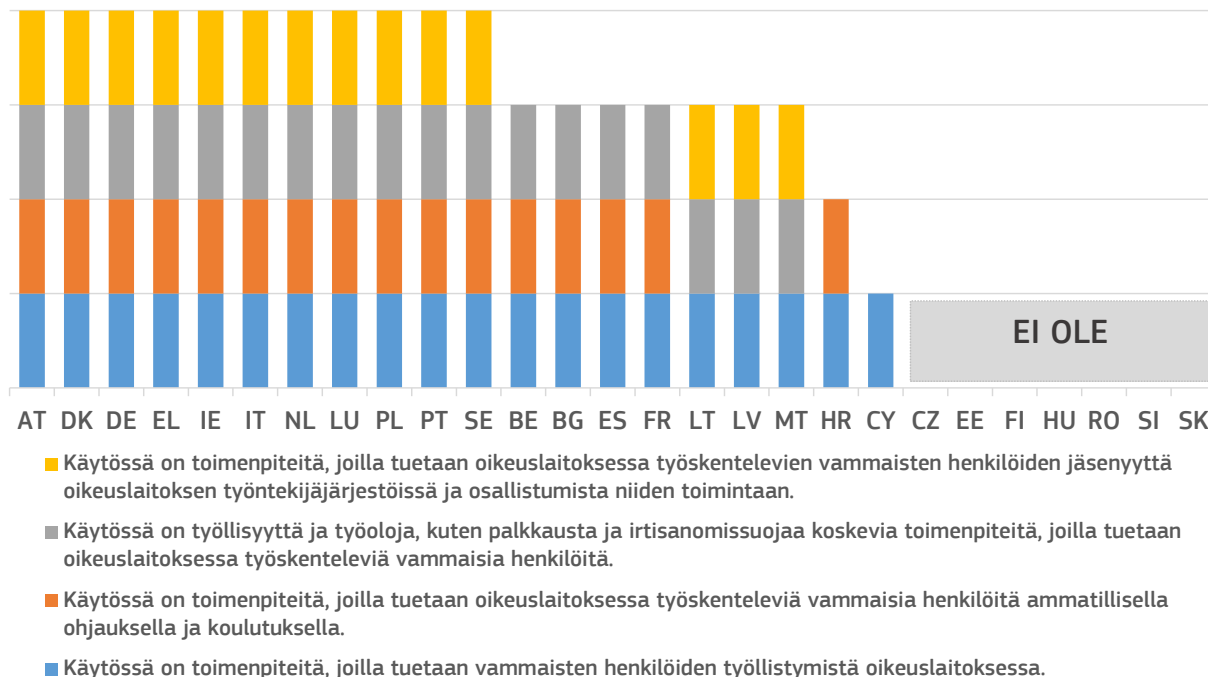
Neuvoston direktiivissä 2000/78/EY⁷⁷, jäljempänä 'työsyRJintädirektiivi', kielletään muun muassa vammaisuuteen perustuva välitön ja välillinen syrjintä työssä ja ammatissa. TyösyRJintädirektiivissä edellytetään myös, että työnantajat tekevät kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden osalta. Tämä edellytys on myös vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen⁷⁸ mukainen. Euroopan komissio on sitoutunut vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa strategiassa 2021–2030 tukemaan jäsenvaltioita, jotta voitaisiin lisätä vammaisten henkilöiden osallistumista oikeusalan ammattihenkilöinä, sekä keräämään tuettua päätöksentekoa koskevia hyviä käytäntöjä.⁷⁹ Kaaviossa 29 esitetään joukko toimenpiteitä, joilla tuetaan vammaisten henkilöiden osallistumista oikeusalan ammattihenkilöinä yhdenvertaisesti muiden kanssa.

⁷⁷ Neuvoston direktiivi 2000/78/EY, annettu 27 päivänä marraskuuta 2000, yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista (EYVL L 303, 2.12.2000, s. 16–22, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/78/oj>).

⁷⁸ Yhdistyneet kansakunnat, 2006, Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, sopimussarja, 2515, 3.

⁷⁹ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, *Tasa-arvon unioni: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030*, COM(2021) 101 final.

Kaavio 29: Vammaisten henkilöiden osallistumista oikeusalan ammattihenkilöinä tukevat erityisjärjestelyt, 2023 (lähde: Euroopan komissio⁸⁰)

Belgia: Tällä alalla on yleisiä säännöksiä, joita sovelletaan julkishallinnon palveluksessa työskenteleviin vammaisiin henkilöihin. **Tšekki:** Hallituksen hyväksymä vammaisten henkilöiden yhtäläisten mahdollisuuksien edistämistä koskeva kansallinen suunnitelma vuosiksi 2021–2025 tukee nimenomaisesti vammaisten henkilöiden työllistymistä julkisella sektorilla, johon kuuluvat myös tuomioistuimet. Lisäksi sovelletaan laissa nro 262/2006, työlaissa ja laissa nro 435/5004 vahvistettuja vammaisia henkilöitä koskevia yleisiä edellytyksiä. **Tanska:** Tanskan oikeusjärjestelmässä sovelletaan tasa-arvopolitiikkaa, jonka mukaan kaikkia henkilöitä iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, uskonnosta tai etnisestä taustasta riippumatta on kohdeltava yhdenvertaisesti työsuhteiden, ylennysten sekä ammatillisen ja henkilökohtaisen kehityksen suhteen. **Ranska:** Vammaisia hakijoita varten voidaan ottaa käyttöön erityisjärjestelyjä, kuten lisäaika- tai erityisjärjestelyjä kokeisiin valmistautumista tai kokeiden suorittamista varten (Ranskan tuomarikorkeakoulusta 4. toukokuuta 1972 annetun asetuksen N:o 72-355 34 §:n 1 momentti). Oikeuslaitoksen avaamista, nykyaikaistamista ja vastuuvollisuutta koskevassa lainsäädännössä, jollei perustuslakineuvoston päätöksestä muuta johdu, vahvistetaan tuomareiden ja syyttäjien aseman osalta vammaisten tuomareiden yhdenvertaisen kohtelun periaate. Näin ollen sekä nimittävien viranomaisten että tuomioistuinten johtajien on, sikäli kuin se on mahdollista tuomioistuinorganisaation erityispiirteet huomioon ottaen, toteutettava kuhunkin erityistilanteeseen soveltuvat toimenpiteet, jotta vammaiset oikeuslaitoksen jäsenet voivat edetä urallaan ja ottaa vastaan korkeamman tason virkoja sekä saada heidän tarpeensa huomioon koulutusta koko työuran ajan. **Irlanti:** Työlainsäädännön yleisiin säännöksiin sisältyy toimenpiteitä, joilla tuetaan vammaisia henkilöitä (mukaan lukien oikeusviraston (Courts Service) ja oikeuslaitoksen palveluksessa työskentelevät henkilöt). **Kreikka:** Vammaisiin henkilöihin sovelletaan virkamieslain säännöksiä, joilla suojellaan heidän asemaansa ja työehtojaan (joustava työaika, ammattiyhdistyksen edustus, palkka, suoja laitonta irtisanomista vastaan jne.). Vammaisten henkilöiden työmarkkina-asemaa suojellaan yleisesti työlainsäädännöllä. Kansallisen julkis- ja paikallishallinnon keskuksen koulutusinstituutin suunnittelema vammaisten oikeuksia koskeva koulutusohjelma toteutettiin vuosina 2022 ja 2023. **Liettua:** Vammaisten työntekijöiden työsuhteiden yksityiskohdista säädetään työlaissa. Myös työturvallisuus- ja työterveyslaki sisältää vammaisia henkilöitä koskevia takeita. Tuomarineuvoston vuonna 2019 hyväksymässä tuomareiden tapausmäärän vähentämistä koskevassa menettelyssä säädetään, että jos tuomari esittää tuomioistuimen presidentille pyynnön tapausmäärän vähentämisestä ja liittyy pyyntöön terveydenhuollon lausunnon, joka oikeuttaa

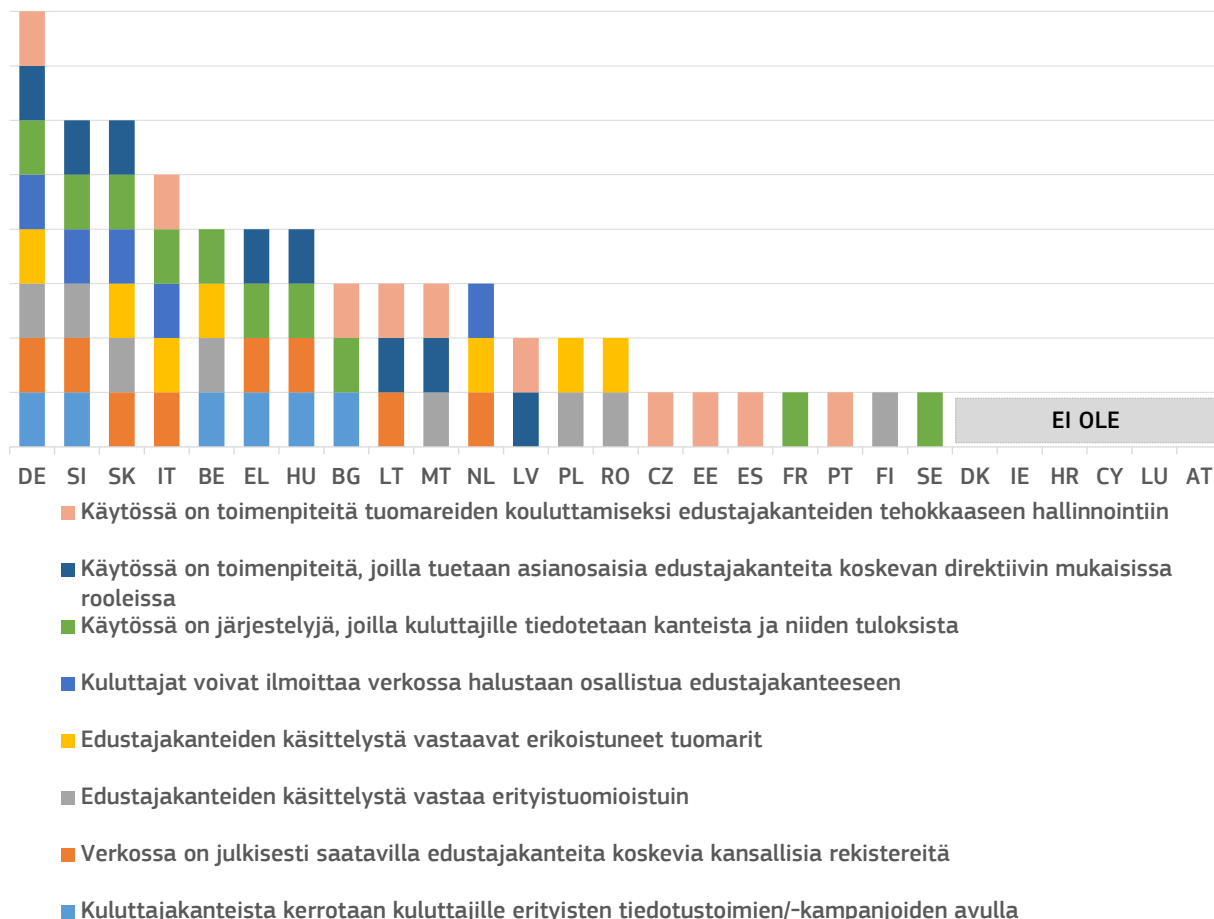
⁸⁰ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

tuomarille asetetun kapasiteetin alentamisen alle 100 prosenttiin, tuomarin tapausmäärää on vähennettävä. **Latvia:** Työlain 7 §:ssä säädetään, että vammaisten henkilöiden yhtäläisten oikeuksien periaatteen käyttöönoton edistämiseksi työnantajalla on velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen työolojen mukauttamiseksi, jotta vammaiset henkilöt voivat helpommin vakiinnuttaa työsuhteensa, suorittaa työtehtäviä, saada ylennyksen tai osallistua ammatilliseen tai jatkokoulutukseen, sikäli kuin tällaisista toimenpiteistä ei aiheudu työnantajalle kohtuutonta rasitetta. **Luxemburg:** Vammaisten henkilöiden pääsyä työpaikalleen oikeuslaitoksessa helpotetaan järjestämällä heille soveltuvat kuljetuspalvelut kotoa töihin ja takaisin kotiin. Työvoimahallinto (ADEM) vastaa vammaisten henkilöiden ammatillisesta ohjauksesta ja koulutuksesta. Julkisen sektorin työterveys- ja työturvallisuushallinto (Service national de la sécurité dans la Fonction publique) ja sen psykososiaalinen yksikkö toimivat yhteyspisteinä työsuhteisiin ja työoloihin liittyvissä asioissa, myös oikeuslaitoksen ammattilaisten palkkaa ja irtisanomissuojaa koskevista kysymyksistä. **Malta:** Vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevä komissio (CRPD) pyrkii varmistamaan, että kaikki vammaisten henkilöiden työhön liittyvät oikeudet turvataan riippumatta siitä, millä julkisen tai yksityisen sektorin alalla he työskentelevät. CRPD varmistaa tämän ehdottamalla lainsäädäntömuutoksia, valistamalla yleisöä heidän oikeuksistaan sekä seuraamalla ja toteuttamalla tasa-arvotoimenpiteitä. Yksi niistä on verovähennysjärjestelmä, jolla tuetaan työnantajia tarvittavien rakenteellisten muutosten tekemisessä vammaisten työntekijöiden esteettömyyden varmistamiseksi. **Alankomaat:** Henkilöstöhallinto etsii (pro-)aktiivisesti sopivia vammaisia hakijoita syyttäjänviraston avoimiin tehtäviin vammaisten henkilöiden työllistymisjärjestelyn (Banenafspraak) mukaisesti. Koulutuksissa tai kursseilla on mahdollista pyytää mukautuksia. Vammaiset henkilöt palkataan lähes aina vakituisiin tehtäviin vakituisella työsuhteen (palkkaluokka ja palvelusuhteen ehdot ovat samat kuin viranhaltijoilla eli valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaiset). **Itävalta:** Kaikki toimenpiteet koskevat koko julkista sektoria. Erityisesti oikeuslaitosta koskevia toimenpiteitä ei ole. **Puola:** Vammaisten henkilöiden työllistymistä ja työoloja ja ammatillista ohjausta ja koulutusta säännellään yleisluonteisilla säädöksillä, joita sovelletaan myös henkilöihin, jotka aloittavat työt oikeuslaitoksen palveluksessa. **Portugali:** Vammaisten osallisuutta koskeva kansallinen strategia 2021–2025 kattaa sekä yksityisen että julkisen sektorin. Laissa nro 38/2004 vahvistetaan vammaisia koskeva yleinen oikeudellinen järjestelmä. Asetuksella nro 29/2001 perustetaan vammaisten työllistämistä koskeva kiintiöjärjestelmä, jota sovelletaan kaikissa keskushallinnon, autonomisten alueiden hallinnon ja paikallishallinnon elimissä henkilöihin, joiden toimintakyvyttömyysaste on vähintään 60 prosenttia. Lisäksi lailla nro 4/2019 perustetaan vammaisten työllistämistä koskeva kiintiöjärjestelmä, jota sovelletaan asetuksen nro 29/2001 soveltamisalan ulkopuolisilla yksityisen ja julkisen sektorin aloilla henkilöihin, joiden toimintakyvyttömyysaste on vähintään 60 prosenttia. **Romania:** Tätä aihetta koskevia erityissäännöksiä ei ole, koska vammaisia henkilöitä kohdellaan yhdenvertaisesti muiden henkilöiden kanssa. **Slovenia:** Slovenialla ei ole erityistä lainsäädäntöä, jolla tuettaisiin vammaisten osallistumista oikeusalan ammattihenkilöinä, mutta voimassa on lakeja ja asetuksia, joilla yleisesti tuetaan tämän henkilöryhmän työllistymistä. Vammaisten henkilöiden palkkaus tapahtuu vammaisten henkilöiden ammatillista kuntoutusta ja työllistämistä koskevan lain nojalla, jota sovelletaan kaikkiin työnantajiin Sloveniassa. **Slovakia:** Voimassa on vammaisten henkilöiden työllistämistä koskevat yleiset säännökset, joita sovelletaan myös oikeuslaitokseen. **Suomi:** Oikeustaloissa on huomioitu tilojen ja asiakirjojen esteettömyys. Käytössä ei ole muita erityisjärjestelyjä, joilla tuettaisiin vammaisten henkilöiden työllistymistä oikeuslaitoksessa.

Kaavio 30 täydentää oikeusmenettelyjen tehokkuutta kuluttajalainsäädännön alalla käsitteleviä kaavioita 20 ja 21. Siinä kuvataan EU:n jäsenvaltioiden toteuttamia erityistoimenpiteitä, joilla lisätään tietoisuutta uudesta kollektiivisten oikeussuojakeinojen eurooppalaisesta mallista⁸¹, jolla pyritään parantamaan kuluttajien oikeussuojan saatavuutta joukkovahinkotilanteissa.

⁸¹ Sellaisena kuin se on otettu käyttöön edustajakannedirektiivillä (EU) 2020/1828, https://commission.europa.eu/law/law-topic/consumer-protection-law/representative-actions-directive_fi, kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi.

Kaavio 30: Kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi toteutetut edustajakanteita koskevat erityisjärjestelyt, 2023* (lähde: Euroopan komissio⁸²)

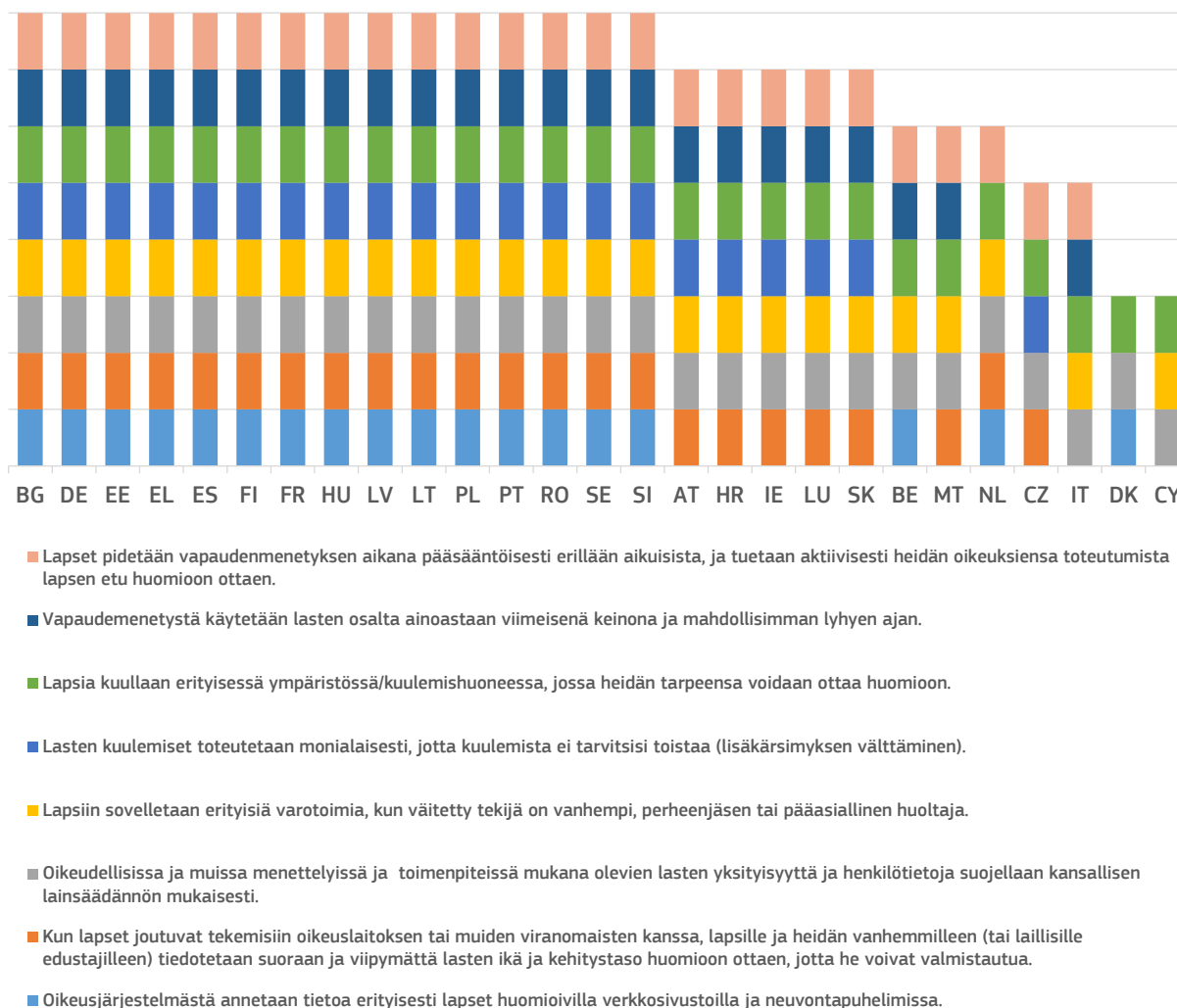
* Koulutusta koskevia tietoja ei ole saatu seuraavilta jäsenmailta: **Irlanti, Kreikka, Ranska, Luxemburg ja Puola.** **Belgia:** Brysselin ranskan- ja hollanninkielisten kauppatuomioistuinten (ensimmäinen oikeusaste) ja Brysselin muutoksenhakutuomioistuimen (toinen oikeusaste) erityisjaostoilla on yksinomainen toimivalta ryhmäkanteiden käsittelystä. **Kreikka:** Edustajakanteet käsitellään usean tuomarin kokoonpanossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Edustajakanteisiin erikoistuneita tuomioistuinta tai tuomareita ei ole suunniteltu. **Latvia:** Kuluttajansuojakeskus on aloittamassa edustajakanteita koskevan lainsäädännön täytäntöönpanon. **Malta:** Edustajakanteita koskevan lain (Representative Actions (Consumers) Act (Cap.635)) 8 §:ssä säädetään edustajakanteita koskevasta menettelystä ja siitä, miten kuluttajat voivat liittyä edustajakanteeseen. **Alankomaat:** Erityistuomioistuinta ei ole, vaan kanteet käsittelee useiden tuomioistuinten tuomareista koostuva kansallinen asiantuntijaryhmä. **Slovenia:** Neljällä aluetuomioistuimella (Ljubljana, Maribor, Celje ja Koper) on yksinomainen toimivalta käsitellä tällaisia kanteita. **Slovakia:** Aluetuomioistuin Bratislava IV, Banská Bystrica piirituomioistuin ja Košicen aluetuomioistuin ovat toimivaltaisia käsittelemään ryhmäkanteita. Kuluttajat voivat liittyä ryhmäkanteeseen minkä tahansa Slovakiassa toimivan notaarin välityksellä.

EU:n oikeusalan tulostaulussa 2024 laajennetaan lapsen huomioon ottavan oikeuden tarkastelua. Kaaviossa 31 tarkastellaan aiempaa laajempaa valikoimaa lapsen huomioon ottavia

⁸² Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän ja Euroopan juridisen koulutusverkoston kanssa.

erityisjärjestelyjä (sekä siviili- että rikos- ja nuoriso-oikeudelliset menettelyjä). Kaaviossa 32 tarkastellaan aiempaa laajempaa valikoimaa erityisjärjestelyjä, jotka ovat käytettävissä, kun uhri tai epäilty/syytetty on lapsi.

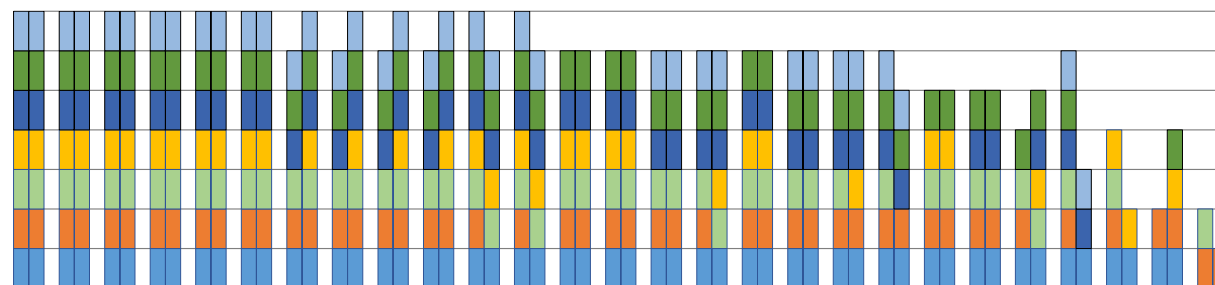
Kaavio 31: Lapsen huomioon ottavaa oikeutta ja lapsen huomioon ottavia menettelyjä koskevat erityisjärjestelyt vuonna 2023 (sekä siviili- että rikos- ja nuoriso-oikeudelliset menettelyt)* (lähde: Euroopan komissio)⁸³.

* Lapsilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaita henkilöitä.

⁸³ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

Kaavio 32: Lapsen huomioon ottavia menettelyjä koskevat erityisjärjestelyt vuonna 2023, kun uhrina, epäiltyinä tai syytettynä on lapsi* (lähde: Euroopan komissio⁸⁴)

Pylväät esittävät kunkin jäsenvaltion osalta lasten osallistumista oikeudenkäyntiin (vasemmalta oikealle):

1. uhreina

2. epäiltyinä tai syytettynä

■ Varmistetaan, että lapsia koskevat rikosoikeudenkäynnit käsitellään kiireellisesti

■ Varmistetaan, että lapsen mukana on laillinen edustaja (vanhempi tai holhooja) tai muu lapsen nimeämä asianmukainen henkilö koko menettelyn ajan

■ Lasten suojelua, koulutusta ja sosiaalista osallisuutta koskevat erityistarpeet otetaan huomioon kaikissa päätöksissä koko menettelyn ajan lapsen olosuhteiden yksilöllisen arvioinnin perusteella

■ Lasta avustaa aina lakimies (riippumatta siitä, pyytäkö lapsi tällaista apua)

■ Käytössä on toimenpiteitä, joiden avulla lasten kuuleminen voidaan joko tallentaa audiovisuaalisesti tai toteuttaa se videoneuvottelun tai muiden etäviestintävälineiden avulla

■ Lapsia kuullaan lapset huomioivissa erityisympäristöissä ja he voivat tosiasiallisesti osallistua käsittelyyn

■ Lapsille annetaan tietoa menettelyistä ja heidän oikeuksistaan heille ymmärrettävällä tavalla

* Lapsilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaita henkilöitä.

3.2.2 Resurssit

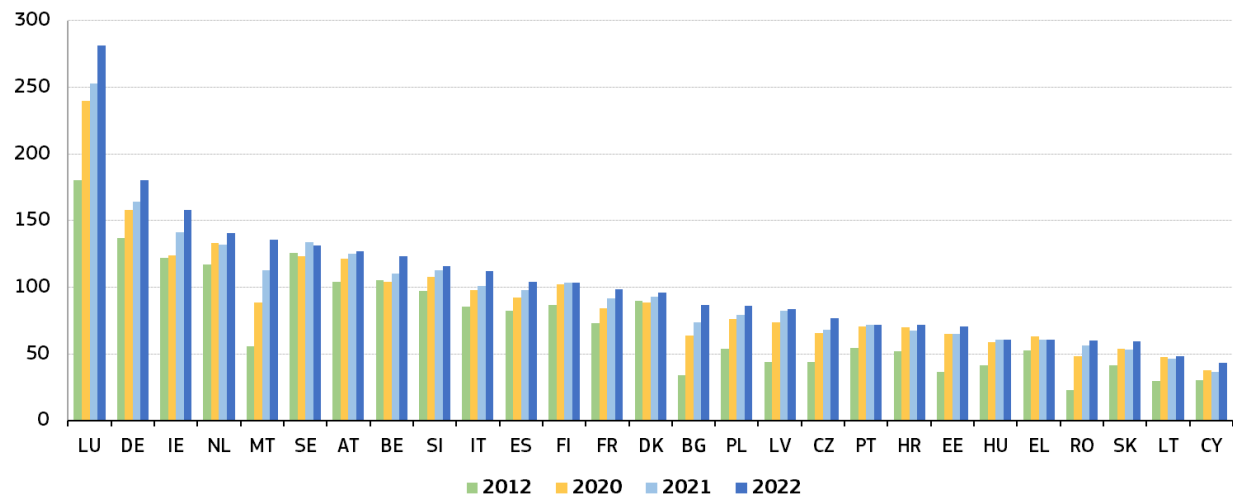
Oikeuslaitoksen hyvän toiminnan edellytyksenä ovat riittävät resurssit, mukaan lukien tarvittavat investoinnit fyysiseen ja tekniseen infrastruktuuriin, sekä pätevä, koulutettu ja asianmukaista palkkaa saava henkilöstö kaikissa henkilöstöryhmissä. Oikeudenkäyntien ja ratkaisujen laatu vaarantuu ilman riittäviä tiloja, välineitä tai henkilöstöä, jolla on tarvittava pätevyys, taidot ja mahdollisuus täydennyskoulutukseen.

– Taloudelliset resurssit –

Seuraavissa kaavioissa näkyvät oikeuslaitoksen toimintaa (lukuun ottamatta vankiloita) koskevat toteutuneet julkiset menot sekä asukasta kohti (kaavio 33) että osuutena bruttokansantuotteesta (BKT) (kaavio 34).

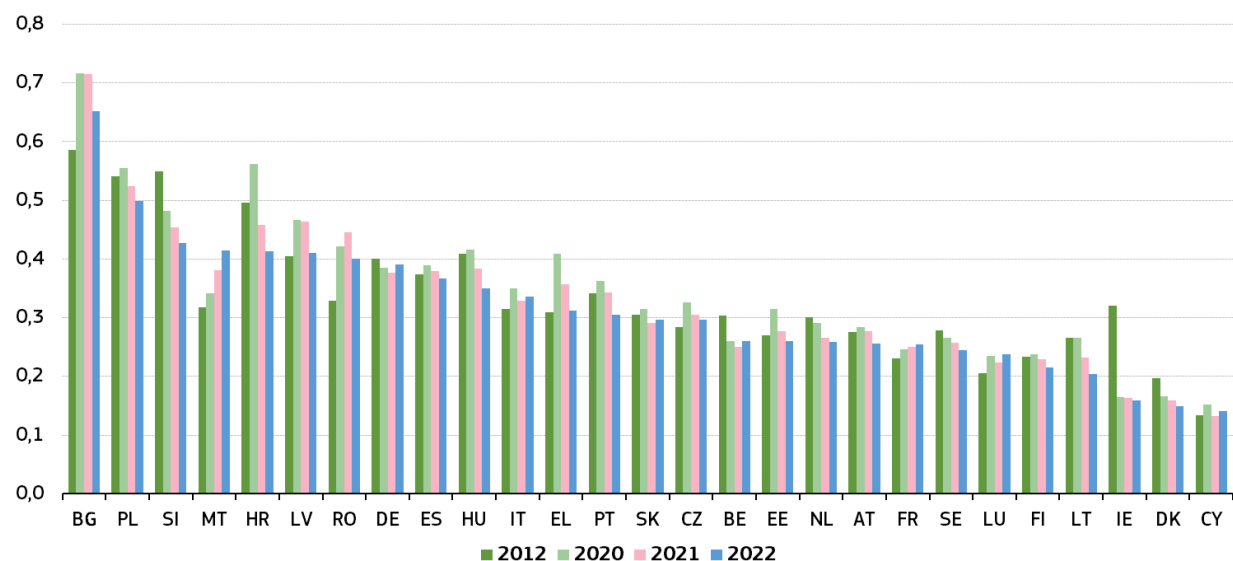
⁸⁴ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

Kaavio 33: Tuomioistuimia koskevat julkiset menot yhteensä euroina asukasta kohti vuosina 2012 ja 2020–2022* (lähde: Eurostat)

* Jäsenvaltiot on järjestetty vuoden 2022 menojen mukaan (suurimmasta pienimpään). Kreikan, Espanjan, Ranskan ja Alankomaiden tiedot ovat alustavia vuosien 2021–2022 osalta. Belgian, Kyproksen, Unkarin, Portugalin ja Romanian tiedot ovat alustavia vuoden 2022 osalta. Saksan tiedot ovat alustavia vuosien 2019–2022 osalta. Bulgarian ja Puolan osalta aikasarjassa on katkos vuoden 2022 osalta.

Kaavio 34: Tuomioistuimia koskevat julkiset menot yhteensä suhteessa BKT:hen vuosina 2012 ja 2020–2022* (lähde: Eurostat)

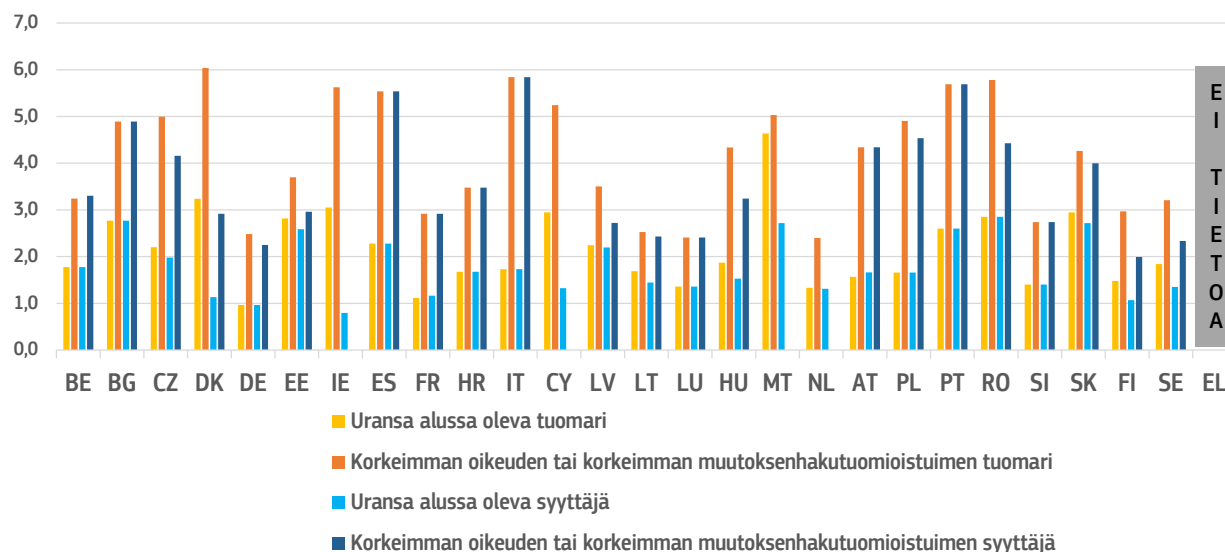

* Jäsenvaltiot on järjestetty vuoden 2021 menojen mukaan (suurimmasta pienimpään). Belgian, Saksan, Espanjan, Ranskan ja Portugalin tiedot ovat alustavia muiden vuosien osalta.

Kaaviossa 35 esitetään tuomareiden ja syyttäjien vuosipalkat suhteessa kunkin maan keskimääräiseen vuosipalkkaan. Kunkin maan kohdalla pylväät kuvaavat näitä suhdelukuja tuomareiden ja syyttäjien osalta uran alussa ja huipulla. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 19 artiklan 1 kohdan nojalla jäsenvaltioiden on varmistettava, että sekä niiden tuomioistuimet kokonaisuudessaan että yksittäiset tuomarit ovat riippumattomia unionin oikeuteen kuuluvilla

aloilla. Vaikka unionin tuomioistuin katsoo, että palkkojen väliaikaista alentamista säästötoimenpiteiden yhteydessä ei ole pidetty tämän säännöksen vastaisena, se totesi, että myös se, että oikeuslaitoksen jäsenille maksetaan palkkaa, jonka taso vastaa heidän hoitamiensa tehtävien merkitystä, on tuomareiden riippumattomuuteen erottamattomasti sisältyvä tae.⁸⁵

Kaavio 35: Tuomareiden ja syyttäjien vuosipalkat suhteessa maan keskimääräiseen bruttopalkkaan vuonna 2022* (lähde: CEPEJ:n tutkimus)

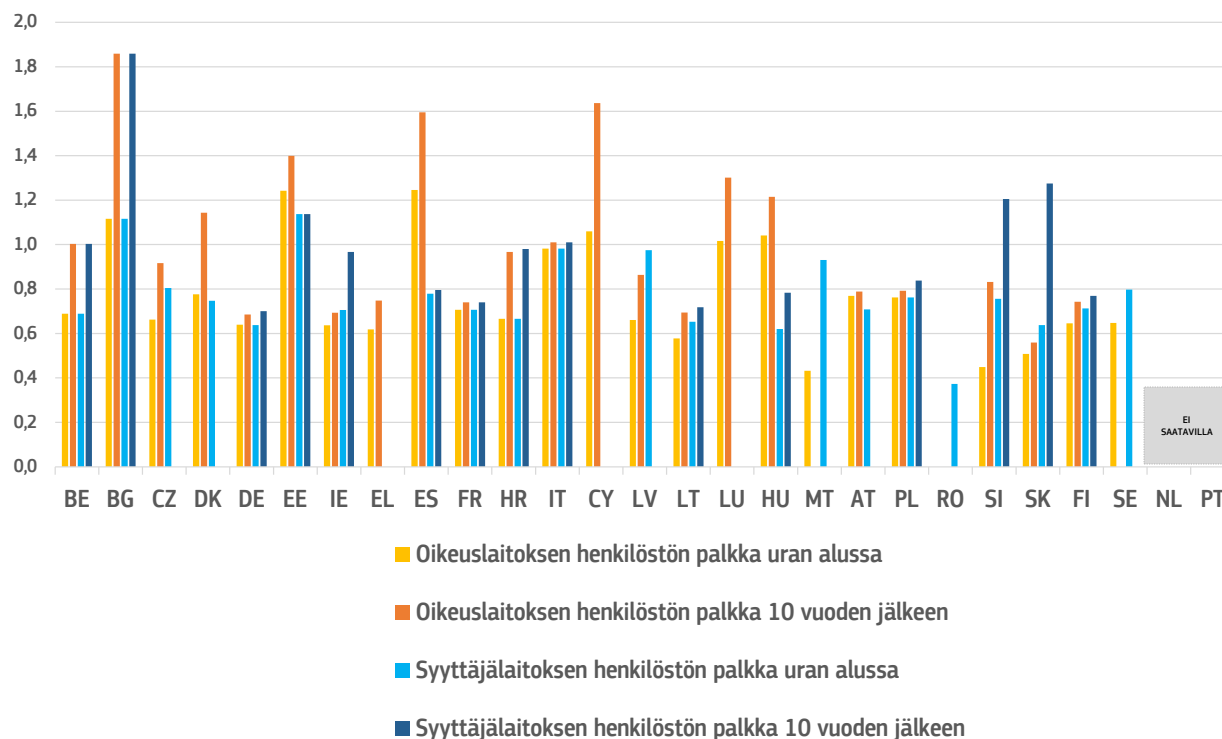
* Jäsenvaltioiden tietoja koskevat huomautukset on saatavilla CEPEJ:n tutkimuksessa⁸⁶.

Kaaviossa 36 esitetään ensimmäistä kertaa oikeus- ja syyttäjälaitoksen asiantuntijoiden vuosipalkat suhteessa kunkin maan keskimääräiseen vuosipalkkaan. Kunkin maan osalta nämä suhdeluvut esitetään kahdessa ensimmäisessä pylväässä oikeuslaitoksen asiantuntijahenkilöstön osalta heidän uransa alussa ja kymmenen palvelusvuoden jälkeen, ja kolmannessa ja neljännessä pylväässä syyttäjälaitoksen asiantuntijahenkilöstön osalta heidän uransa alussa ja kymmenen palvelusvuoden jälkeen.

⁸⁵ Unionin tuomioistuimen tuomio 27.2.2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117, 45 kohta: ”Samalla tavoin kuin se, ettei kyseessä olevan elimen jäseniä voida erottaa (ks. mm. tuomio 19.9.2006, Wilson, C-506/04, EU:C:2006:587, 51 kohta), myös se, että heille maksetaan palkkaa, jonka taso vastaa heidän hoitamiensa tehtävien merkitystä, on tuomareiden riippumattomuuteen erottamattomasti sisältyvä tae.”

⁸⁶ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_en#documents

Kaavio 36: Oikeuslaitoksen ja syyttäjälaitoksen asiantuntijahenkilöstön vuosipalkat suhteessa maan keskimääräiseen täysipäiväiseen bruttopalkkaan vuonna 2022* (lähde: Euroopan komissio ja Eurostat⁸⁷)

* Indikaattori on laadittu yhteistyössä kansallisten oikeudenhoitojärjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa. Palkkatiedot viittaavat bruttomääräiseen vähimmäisvuosipalkkaan uran alussa (euroina) vuonna 2022 ja kymmenen palvelusvuoden jälkeen (euroina) vuonna 2022. Bruttopalkka kuvaa tilannetta ennen sosiaalivakuutusmaksujen ja verojen vähentämistä. Mukaan on laskettu myös bonukset, jotka maksetaan säännöllisesti koko henkilöstölle heidän henkilökohtaisesta tilanteestaan riippumatta (kuten 13. palkka, joka maksetaan poikkeuksetta koko tuomioistuimen/syyttäjälaitoksen henkilöstölle). Bruttopalkassa ei ole huomioitu henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyviä bonuksia (esimerkiksi lasten lukumäärään perustuvat perheavustukset). Ellei toisin mainita, kyseessä on asianomaiseen henkilöstöluokkaan kuuluvien henkilöstöryhmien vähimmäispalkka. Suhdeluku on laskettu Eurostatin asiaa koskevan vuoden 2022 indikaattorin ("Keskimääräinen täysipäiväinen palkka työntekijää kohti", nama_10_fte) perusteella. Oikeuslaitoksen henkilöstöllä tarkoitetaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten asiantuntijahenkilöstöä, joka osallistuu tuomioistuinmenettelyihin/päätöksentekoon, kuten avustavat tuomarit, tuomioistuinavustajat (Rechtspfleger), tuomareiden avustajat (auxiliaires de justice) ja tuomioistuinten kirjaajat. Syyttäjälaitoksen henkilöstöllä tarkoitetaan syyttäjänvirastojen alimman tason asiantuntijahenkilöstöä, joka osallistuu menettelyihin/päätöksentekoon, kuten syyttäjien avustajia ja syyttäjäharjoittelijoita. Yksittäisten jäsenvaltioiden näissä kahdessa laajemmassa ryhmässä ilmoittamat ja kaaviossa esitetyt erityisluokat ovat seuraavat: O: tarkoittaa oikeuslaitoksen henkilöstöä, S: tarkoittaa syyttäjälaitoksen henkilöstöä. **Belgia:** Griffier/greffier (O), secretaris/secrétaire (S). Toimitetut tiedot sisältävät lomapalkan ja vuoden lopun bonuksen. **Bulgaria:** Juridinen avustaja (O), syyttäjän avustaja (S). **Tšekki:** Vanhempi tuomioistuinavustaja (O), syyttäjälaitoksen henkilöstö (S). **Tanska:** Avustava tuomari (O), syyttäjäharjoittelija (S). Avustavan tuomarin palkka kymmenen vuoden jälkeen perustuu keskipalkkaan. **Saksa:** Ei ilmoitettu. **Viro:** Lakimiesavustaja (O), avustava syyttäjä (S). **Irlanti:** Judicial

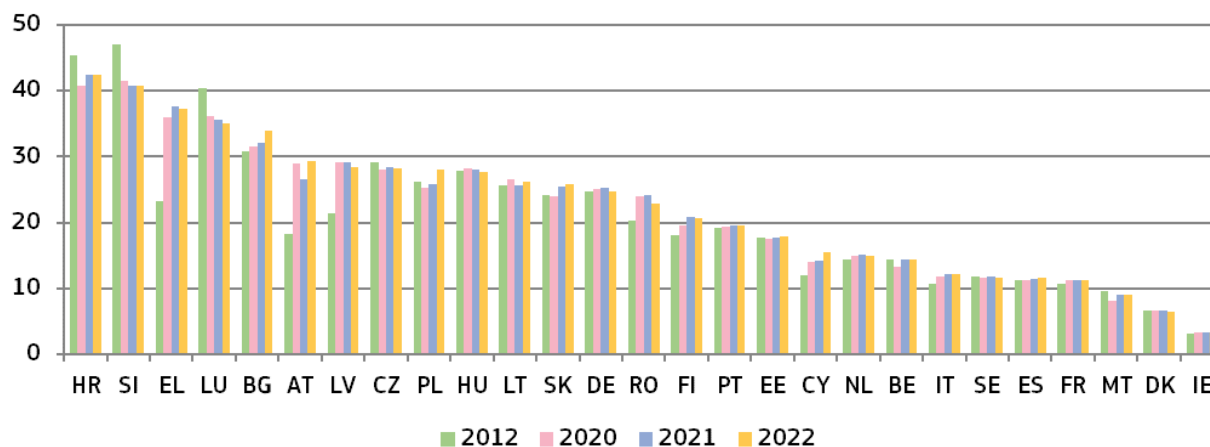
⁸⁷ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän ja Eurostatin kanssa. Kaavioissa 35 ja 36 esitettyjen suhdelukujen laskennassa käytettyjen vuotuisten keskimääräisten bruttopalkkojen tietolähde vaihtelee: kaavioissa 35 tiedot on toimittanut CEPEJ kansallisten yhteyshenkilöidensä toimittamien tietojen perusteella, kun taas kaavioissa 36 osalta tietolähde on Eurostat. Tämän vuoksi nämä suhdeluvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia keskenään.

assistant (O), legal executive (S). **Kreikka:** Tuomioistuimen kirjaaja (O). **Espanja:** Letrados de la Administración de Justicia (O), Cuerpo de Auxilio Judicial (S). **Ranska:** Juridinen avustaja / lakimiesavustaja (O), juridinen avustaja / lakimiesavustaja (S). **Kroatia:** Juridinen avustaja (O), syyttäjän avustaja (S). **Italia:** Tuomioistuinhenkilöstö, joka kuuluu alueeseen III ja taloussegmenttiin F1 (O) tai alueeseen III ja taloussegmenttiin F2 (O), syyttäjälaitoksen henkilöstö, joka kuuluu alueeseen III ja taloussegmenttiin F1 (S) tai alueeseen III ja taloussegmenttiin F2 (S). **Kypros:** Kirjaaja (O). **Latvia:** Tuomarin avustaja (O), juridinen neuvonantaja, asianajaja rikosoikeuden alalla, juridinen analyttikko (S). Oikeuslaitoksen henkilöstö koostuu ainoastaan tuomareiden avustajista. Tässä henkilöstöryhmässä ei ole palkkaluokkia. Ryhmän ”tuomarin avustaja” osalta ilmoitetut tiedot edustavat enimmäispalkkaa vuonna 2022. Tuomareiden avustajien palkka on sama ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimissa. Jos esimerkiksi tuomarin avustaja saa vuosittaisessa arvioinnissa korkeimman mahdollisen arvosanan, hän voi saada enimmäispalkan jo ensimmäisen työvuoden aikana. Syyttäjälaitoksen henkilöstön osalta tiedot ovat ilmoitettujen tehtävien palkkojen keskiarvo. Syyttäjälaitoksen molemmilla tasoilla henkilöstöllä on kiinteä palkka, joka ei riipu palvelusvuosista. **Liettua:** Juridinen avustaja (vanhempi juridinen avustaja) (O), syyttäjän avustaja ja pääsyyttäjän avustaja (S). Oikeuslaitoksen ja syyttäjälaitoksen avustajien ja virkailijoiden palkat edustavat kunkin henkilöstöryhmän palkkojen keskiarvoa. **Luxemburg:** Référéndaires: Employé A1 (O), Référéndaires: Employé A1 (O). **Unkari:** Syyttäjälaitoksen toimihenkilö (S). **Malta:** Judicial assistant (O), trainee lawyer (S). **Alankomaat:** Ei saatavilla, koska Eurostatin indikaattorin ”Keskimääräinen täysipäiväinen palkka työntekijää kohti” tiedot puuttuvat. **Itävalta:** Tuomariharjoittelijat, juridiset avustajat, tarkastajat ja tuomioistuin virkailijat (Rechtspfleger) (O), syyttäjäharjoittelijat (S). Tiedot edustavat lakisääteisiä palkkoja. Henkilöstön jäsenet ja eri palkkaluokat on ryhmitelty yhteen henkilöstöryhmään, jonka keskimääräinen palkka perustuu lakisääteisiin palkkoihin ja palkkioihin. **Puola:** avustava tuomari (O). Tiedot edustavat kyseisen henkilöstöryhmän palkkojen keskiarvoa. **Romania:** Syyttäjäharjoittelija (S). Romaniassa on käytössä vain ryhmä ”syyttäjäharjoittelija”, ei ”syyttäjän avustajia” eikä muita asiantuntijaryhmiä, jotka osallistuisivat menettelyihin tai päätöksentekoon. Näin ollen aloituspalkka edustaa ainoastaan syyttäjäharjoittelijoille maksettua aloituspalkkaa. Vuonna 2022 Romaniassa ei ollut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimiin liittyviä asiantuntijaryhmiä, joten kyseisestä luokasta ei ole toimitettu tietoja. **Slovenia:** Juridinen avustaja (O), vanhempi juridinen neuvonantaja (S). **Slovakia:** Avustaja (O), lakimiesharjoittelija (S). **Suomi:** Tuomariharjoittelija (O), syyttäjän avustaja (S). **Ruotsi:** Lakimiesavustaja, vaihe 1 (O), syyttäjäharjoittelija (S).

– Henkilöresurssit –

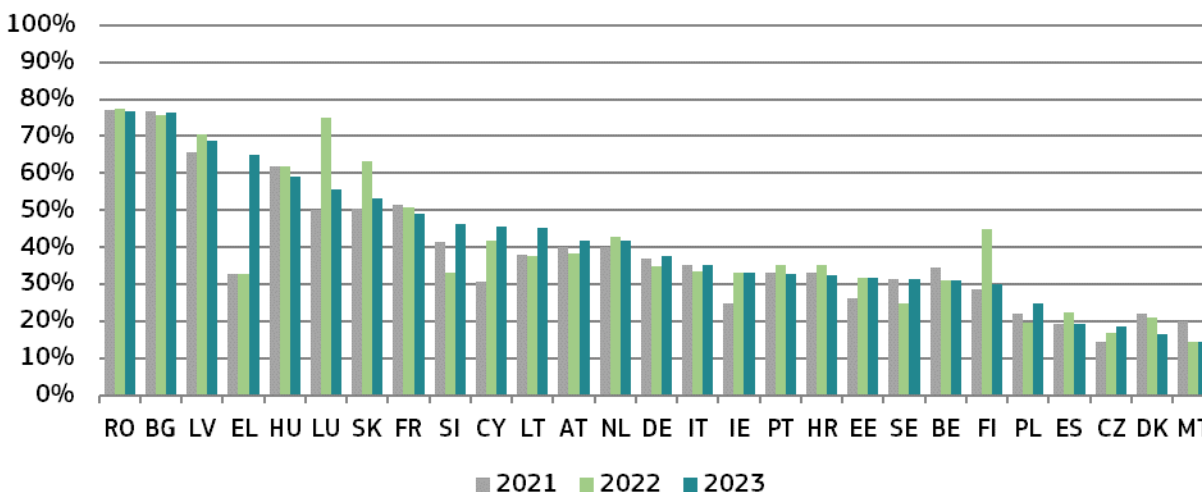
Riittäväillä henkilöresursseilla on olennainen merkitys oikeuslaitoksen laadun kannalta. Tuomarikunnan monimuotoisuus, sukupuolten tasapuolinen edustus mukaan luettuna, tuo täydentävää tietämystä, osaamista ja kokemusta sekä heijastaa yhteiskunnallista todellisuutta.

Kaavio 37: Tuomareiden määrä vuosina 2012 ja 2020–2022* (100 000:ta asukasta kohti)
(lähde: CEPEJ:n tutkimus)

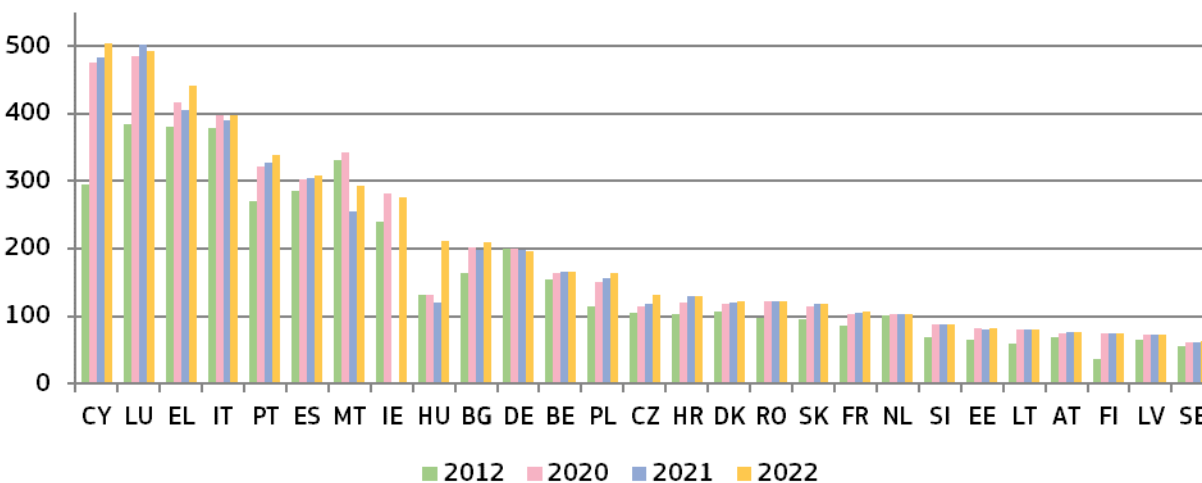
* Tämän ryhmän muodostavat CEPEJ:n määritelmän mukaisesti kokoaikaiset tuomarit. Siihen eivät kuulu erilaiset tuomioistuinvirkaikijat (Rechtspfleger, court clerk), joita on joissakin jäsenvaltioissa. **Itävalta:** Hallintotuomioistuinten tuomarit ovat olleet mukana tiedoissa vuodesta 2016 alkaen. **Kreikka:** Vuodesta 2016 lähtien ammattituomareiden määrää koskevissa tiedoissa ovat mukana kaikkien oikeusasteiden rikos- ja siviilituomioistuinten sekä hallintotuomioistuinten tuomarit. **Italia:** Alueellisia tilintarkastustuomioistuimia, alemman asteen verotuomioistuimia ja sotilastuomioistuimia ei ole otettu huomioon. Hallintotuomioistuimet on otettu huomioon vuodesta 2018.

Kaavio 38: Naisten osuus korkeimman oikeuden ammattituomareista vuosina 2021–2023*
(lähde: Euroopan komissio⁸⁸)

* Tiedot on järjestetty vuoden 2023 arvojen mukaan korkeimmasta matalimpaan.

Kaavio 39: Asianajajien määrä vuosina 2012 ja 2020–2022* (100 000:ta asukasta kohti)
(lähde: CEPEJ:n tutkimus)

* CEPEJ:n määritelmän mukaan asianajaja on henkilö, jolla on kansallisen lainsäädännön mukainen pätevyys sekä oikeus käyttää puhevaltaa ja toimia asiakkaidensa puolesta, harjoittaa asianajajan ammattia, osallistua

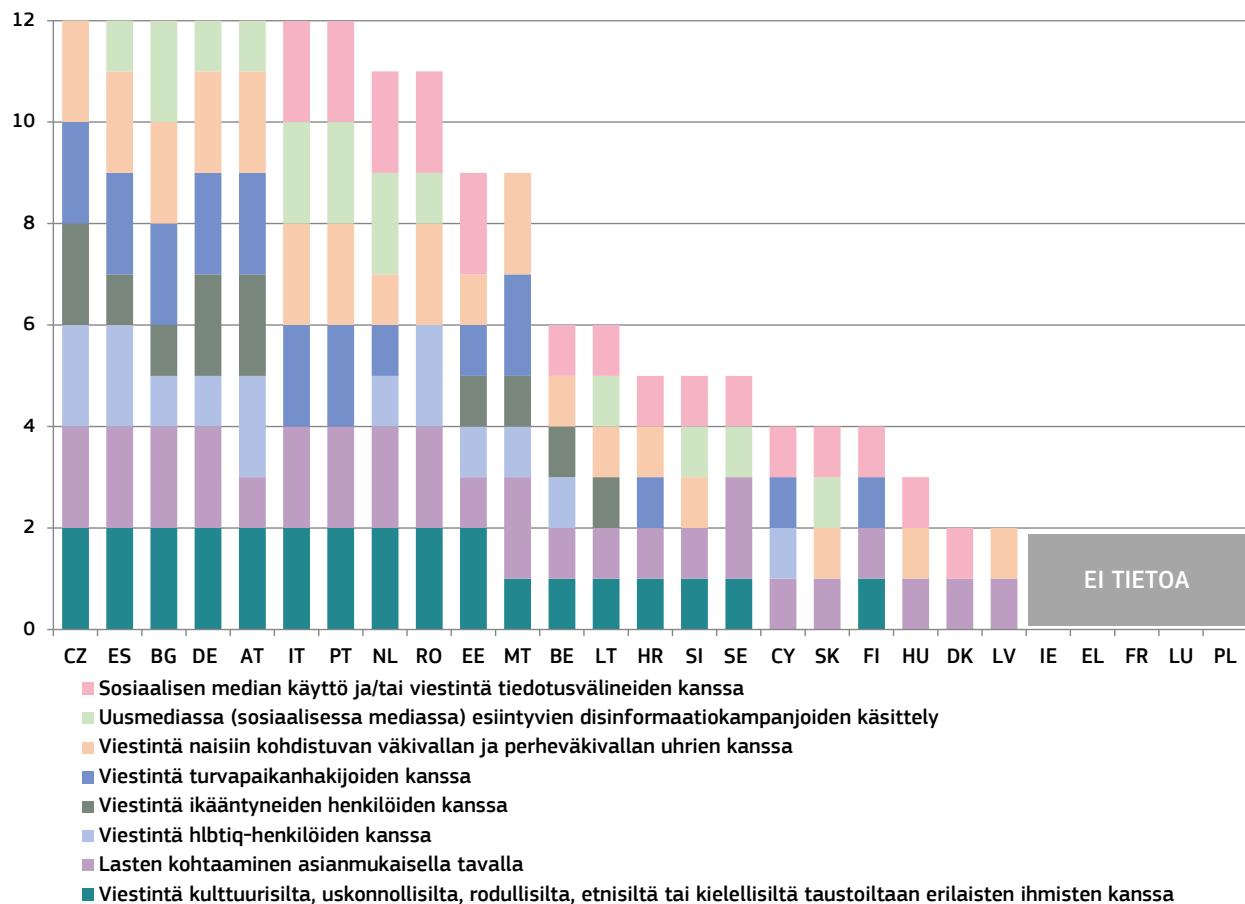
⁸⁸ Euroopan tasa-arvoinstituutti, tasa-arvotilastotietokanta: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natrcr_wmid_natrcr_supcr/datatable

oikeudenkäynteihin tai neuvoa ja edustaa asiakkaitaan oikeusasioissa (Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus Rec(2000) 21 asianajajan ammatin harjoittamisen vapaudesta). **Saksa:** Saksassa ei tehdä eroa eri asianajajaryhmien välillä. **Suomi:** Ilmoitetussa asianajajien määrässä ovat vuodesta 2015 lähtien mukana sekä yksityisellä että julkisella sektorilla työskentelevien asianajajien määrät.

– Koulutus –

Oikeusalan koulutuksella on tärkeä rooli tuomioistuinten ratkaisujen ja kansalaisille tarjottavien oikeuslaitoksen palvelujen laadun parantamisessa. Jäljempänä esitetyt tiedot koskevat oikeusalan koulutusta, jossa käsitellään osapuolten kanssa käytävää viestintää ja sosiaalisen median käyttöä.

Kaavio 40: Tuomareiden viestintäkoulutuksen saatavuus vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁸⁹)

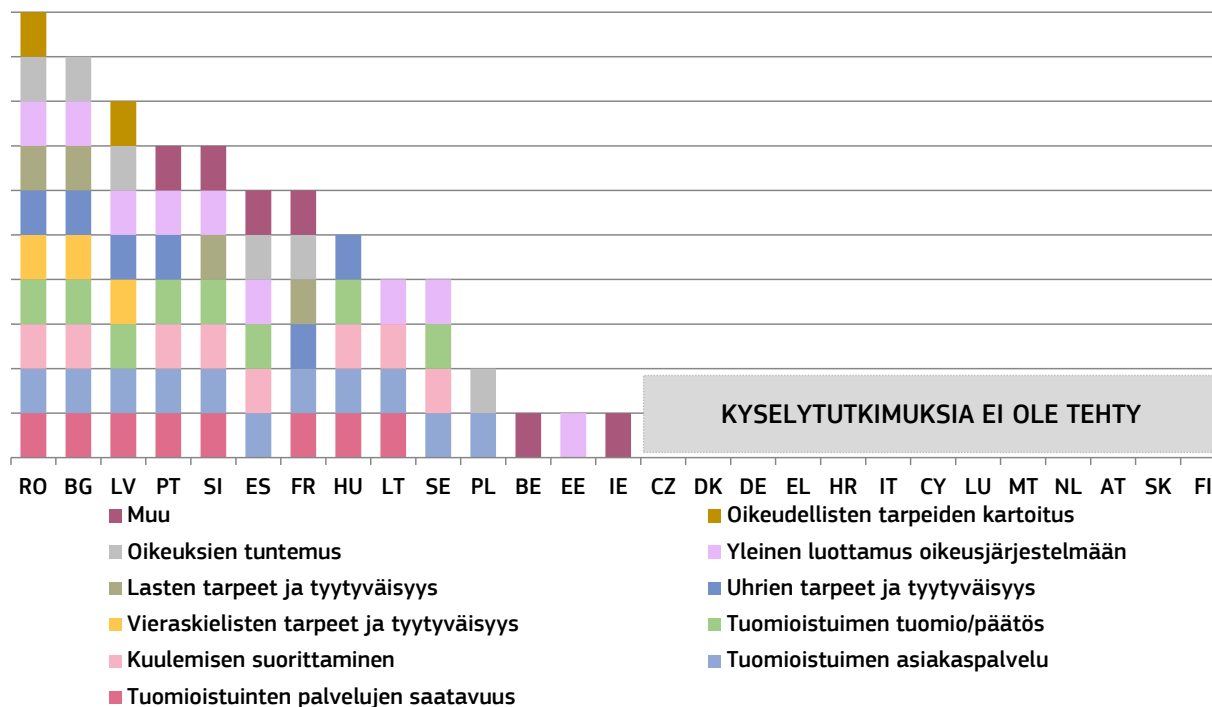
* Enimmäispistemäärä: 16 pistettä. Jäsenvaltioille annettiin yksi piste, jos ne tarjoavat peruskoulutusta, ja yksi piste, jos ne tarjoavat täydennyskoulutusta kaaviossa esitetyillä koulutuksen osa-alueilla (enintään kaksi pistettä kullakin osa-alueella).

⁸⁹ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä Euroopan juridisen koulutusverkoston kanssa.

3.2.3 Arviointivälineet

Säännöllinen arviointi voi kohentaa oikeuslaitoksen kykyä reagoida nykyisiin ja tuleviin haasteisiin ja parantaa siten sen toiminnan laatua. Kyselytutkimukset (kaavio 41) ovat olennaisen tärkeitä arvioitaessa oikeuslaitosten toimintaa oikeusalan ammattilaisten ja tuomioistuinten palvelujen käyttäjien näkökulmasta.

Kaavio 41: Tuomioistuinten käyttäjille tai oikeusalan ammattilaisille kohdennettujen kyselytutkimusten aiheet vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁹⁰)

* Jäsenvaltioille annettiin yksi piste ilmoitettua kyselytutkimuksen aihetta kohti riippumatta siitä, tehtiinkö tutkimus kansallisella, alueellisella vai tuomioistuintasolla.

⁹⁰ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeudenhoidon järjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

3.2.4 Digitalisaatio

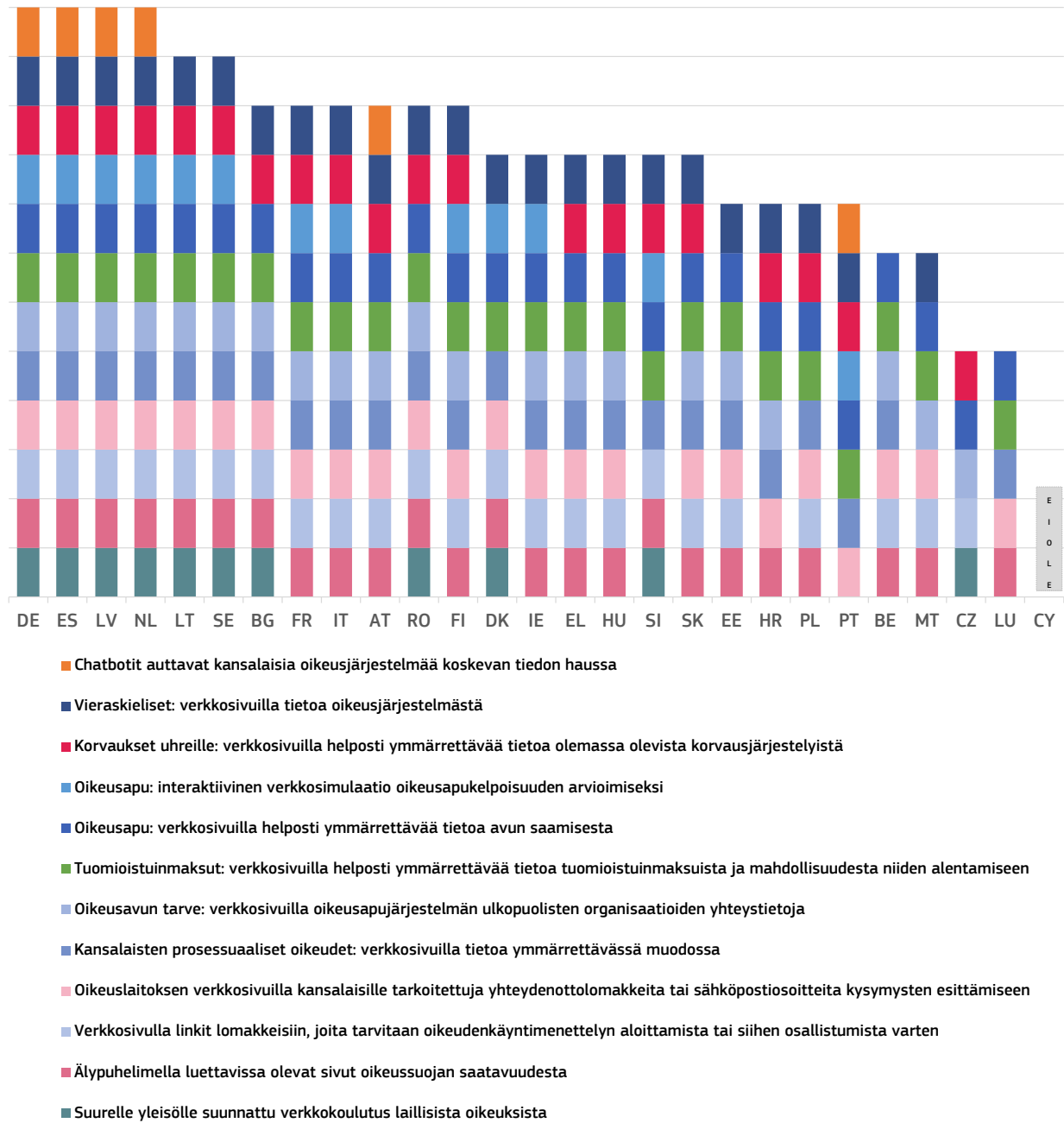
Tieto- ja viestintätekniikan käyttö voi vahvistaa jäsenvaltioiden oikeuslaitoksia ja tehdä niistä entistä helpommin saatavilla olevia, tehokkaampia ja mukautumiskykyisempiä sekä valmiita vastaamaan nykyisiin ja tuleviin haasteisiin. Covid-19-pandemia toi esiin useita oikeuslaitosten toimintaan vaikuttavia ongelmia. Samalla se osoitti, että kansallisten oikeuslaitosten on edelleen parannettava digitalisointiaan.

EU:n aikaisemmista oikeusalan tulostauluista on saatu vertailevaa tietoa tietyistä tieto- ja viestintätekniikan näkökohdista oikeuslaitoksissa. Kuten komission 2. joulukuuta 2020 antamassa tiedonannossa oikeudenkäytön digitalisoinnista EU:ssa⁹¹ ilmoitettiin, tulostaulua on täydennetty merkittävästi jäsenvaltioiden digitalisaatiota koskevilla lisätiedoilla. Tämä mahdollistaa entistä tarkemman edistymisalueiden ja jäljellä olevien haasteiden seuraamisen.

Kansalaiset huomioon ottavan oikeuslaitoksen edellytyksenä on, että kansallista oikeuslaitosta koskevaa tietoa on helposti saatavilla ja että tieto on räätälöity sellaisille yhteiskunnan erityisryhmille, joiden olisi muuten vaikea saada tietoa, myös vammaisille henkilöille. Kaaviossa 42 esitetään, missä määrin verkossa on saatavilla tietoa ja erityisiä julkisia palveluja, jotka voivat auttaa oikeussuojan saamisessa.

⁹¹ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, *Oikeudenkäytön digitalisointi Euroopan unionissa: Välineet mahdollisuuksien hyödyntämiseen*, COM(2020) 710, ja siihen liittyvä asiakirja SWD(2020) 540.

Kaavio 42: Oikeuslaitosta koskevien tietojen saatavuus verkossa vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁹²)

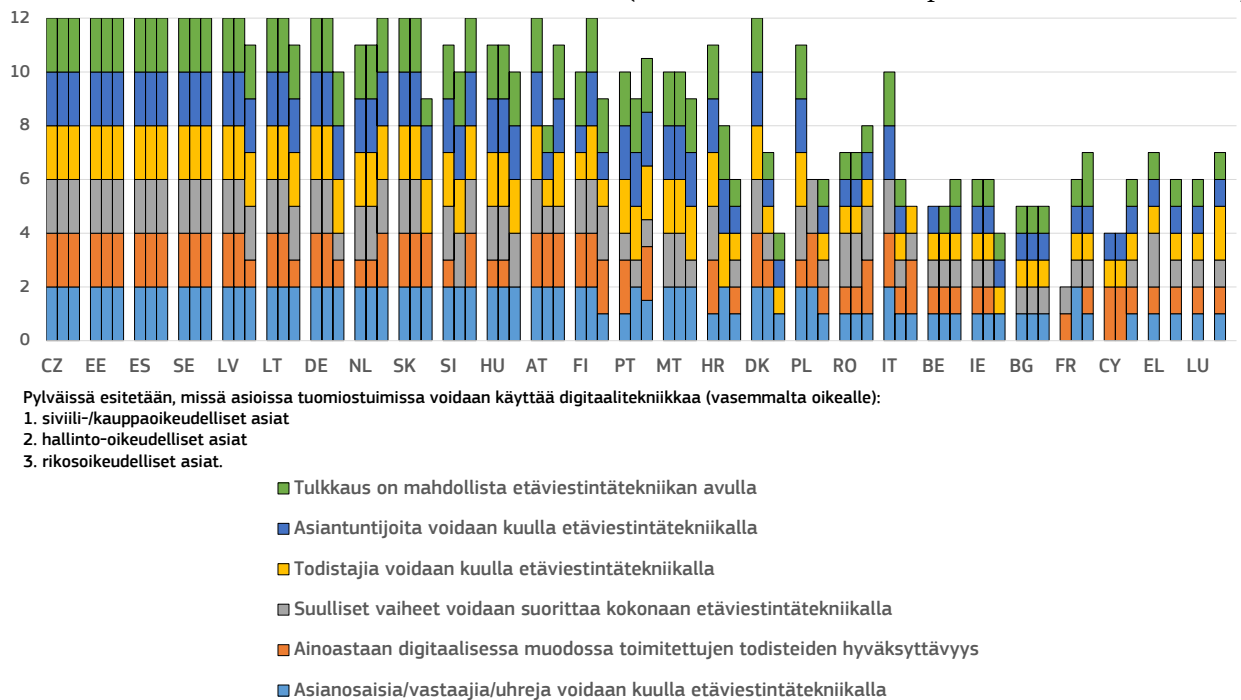
* **Saksa:** Kukin osavaltio (sekä liittovaltiotaso) päättää itse, mitä tietoja se antaa verkossa.

⁹² Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeudenhoitojärjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

– Digitaalivalmiit säännöt –

Digitaalisten ratkaisujen käyttö siviili-/kauppaoikeudellisissa ja hallinto-oikeudellisissa asioissa sekä rikosasioissa edellyttää usein asianmukaista sääntelyä kansallisissa menettelysäännöissä. Kaavio 43 havainnollistaa eri toimijoiden lakisääteisiä mahdollisuuksia käyttää etäviestintätekniikkaa (kuten videoneuvotteluja) tuomioistuinkäsittelyssä ja siihen liittyvissä menettelyissä ja kuvaa nykytilannetta digitaalisen todistusaineiston hyväksyttävyyden osalta.

Kaavio 43: Menettelysäännöt, jotka mahdollistavat digitaaliteknologian käytön tuomioistuimissa siviili-/kauppaoikeudellisissa ja hallinto-oikeudellisissa asioissa sekä rikosasioissa vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁹³)

Kunkin jäsenvaltion ensimmäinen pylväs kuvaa siviili-/kauppaoikeudellisia asioita koskevia menettelysääntöjä, toinen pylväs hallinto-oikeudellisia asioita ja kolmas rikosasioita. Enimmäispistemäärä: 12 pistettä. Kunkin kriteerin osalta annettiin kaksi pistettä, jos mahdollisuus on olemassa kaikissa siviili-/kauppaoikeudellisissa, hallinto-oikeudellisissa ja rikosasioissa (rikosasioissa mahdollisuus asianosaisten kuulemiseen jaettiin niin, että se kattaa sekä vastaajat että uhrin). Pisteet jaetaan kahdella, jos mahdollisuutta ei ole kaikissa asioissa. Jäsenvaltioissa, joissa näitä kahta oikeudenalaa (siviili-/kauppaoikeutta ja hallinto-oikeutta) ei eroteta toisistaan, annettiin samat pisteet kummallakin alalla. **Kreikka ja Luxemburg:** Ei pisteitä hallinto-oikeudellisten asioiden osalta.

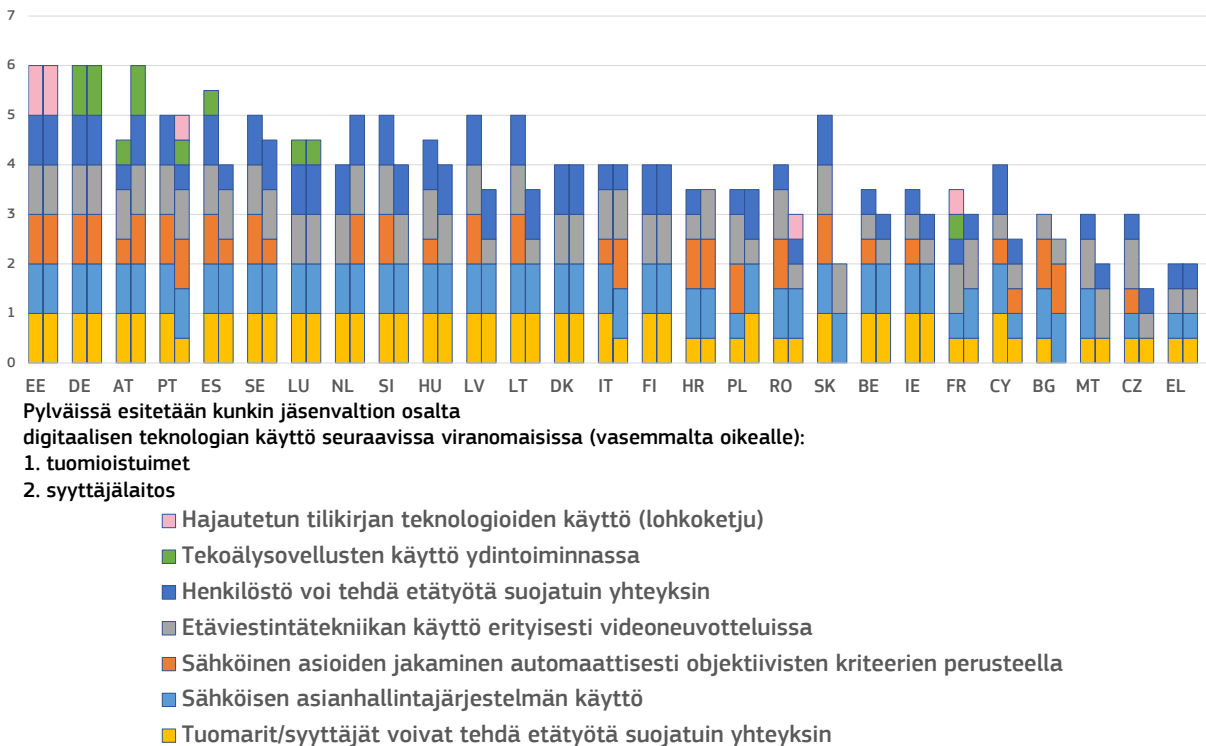
⁹³ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeudenhoidon järjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

– Digitaalisten välineiden käyttö –

Digitaalivalmiiden menettelysääntöjen lisäksi tuomioistuimilla ja syyttäviviranomaisilla on oltava käytössään asianmukaiset välineet ja infrastruktuuri, jotka mahdollistavat etäviestinnän ja turvallisen etäyhteyden työpaikalle (kaavio 44). Asianmukainen infrastruktuuri ja laitteet ovat tarpeen myös tuomioistuinten/syyttäjänvirastojen sekä oikeusalan ammattilaisten ja instituutioiden välistä suojattua sähköistä viestintää varten (kaaviot 45 ja 46).

Tieto- ja viestintätekniikalla, myös innovatiivisella teknologialla, on tärkeä rooli oikeusviranomaisten työn tukemisessa. Se voi osaltaan parantaa merkittävästi oikeuslaitosten toiminnan laatua. Tuomareilla, syyttäjillä ja oikeuslaitoksen henkilöstöllä on käytössään erilaisia digitaalisia välineitä, joilla voidaan virtaviivaistaa työprosesseja, varmistaa työtaakan oikeudenmukainen jakautuminen ja säästää merkittävästi aikaa.

Kaavio 44: Digitaalitekniikan käyttö tuomioistuimissa ja syyttäjälaitoksissa vuonna 2023*
(lähde: Euroopan komissio⁹⁴)

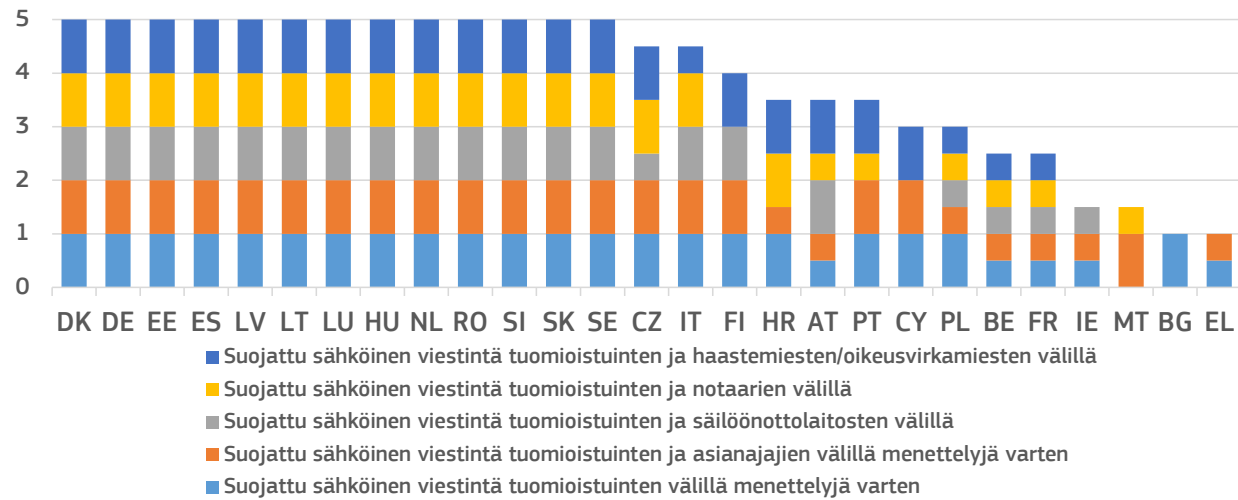

* Enimmäispistemäärä: 7 pistettä. Kunkin kriteerin osalta annettiin yksi piste, jos tuomioistuimet ja syyttäjälaitos käyttävät määrättyä teknologiaa, ja 0,5 pistettä, jos ne eivät aina käytä tätä teknologiaa.

Turvallinen sähköinen viestintä voi osaltaan parantaa oikeuslaitosten laatua. Tuomioistuinten mahdollisuus viestiä sähköisesti keskenään sekä oikeusalan ammattilaisten ja muiden instituutioiden kanssa voi sujuvoittaa prosesseja ja vähentää tarvetta paperipohjaiseen viestintään ja fyysiseen läsnäoloon, mikä lyhentäisi esitutkinta- ja tuomioistuinmenettelyjen kestoa.

⁹⁴ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeudenhoidon järjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

Kaavio 45: Tuomioistuimet: sähköiset viestintävälineet vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁹⁵)

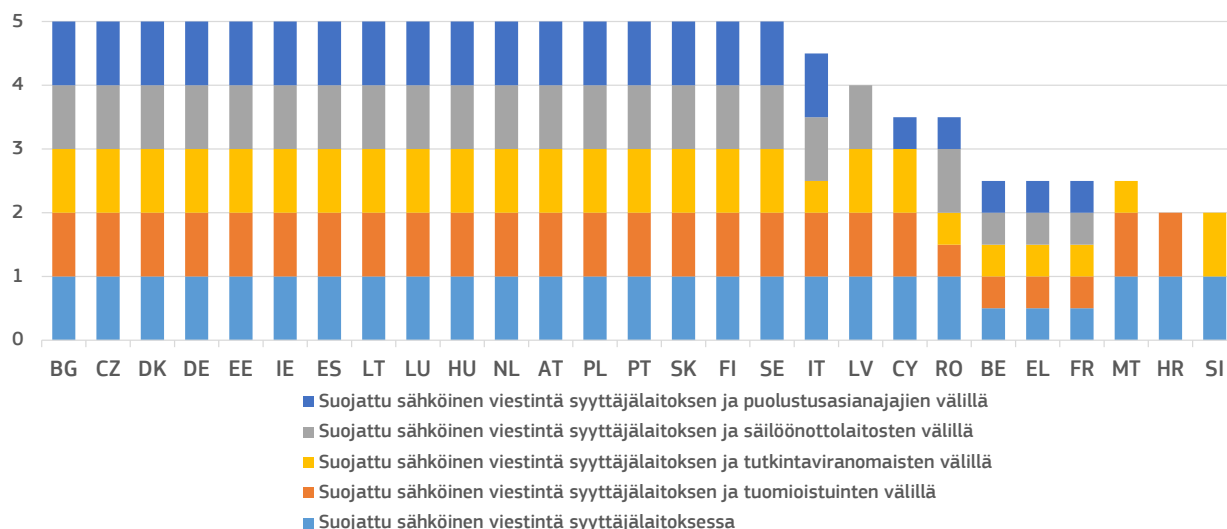

* Enimmäispistemäärä: 5 pistettä. Kunkin kriteerin osalta annettiin yksi piste, jos tuomioistuimet voivat käyttää suojattua sähköistä viestintää, ja 0,5 pistettä, jos mahdollisuutta ei ole kaikissa asioissa. **Suomi:** Notarien tehtävät eivät liity tuomioistuihin. Tästä syystä notaareille ei ole syytä tarjota suojattua yhteyttä.

Syyttävaviranomaiset ovat olennaisia rikosoikeusjärjestelmän toiminnan kannalta. Pääsy suojattuun sähköiseen viestintäkanavaan helpottaisi niiden työtä ja parantaisi siten tuomioistuinmenettelyjen laatua. Mahdollisuus suojattuun sähköiseen viestintään syyttaja- ja tutkintaviranomaisten, puolustusasianajajien ja tuomioistuinten välillä mahdollistaisi menettelyn nopeamman ja tehokkaamman valmistelun tuomioistuimessa.

⁹⁵ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeudenhoidon järjestelmien yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

Kaavio 46: Syyttäjälaitos: sähköiset viestintävälineet vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁹⁶)

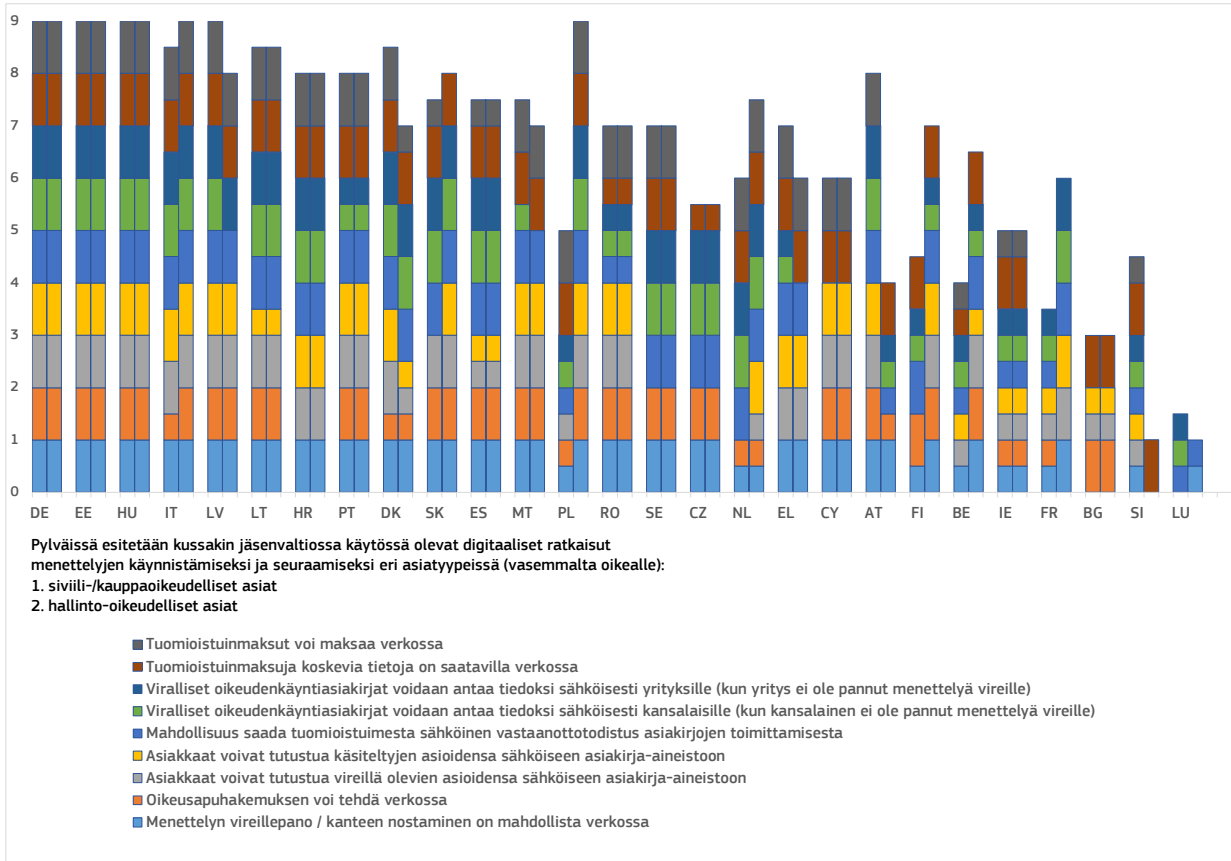
* Enimmäispistemäärä: 5 pistettä. Kunkin kriteerin osalta annettiin yksi piste, jos syyttäviviranomaiset voivat käyttää suojattua sähköistä viestintää, ja 0,5 pistettä, jos mahdollisuutta ei ole kaikissa asioissa. Sähköisten viestintävälineiden saatavuus syyttäjälaitoksessa sisältää yhteydenpidon sen palveluksessa olevien asianajajien kanssa.

– Mahdollisuus asioida tuomioistuimen kanssa verkossa –

Oikeuslaitosten toiminnan laadun kannalta on tärkeää, että oikeudellisten menettelyjen tietyt vaiheet voidaan suorittaa sähköisesti. Kanteiden nostaminen sähköisesti sekä mahdollisuus seurata menettelyjä ja viedä niitä eteenpäin verkossa tai antaa asiakirjat tiedoksi sähköisesti voivat konkreettisesti helpottaa kansalaisten ja yritysten (tai näiden laillisten edustajien) oikeussuojan saatavuutta sekä vähentää viivästyksiä ja kustannuksia. Tällaisten digitaalisten julkisten palvelujen saatavuus auttaisi tuomaan tuomioistuimet askeleen lähemmäksi kansalaisia ja yrityksiä, mikä puolestaan lisäisi luottamusta oikeuslaitosta kohtaan.

⁹⁶ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

Kaavio 47: Digitaaliset ratkaisut siviili-/kauppa-oikeudellisten ja hallinto-oikeudellisten menettelyjen käynnistämiseksi ja seuraamiseksi vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁹⁷)

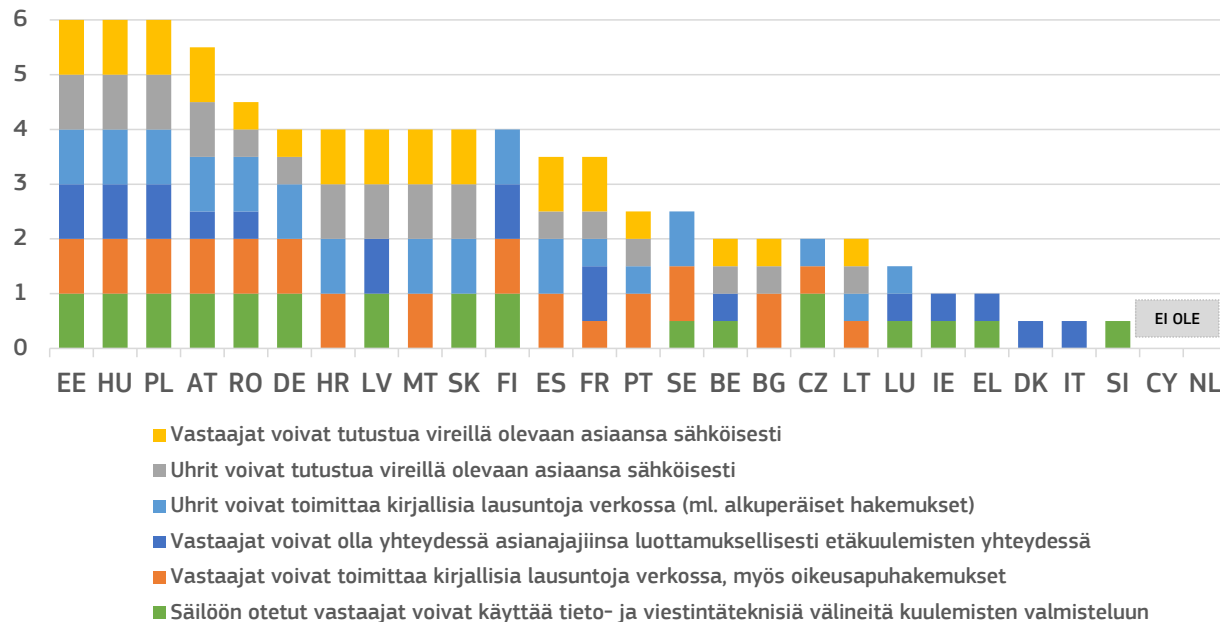

* Enimmäispistemäärä: 9 pistettä. Kunkin kriteerin osalta annettiin yksi piste, jos mahdollisuus on olemassa kaikissa siviili-/kauppa-oikeudellisissa ja hallinto-oikeudellisissa asioissa, ja 0,5 pistettä, jos mahdollisuutta ei ole kaikissa asioissa. Jäsenvaltioissa, joissa näitä kahta oikeudenalaa (siviili-/kauppa-oikeutta ja hallinto-oikeutta) ei eroteta toisistaan, annettiin samat pisteet kummallakin alalla.

Digitaalisten välineiden käyttö rikosasioita koskevissa tuomioistuinmenettelyissä ja niiden seuraamisessa voi myös auttaa takaamaan uhrien ja syytettyjen oikeudet. Digitaaliset ratkaisut voivat esimerkiksi mahdollistaa luottamuksellisen etäyhteyden vastaajien ja heidän asianajajiensa välillä, antaa säilöön otetuille syytetyille mahdollisuuden valmistautua kuulemiseensa tai auttaa rikoksen uhreja välttämään toissijaista uhriksi joutumista.

⁹⁷ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

Kaavio 48: Rikosoikeudellisten menettelyjen kulkua ja seuraamista koskevat digitaaliset ratkaisut vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio⁹⁸)

* Enimmäispistemäärä: 6 pistettä. Kunkin kriteerin osalta annettiin yksi piste, jos mahdollisuus on olemassa kaikissa rikosasioissa, ja 0,5 pistettä, jos mahdollisuutta ei ole kaikissa asioissa.

– Tuomioihin tutustuminen –

Varmistamalla, että tuomiot ovat saatavilla verkossa, voidaan lisätä oikeuslaitosten läpinäkyvyyttä, auttaa kansalaisia ja yrityksiä tuntemaan oikeutensa sekä edistää oikeuskäytännön yhtenäisyyttä. Tuomioiden verkossa julkaisemiseen liittyvillä asianmukaisilla järjestelyillä on olennainen merkitys pyrittäessä luomaan helppokäyttöisiä hakumahdollisuuksia⁹⁹, jotka tuovat oikeuskäytännön entistä paremmin oikeusalan ammattilaisten ja yleisön, myös vammaisten henkilöiden, saataville. Oikeuskäytännön saumaton saatavuus ja helppo uudelleenkäyttö tekevät oikeuslaitoksesta algoritmien käyttöä tukevan ja mahdollistavat innovatiiviset oikeustekniset sovellukset, joilla tuetaan alan ammattilaisia.

Tuomioistuinten päätösten julkaiseminen verkossa edellyttää erilaisten intressien tasapainottamista oikeudellisten ja poliittisten puitteiden asettamissa rajoissa. Yleistä tietosuojasetusta¹⁰⁰ sovelletaan kaikilta osin henkilötietojen käsittelyyn tuomioistuimissa. Arvioitaessa, mitä tietoja julkistetaan, on löydettävä oikeudenmukainen tasapaino tietosuoja koskevan oikeuden ja tuomioistuimen päätösten julkaisuutta koskevan velvollisuuden välillä, jotta varmistetaan oikeuslaitoksen läpinäkyvyys. Näin on erityisesti silloin, kun yleinen etu oikeuttaa tietojen luovuttamisen. Monissa maissa laki tai käytäntö edellyttää oikeudellisten päätösten joko

⁹⁸ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

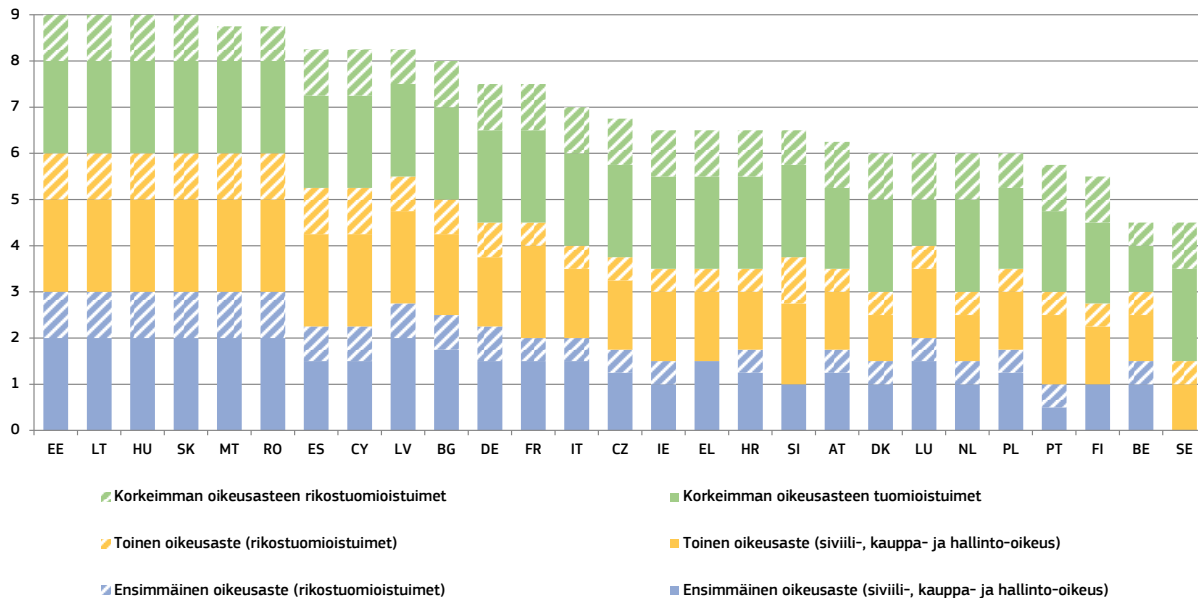
⁹⁹ Ks. korkeimpien oikeuksien roolia oikeuslaitosten toimivuuden takaajina koskevan hankkeen yhteydessä laadittu opas ”Best practice guide for managing Supreme Courts”, s. 29.

¹⁰⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus) (EUVL L 119, 4.5.2016, s. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>).

järjestelmällisesti tai pyynnöstä tapahtuvaa anonymisointia tai pseudonymisointia¹⁰¹ ennen niiden julkaisemista. Oikeuslaitoksen tuottamiin tietoihin sovelletaan myös avointa dataa ja julkisen sektorin tiedon uudelleenkäyttöä koskevaa EU:n lainsäädäntöä¹⁰².

Oikeuslaitoksen päätösten saatavuus koneellisesti luettavassa muodossa¹⁰³ (ks. kaavio 50) helpottaa algoritmien käyttöä oikeusjärjestelmässä.¹⁰⁴

Kaavio 49: Julkaistujen tuomioiden saatavuus verkossa vuonna 2023* (siviili-/kauppa-oikeudelliset, hallinto-oikeudelliset ja rikosoikeudelliset asiat kaikissa oikeusasteissa) (lähde: Euroopan komissio¹⁰⁵)

* Enimmäispistemäärä: 9 pistettä. Kussakin oikeusasteessa annettiin yksi piste, jos kaikki siviili- ja kauppa-oikeudellisten asioiden, hallinto-oikeudellisten asioiden ja rikosasioiden tuomiot ovat saatavilla, 0,75 pistettä, jos suurin osa tuomioista (yli 50 prosenttia) on saatavilla, ja 0,5 pistettä, jos vain osa tuomioista (alle 50 prosenttia) on saatavilla. Jäsenvaltioissa, joissa on vain kaksi oikeusastetta, pisteitä annettiin kolmelle oikeusasteelle antamalla olemattomalle oikeusasteelle pisteet korkeamman olemassa olevan oikeusasteen mukaan. Jäsenvaltioissa, joissa näitä kahta oikeudenalaa (siviili-/kauppa-oikeutta ja hallinto-oikeutta) ei eroteta toisistaan, annettiin samat pisteet kummallakin alalla. **Belgia:** Siviili- ja rikosasioissa kukin tuomioistuimien on vastuussa omien tuomioidensa julkaisemisesta. **Saksa:** Kukin osavaltio päättää ensimmäisen oikeusasteen tuomioiden saatavuudesta.

¹⁰¹ Anonymisointi tai pseudonymisointi on tehokkaampaa, jos se tehdään algoritmin avulla. Tarvitaan kuitenkin ihmisen valvontaa, koska algoritmit eivät lue kontekstia.

¹⁰² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/98/EY, annettu 17 päivänä marraskuuta 2003, julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä (EUVL L 345, 31.12.2003, s. 90, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2003/98/oj>) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1024, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, avoimesta datasta ja julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä (EUVL L 172, 26.6.2019, s. 56, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/1024/oj>).

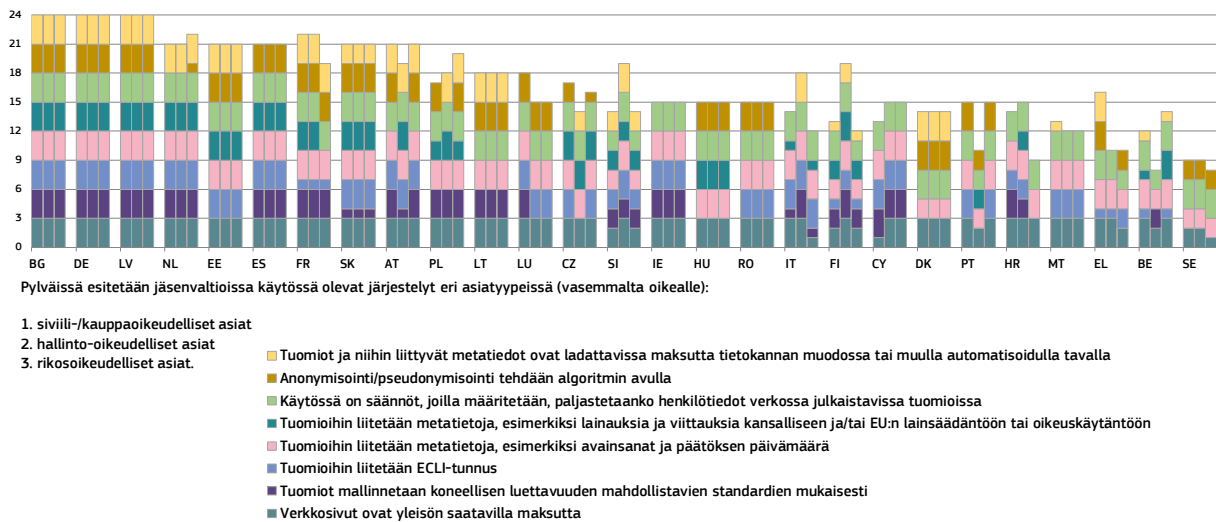
¹⁰³ Standardien (esimerkiksi Akoma Ntoso) mukaisesti mallinnetut tuomiot ja niihin liittyvät metatiedot ovat ladattavissa maksutta tietokannan muodossa tai muulla automatisoidulla tavalla (esimerkiksi sovellusohjelmaliittymän avulla).

¹⁰⁴ Ks. myös komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, *Euroopan datastrategia* (COM(2020) 66 final), komission valkoinen kirja tekoälystä, *Eurooppalainen lähestymistapa huippuosaamiseen ja luottamukseen* (COM(2020) 65 final) sekä neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätelmät parhaista käytännöistä tuomioistuimien päätösten julkaisemiseksi verkossa (EUVL C 362, 8.10.2018, s. 2).

¹⁰⁵ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

verkossa. **Itävalta:** Ensimmäisessä ja toisessa oikeusasteessa tuomarit päättävät, mitkä tuomiot julkaistaan. Korkeimman oikeuden ratkaisuja, joissa valitus hylätään antamatta selkeitä perusteluja, ei julkaista. Yhden ainoan tuomarin tekemät korkeimman hallinto-oikeuden päätökset julkaistaan, jos asianomainen tuomari päättää julkaista ne. Myöskään päätöksiä, jotka koskevat vain sellaisia oikeudellisia kysymyksiä, joista on olemassa korkeimman hallinto-oikeuden vakiintunutta oikeuskäytäntöä, tai menettelyn keskeyttämistä koskevia selkeitä päätöksiä ei julkaista. **Alankomaat:** Tuomioistuimet päättävät julkaisemisesta julkaistuja perusteita noudattaen. **Portugali:** Julkaisemisesta päättää tuomioistuimen toimikunta. **Slovenia:** Oikeuskäytännön kannalta vähämerkityksisiä tai merkityksettömiä menettelyllisiä päätöksiä ei julkaista. Päätöksistä, jotka ovat asiasisällöltään identtisiä (esimerkiksi yhdistetyt tapaukset), julkaistaan vain itse asian kannalta ratkaiseva päätös (yhdessä samansisältöisten oikeudenkäyntiasiakirjojen luettelon kanssa). Yksittäiset ylemmät tuomioistuimet päättävät, mitä tuomioita voidaan julkaista. **Slovakia:** Päätöksiä tietyn tyyppisistä siviilioikeudellisista asioista, muun muassa perintöasioista tai isyyden määrittämisestä, ei julkaista. **Suomi:** Tuomioistuimet päättävät, mitkä tuomiot julkaistaan.

Kaavio 50: Järjestelyt koneellisesti luettavien oikeudellisten päätösten tuottamiseksi vuonna 2023* (siviili-/kauppaoikeudelliset sekä hallinto- ja rikosoikeudelliset asiat kaikissa oikeusasteissa) (lähde: Euroopan komissio¹⁰⁶)

* Enimmäispistemäärä: 24 pistettä tapaustyyppiä kohti. Jokaisen kolmen oikeusasteen (ensimmäisen, toisen ja lopullisen) osalta annetaan yksi piste, jos järjestelyt koskevat kaikkia oikeudellisia päätöksiä. Jos järjestelyt koskevat vain joitakin oikeudellisia päätöksiä yhdessä oikeusasteessa, pisteitä annetaan vain 0,5. Jos jäsenvaltiossa on vain kaksi oikeusastetta, pisteitä annetaan kolmelle oikeusasteelle antamalla olemattomalle kolmannelle oikeusasteelle pisteet korkeamman olemassa olevan oikeusasteen mukaan. Jäsenvaltioille, joissa hallinto-oikeudellisia ja siviili-/kauppaoikeudellisia asioita ei eroteta toisistaan, annetaan samat pisteet kummallakin oikeudenalalla. **Espanja:** Yleisen oikeusneuvoston (Consejo General del Poder Judicial, CGPJ) tietokannan käyttö kaupallisiin tarkoituksiin tai suurien tietomäärien lataaminen ei ole sallittua. Näiden tietojen uudelleenkäytössä tietokantojen laatimista tai kaupallisia tarkoituksia varten on noudatettava CGPJ:n oikeusasiakirjakeskuksen vahvistamia menettelyjä ja ehtoja. **Irlanti:** Perheoikeudellisia asioita, lasten huoltajuuksia ja tiettyjä muita menettelyjä koskevat tuomiot anonymisoidaan, jos laki sitä edellyttää tai tuomari määrää, että asianosaisten tai muiden henkilöiden henkilöllisyyttä ei paljasteta.

¹⁰⁶ Vuoden 2023 tiedot on kerätty yhteistyössä kansallisten oikeuslaitosten yhteyshenkilöiden ryhmän kanssa.

3.2.5 Yhteenveto oikeuslaitosten toiminnan laadusta

Oikeussuojan helppo saatavuus, riittävät resurssit, tehokkaat arviointivälineet ja digitalisaatio ovat kaikki oikeuslaitosten toiminnan laatua osaltaan parantavia tekijöitä. Kansalaiset ja yritykset odottavat tehokkaalta oikeuslaitokselta laadukkaita ratkaisuja. EU:n oikeusalan tulostaulussa 2024 suoritetaan näiden tekijöiden vertaileva analyysi.

Saatavuus

Vuoden 2024 tulostaulussa tarkastellaan jälleen seikkoja, jotka edistävät kansalaiset huomioon ottavan oikeuslaitoksen rakentamista:

- 1) **Oikeusavun saatavuudella ja oikeudenkäyntimaksujen suuruudella** on merkittävä vaikutus erityisesti vähävaraisten ja köyhyysriskissä olevien ihmisten oikeussuojan saatavuuteen. Kaaviosta 24 ilmenee, että kolmessa jäsenvaltiossa henkilöt, joiden tulot alittavat Eurostatin köyhyysrajan, eivät välttämättä saa oikeusapua. Oikeudenkäyntimaksut (kaavio 25) ovat pysyneet pitkälti samalla tasolla vuodesta 2016 lähtien, mutta kuudessa jäsenvaltiossa ne olivat korkeammat kuin vuonna 2022, erityisesti arvoltaan vähäisten vaatimusten osalta. Oikeudenkäyntimaksut ovat niissä kuitenkin edelleen suhteellisesti suurempia. Kolmessa jäsenvaltiossa oikeusavun saamiseen liittyvät vaikeudet sekä suuret oikeudenkäyntimaksut saattavat estää vähävaraisia henkilöitä yrittämästä saada oikeussuojaa. EU:n oikeusalan tulostaulussa 2024 esitetään ensimmäistä kertaa myös **puolustusasianajajan palveluja varten maksetun oikeusavun määrä** tietyssä siviilioikeudellisessa esimerkkitapauksessa. Tiedot osoittavat, että jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja siinä, kuinka paljon asianajajille maksettaisiin julkisista varoista (kaavio 26).
- 2) Vuoden 2024 tulostaulussa esitetään ensimmäistä kertaa yleiskatsaus **viranomaisista, jotka osallistuvat perintömenettelyihin** jäsenvaltioissa (kaavio 27). Viidessä jäsenvaltiossa menettelyt hoitaa yksinomaan tuomioistuin ja kahdessa jäsenvaltiossa yksinomaan notaari, kun taas 13 jäsenvaltiossa osan menettelyistä hoitaa tuomioistuin ja osan notaari. Neljässä jäsenvaltiossa tuomioistuin valtuuttaa notaarin toimimaan sen sijasta, ja kolmessa jäsenvaltiossa menettelyihin osallistuu myös muita elimiä.
- 3) Vuoden 2024 tulostaulussa jatketaan analyysia tavoista, joilla jäsenvaltiot edistävät **vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien** vapaaehtoista käyttöä (kaavio 28), muun muassa digitaaliteknologian käyttömahdollisuutta. Vuonna 2023 edistämistoimet lisääntyivät, ja yhdeksän jäsenvaltiota ilmoitti lisäävänsä edistämistoimiaan erityisesti kuluttajariitojen vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien osalta. Vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien edistämistoimien määrä on edelleen pienempi hallinnollisissa riita-asioissa kuin muissa riita-asioissa, mutta myös se on kasvanut vuodesta 2023.
- 4) Vuoden 2024 tulostaulussa tarkastellaan ensimmäistä kertaa erityisjärjestelyjä, joilla **tuetaan vammaisten henkilöiden osallistumista oikeusalan ammattihenkilöinä**. Kaaviosta 29 käy ilmi, että 20 jäsenvaltiossa on käytössä erityisiä toimenpiteitä, joilla tuetaan vammaisten henkilöiden työhönpääsyä oikeuslaitoksessa tavalla, joka voi ylittää vammaisten henkilöiden työllistämistä koskevat yleiset säännökset. Kaikkiaan 20 jäsenvaltiota tarjoaa tietoa syrjinnän vaarassa olevien henkilöiden oikeuksista, 16 jäsenvaltiota tarjoaa ammatillista ohjausta ja koulutusta oikeuslaitoksessa työskenteleville vammaisille henkilöille, 18 jäsenvaltiota tukee vammaisia työntekijöitä työehtojen ja työolojen osalta, mukaan lukien palkkaus ja

irtisanomissuoja, ja 14 jäsenvaltiota on toteuttanut toimenpiteitä, joilla tuetaan oikeuslaitoksessa työskenteleviä vammaisia henkilöitä asioissa, jotka koskevat heidän jäsenyyttään oikeusalan työntekijäjärjestöissä ja osallistumistaan niiden toimintaan.

- 5) Lisäksi vuoden 2024 tulostaulussa esitellään ensimmäistä kertaa kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettuja **edustajakanteita koskevia valikoituja toimenpiteitä**. Kaaviosta 30 käy ilmi, että 21 jäsenvaltiossa on käytössä vähintään yksi tällainen toimenpide. Valikoiduista toimenpiteistä yleisimpiä ovat erityisjärjestelyt, joilla kuluttajille tiedotetaan kanteista ja niiden tuloksista, sekä toimenpiteet tuomareiden kouluttamiseksi edustajakanteiden tehokkaaseen hallintaan. Tällaisia toimenpiteitä on käytössä kymmenessä jäsenvaltiossa.
- 6) Kaaviosta 31 käy ilmi, että kaikissa jäsenvaltioissa on otettu käyttöön joitakin **lapsen huomioon ottavaa oikeutta ja siihen liittyviä menettelyjä koskevia erityisjärjestelyjä sekä siviili- että rikosoikeudellisten menettelyjen alalla**. Kaikkiaan 15 jäsenvaltiossa on käytössä kaikki kahdeksan seurattua erityisjärjestelyä, kuten erityisesti lapsille suunnitellut verkkosivustot ja tukipuhelimet, joiden kautta on saatavilla tietoa oikeusjärjestelmästä, sekä toimenpiteet, joiden mukaan lapset pidetään vapaudenmenetyksen aikana erillään aikuisista. Kaikissa jäsenvaltioissa tuomioistuini- tai muissa menettelyissä osallisina olevien lasten yksityisyys ja henkilötiedot suojataan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Lisäksi kaikissa jäsenvaltioissa on erityisiä lapsen huomioon ottavia tiloja/huoneita lasten kuulemista varten. Kaaviosta, jossa tarkastellaan **lapsen huomioon ottavia menettelyjä koskevia erityisjärjestelyjä, kun uhrina, epäiltynä tai syytettynä on lapsi** (kaavio 32), käy ilmi esimerkiksi, että 26 jäsenvaltiota antaa tietoa uhrin tai epäillyn oikeuksista ja menettelyistä lapsille ymmärrettävällä tavalla ja 18 jäsenvaltiossa lapsia koskevat rikosoikeudelliset menettelyt käsitellään kiireellisesti.

Resurssit

Laadukkaat oikeuslaitokset jäsenvaltioissa ovat riippuvaisia riittävästä taloudellisista ja henkilöresursseista. Tämä edellyttää tarvittavia investointeja fyysiseen ja tekniseen infrastruktuuriin, asianmukaista perus- ja täydennyskoulutusta sekä tuomarikunnan monimuotoisuutta, mukaan lukien sukupuolten tasapuolinen edustus. EU:n oikeusalan tulostaulusta 2024 käy ilmi seuraavaa:

- 7) **Taloudellisten resurssien** osalta voidaan todeta, että yleisesti ottaen vuonna 2022 jäsenvaltioiden välillä oli edelleen merkittäviä eroja toteutuneissa määrissä sekä asukasta kohti että osuutena BKT:stä (kaaviot 33 ja 34). Kaikkiaan seitsemässä jäsenvaltiossa menot prosenttiosuutena BKT:stä lisääntyivät vuonna 2022 (kuitenkin vähemmän kuin vuonna 2021), kun taas 22 jäsenvaltiossa menot lisääntyivät asukasta kohti laskettuna.
- 8) EU:n oikeusalan tulostaulussa 2024 tarkastellaan jälleen oikeusjärjestelmän palkkoja jäsenvaltioissa. Siinä esitetään toista kertaa tietoja tuomareiden ja syyttäjien **vuosipalkoista** suhteessa kunkin maan keskimääräiseen vuosipalkkaan (kaavio 35). Lisäksi siinä esitetään ensimmäistä kertaa tietoja oikeuslaitoksen ja syyttäjälaitoksen asiantuntijahenkilöstön **vuosipalkoista** suhteessa kunkin maan keskimääräiseen vuosipalkkaan (kaavio 36). Molemmat luvut osoittavat, että jäsenvaltioiden välillä on tältä osin suuria eroja. Kaaviosta 36

käy lisäksi ilmi, että 17 jäsenvaltiossa oikeuslaitoksen asiantuntijahenkilöstön palkka uran alussa on pienempi kuin kansallinen keskipalkka. Sama pätee myös syyttäjälaitoksen asiantuntijahenkilöstöön 18 jäsenvaltiossa.

- 9) **Naisten** osuus ylimpien tuomioistuinten tuomareista on edelleen alle 50 prosenttia 20 jäsenvaltiossa (kaavio 38), kun taas seitsemässä jäsenvaltiossa vähintään puolet ylimpien tuomioistuinten tuomareista on naisia. Vuosien 2020–2023 kolmivuotiskautta koskevat luvut osoittavat, että määrien tasot ja suuntaukset vaihtelevat jäsenvaltioiden välillä.
- 10) **Parantaakseen viestintää** haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien kanssa (kaavio 40) kaikki jäsenvaltiot tarjoavat koulutusta viestinnästä turvapaikanhakijoiden kanssa ja/tai sellaisten henkilöiden kanssa, joilla on erilainen kulttuurinen, uskonnollinen, etninen tai kielellinen tausta. Lisäksi 20 jäsenvaltiota tarjoaa koulutusta sosiaalisen median käytöstä ja/tai viestinnästä tiedotusvälineiden kanssa (muutama enemmän kuin viime vuonna), ja 13 jäsenvaltiota tarjoaa koulutusta, jolla lisätään tietoisuutta disinformaatiosta ja autetaan käsittelemään sitä (muutama vähemmän kuin viime vuonna).

Arviointivälineet

- 11) Tuomioistuinten käyttäjille ja oikeusalan ammattilaisille suunnattuja **kyselyjä** (kaavio 41) toteutettiin vuonna 2023 vähemmän kuin edeltävinä vuosina. Kolmetoista jäsenvaltiota ei toteuttanut kyselyjä lainkaan. Yleinen luottamus oikeusjärjestelmään, oikeuslaitoksen saavutettavuus ja istunnon kulku toistuivat tutkimusaiheina, mutta vain kolmessa jäsenvaltiossa selvitettiin muiden kuin äidinkielisten puhujien tarpeita ja tyytyväisyyttä ja neljässä jäsenvaltiossa tutkittiin lasten tarpeita ja tyytyväisyyttä.

Digitalisaatio

EU:n oikeusalan tulostauluun on vuodesta 2021 sisältynyt laaja osio, jossa tarkastellaan yksityiskohtaisesti oikeudenkäytön digitalisointiin liittyviä näkökohtia. Vaikka jäsenvaltiot käyttävät jo nyt digitaalisia ratkaisuja eri yhteyksissä ja vaihtelevassa määrin, parantamisen varaa on huomattavasti.

- 12) Kaikkiaan 26 jäsenvaltion **oikeuslaitoksesta on saatavilla jonkin verran tietoa verkossa**. Tarjolla on muun muassa verkkosivustoja, joilla on selkeää tietoa oikeusavun saamisesta sekä oikeudenkäyntimaksuista ja niiden alentamisen edellytyksistä (kaavio 42). Tilanne pysyi vakaana edellisvuoteen verrattuna, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen eroja siinä, miten paljon tietoa on tarjolla ja miten hyvin se vastaa ihmisten tarpeisiin. Esimerkiksi 11 jäsenvaltiota tarjoaa yleisölle perehdytystä laillisiin oikeuksiin vuorovaikutteisten verkkotyökalujen avulla. Lisäksi 26 jäsenvaltiota tarjoaa helposti saatavilla olevaa ja helposti ymmärrettävää tietoa oikeusavusta.
- 13) Kuudella jäsenvaltiolla on **digitaalivalmiita menettelysääntöjä** (kaavio 43), jotka mahdollistavat kaikilta tai suurelta osin etäviestinnän käytön ja todisteiden hyväksymisen pelkästään digitaalisessa muodossa. Muissa 21 jäsenvaltiossa tämä on mahdollista vain harvoissa tapauksissa. Yleisesti ottaen tässä suhteessa on kuitenkin tapahtunut tasaista edistystä vuodesta 2020 lähtien.
- 14) Kaaviosta 44 käy ilmi, miten **tuomioistuimet ja syyttäviviranomaiset käyttävät digitaalitekniikkaa**. Kaavion mukaan jäsenvaltiot eivät hyödynnä kaikkia

menettelysääntöjensä tarjoamia mahdollisuuksia (ks. kaavio 43). Jäsenvaltioiden tuomioistuimilla, syyttäjillä ja tuomioistuinten henkilöstöllä on jo käytettävissään erilaisia digitaalisia välineitä, kuten asianhallinta- ja videoneuvottelujärjestelmiä ja etätyöjärjestelyjä. Edistystä tarvitaan kuitenkin edelleen, jotta asiat voitaisiin jakaa sähköisten järjestelmien avulla automaattisesti ja objektiivisin perustein.

- 15) Tuomioistuimilla on kaikissa jäsenvaltioissa käytössään ainakin joitakin **suojattuja sähköisiä viestintävälineitä**, mutta vain 13 jäsenvaltiolla on käytössään tällaisia välineitä kaikentyyppistä valvottua viestintää ja kaikenlaisia tapauksia varten (kaavio 45). Noin viidesosalla jäsenvaltiosta ei edelleenkään ole välineitä, jotka mahdollistaisivat sähköisen viestinnän notaarien, säilöönottolaitosten tai haastemiesten/oikeusvirkamiesten kanssa. Kaikissa jäsenvaltioissa on kuitenkin nyt käytössä myös **suojattuja sähköisiä välineitä syyttäjälaitoksen sisäiseen viestintään** (kaavio 46). Kaikki jäsenvaltiot yhtä lukuun ottamatta mahdollistavat suojatun sähköisen viestinnän syyttäviviranomaisten ja tuomioistuinten välillä. Neljällä jäsenvaltiolla ei edelleenkään ole välineitä, jotka mahdollistaisivat sähköisen viestinnän syyttäviviranomaisten ja puolustusasianajajien välillä.
- 16) Siviili-/kauppaoikeudellisissa ja hallinto-oikeudellisissa asioissa 24 jäsenvaltiota tarjoaa yksityishenkilöille ja yrityksille (tai heidän laillisille edustajilleen) **pääsyn verkon kautta vireillä oleviin tai päättyneisiin asioihinsa** (kaavio 47), vaikkakin eriasteisesti. Rikosoikeudellisten menettelyjen kulkua ja seuraamista koskevien digitaalisten ratkaisujen osalta kaaviosta 48 käy ilmi, että uhrin voivat toimittaa kirjallisia lausuntoja verkossa joko osittain tai kokonaan 17 jäsenvaltiossa. Kuitenkin 11 jäsenvaltiossa vastaajilla ja uhreilla ei ole mahdollisuuksia seurata tai ajaa asiaansa sähköisesti.
- 17) **Tuomioistuinten antamien tuomioiden saatavuus verkossa** (kaavio 49) on pysynyt vakaana viime vuoteen verrattuna. Verkossa ovat saatavilla pääasiassa korkeimmissa oikeusasteissa annetut tuomiot.
- 18) Edellisvuosien tapaan EU:n oikeusalan tulostaulussa 2024 analysoidaan **koneellisesti luettavien oikeudellisten päätösten tuottamista koskevia järjestelyjä** (kaavio 50). Kaikilla jäsenvaltioilla on käytössään ainakin joitakin tällaisia järjestelyjä siviili-/kauppaoikeudellisten, hallinto-oikeudellisten ja rikosasioiden käsittelyä varten. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin huomattavia eroja. Yleisesti ottaen on havaittavissa suuntaus ottaa käyttöön enemmän järjestelyjä, erityisesti sellaisia, jotka mahdollistavat tuomioiden lataamisen maksutta (tietokannat ja muut automatisoidut ratkaisut), tuomioiden mallintamisen, jotta ne olisivat koneellisesti luettavissa, tai tuomioiden anonymisoinnin tai pseudonymisoinnin algoritmien avulla. Vuonna 2022 kahdeksan jäsenvaltiota raportoi tilanteen parantuneen edellisvuoteen verrattuna, kun taas kymmenessä jäsenvaltiossa tilanne pysyi ennallaan. Sellaisissa oikeusjärjestelmissä, joissa on otettu käyttöön järjestelyjä tuomioiden mallintamiseksi koneellisen luettavuuden mahdollistavien standardien mukaisesti, näyttää olevan paremmat mahdollisuudet saavuttaa parempia tuloksia tulevaisuudessa.

3.3. Riippumattomuus

Oikeuslaitoksen riippumattomuus on sisäänrakennettuna oikeudellisessa päätöksenteossa. Oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskeva vaatimus perustuu SEU-sopimuksen 19 artiklassa mainittuun tehokkaan oikeussuojan periaatteeseen ja Euroopan unionin perusoikeuskirjassa⁽¹⁰⁷⁾ vahvistettuun tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevaan oikeuteen (47 artikla). Tämä vaatimus edellyttää

a) **ulkoista riippumattomuutta** siten, että asianomainen elin huolehtii tuomiovallan käyttöön liittyvistä tehtävistään itsenäisesti olematta hierarkkisessa tai alisteisessa suhteessa mihinkään tahoon ja ottamatta vastaan määräyksiä tai ohjeita miltään taholta, jolloin se on suojassa sellaisilta ulkoisilta vaikuttamisyrityksiltä tai painostustoimilta, jotka voivat vaarantaa sen jäsenten päätöksenteon riippumattomuuden ja vaikuttaa heidän ratkaisuihinsa, ja

b) **sisäistä riippumattomuutta ja puolueettomuutta** siten, että tuomioistuin ylläpitää yhtäläistä etäisyyttä oikeusriidan asianosaisiin ja siihen, mitkä ovat heidän intressinsä riita-asian kohteeseen¹⁰⁸, ja kun yksittäisiä tuomareita suojellaan kohtuuttomalta sisäiseltä painostukselta oikeuslaitoksen sisällä¹⁰⁹.

Oikeuslaitoksen riippumattomuus on tärkeää, jotta voidaan taata, että kaikki oikeudet, joita yksilöillä on unionin oikeuden nojalla, suojataan ja että SEU-sopimuksen 2 artiklassa vahvistetut jäsenvaltioiden yhteiset arvot, erityisesti oikeusvaltioperiaatteen arvo, turvataan.¹¹⁰ EU:n oikeusjärjestyksen säilyttäminen on olennaisen tärkeää kaikille henkilöille ja yrityksille, joiden oikeuksia ja vapauksia suojellaan unionin oikeuden nojalla.

Vahva käsitys oikeuslaitoksen riippumattomuudesta on erittäin tärkeä sen luottamuksen kannalta, jota oikeuslaitoksen tulee herättää oikeusvaltioperiaatteeseen perustuvan yhteiskunnan

¹⁰⁷ Ks. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>

¹⁰⁸ Unionin tuomioistuimen tuomio 16.11.2021, rikosoikeudenkäynti, jossa vastaajina ovat WB ym., yhdistetyt asiat C-748/19–C-754/19, ECLI:EU:C:2021:931; tuomio 6.10.2021, W. Ž., C-487/19, ECLI:EU:C:2021:798; tuomio 15.7.2021, komissio v. Puola, C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596; tuomio 2.3.2021, A.B. ym., C-824/18, ECLI:EU:C:2021:153; tuomio 19.11.2019, A. K. ym., C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121 ja 122 kohta; tuomio 5.11.2019, komissio v. Puola, C-192/18, ECLI:EU:C:2019:924; tuomio 24.6.2019, komissio v. Puola, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73 ja 74 kohta; tuomio 27.2.2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117, 44 kohta; tuomio 25.7.2018, Minister for Justice and Equality, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 65 kohta.

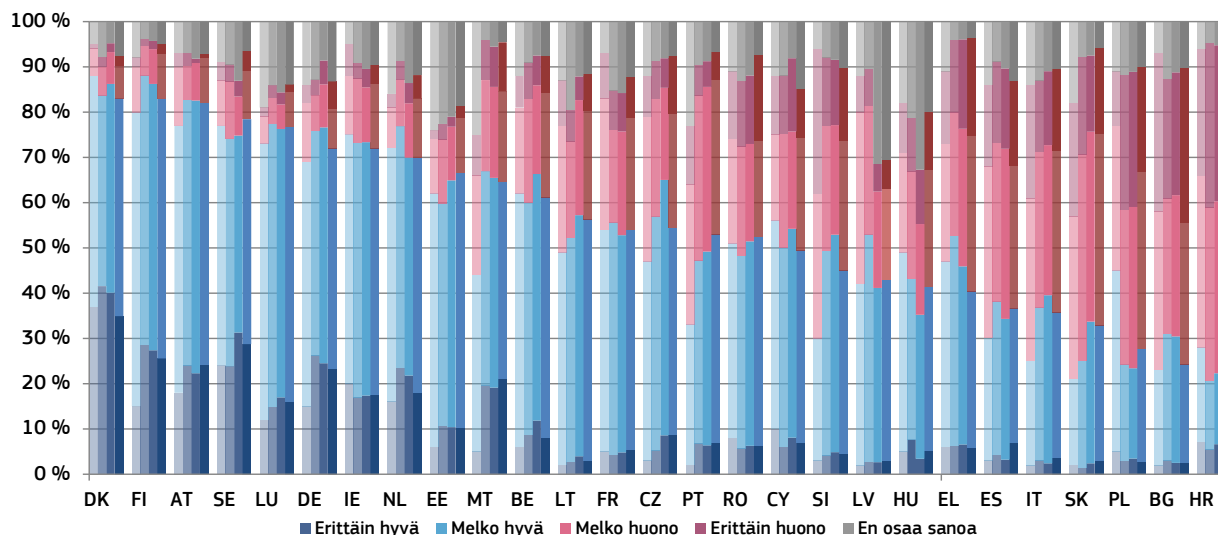
¹⁰⁹ Korkeimmat oikeudet ylimmän oikeusasteen tuomioistuinina sekä yleisesti ottaen ylemmät ja muutoksenhakutuomioistuimet ovat olennaisen tärkeitä lainsäädännön yhdenmukaisen soveltamisen varmistamisessa jäsenvaltioissa. Oikeuslaitoksen hierarkkinen organisaatio ei kuitenkaan saisi heikentää yksittäisten oikeusalan toimijoiden riippumattomuutta (Suositus CM/Rec(2010)12, 22 kohta). Ylempien tuomioistuinten ei pitäisi antaa tuomareille ohjeita siitä, miten heidän olisi ratkaistava yksittäiset asiat, paitsi kansallisissa ennakkoratkaisuissa tai päätettäessä lain mukaisista oikeussuojakeinoista (Suositus CM/Rec(2010)12, 23 kohta). Oikeuslaitoksen hierarkkinen organisaatio, jossa tuomarit tekisivät oikeudellisia päätöksiä ylempien oikeusasteiden alaisuudessa, olisi Venetsian komission mukaan selvästi sisäisen riippumattomuuden periaatteen vastainen (Venetsian komissio, ”Report on the independence of the judicial system, Part I: the independence of courts”, tutkimus nro. 494/2008, 16. maaliskuuta 2010, CDL-AD(2010)004, 68–72 kohta). Kaikissa oikeuskäytännön yhtenäistämismenettelyissä on noudatettava vallanjaon perusperiaatteita, ja vaikka ylempi/korkein oikeus olisi tehnyt tällaisen päätöksen, kaikkien tuomioistuinten ja tuomareiden on yhä oltava toimivaltaisista arvioimaan asiansa riippumattomasti ja puolueettomasti ja erottamaan uudet asiat ylemmän/korkeimman oikeuden aiemmin yhtenäistämästä tulkinnasta (EU:n oikeusalan tulostaulu 2022, s. 45).

¹¹⁰ Unionin tuomioistuimen tuomio 5.6.2023, komissio v. Puola, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, 354 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

kansalaisissa. Se edistää myös kasvun kannalta suotuisaa liiketoimintaympäristöä, kun taas käsitys riippumattomuuden puuttumisesta voi karkottaa investointeja. Tulostaulussa esitetään riippumattomuutta koskevia indikaattoreita tuomioistuinten tarjoaman sijoitussuojan tehokkuuden osalta sekä indikaattoreita, jotka kuvaavat eri tahojen käsityksiä oikeuslaitoksen riippumattomuudesta. Lisäksi tulostauluun sisältyy useita indikaattoreita siitä, miten oikeuslaitokset on järjestetty niin, että niiden riippumattomuus on turvattu tietyntyyppisissä tilanteissa, joissa se saattaa vaarantua. Euroopan tuomarineuvostojen verkoston (ENCJ), EU:n korkeimpien oikeuksien presidenttien verkoston (NPSJC), Euroopan unionin jäsenvaltioiden korkeimmissa oikeuksissa toimivien syyttäjien ja vastaavien viranomaisten verkoston (Nadal-verkosto) ja korruptiontorjunnan kansallisten yhteyspisteiden toimittamien tietojen perusteella tässä tulostaulussa esitetään indikaattoreita, jotka koskevat tuomarineuvostojen kokoonpanoa ja tuomioistuinten presidenttien ja kansallisten syyttäjien nimittämiseen osallistuvia viranomaisia, ja annetaan ensimmäistä kertaa yleiskatsaus varallisuusilmoitusten aineellisesta ja henkilöllisestä soveltamisalasta sekä varallisuusilmoitusten keräämiseen ja tarkastamiseen erikoistuneiden elinten – jotka esiteltiin viime vuoden julkaisussa – suorittamasta valvonnasta ja määraamistä seuraamuksista.

3.3.1. Oikeuslaitoksen riippumattomuus ja sijoitussuojan tehokkuus

Kaavio 51: Kansalaisten käsitys tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuudesta*
(lähde: Eurobarometri¹¹¹ – vaaleat värit: 2016, 2022 ja 2023; tummat värit: 2024)

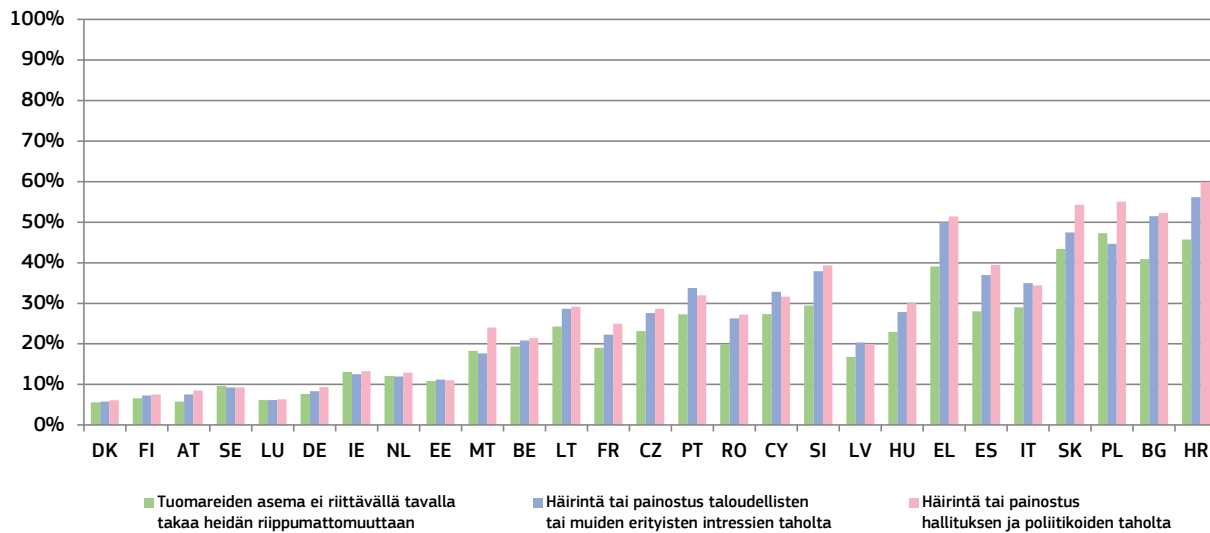
* Jäsenvaltiot on järjestetty ensin niiden vastaajien prosenttiosuuden mukaan, joiden mielestä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on erittäin hyvä tai melko hyvä (molemmat yhdessä "hyvä"). Jos joissakin jäsenvaltioissa "hyvä"-vastausten osuus on sama, jäsenvaltiot on järjestetty niiden vastaajien prosenttiosuuden mukaan, joiden mielestä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on melko huono tai erittäin huono (molemmat yhdessä "huono"). Jos joissakin jäsenvaltioissa "hyvä"- ja "huono"-vastausten osuus on sama,

¹¹¹ Eurobarometri-tutkimus FL540, tehty 14.–27.2.2024: vastaukset kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan omien tietojensa pohjalta maansa oikeuslaitosta ja sitä, miten riippumattomina he pitivät tuomioistuimia ja tuomareita, asteikolla "erittäin hyvä", "melko hyvä", "melko huono" tai "erittäin huono". Ks. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_fi#surveys; FL519 (2023), FL503 (2022), FL435 (2016), saatavilla myös osoitteessa <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>.

jäsenvaltiot on järjestetty niiden vastaajien prosenttiosuuden mukaan, joiden mielestä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on erittäin hyvä. Jos joissakin jäsenvaltioissa ”hyvä”-, ”huono”- ja ”erittäin hyvä” -vastausten osuus on sama, jäsenvaltiot on järjestetty niiden vastaajien prosenttiosuuden mukaan, joiden mielestä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on erittäin huono.

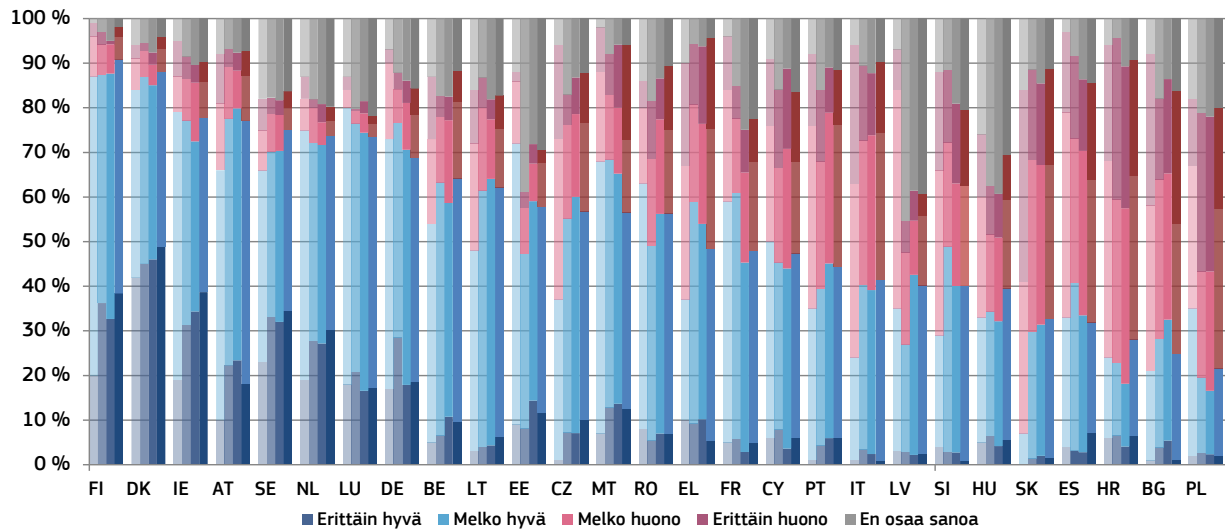
Kaaviossa 52 esitetään vastaajien ilmoittamat tärkeimmät syyt siihen, miksi tuomioistuimia ja tuomareita ei pidetä riippumattomina. Kyselyyn vastanneet kansalaiset, joiden arvio maansa oikeuslaitoksen riippumattomuudesta oli ”melko huono” tai ”erittäin huono”, saivat valita arviolleen perusteen kolmesta vaihtoehdosta. Jäsenvaltiot on lueteltu samassa järjestyksessä kuin kaaviossa 51.

Kaavio 52: Tärkeimmät syyt siihen, miksi kansalaiset eivät pidä oikeuslaitosta riippumattomana (kaikkien vastaajien osuus – mitä suurempi luku, sitä tärkeämpi syy) (lähde: Eurobarometri¹¹²)

¹¹² Eurobarometri-tutkimus FL540: vastaukset kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan, minkä verran mainitut syyt selittävät heidän arviotaan maansa oikeuslaitoksen riippumattomuudesta, asteikolla ”erittäin paljon”, ”jonkin verran”, ”ei juurikaan” tai ”ei lainkaan”, jos vastaus kysymykseen 1 on ”melko huono” tai ”erittäin huono”.

Kaavio 53: Yritysten käsitys tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuudesta* (lähde: Eurobarometri¹¹³ – vaaleat värit: 2016, 2022 ja 2023; tummat värit: 2024)

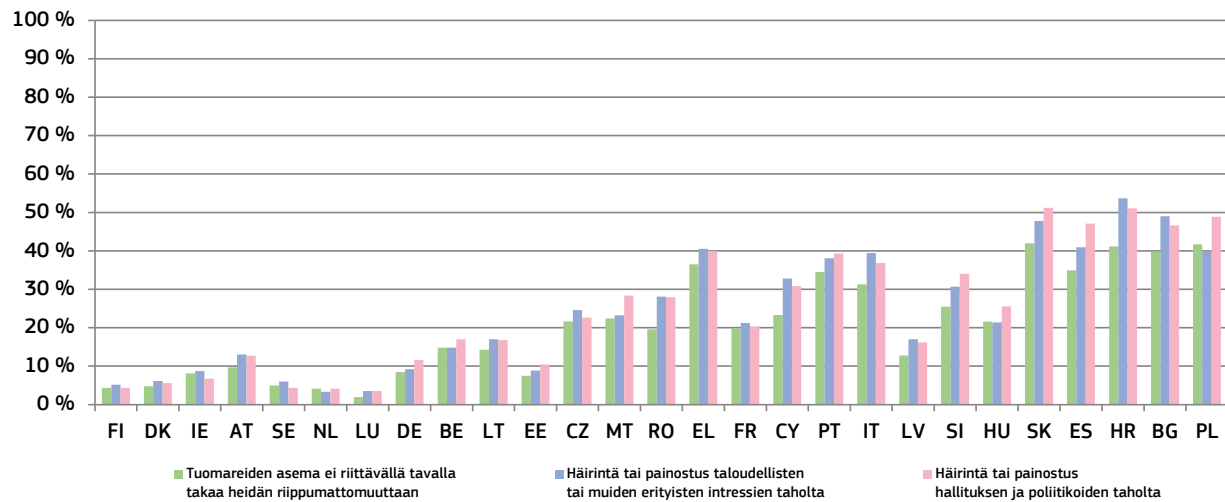

* Jäsenvaltiot on järjestetty ensin niiden vastaajien prosenttiosuuden mukaan, joiden mielestä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on erittäin hyvä tai melko hyvä (molemmat yhdessä "hyvä"). Jos joissakin jäsenvaltioissa "hyvä"-vastausten osuus on sama, jäsenvaltiot on järjestetty niiden vastaajien prosenttiosuuden mukaan, joiden mielestä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on melko huono tai erittäin huono (molemmat yhdessä "huono"). Jos joissakin jäsenvaltioissa "hyvä"- ja "huono"-vastausten osuus on sama, jäsenvaltiot on järjestetty niiden vastaajien prosenttiosuuden mukaan, joiden mielestä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on erittäin hyvä. Jos joissakin jäsenvaltioissa "hyvä"-, "huono"- ja "erittäin hyvä"-vastausten osuus on sama, jäsenvaltiot on järjestetty niiden vastaajien prosenttiosuuden mukaan, joiden mielestä tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on erittäin huono.

Kaaviossa 54 esitetään yritysten ilmoittamat tärkeimmät syyt siihen, miksi tuomioistuimia ja tuomareita ei pidetä riippumattomina. Vastaajat, joiden arvio maansa oikeuslaitoksen riippumattomuudesta oli "melko huono" tai "erittäin huono", saivat valita arviolleen perusteen kolmesta vaihtoehdosta. Jäsenvaltiot on lueteltu samassa järjestyksessä kuin kaaviossa 53.

¹¹³ Eurobarometri-tutkimus FL541, tehty 14.2.–5.3.2023: vastaukset kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan omien tietojensa pohjalta maansa oikeuslaitosta ja sitä, miten riippumattomina he pitävät tuomioistuimia ja tuomareita, asteikolla "erittäin hyvä", "melko hyvä", "melko huono" tai "erittäin huono". Ks. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_fi#surveys; Vuonna 2021 tutkimukseen otettujen yritysten määrä nostettiin 500:aan kaikkien muiden jäsenvaltioiden osalta paitsi Maltan, Kyproksen ja Luxemburgin, joista otoksen koko oli 250 yritystä. Aiempina vuosina otoksen koko oli 200 kaikissa jäsenvaltioissa paitsi Saksassa, Espanjassa, Ranskassa, Puolassa ja Italiassa, joissa se oli 400. FL520 (2023), FL504 (2022), FL436 (2016), saatavilla myös osoitteessa <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>.

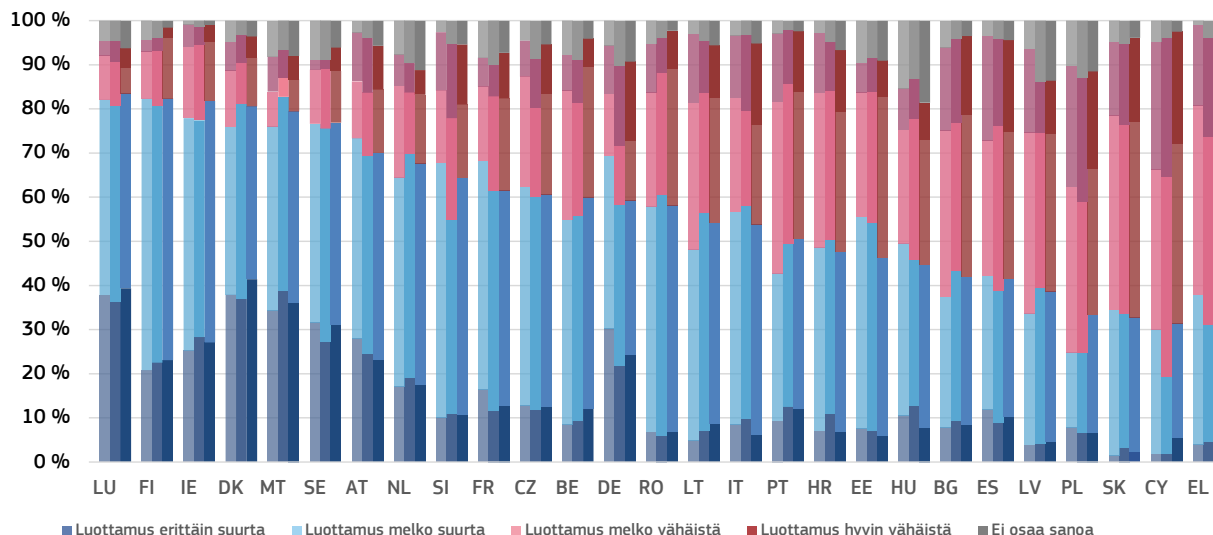
Kaavio 54: Tärkeimmät syyt siihen, miksi yritykset eivät pidä oikeuslaitosta riippumattomana (kaikkien vastaajien osuus – mitä suurempi luku, sitä tärkeämpi syy) (lähde: Eurobarometri¹¹⁴)

¹¹⁴ Eurobarometri-tutkimus FL541: vastaukset kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan, minkä verran mainitut syyt selittävät heidän arviotaan maansa oikeuslaitoksen riippumattomuudesta, asteikolla ”erittäin paljon”, ”jonkin verran”, ”ei juurikaan” tai ”ei lainkaan”, jos vastaus kysymykseen 1 oli ”melko huono” tai ”erittäin huono”.

Investointien edistäminen, helpottaminen ja suojaaminen ovat keskeisiä painopisteitä EU:n sisämarkkinoilla. EU:n lainsäädännöllä pyritään säilyttämään tasapaino investointien suojaamisen ja kansalaisten hyvinvointia edistävien yleisen edun mukaisten tavoitteiden välillä. Kaaviossa 55 esitetään kolmatta kertaa indikaattori siitä, kuinka tehokkaana yritykset pitävät lainsäädännön ja tuomioistuinten tarjoamaa sijoitussuojaa valtion perusteettomia päätöksiä tai toimimattomuutta vastaan.

Kaavio 55: Yritysten käsitys lainsäädännön ja tuomioistuinten tarjoaman sijoitussuojan tehokkuudesta* (lähde: Eurobarometri¹¹⁵ – vaaleat värit: 2022 ja 2023; tummat värit: 2024)

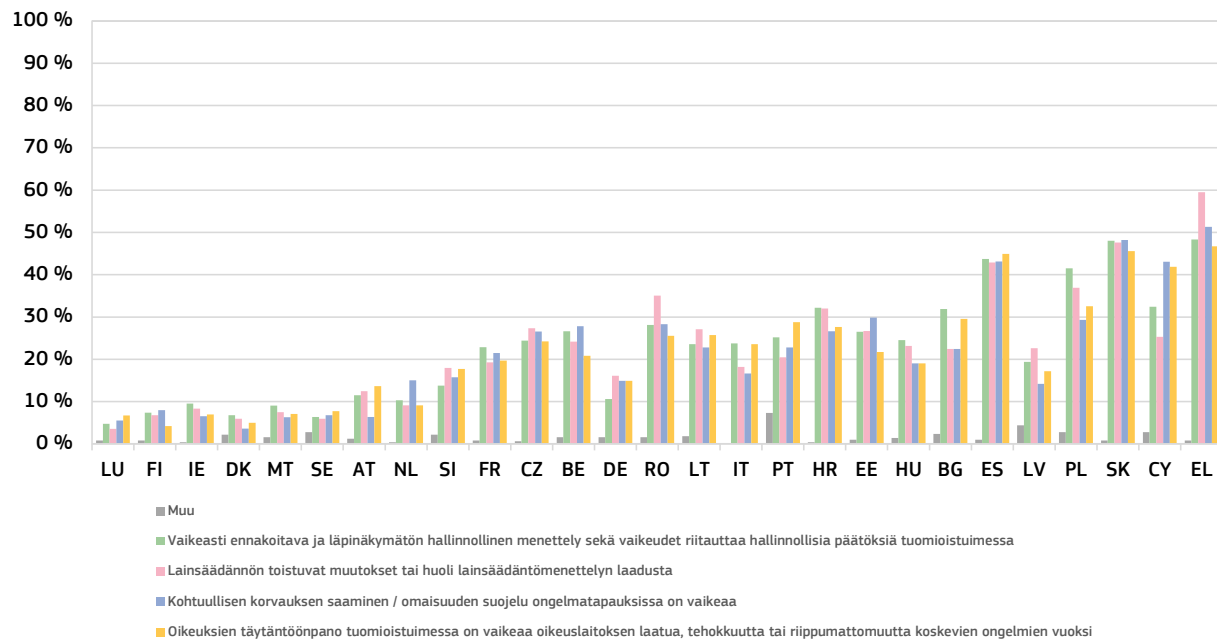

* Jäsenvaltiot on järjestetty ensin niiden vastaajien yhdistetyn prosenttiosuuden mukaan, jotka ilmoittivat luottavansa lainsäädännön ja tuomioistuinten tarjoamaan sijoitussuojaan erittäin paljon tai melko paljon (luottavaiset yhteensä).

Kaaviossa 56 esitetään yritysten ilmoittamat tärkeimmät syyt siihen, miksi sijoitussuojaa ei pidetä tehokkaana. Vastaajat, joiden arvio luottamuksensa tasosta oli ”melko huono” tai ”erittäin huono”, saivat valita arviolleen perusteen neljästä vaihtoehdosta (ja jotkut ilmoittivat syyksi ”muu”). Jäsenvaltiot on lueteltu samassa järjestyksessä kuin kaaviossa 55.

¹¹⁵ Eurobarometri-tutkimus FL541, tehty 14.2.–5.3.2023: vastaukset kysymykseen 3, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan, missä määrin he luottavat siihen, että heidän maansa lainsäädäntö ja tuomioistuimet suojaavat heidän sijoituksiaan ongelmatilanteissa. Kyselytutkimuksessa sijoitus määriteltiin miksi tahansa yrityksen omistamaksi tai sen määräysvallassa olevaksi omaisuuseräksi, jonka ominaispiirteitä ovat pääoman tai muiden varojen sitoumukset, tuotto- tai voitto-odotukset tai riskin kantaminen.

Kaavio 56: Tärkeimmät syyt siihen, miksi yritykset eivät pidä sijoitussuojaa tehokkaana
(kaikkien vastaajien osuus – mitä suurempi luku, sitä tärkeämpi syy) (lähde: Eurobarometri¹¹⁶)

Vaikka EU:n lainsäädäntö ei välttämättä ratkaise kaikkia haasteita, joita sijoittajat voivat kohdata toiminnassaan, se tarjoaa korkeatasoisen suojan EU:n sijoittajien oikeuksille sisämarkkinoilla. Tämä kehys mahdollistaa markkinoille pääsyn, markkinoilla toimimisen ja markkinoilta vetäytymisen kaikissa jäsenvaltioissa. Lisäksi sijoittajat voivat vedota oikeuksiinsa hallintoelimissä ja tuomioistuimissa.

¹¹⁶ Eurobarometri-tutkimus FL541: vastaukset kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin ilmoittamaan tärkeimmät syyt siihen, että he epäilivät sijoitussuojan tehokkuutta, jos vastaus kysymykseen 3 oli ”melko huono” tai ”erittäin huono”.

3.3.2. Rakenteellinen riippumattomuus

Rakenteellisen riippumattomuuden takaaminen edellyttää sääntöjä erityisesti tuomioistuimen kokoonpanosta, sen jäsenten nimityksestä ja toimikauden kestosta sekä perusteista, jotka koskevat tuomioistuimen jäsenten pidättymistä päätöksenteosta, jääviyttä ja erottamista. Näiden sääntöjen tarkoituksena on poistaa yksityishenkilöiden kaikki perustellut epäilyt sen suhteen, onko tuomioistuin täysin ulkopuolisen vaikutusvallan ulottumattomissa ja onko se täysin puolueeton vastakkain oleviin intresseihin nähden.¹¹⁷) Näiden sääntöjen on erityisesti oltava sellaisia, että ne eivät estä ainoastaan määräysten muodossa tulevaa suoraa vaikuttamista vaan myös epäsuorat keinot, jotka ovat omiaan vaikuttamaan asianomaisten tuomareiden päätöksiin.¹¹⁸

Etenkin Euroopan neuvosto on laatinut eurooppalaisia normeja, joita sisältyy muun muassa vuonna 2010 annettuun Euroopan neuvoston suositukseen tuomareiden riippumattomuudesta, tehokkuudesta ja vastuualueista¹¹⁹. EU:n oikeusalan tulostaulussa esitetään tiettyjä indikaattoreita seikoista, joilla on merkitystä arvioitaessa, miten oikeuslaitokset on järjestetty niiden riippumattomuuden turvaamiseksi.

Tämänvuotinen tulostaulu sisältää uusia indikaattoreita seuraavista seikoista: tuomioistuinten presidenttien nimittämiseen osallistuvat viranomaiset (kaaviot 58 ja 59)¹²⁰, varallisuusilmoituksia koskevat kansalliset kehykset (kaaviot 60, 61 ja 62)¹²¹, (ensimmäisen asteen) syyttäjien nimittämiseen (kaaviot 63 ja 64) ja valtakunnansyyttäjän erottamiseen (kaavio 65) osallistuvat

¹¹⁷ Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 21.12.2023, Krajowa Rada Sądownictwa (Maintien en fonctions d'un juge), C-718/21, ECLI:EU:C:2023:1015, 76–77 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; tuomio 5.6.2023, komissio v. Puola, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, 355 kohta; tuomio 16.11.2021, rikosoikeudenkäynti, jossa vastaajina ovat WB ym., yhdistetyt asiat C-748/19–C-754/19, ECLI:EU:C:2021:931, 67 kohta; tuomio 6.10.2021, W.Ż., C-487/19, ECLI:EU:C:2021:798, 109 kohta; tuomio 15.7.2021, komissio v. Puola, C-791/19, ECLI:EU:C:2021:596, 59 kohta; tuomio 2.3.2021, A.B. ym., C-824/18, 117 kohta; tuomio 19.11.2019, A. K. ym. (korkeimman oikeuden kurinpidollisen jaoston riippumattomuus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121 ja 122 kohta; tuomio 24.6.2019, komissio v. Puola, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73 ja 74 kohta; tuomio 25.7.2018, L. M., C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 66 kohta; tuomio 27.2.2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117, 44 kohta. Ks. myös tuomareiden riippumattomuudesta, tehokkuudesta ja vastuualueista 17. marraskuuta 2010 annettu Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus CM/Rec(2010)12 (46 ja 47 kohta) ja selittävät huomautukset, joiden mukaan tuomareiden valinnasta ja virkaurasta päättävän tahon tulisi olla riippumaton toimeenpano- ja lainsäädäntövallasta. Riippumattomuuden takaamiseksi viranomaisen henkilöstössä tulisi olla vähintään puolet muiden tuomareiden valitsemia tuomareita. Jos kuitenkin perustuslain tai muun lain säännösten mukaan tuomareiden valinnasta ja virkaurasta päättää valtionpäämies, hallitus tai lainsäädäntövallan käyttäjä, riippumattomalla, toimivaltaisella viranomaisella, jossa toimii merkittävässä määrin oikeuslaitoksen edustajia (sanotun kuitenkin rajoittamatta IV luvussa olevien tuomarineuvostojen koskevien sääntöjen soveltamista), tulisi olla oikeus antaa suosituksia tai esittää näkemyksiä, joita nimittävä taho käytännössä noudattaa.

¹¹⁸ Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 5.6.2023, komissio v. Puola, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, 355 kohta; tuomio 2.3.2021, A.B. ym., C-824/18, 119 kohta; tuomio 19.11.2019, A. K. ym. (korkeimman oikeuden kurinpidollisen jaoston riippumattomuus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 123 kohta; tuomio 24.6.2019, komissio v. Puola, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 112 kohta.

¹¹⁹ Ks. tuomareiden riippumattomuudesta, tehokkuudesta ja vastuualueista 17. marraskuuta 2010 annettu Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus CM/Rec(2010)12 ja selittävät huomautukset (jäljempänä 'suositus CM/Rec(2010)12').

¹²⁰ Kaaviot perustuvat vastauksiin, jotka komissio sai tiiviissä yhteistyössä ENCJ:n kanssa laatimaansa päivitettyyn kyselyyn. Jäsenvaltioista, joissa ei ole tuomarineuvostoa tai jotka eivät ole ENCJ:n jäseniä (Tšekki, Saksa, Viro, Kypros, Itävalta ja Puola), vastaukset päivitettyyn kyselyyn saatiin Euroopan unionin korkeimpien oikeuksien presidenttien verkoston avulla.

¹²¹ Kaaviot perustuvat vastauksiin, jotka komissio sai tiiviissä yhteistyössä korruptiontorjunnan kansallisten yhteyspisteiden kanssa laatimaansa päivitettyyn kyselyyn.

viranomaiset¹²² sekä ensimmäinen yleiskatsaus perustuslakituomioistuimen jäsenten nimittämiseen osallistuvista viranomaisista (kaavio 66)¹²³. Tulostaulussa esitetään myös päivitetty katsaus tuomarineuvostojen kokoonpanosta (kaavio 57)¹²⁴ sekä päivitetty kaavio asianajajien ja asianajajaliittojen riippumattomuudesta (kaavio 67)¹²⁵. Kaavioissa esitetään kansalliset puitteet sellaisina kuin ne olivat joulukuussa 2023.

Tulostaulun kaavioissa ei arvioida takeita tai esitetä numerotietoja niiden tehokkuudesta. Kaavioiden ei ole tarkoitus kuvata menettelyiden ja niihin liittyvien takeiden monitahoisuutta tai yksityiskohtia. Oikeuslaitoksen lahjomattomuuden edistämistä ja korruption torjuntaa koskevien toimintaperiaatteiden ja käytäntöjen soveltaminen on olennaisen tärkeää oikeuslaitoksen riippumattomuuden takaamiseksi. Oikeuslaitoksen riippumattomuuden tehokas turvaaminen edellyttää välttämättömien normien lisäksi viime kädessä lahjomattomuuden ja puolueettomuuden kulttuuria, jonka tuomarit omaksuvat ja jota kunnioitetaan koko yhteiskunnassa.

– Tuomarineuvostojen kokoonpano –

Tuomarineuvostot ovat oikeuslaitoksen riippumattomuuden takaamisen kannalta keskeisiä elimiä. Jäsenvaltioiden tehtävänä on organisoida omat oikeusjärjestelmänsä, myös päättää, perustetaanko tuomarineuvosto. Vakiintuneissa eurooppalaisissa normeissa ja etenkin Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa CM/Rec(2010)12 suositetaan kuitenkin, että ”vähintään puolet [tuomarineuvoston] jäsenistä olisi oltava muiden tuomareiden keskuudestaan oikeuslaitoksen kaikilta tasoilta moniarvoisuuden periaatetta noudattaen valitsemia tuomareita”¹²⁶.

Kaaviossa 57 esitetään päivitetty versio EU:n oikeusalan tulostauluissa 2016 ja 2020 esitetystä katsauksesta tuomarineuvostojen¹²⁷ kokoonpanosta nimitysmenettelyn mukaisesti. Siinä tarkastellaan erityisesti, ovatko tuomarineuvostojen jäsenet muiden tuomareiden tai syyttäjien ehdottamia tai valitsemia tuomareita tai syyttäjiä, toimeenpanovallan tai lainsäädäntövallan käyttäjän nimittämiä jäseniä vai muiden elinten tai viranomaisten nimittämiä jäseniä. Kaavio on tosiseikkoihin perustuva kuvaus tuomarineuvostojen kokoonpanosta, eikä siinä esitetä laadullista arviota niiden toiminnan tehokkuudesta.

¹²² Kaaviot perustuvat vastauksiin, jotka komissio sai tiiviissä yhteistyössä Euroopan unionin jäsenvaltioiden korkeimmissa oikeuksissa toimivien syyttäjien ja vastaavien viranomaisten verkoston (Nadal-verkosto) kanssa laatimaansa pilottikyselyyn.

¹²³ Kaavion on laatinut komissio.

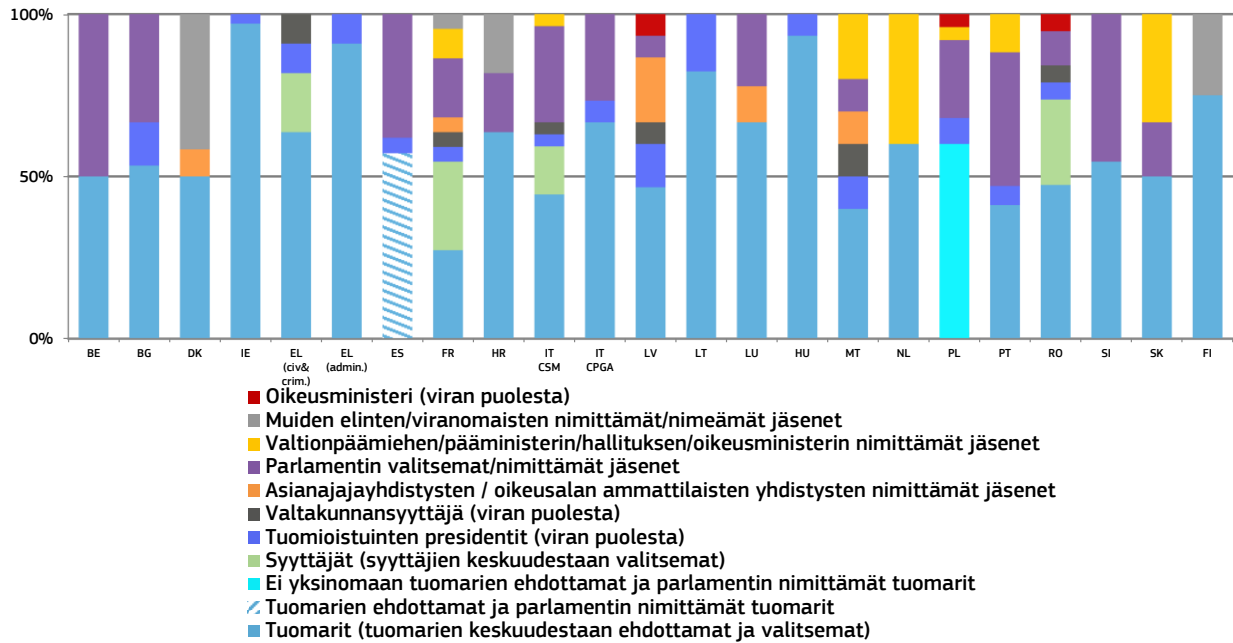
¹²⁴ Kaavio perustuu vastauksiin, jotka komissio sai tiiviissä yhteistyössä ENCJ:n kanssa laatimaansa päivitettyyn kyselyyn. Jäsenvaltioista, jotka eivät ole ENCJ:n jäseniä (Puola), vastaukset päivitettyyn kyselyyn saatiin Euroopan unionin korkeimpien oikeuksien presidenttien verkoston avulla.

¹²⁵ Kaavio perustuu vastauksiin, jotka komissio sai tiiviissä yhteistyössä Euroopan unionin asianajajaliittojen neuvosto (CCBE) kanssa laatimaansa päivitettyyn kyselyyn.

¹²⁶ Suositus CM/Rec(2010) 12, 27 kohta. ks. myös Euroopan neuvoston vuoden 2016 toimintasuunnitelma, C kohdan ii alakohta, Euroopan tuomareiden neuvoo-antavan neuvoston (CCJE) Euroopan neuvoston ministerikomitealle antama lausunto nro 10(2007) tuomarineuvostosta yhteiskunnan palveluksessa (Council for the Judiciary at the service of society), 27 kohta sekä ENCJ:n raportti ”Councils for the Judiciary Report 2010-11”, 2.3 kohta.

¹²⁷ Tuomarineuvostot ovat lain tai perustuslain mukaisesti perustettuja riippumattomia elimiä, joiden tarkoituksena on suojata oikeuslaitoksen ja yksittäisten tuomareiden riippumattomuutta ja näin edistää oikeuslaitoksen tehokasta toimintaa.

Kaavio 57: Tuomarineuvostojen kokoonpano (lähde: Euroopan tuomarineuvostojen verkosto ja EU:n korkeimpien oikeuksien presidenttien verkosto¹²⁸)

* **Belgia:** Tuomarineuvoston jäsenet ovat joko tuomareita tai syyttäjiä. **Bulgaria:** Korkein tuomarineuvosto uudistettiin, ja entinen syyttäjien jaosto muutettiin korkeimmaksi syyttäjäneuvostoksi. Korkeimpaan tuomarineuvostoon kuuluu nyt 15 jäsentä, joista kahdeksan on muiden tuomareiden valitsevia tuomareita, viisi on kansalliskokouksen valitsevia jäseniä (syyttäjiä tai tutkintatuomareita ei voi valita näihin tehtäviin) ja loput kaksi ovat korkeimman kassaatiotuomioistuimen ja ylimmän hallintotuomioistuimen presidentit. **Tanska:** Tuomioistuinhallinnon hallintoneuvostoon kuuluu kaksitoista jäsentä (jotka kaikki nimittää oikeusministeri): korkeimman oikeuden nimeämä korkeimman oikeuden tuomari, kaksi hovioikeuden tuomaria, joista toisen nimeää Itä-Tanskan hovioikeus ja toisen Länsi-Tanskan hovioikeus, kärjäoikeuksien presidenttien nimeämä kärjäoikeuden presidentti, kaksi Tanskan tuomariyhdistyksen nimeämää kärjäoikeuden tuomaria, Tanskan avustavien tuomareiden yhdistyksen nimeämä muun akateemisen henkilöstön edustaja, kaksi ammattiliittojen nimeämää hallintohenkilöstön edustajaa, Tanskan asianajajaliiton nimeämä asianajaja sekä kaksi työllisyysneuvoston ja rehtorikollegion nimeämää jäsentä, joilla on johtamiseen ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyvää näkemystä. Lisäksi on olemassa Tanskan oikeudellisten nimitysten neuvosto, joka valmistelee esitykset tuomarinimityksistä (puolet sen jäsenistä on muiden tuomareiden valitsevia tuomareita). **Irlanti:** Kaavio kuvastaa 17. joulukuuta 2019 perustetun tuomarineuvoston, joka on Euroopan tuomarineuvostojen verkoston jäsen, kokoonpanoa. Tuomarineuvoston ensimmäinen täysistunto, joka koostuu kaikista Irlannin tuomareista, pidettiin 7. helmikuuta 2020. **Espanja:** Tuomioistuimista tulevat tuomarineuvoston jäsenet nimittää parlamentti. Tuomarineuvosto toimittaa parlamentille luettelon tuomariyhdistyksen tai vähintään 25 tuomarin tuen saaneista ehdokkaista. **Kreikka (siviili- ja rikosoikeus):** Neuvostossa on yhteensä 11/15 jäsentä, joista 7/11 on tuomareita. Tuomarit ja syyttäjät valitaan arvalla. **Kreikka (hallinto-oikeus):** Neuvostossa on yhteensä 11/15 jäsentä, joista 10/14 on tuomareita, jotka valitaan arvalla. **Ranska:** Neuvosto toimii kahdessa kokoonpanossa, joista toisella on toimivalta ammatissa toimivien tuomareiden tapauksessa ja toisella syyttäjien tapauksessa. Neuvostoon kuuluu yksi Ranskan korkeimman hallinto-oikeuden (Conseil d'État) jäsen, jonka valitsee kyseisen oikeuden yleiskokous. **Italia-CSM:** Consiglio Superiore della Magistratura (joka kattaa siviili- ja rikostuomioistuimet ja syyttäjälaitoksen). Perustuslain mukaan tasavallan presidentti, kassaatiotuomioistuimen ensimmäinen presidentti ja kassaatiotuomioistuimessa toimiva valtakunnansyyttäjä ovat jäseniä viran puolesta. **Italia-CPGA:** Consiglio di presidenza della giustizia amministrativa, joka kattaa hallintotuomioistuimet. **Luxemburg:** Kansallinen tuomarineuvosto (Conseil National de la Justice) koostuu yhdeksästä varsinaisesta jäsenestä ja yhdeksästä varajäsenestä. Varajäsenten valintamenettely on sama kuin

¹²⁸ Kaavio perustuu vastauksiin, jotka komissio sai tiiviissä yhteistyössä ENCJ:n kanssa laatimaansa päivitettyyn kyselyyn. Jäsenvaltioista, jotka eivät ole ENCJ:n jäseniä (Puola), vastaukset päivitettyyn kyselyyn saatiin Euroopan unionin korkeimpien oikeuksien presidenttien verkoston avulla.

varsinaisten jäsenten. **Malta:** Oikeudenkäyttökomitea (*Commission for the Administration of Justice*) koostuu kymmenestä jäsenestä, jotka ovat: Maltan presidentti (puheenjohtaja, äänestää vain äänten mennessä tasan), korkeimman oikeuden presidentti (varapuheenjohtaja), ylin syyttäjä, kaksi ylempien tuomioistuinten tuomareiden keskuudesta valittua jäsentä, kaksi rauhantuomioistuinten tuomareiden keskuudesta valittua jäsentä, yksi pääministerin nimittämä jäsen ja yksi oppositiojohtajan nimittämä luottamusjäsen ja Maltan asianajajaliiton puheenjohtaja. **Alankomaat:** Jäsenet nimitetään virallisesti kuninkaan asetuksella turvallisuus- ja oikeusministerin ehdotuksesta. **Puola:** Ehdokkaita tuomarijäseniksi esittävät vähintään 2 000 kansalaisesta tai 25 tuomarista koostuvat ryhmät. Kansanedustajista koostuvat ryhmät valitsevat ehdokkaista enintään yhdeksän ehdokasta, joista parlamentin alahuoneen (*Sejm*) valiokunta laatii lopullisen luettelon 15 ehdokkaasta, jotka *Sejm* nimittää. Puolan hallitus esitti 6. maaliskuuta 2024 lakiehdotuksen kansallisesta tuomarineuvostosta poistaakseen epäilykset tuomarineuvoston riippumattomuudesta ja antaakseen tuomareille valtuudet nimittää neuvoston tuomarijäsenet *Sejmin* sijasta. Euroopan tuomarineuvoston verkosto päätti 17. syyskuuta 2018 keskeyttää kansallisen tuomarineuvoston (KRS) jäsenyyden, koska se ei enää täyttänyt ENCJ:n vaatimuksia sen osalta, että se on riippumaton toimeenpano- ja lainsäädäntövallasta tavalla, jolla varmistetaan Puolan oikeuslaitoksen riippumattomuus. **Portugali:** Kaaviossa kuvataan korkeimman tuomarineuvoston (*Conselho Superior da Magistratura*) kokoonpano. Lisäksi on olemassa hallinto- ja vero-tuomioistuinten korkein neuvosto (*Conselho Superior dos Tribunais Administrativos e Fiscais*) ja syyttäjälaitoksen korkein neuvosto (*Conselho Superior do Ministério Público*). **Romania:** Senaatti vahvistaa valitut tuomarit. **Slovenia:** Kansalliskokous valitsee muut kuin tuomarijäsenet tasavallan presidentin esityksestä. **Suomi:** Valtioneuvosto asettaa virallisesti Tuomioistuinviraston johtokunnan viideksi vuodeksi kerrallaan sille ehdotetuista ehdokkaista.

– Tuomioistuinten presidenttien nimittäminen –

Tuomioistuinten presidentit ovat keskeisessä asemassa, koska heillä on yleensä valtuudet johtaa tuomioistuinta. Hoitaessaan tehtäviään (jotka vaihtelevat jäsenvaltioittain) tuomioistuinten presidentit suojelevat tuomioistuimen ja yksittäisten tuomareiden riippumattomuutta ja puolueettomuutta. Jäsenvaltioiden tehtävänä on järjestää tuomioistuinten presidenttien valinta-, nimittämis- tai vaalimenettely siten, että varmistetaan paitsi presidenttien valmiuksia koskevien edellytysten täyttyminen myös heidän riippumattomuutensa ja puolueettomuutensa.¹²⁹

Eurooppalaisten tuomareiden neuvoa-antavan neuvoston (CCJE) tuomioistuinten presidenttien roolia käsittelevän lausunnon nro 19 (2016) mukaan tuomioistuinten presidenttien nimittämismenettelyissä olisi noudatettava samaa menettelytapaa kuin tuomareiden valinnassa ja nimittämisessä.¹³⁰ Siihen sisältyy ehdokkaiden arviointimenettely ja elin, jolla on valtuudet valita ja/tai nimittää tuomareita vuoden 2010 suosituksessa määritettyjen vaatimusten mukaisesti.¹³¹ Tuomioistuinten presidenttien valinta- ja nimittämisjärjestelmässä olisi käytettävä pääsääntöisesti kilpailuun perustuvaa valintamenettelyä. Siinä järjestetään avoin hakumenettely hakijoille, jotka täyttävät lainsäädännössä ennalta määritetyt edellytykset.¹³² Eurooppalaisissa normeissa edellytetään, että takeita tuomareiden erottamattomuudesta sovelletaan myös tuomioistuimen presidenttien virkaan, että tuomioistuinten presidenttien ennen aikaista erottamista koskeva menettely on läpinäkyvä ja että kaikki poliittisen vaikutusvallan käyttämiseen liittyvät uhat tässä

¹²⁹ ”Tuomioistuimen presidentiksi nimittämisen vähimmäisvaatimuksena on, että ehdokkaalla on oltava kaikki kyseisen tuomioistuimen tuomarin virkaan nimittämiseen vaadittava pätevyys ja kokemus.” Euroopan tuomareiden neuvoa-antava neuvoston (CCJE) lausunto nro 19 (2016) tuomioistuinten presidenttien roolista, 10.11.2016 (jäljempänä ’vuoden 2016 lausunto’), 34 kohta: <https://rm.coe.int/opinion-no-19-on-the-role-of-court-presidents/16806dc2c4>

¹³⁰ Unionin tuomioistuin on vuodesta 2019 lähtien antanut useita tuomioita tuomarinimityksistä ja niihin liittyvistä unionin oikeuden vaatimuksista, ks. erityisesti unionin tuomioistuimen tuomio 29.3.2022, Getin Noble Bank, C-132/20, ECLI:EU:C:2022:235, 82–84 ja 107 kohta, sekä tuomio 20.4.2021, Repubblica, C-896/19, ECLI:EU:C:2021:311, 56–57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

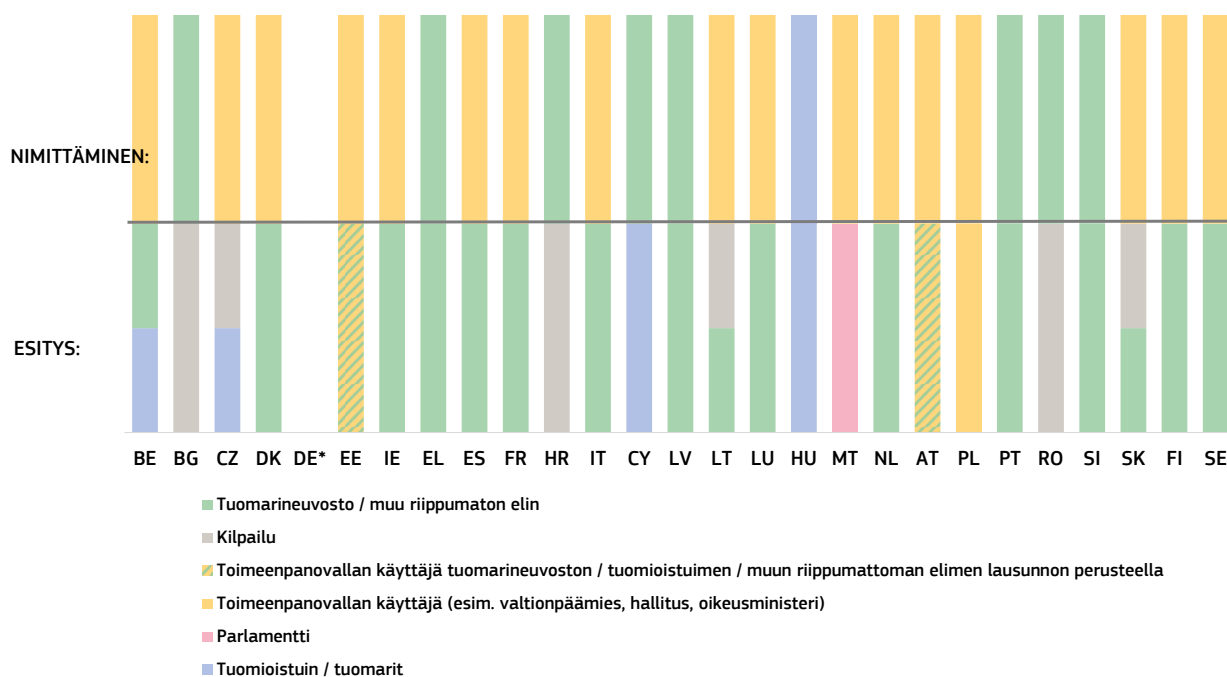
¹³¹ Vuoden 2016 lausunnon 38 kohta.

¹³² Vuoden 2016 lausunnon 38 kohta.

menettelyssä ehkäistään, niin että voidaan välttää toimeenpanoviranomaisten osallistuminen tähän menettelyyn.¹³³

Kaaviossa 58 esitetään yleiskatsaus elimistä ja viranomaisista, jotka voivat esittää tai nimittää tuomareita tuomioistuimen presidentin virkaan, sekä muista menettelyn aikana kuultavista viranomaisista (esimerkiksi tuomarit, tuomarineuvostot).

Kaavio 58: Tuomioistuinten presidenttien nimittäminen: esittävät ja nimittävät viranomaiset* (lähde: Euroopan tuomarineuvostojen verkosto ja EU:n korkeimpien oikeuksien presidenttien verkosto¹³⁴)

* **Belgia:** Esitys: Tuomarineuvosto tekee esitystä koskevan päätöksen tuomioistuimen presidentin pakollisesta suosituksesta. Nimittäminen: Kuningas oikeusministerin laatimalla kuninkaan asetuksella. **Bulgaria:** Esitys: Tuomioistuimen yleiskokous, oikeusministeri, ehdokas itse. Nimittäminen: Ylin tuomarineuvosto. **Tšekki:** Kaavio kuvastaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten / piirituomioistuinten presidenttien nimittämistä. Esitys: Aluetuomioistuimen presidentti aluetuomioistuimen ilmoittaman valintamenettelyn tuloksen mukaisesti. Nimittäminen: Oikeusministeri. Muiden tuomioistuinten (aluetuomioistuinten ja ylimpien tuomioistuinten) presidenttien osalta tasavallan presidentti tekee nimityksen oikeusministerin esityksestä ja ministeriön ilmoittaman valintamenettelyn tuloksen mukaisesti. **Tanska:** Esitys: Tanskan oikeudellisten nimitysten neuvosto avoimiin virkoihin hakevien ehdokkaiden keskuudesta. Nimittäminen: Oikeusministeri. **Viro:** Ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuinten presidentit nimittää oikeusministeri kuultuaan sen tuomioistuimen täysistunnon lausunnon, johon presidentti nimitetään, ja saatuaan oikeushallinnon neuvoston hyväksynnän. **Irlanti:** Esitys: Tuomareiden nimityskomitea. Nimittäminen: Presidentti hallituksen esityksestä. **Saksa:** Menettelyt vaihtelevat suuresti osavaltioiden välillä. Puolessa 16 osavaltiosta oikeudelliset valintalautakunnat osallistuvat rekrytointiin. Joissakin osavaltioissa asian hoitaa kokonaan osavaltion oikeusministeriö, kun taas toisissa osavaltioissa toimivalta päättää rekrytoinnista ja (ensimmäiseen) virkaan nimittämisestä on siirretty ylempien aluetuomioistuinten presidenteille. Joissakin osavaltioissa tuomarineuvoston osallistuminen on pakollista. Toisissa osavaltioissa nimityksen suorittavat

¹³³ Vuoden 2016 lausunnon 45 ja 47 kohta.

¹³⁴ Tiedot on kerätty käyttämällä komission tiiviissä yhteistyössä Euroopan tuomarineuvostojen verkoston kanssa laatimaa päivitettyä kyselylomaketta. Jäsenvaltioista, joissa ei ole tuomarineuvostoa tai jotka eivät ole ENCJ:n jäseniä, vastaukset päivitettyyn kyselyyn saatiin korkeimpien oikeuksien presidenttien verkoston avulla.

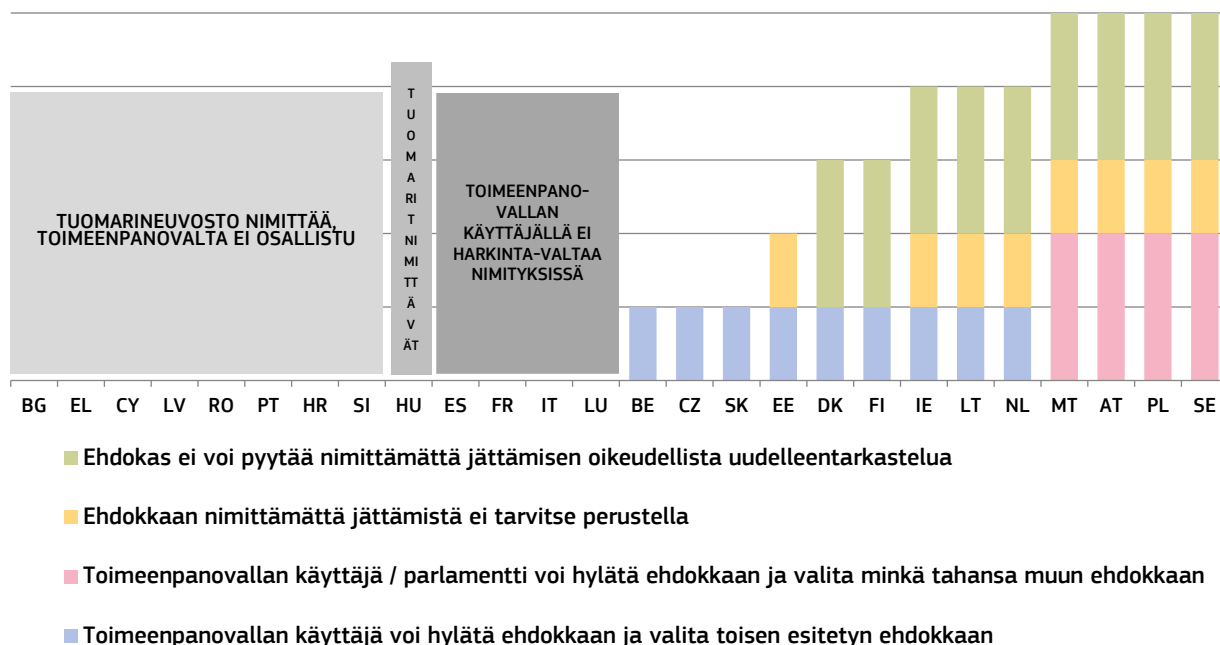
toimivaltainen ministeri ja sovittelukomitea yhdessä, jos tuomarineuvosto vastustaa nimitystä. Joissakin osavaltioissa tuomarit valitsee osavaltion parlamentti ja nimittää osavaltion toimeenpanovallan käyttäjä. **Italia:** Esitys: Tuomarineuvosto. Nimittäminen: Tasavallan presidentti. **Kypros:** Esittävää viranomaista ei ole. Muutoksenhakutuomioistuimen presidentti ja jäsenet, aluetuomioistuinten hallinnolliset päälliköt tai erityistuomioistuimen presidentti (riippuen tehtävästä) sekä Kyproksen asianajajaliiton puheenjohtaja ja ylin syyttäjä voivat esittää vain lausuntonsa/näkemyksensä. Nimittäminen: Ylin tuomarineuvosto. **Latvia:** Esitys: Tuomariehdokkaiden valintakomitea. Nimittäminen: Tuomarineuvosto. **Liettua:** Kaavio kuvastaa ensimmäisen alue- ja piirituomioistuinten puheenjohtajien nimittämistä. Esitys: Tuomariehdokkaiden valintakomitea sekä tuomarineuvoston pakollinen suositus. Nimittäminen: Tasavallan presidentti. Parlamentti nimittää muutoksenhakutuomioistuimen puheenjohtajat. **Luxemburg:** Esitys: Kansallinen oikeusneuvosto. Nimittäminen: Suurherttua. **Malta:** Presidentti nimittää korkeimman oikeuden presidentin parlamentin päätöslauselman mukaisesti, jota tukee vähintään kaksi kolmasosaa kaikista parlamentin jäsenistä. **Ranska:** Esitys: Ylin tuomarineuvosto. Nimittäminen: Tasavallan presidentti. **Tšekki:** Kaavio kuvastaa piirituomioistuinten, alueoikeuksien ja alueellisen ylioikeuden tuomioistuinten presidenttejä ja varapresidenttejä koskevaa kehystä. **Espanja:** Vaikka tuomioistuinten presidentit nimitetään virallisesti kuninkaan asetuksella, jonka kuningas (valtionpäämiehenä) ja oikeusministeri allekirjoittavat, kuningas tai oikeusministeri eivät voi vastustaa tuomarineuvoston tekemää sitovaa nimitysesitystä. **Unkari:** Kaavio kuvastaa piirituomioistuinten presidenttien nimittämistä. Nimittämisestä vastaavat alueellisten tuomioistuinten presidentit. Valtakunnallisen tuomioistuinneuvoston presidentti puolestaan nimittää alueellisten tuomioistuinten sekä alueellisten muutoksenhakutuomioistuinten presidentit. Piirituomioistuinten tuomarit muodostavat salaisella äänestyksellä lausunnon avoimena olevan viran hakijoista. **Itävalta:** Esitys: Tuomioistuimen, ylemmän oikeusasteen tuomioistuimen tai korkeimman oikeuden erityisjaosto. Nimittäminen: Liittopresidentti oikeusministerin suosituksesta. **Puola:** Oikeusministeri nimittää tuomarit kuhunkin tuomioistuimeen. **Portugali:** Tuomarineuvosto valitsee ja nimittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten presidentit tuomareiden keskuudesta. Muutoksenhakutuomioistuinten ja korkeimman oikeuden presidentit valitsevat vertaisensa. **Suomi:** Esitys: Tuomarinvalintalautakunta. Nimittäminen: Tasavallan presidentti. **Ruotsi:** Esitys: Tuomareiden esityslautakunta. Nimittäminen: Hallitus.

Kaaviossa 59 kuvataan toimivaltaa, jonka nojalla toimeenpanovallan käyttäjä ja parlamentti nimittävät tuomareita tuomioistuinten presidenteiksi esittävän viranomaisen (kuten tuomareiden tai tuomarineuvoston) esityksestä. Pylvään korkeus riippuu siitä, onko toimeenpanovallan käyttäjällä tai parlamentilla mahdollisuus hylätä ehdokas tuomioistuimen presidentiksi, voiko se tehdä valintansa vain esitettyjen ehdokkaiden joukosta vai voiko se valita ja nimittää jonkun muun ehdokkaan, vaikka kyseinen ehdokas ei olisi toimivaltaisen viranomaisen esittämä. Jos ehdokasta ei nimitetä, tärkeänä takeena on velvollisuus esittää päätöksen syyt¹³⁵ sekä mahdollisuus päätöksen oikeudelliseen uudelleentarkasteluun¹³⁶. Kaavio on tosiseikkoihin perustuva esitys oikeusjärjestelmästä, eikä siinä arvioida laadullisesti takeiden tehokkuutta.

¹³⁵ Asiassa C-896/19, Repubblica ja Il-Prim Ministru, 20.4.2021 annettu tuomio, 71 kohta.

¹³⁶ Yhdistetyissä asioissa C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, A. K. ym., 19.11.2019 annettu tuomio, 145 kohta.

Kaavio 59: Tuomioistuinten presidenttien nimittäminen: toimeenpanovallan käyttäjän ja parlamentin toimivalta* (lähde: Euroopan tuomarineuvostojen verkosto ja EU:n korkeimpien oikeuksien presidenttien verkosto¹³⁷)

* **Bulgaria:** Tasavallan presidentillä on veto-oikeus esitettyyn ehdokkaaseen. Jos presidentti käyttää oikeuttaan, ylimmän tuomarineuvoston on äänestettävä uudelleen sille esitetyistä ehdokkaista. Jos se valitsee saman ehdokkaan uudelleen, presidentin on nimitettävä hänet. **Tšekki:** Laissa ei nimenomaisesti mainita, onko presidentillä valtuudet olla nimittämättä ehdokasta tuomioistuimen presidentin tehtävään. Asiasta ei myöskään ole oikeuskäytäntöä. **Tanska:** Tanskan oikeudellisten nimitysten neuvosto voi ehdottaa oikeusministerille vain yhtä ehdokasta tuomioistuimen presidentin tehtävään, ja suositus on perusteltava. Oikeusministerillä on virallinen nimitysvalta, mutta hän voi poiketa neuvoston suosituksesta vain poikkeustapauksessa. Tällöin ministerin on ilmoitettava asiasta parlamentin oikeudellisten asioiden valiokunnalle. Käytännössä näin ei ole koskaan tapahtunut. **Viro:** Oikeusministeri voi perustaa valintalautakunnan tuomioistuimen presidentin valintaa varten, mutta hänellä ei ole velvollisuutta tehdä niin. Myös silloin kun oikeusministeri päättää perustaa valintalautakunnan, joka esittää ehdokasta tuomioistuimen presidentiksi, valintalautakunnan esitys ei sido ministeriä. Jos ehdokasta ei nimitetä tuomioistuimen presidentin tehtävään, hän voi kääntyä hallintotuomioistuimen puoleen riitauttaakseen valintamenettelyn tuloksen. **Irlanti:** kaavio kuvaa hallituksen toimivaltaa. Perustuslain 13.9 §:n mukaan presidentti voi käyttää nimitysvaltaansa ainoastaan hallituksen suosituksen perusteella (eli kyseessä on perustuslaillinen vaatimus pikemmin kuin käytäntö). **Espanja:** Valtionpäämiehen (kuninkaan) on nimittävänä viranomaisena noudatettava tuomarineuvoston esitystä tuomareiden nimityksistä ja ylennyksistä. Kuninkaalla ei näin ollen ole harkintavaltaa eikä velvollisuutta esittää päätöksen syitä. Kuninkaan päätös on muodoltaan kuninkaan asetus, joka julkaistaan virallisessa lehdessä ja jota ei sellaisenaan voi riitauttaa. Muutosta voi sen sijaan hakea neuvoston aiempaan päätökseen, joka koskee ehdokkaan esittämistä nimitettäväksi tai ylennettäväksi tuomarin virkaan, ensin hallinnollisella valituksella (josta päätetään neuvoston täysistunnossa) ja sen jälkeen viemällä asia korkeimman oikeuden hallintojaoston uudelleentarkasteluun. **Ranska:** Ylin tuomarineuvosto vastaa yksin tuomioistuinten presidenttien (sekä muutoksenhakutuomioistuinten että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten) nimittämisestä. Se tekee niin esitykset kuin päätöksetkin. Nimittävä viranomainen on tasavallan presidentti, joka nimittää tuomarit virallisesti asetuksella mutta jolla ei kuitenkaan ole asiassa harkintavaltaa. Jos neuvosto on valinnut ehdokkaan haastatteluun, neuvoston jäsenet selittävät muille hakijoille, miksi heitä ei ole valittu. Tämä on neuvoston itsensä käyttöön ottama käytäntö, josta ei säädetä laissa.

¹³⁷ Tiedot on kerätty käyttämällä komission tiiviissä yhteistyössä Euroopan tuomarineuvostojen verkoston kanssa laatimaa päivitettyä kyselylomaketta. Jäsenvaltioista, joissa ei ole tuomarineuvostoa tai jotka eivät ole ENCJ:n jäseniä, vastaukset päivitettyyn kyselyyn saatiin korkeimpien oikeuksien presidenttien verkoston avulla.

Italia: Tasavallan presidentti antaa asetuksen korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden presidentin nimittämisestä tuomarikunnan korkeimman neuvoston (CSM) tai hallintotuomareiden tuomarineuvoston (CPGA) esityksen perusteella. Nämä esitykset ovat käytännössä sitovia, eikä tasavallan presidentillä ole tältä osin harkintavaltaa. **Liettua:** Tuomarin virkaan valittu ehdokas nimitetään presidentin asetuksella, eikä valitsematta jääneillä ehdokkailla ole oikeutta hakea tämän säädöksen uudelleentarkastelua tuomioistuimessa. Ehdokas voi kuitenkin hakea valintamenettelyn uudelleentarkastelua korkeimmassa oikeudessa, jos se katsoo, että valintalautakunnan lausuntomenettelyyn on liittynyt ongelmia. (Valintalautakunnan lausunto ei kuitenkaan sido tasavallan presidenttiä.) **Malta:** Kaaviossa kuvattu viranomainen on parlamentti. **Puola:** Oikeusministeri nimittää tuomarit kuhunkin tuomioistuimeen. **Slovakia:** Jos tuomioistuimen presidenttiehdokasta ei nimitetä, nimittävän viranomaisen/elimien on perusteltava päätöksensä ja päätökseen on voitava hakea uudelleentarkastelua korkeimmassa hallinto-oikeudessa tai perustuslakituomioistuimessa. Näin ei kuitenkaan ole koskaan tapahtunut. **Suomi:** Presidentti perustelee päätöksensä, vaikka sitä ei edellytetä laissa.

– Korruptiontorjunta –

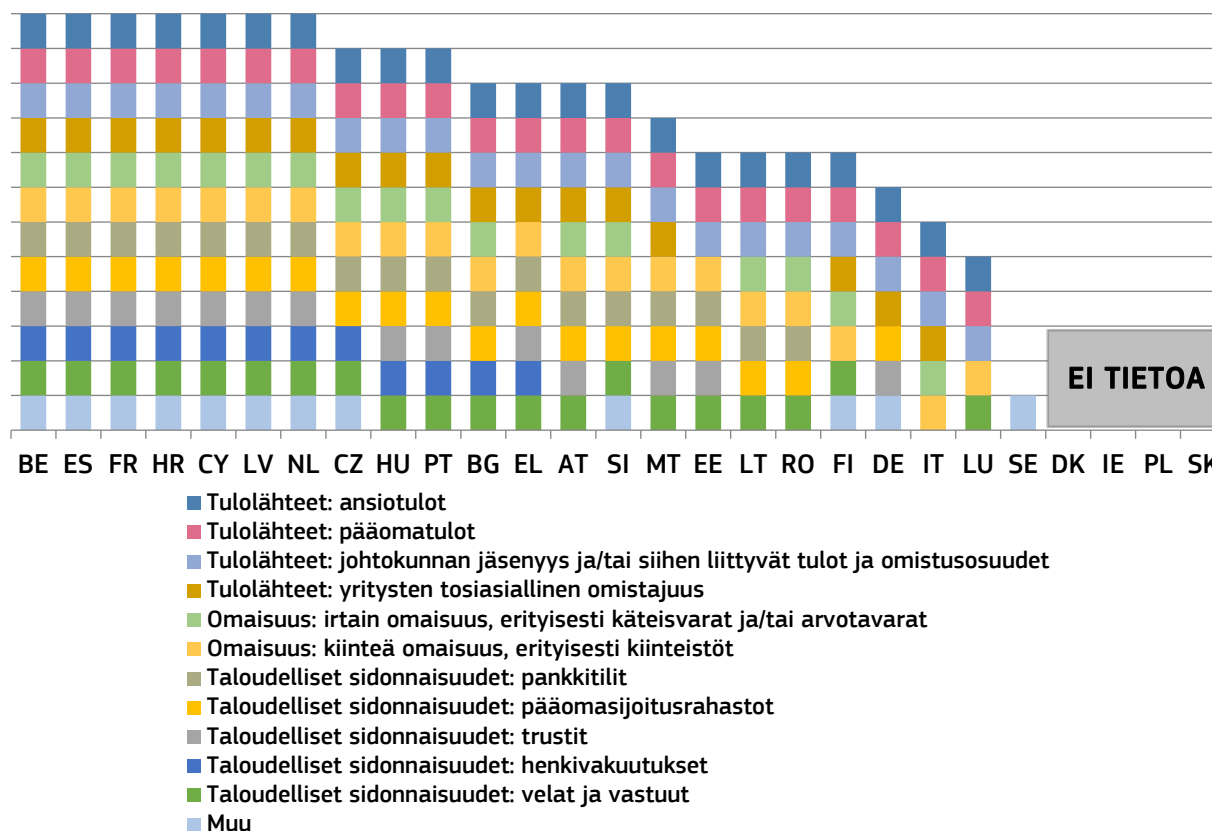
Korruptio on monitahoinen ilmiö, jota esiintyy sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Sillä on kielteisiä vaikutuksia vaurauteen ja talouskasvuun, sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen sekä kestäväan kehitykseen. Komissio seuraa kansallisia korruptiontorjuntakehyksiä vuotuisessa oikeusvaltiokertomuksessa sekä talouspolitiikan EU-ohjausjakson ja elpymis- ja palautumissuunnitelmien mukaisesti ja tarvittaessa osana ehdollisuusasetuksen¹³⁸ mukaista arviointia Komissio antoi 3. toukokuuta 2023 tiedonannon korruption torjunnasta sekä ehdotuksen direktiiviksi korruption torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin¹³⁹. Näissä asiakirjoissa korostetaan korruption ehkäisyn merkitystä lahjomattomuuden kulttuurin edistämiseksi. Tiettyjen virkamiesten velvollisuus antaa varallisuusilmoitus on tunnustettu tässä yhteydessä tärkeäksi välineeksi.

EU:n oikeusalan tulostaulussa 2024 laajennetaan viime vuoden kaavioita esittämällä yleiskatsaus korruption torjuntaan osallistuvien kansallisten elinten toimivaltuuksista keskittyen erityisesti varallisuuden ilmoittamiseen. Julkisten ja vaaleilla valittujen virkamiesten varallisuuden ilmoittaminen on keskeinen väline korruption torjumisessa ja lahjomattomuuden vahvistamisessa. Kaavioissa esitetään varallisuuden ilmoittamiseen liittyvien kansallisten kehysten aineellinen (kaavio 60) ja henkilöllinen soveltamisala (kaavio 61), ja osoitetaan, onko käytössä läpinäkyvyyttä, varallisuusilmoitusten tarkastusta ja seuraamuksia koskevia mekanismeja (kaavio 62). Kansallisen tason järjestelmät voivat vaihdella henkilöllisen soveltamisalan mukaan (esim. parlamentin jäseniin sovelletaan usein eri ilmoitusjärjestelmää kuin tuomareihin ja syyttäjiin). Kaavioissa 60 ja 62 ei kuitenkaan tehdä eroa henkilöllisen soveltamisalan mukaan, vaan niissä ainoastaan kuvataan, käsittääkö varallisuusilmoitusjärjestelmä mainitut osatekijät. Esitetyt tiedot eivät anna kattavaa kuvaa lainsäädännön tai käytännön järjestelmän puutteista.

¹³⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU, Euratom) 2020/2092, annettu 16 päivänä joulukuuta 2020, yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi (EUVL L 433I, 22.12.2020, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj>).

¹³⁹ Ehdotus direktiiviksi korruption torjunnasta (COM(2023) 234) ja yhteinen tiedonanto korruption torjunnasta (JOIN(2023) 12 final).

Kaavio 60: Varallisuusilmoituksia koskevat kansalliset kehykset – aineellinen soveltamisala*
(lähde: Euroopan komissio ja korruptiontorjunnan kansalliset yhteyspisteet¹⁴⁰)

* **Belgia:** Varallisuuden ilmoittamista koskeva lakisääteinen velvollisuus käsittää paitsi yksinomaisessa omistuksessa olevan varallisuuden myös yhteisö- tai yhteisomistuksessa olevan varallisuuden. **Bulgaria:** Ilmoittajien on ilmoitettava varat ja taloudelliset sidonnaisuudet, jotka ylittävät 10 000 Bulgarian levaa (n. 5 110 euroa). **Tšekki:** Ilmoittajien on ilmoitettava tulos, jotka ylittävät 100 000 Tšekin korunaa (n. 3 950 euroa) kalenterivuotta kohti ja jotka on saatu virassaolon aikana mutta jotka eivät ole peräisin suoraan julkisesta virasta. **Saksa:** Ilmoittajien on ilmoitettava ainoastaan sellaiset viiden prosentin ylittävät osuudet yksityisissä yrityksissä tai henkilöyhtiöissä, paitsi jos yksityisen yrityksen tai henkilöyhtiön toiminta liittyy yksinomaan yksityisen omaisuuden vuokraamiseen, leasingiin tai hoitoon. **Espanja:** Ilmoittajien on ilmoitettava irtain omaisuus, jonka yksikköarvo on yli 6 000 euroa, sekä kaupankäyntitarkoituksessa pidettävä rahoitusvarallisuus, joka ylittää 100 000 euron kynnyksarvon. Muita ilmoitettavia varoja ovat muun muassa franchising-omaisuus sekä teollis- ja tekijänoikeudet. **Ranska:** Ilmoitusvelvollisuus kattaa myös vastuut (lainat ja velat) sekä osiin jaetun tai yhteisomistuksessa olevan omaisuuden. Ilmoittajien on ilmoitettava myös muu irtain omaisuus, käteisvarat ja muu varallisuus, mukaan lukien käyttötilit ja osakeoptiot, jos ne ylittävät 10 000 euron kynnyksarvon. Ilmoitettavat tulot käsittävät sekä ansio- että pääomatulot. **Kroatia:** Tulojen osalta on ilmoitettava ainoastaan ansiotulot. Tuomareiden ilmoitusvelvollisuus käsittää sekä hankitun että perityn omaisuuden. Ilmoittajien on ilmoitettava irtain omaisuus (kotitaloustarvikkeita ja vaatteita lukuun ottamatta), joka ylittää 398 000 euron yksilöllisen kynnyksarvon. Lisäksi vain yritysten suora omistus on ilmoitettava. **Unkari:** Esitetyt tiedot eivät estä minkään sovellettavan EU:n lainsäädännön, mukaan lukien ehdollisuusasetus ja elpymis- ja palautumistukivälinettä koskeva asetus, mukaista arviointia, erityisesti tosiasiallisen omistuksen ja pääomasijoitusrahastojen tai kiinteän omaisuuden / kiinteistöjen osalta. **Italia:** Irtain omaisuus on ilmoitettava vain, jos se on rekisteröity julkisiin rekistereihin. **Latvia:** Ilmoittajien on ilmoitettava käteis- ja muut säästöt, lainat ja velat, jotka ylittävät 20 kuukauden vähimmäiskuukausipalkan kynnyksen (vuonna 2022 vähimmäiskuukausipalkka oli 500 euroa). **Liettua:** Ilmoittajien on ilmoitettava rahavarat ja perimättä jääneet varat

¹⁴⁰ Tiedot on kerätty kyselylomakkeella, jonka komissio on laatinut tiiviissä yhteistyössä korruptiontorjunnan kansallisten yhteyspisteiden kanssa.

sekä useita irtaimen omaisuuden lajeja sekä arvopaperit, jotka ylittävät 1 500 euron kynnyksarvon. **Itävalta:** Liittohallituksen jäsenet, valtiosihteerit, aluehallitusten jäsenet, kansallisneuvoston puhemies ja parlamenttiryhmien puheenjohtajat eivät yleensä saa harjoittaa ansiotyötä virkatehtävänsä ohella, ellei parlamentin eturistiriitoja käsittelevä valiokunta ole antanut siihen lupaa. Näin ollen ne eivät myöskään voi ilmoittaa tällaisia ansiotuloja. Parlamentin jäsenten on ilmoitettava sivutoimista saadut tulot. Lisäksi liittohallituksen jäsenten, valtiosihteerien ja aluehallitusten jäsenten on ilmoitettava 14 500 euron kynnyksen ylittävät trustit ja pääomasijoitusrahasto-osuudet. **Romania:** Käteisvarallisuus voidaan ilmoittaa, mutta se ei ole pakollista. Ilmoittajien on ilmoitettava irtain omaisuus, pankkitilit/rahasto-osuudet/sijoitukset ja rahoitusvelat, jotka ylittävät 5 000 euron kynnyksen, edellisen vuoden aikana myyty irtain omaisuus, joka ylittää 3 000 euron kynnyksen, sekä laitoksilta, yrityksiltä jne. saadut lahjat ja etuudet, jotka ylittävät 500 euron kynnyksen. Varallisuusilmoitusta koskeissa säännöissä säädetään myös 5 000 euron kynnyksarvosta, joka koskee jalometalleja, koruja, taide-esineitä, uskonnollisia esineitä, taidekokoelmia ja numismaattisia kokoelmia sekä kansalliseen tai yleiseen kulttuuriperintöön kuuluvia esineitä. **Slovenia:** Varat, jotka ylittävät 10 000 euron kynnyksarvon (luokkaa kohti), on ilmoitettava määrällisesti. Omaisuuserän lajista ei tarvitse ilmoittaa yksityiskohtaisia tietoja. Nämä tiedot voidaan selvittää hallinnollisten menettelyjen yhteydessä. **Suomi:** Ilmoittamiseen sovelletaan tiettyjä kynnyksarvoja, jotka vaihtelevat ilmoittajan aseman ja tehtävän sekä ilmoitettavan varallisuuden mukaan. Kynnyksarvot vaihtelevat 5 000 eurosta (kansanedustajan tehtävän ulkopuoliset tulot) 200 000 euroon (takaukset ja velat). Tulolähteet: ansiotulot ja pääomatulot: sivutoimista saadut tulot on ilmoitettava. Julkisen sektorin palkat ja verotiedot ovat julkisia. Ministerien ei tarvitse ilmoittaa vuotuisia tulojaan tai sijoitustulojaan sidonnaisuusilmoituksessaan. Verotietojen julkisuus koskee kuitenkin myös kaikkia ministereitä. Omaisuus: Irtain omaisuus ei kuulu sidonnaisuusilmoituksen piiriin. Sidonnaisuusilmoituksen sisältö on kuitenkin vakioitu, ja lisäksi hallitus on ottanut käyttöön lahjarekisterin, johon merkitään tiedot ministereiden saamista lahjoista (määräys nro VN/23634/2020). Kansanedustajien sidonnaisuusilmoituksista säädetään eduskunnan työjärjestyksessä. Taloudelliset sidonnaisuudet: Trustit ja pääomasijoitusrahastot: Valtion virkamieslaissa säädetään, että valtion virkamiesten on annettava ”selvitys elinkeinotoiminnastaan, omistuksistaan yrityksissä ja muusta varallisuudestaan”. **Ruotsi:** Ruotsin virkamiehet ovat velvollisia ilmoittamaan rahoitusvälineiden suorista tai välillisistä omistuksista eräiden virkamiesten velvollisuudesta ilmoittaa rahoitusvälineiden omistuksista annetun lain ja asetuksen nojalla.

Kaavio 61: Varallisuusilmoituksia koskevat kansalliset kehykset – henkilöllinen soveltamisala* (lähde: Euroopan komissio ja korruptiontorjunnan kansalliset yhteyspisteet¹⁴¹)

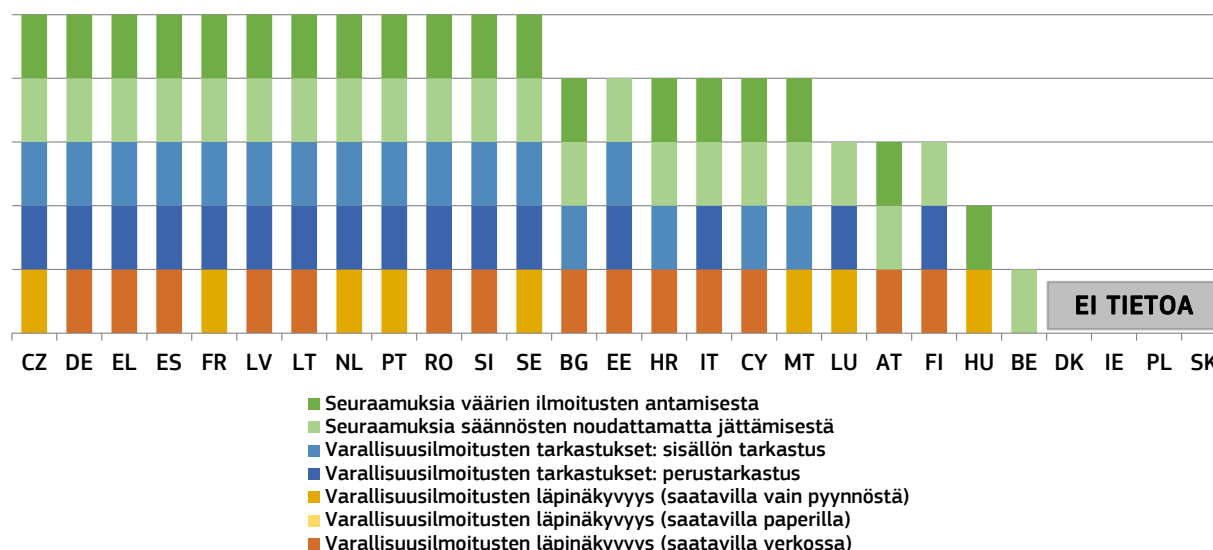
* **Belgia:** Ilmoitukset on toimitettava tuomioistuimelle vuosittain suljetussa kirjekuoressa. **Tšekki:** Henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden lisäksi varallisuusilmoitus koskee virkamiehiä, jotka käsittelevät yli 250 000 Tšekin korunan (n. 9 880 euroa) suuruisia julkisia varoja, tekevät julkisia hankintoja koskevia päätöksiä, tekevät päätöksiä hallinnollisissa menettelyissä tai osallistuvat rikosoikeudellisiin menettelyihin. **Saksa:** Liittohallituksen jäsenet eivät ole velvollisia antamaan varallisuusilmoituksia, koska he eivät saa harjoittaa mitään sivutoimia. Virkamiesten sivutoimia rajoitetaan, mutta jos sivutoimia harjoitetaan niistä on ilmoitettava. Lisäksi on ilmoitettava välittömästi kaikista sivutoimia koskevista muutoksista, erityisesti maksetuista korvauksista. Sama koskee tuomareita ja syyttäjiä. Julkishallinnon työntekijöiden on ilmoitettava työnantajalleen heti kaikista palkallisista sivutoimistaan. Sivutoimia voidaan tietyin edellytyksin rajoittaa tai ne voidaan kieltää. **Kreikka:** Ilmoitus on annettava vuosittain sekä vuoden kuluttua toimikauden päättymisestä. **Kreikka:** Ilmoitus on annettava vuosittain sekä vuoden

¹⁴¹ Tiedot on kerätty kyselylomakkeella, jonka komissio on laatinut tiiviissä yhteistyössä korruptiontorjunnan kansallisten yhteyspisteiden kanssa.

kuluttua toimikauden päättymisestä. **Espanja:** Varallisuusilmoituksista vastaavan toimielimen virkamiesten osalta ainoastaan eturistiriitoihin liittyviä asioita käsittelevän viraston johtaja on velvollinen antamaan tällaisen ilmoituksen. Poliittisten neuvonantajien tai hallituksen jäsenten kabinettien jäsenten osalta ainoastaan kabinettipäälliköillä on velvollisuus antaa ilmoitus. Perheenjäsenet ovat velvollisia antamaan varallisuusilmoituksen vain poikkeustapauksissa. Kaikki johtavassa asemassa olevat keskushallinnon työntekijät eivät ole virkamiehiä. **Kroatia:** Eturistiriitojen ratkaisemisesta vastaavan komission jäsenten on toimitettava ilmoitus lisäksi 12 kuukauden kuluessa toimikauden päättymisestä. Tuomareilla on velvollisuus ilmoittaa kaikista merkittävistä varallisuuden muutoksista virkaan astumisen jälkeen. **Ranska:** Presidentin on annettava ilmoitus toimikautensa alussa ja lopussa, jotta voidaan arvioida, onko varallisuudessa tapahtunut huomattavia muutoksia toimikauden aikana tai sen jälkeen. Puolisot ovat velvollisia antamaan varallisuusilmoituksen vain, jos puolisoiden avioliiton aikana hankkima omaisuus on yhteistä. **Italia:** Kabinettien jäsenet ovat velvollisia antamaan varallisuusilmoituksen vain, jos he ovat virkamiehiä/viranhaltijoita. Hallitukseen kuulumattomat kabinettien jäsenet (esim. neuvonantajat, professorit tai assistentit) eivät ole velvollisia antamaan varallisuusilmoitusta. Lähimmät perheenjäsenet ja muut sukulaiset sekä puolisot, jotka eivät ole asumuserossa, ovat velvollisia antamaan varallisuus- ja tuloilmoituksen vain, jos asianomainen perheenjäsen tai puoliso suostuu siihen. **Latvia:** Henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden lisäksi varallisuuden ilmoittamista koskevaa vaatimusta sovelletaan julkisista hankinnoista vastaavan lautakunnan jäseniin, pesähoitajiin, notaareihin ja ulosottomiehiin. **Liettua:** Henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden lisäksi varallisuuden ilmoittamista koskevaa vaatimusta sovelletaan vaalien ehdokkaisiin, virkamiehiin ja heidän perheenjäseniinsä, notaareihin ja heidän perheenjäseniinsä, asevoimien jäseniin, pankin tai muiden luottolaitosten jäseniin sekä heidän perheenjäseniinsä sekä joihinkin poliittisten puolueiden jäseniin ja heidän perheenjäseniinsä. **Luxemburg:** Hallituksen jäsenten on ennen nimittämistään annettava pääministerille uusi, suppeampi ilmoitus. Parlamentin jäsenten on ilmoitettava puhemiehelle kaikista varallisuusilmoitukseensa vaikuttavista muutoksista 30 päivän kuluessa. Valtuutettujen ja hallituksen jäsenten on annettava uusi ilmoitus aina, kun varallisuudessa tapahtuu muutoksia. **Unkari:** Esitetyt tiedot eivät estä minkään sovellettavan EU:n lainsäädännön, mukaan lukien ehdollisuusasetus ja elpymis- ja palautumistukivälinettä koskeva asetus, mukaista arviointia. **Malta:** Puolisot ovat velvollisia antamaan varallisuusilmoituksen vain, jos puolisoiden avioliiton aikana hankkima omaisuus on yhteistä (community of acquests). **Alankomaat:** Varallisuusilmoituksista vastaavan toimielimen virkamiesten on yleensä annettava varallisuusilmoitus, mutta tämä vaatimus vaihtelee toimielimen mukaan. Ylempien lainvalvontaviranomaisten on annettava varallisuusilmoitus. Ylempien rajaviranomaisten on annettava varallisuusilmoitus ainoastaan liitännäistoiminnoista saaduista varoista. Ainoastaan ylempien poliisiviranomaisten perheenjäsenten on pakollista antaa ilmoitus. Syyttäjien, rajavartijoiden ja tuomareiden on annettava varallisuusilmoitus ainoastaan liitännäistoiminnoista saaduista varoista. Poliittiset neuvonantajat sekä virkamiehet ovat velvollisia antamaan varallisuusilmoituksen. Ylempien virkamiesten on annettava varallisuusilmoitus toimikautensa alussa, aina kun uusi tehtävä tai vastuu vaikuttaa taloudellisiin sidonnaisuuksiin ja aina kun taloudellisissa sidonnaisuuksissa tapahtuu muutoksia. **Itävalta:** Kansallisella tasolla annettavat ilmoitukset on annettava kolmen kuukauden kuluessa virkaan astumisesta ja sen jälkeen joka toinen vuosi ja virasta eroamisen jälkeen. Maakunta-, alue- ja paikallistasolla annettavista ilmoituksista säädetään erikseen. Parlamentin jäsenten on annettava ilmoitus kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat liittyneet parlamenttiin, ja sama pätee myös myöhempiin muutoksiin, jotka koskevat töiden aloittamista. Parlamentin jäsenten tuloilmoitukset on annettava vuosittain 30. kesäkuuta mennessä edellisen kalenterivuoden osalta. **Portugali:** Henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden lisäksi varallisuuden ilmoittamista koskevaa vaatimusta sovelletaan oikeusasiamieheen, tasavallan edustajiin Azorien ja Madeiran autonomisilla alueilla, ylimmän tuomarineuvoston jäseniin, hallinto- ja verotuomioistuinten korkeaan neuvostoon ja syyttäjälaitoksen korkeaan neuvostoon. **Romania:** Henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden lisäksi varallisuuden ilmoittamista koskevaa vaatimusta sovelletaan ylimmän tuomarineuvoston jäseniin, tuomareihin ja syyttäjiin rinnastettaviin henkilöihin, tuomioistuinten erikoistuneeseen avustavaan henkilöstöön, oikeusasiamieheen ja sen varahenkilöihin, diplomaatti- ja konsulihenkilöstöön, henkilöihin, jotka toimivat johto- ja valvontatehtävissä koulutusjärjestelmässä ja julkisen terveydenhuoltojärjestelmän valtiollisissa yksiköissä, ammatti- ja työnantajaliittojen ja julkisten laitosten työntekijöihin, kansallisten neuvostojen jäseniin ja rahoitusvalvontaviranomaiseen sekä tiedustelupalveluun. Varallisuusilmoituksessa on ilmoitettava myös aviopuolison ja huollettavana olevien lasten varallisuus. Ammatti- ja työnantajaliittojen tapauksessa ainoastaan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan, sihteerien ja varainhoitajien on annettava varallisuusilmoitus. Romanian tiedustelupalvelun osalta velvoite koskee vain johtajaa, ensimmäistä varajohtajaa ja heidän varahenkilöitään. Varallisuusilmoituksessa on ilmoitettava myös aviopuolison ja huollettavana olevien lasten varallisuus. Lisäksi virkamiesten ja arvohenkilöiden on lain mukaan annettava omaisuuttaan ja sidonnaisuuksiaan koskeva ilmoitus vuosittain (15. kesäkuuta mennessä) ja 30 päivän kuluessa virkaan astumisesta ja siitä eroamisesta. **Slovenia:** Henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden lisäksi varallisuuden ilmoittamista koskevaa vaatimusta

sovelletaan henkilöihin, jotka vastaavat yli 100 000 euron suuruisista julkisista hankinnoista. Lisäksi korruptiontorjuntakomissio voi edellyttää varallisuusilmoituksia myös ilmoittajan puolisoilta, perheenjäseniltä ja muilta ilmoittajaan sidoksissa olevilta henkilöiltä. **Suomi:** Varallisuusilmoituksen antaminen on pakollista ainoastaan niille ylempien lainvalvontaviranomaisten ja erityisoperaatioiden toimeenpanoelimen johtokunnan jäsenille, jotka kuuluvat virkamieslain ylempiä virkamiehiä koskevan määritelmän piiriin. Ilmoitus on annettava heti virkaan astuessa, aina kun varallisuudessa on tapahtunut huomattavia muutoksia ja säännöllisesti vuosittain. **Ruotsi:** Alaikäisten lasten ja puolisoiden on annettava varallisuusilmoitus vain, jos ilmoittaja on hallituksen jäsen. Ilmoittajan holhouksessa olevan alaikäisen lapsen hallussa olevat rahoitusvälineet on myös ilmoitettava. Hallituksen jäsenten on lisäksi ilmoitettava aviopuolisonsa tai kumppaninsa rahoitusvarallisuus. Lisäksi hallitus voi päättää, jos se on tarpeen viranomaisen sisäpiiritiedon olemassaolon takia, että viranomaisen johtoon kuuluvien henkilöiden on ilmoitettava rahoitusvälineiden omistuksistaan. Tällaisissa tapauksissa ilmoitusvelvollisuus koskee keskustason ylimpiä virkamiehiä, kuten toimeenpanoviranomaisten johtajia, pääsihteereitä tai pääjohtajia. Asianomainen viranomainen voi lisäksi päättää, että sama ilmoitusvelvollisuus koskee myös viranomaisen muita työntekijöitä ja toimeksisaajia, joilla on pääsy sisäpiiritietoon työtehtäviensä perusteella. Ylempien virkamiesten ja heidän työntekijöidensä ja toimeksisaajiensa on annettava ilmoitus rahoitusvälineiden omistuksesta vain silloin, kun on kyse arkaluonteisen sisäpiiritiedon käsittelystä, ja jos hallitus pyytää tällaisia tietoja.

Kaavio 62: Varallisuusilmoituksia koskevat kansalliset kehykset – läpinäkyvyys, tarkastukset, seuraamukset* (lähde: Euroopan komissio ja korruptiontorjunnan kansalliset yhteyspisteet¹⁴²)

* 'Varallisuusilmoitusten läpinäkyvyys (saatavilla verkossa/paperilla)' tarkoittaa, että varallisuusilmoitukset annetaan verkossa tai paperilla. Jos vaihtoehdoksi on valittu 'saatavilla vain pyynnöstä', se tarkoittaa oletusarvoisesti sitä, että ilmoitukset eivät ole saatavilla verkossa tai paperilla. **Saksa:** Tiedot koskevat ainoastaan Saksan parlamenttia (Bundestag). **Läpinäkyvyys – Belgia:** Vuosittain julkaistaan ainoastaan toimeksiannoista, tehtävistä ja ammatin harjoittamisesta saadut korvaukset. **Tšekki:** Tuomareiden, syyttäjien ja asevoimien jäsenten ilmoituksia ei julkaista. **Viro:** Varallisuusilmoituksiin pääsee tutustumaan vain tunnistautumalla. **Kreikka:** Ainoastaan poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden varallisuusilmoitukset julkaistaan ja vain kolmen vuoden ajaksi. **Ranska:** Hallituksen jäsenten ja läpinäkyvyydestä vastaavan viranomaisen (HATVP) varallisuusilmoitukset julkaistaan viranomaisen verkkosivustolla. Senaattorien sekä Ranskan ja EU:n parlamenttien jäsenten ilmoituksiin voi tutustua prefektuureissa. Muiden ilmoittajien ilmoituksia ei julkaista. **Kypros:** Puolisoiden ja lasten varallisuusilmoituksia ei julkaista. **Latvia:** Valtiosalaisuuksia koskevan lain piiriin kuuluvien virkamiesten varallisuusilmoituksia ei julkaista. **Liettua:** Suurin osa ilmoituksista julkaistaan. Joidenkin virkamiesten tiedot pidetään luottamuksellisina. **Unkari:** Esitetyt tiedot eivät estä minkään sovellettavan EU:n lainsäädännön, mukaan lukien ehdollisuusasetus ja elpymis- ja

¹⁴² Tiedot on kerätty kyselylomakkeella, jonka komissio on laatinut tiiviissä yhteistyössä korruptiontorjunnan kansallisten yhteyspisteiden kanssa.

palautumistukivälinettä koskeva asetus, mukaista arviointia, erityisesti ilmoitusten läpinäkyvyyden ja julkaisemisen osalta, koska kaikkia kaaviossa 61 lueteltuja virkamiesryhmiä (kuten tuomareita) ei vaadita julkistamaan varallisuusilmoituksiaan ja koska joissakin tapauksissa julkaisumuoto ei ole riittävä julkisen seurannan tai tehokkaan todentamisen mahdollistamiseksi. Ainoastaan korkeimman oikeuden presidentin, valtakunnallisen tuomioistuinneuvoston presidentin ja valtakunnansyyttäjän sekä korkeiden poliittisten johtajien varallisuusilmoitukset julkaistaan. Ilmoitukset poistetaan vuoden kuluttua toimikauden päättymisestä. **Alankomaat:** Edustajainhuoneen jäseniä koskevat rekisterit ovat julkisesti saatavilla verkossa viime vuosien osalta. Sitä aiempien vuosien osalta tiedot ovat saatavilla vain pyynnöstä. **Slovenia:** Vain varallisuusilmoituksia koskevat muutokset julkaistaan ja ainoastaan ylimmän tason poliitikkojen (parlamentin jäsenet, ministerit) ja keskeisten toimielinten virkamiesten (esim. perustuslakituomioistuimen tuomarit) osalta yhden vuoden ajaksi toimikauden päättymisestä. Julkaistut tiedot ovat pitkälle anonymisoituja ja objektiivisia. **Suomi:** Ansiotulotietoja ei julkaista. Ministerien yksityisiä sidonnaisuuksia koskevat ilmoitukset ovat saatavilla verkossa sekä valtioneuvoston että eduskunnan verkkosivuilla, ja valtioneuvoston kirjelmiä yksityisistä sidonnaisuuksista voi pyytää esimerkiksi valtioneuvoston kanslian kirjaamosta paperiversiona (viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaisesti). **Ruotsi:** Vain osa varallisuusilmoituksista (esim. hallituksen jäsenten ilmoitukset) on pyynnöstä saatavilla, jos ne eivät ole salassa pidettäviä. Varallisuusilmoituksia on mahdollista pyytää tietojen julkista saatavuutta koskevan periaatteen mukaisesti, mutta ilmoitukset voivat olla salassa pidettäviä. Hallituksen jäsenet ja valtiosihteerit ovat antaneet suostumuksensa varallisuusilmoitustensa julkistamiseen. **Tarkastukset – Belgia ja Slovenia:** Tarkastuksia tehdään ainoastaan, jos epäillään väärinkäytöksiä. **Italia:** Italian kilpailuviranomainen (AGCM) tarkastaa ainoastaan hallituksen jäsenten varallisuusilmoitukset. **Unkari:** Esitetyt tiedot eivät estä minkään sovellettavan EU:n lainsäädännön, mukaan lukien ehdollisuusasetus ja elpymis- ja palautumistukivälinettä koskeva asetus, mukaista arviointia, erityisesti ilmoitusten läpinäkyvyyden ja julkaisemisen osalta, koska kaikkia kaaviossa 60 lueteltuja virkamiesryhmiä (kuten tuomareita) ei vaadita julkistamaan varallisuusilmoituksiaan ja koska joissakin tapauksissa (esim. parlamentin jäsenten osalta) julkaisumuoto ei ole riittävä julkisen seurannan mahdollistamiseksi. Lisäksi seuraamusjärjestelmää, jolla puututaan vaatimusten noudattamatta jättämiseen, on uudistettava. **Malta:** Tarkastus suoritetaan välittömästi ilmoituksen toimittamisen jälkeen. Se voidaan kuitenkin myös toistaa muiden toimivaltaisten viranomaisten pyynnöstä. **Itävalta:** Laissa ei säädetä muodollisesta tarkastusprosessista, mutta koska ilmoitus on annettava säännöllisesti, tilintarkastustuomioistuin havaitsee kaikki poikkeukselliset varallisuuden lisäykset ja ilmoittaa niistä kansallisneuvoston/maakuntaparlamentin puhemiehelle. Lisäksi eturistiriitoja käsittelevä valiokunta voi pyytää virkamiehiä toimittamaan lisätietoja varallisuudestaan, jos epäilyksiä ilmenee. **Romania:** Tarkastuksia tehdään ainoastaan tiedotusvälineiden tai luonnollisten tai oikeushenkilöiden ilmoitusten perusteella (myös kohdennettujen operaatioiden perusteella) tai kun ilmoittaja ei ole toimittanut varallisuusilmoitusta. **Seuraamukset – Bulgaria:** Kansallinen verovirasto tai rikoksella saatujen varojen takavarikoinnista vastaava toimikunta käsittelee ainoastaan tapaukset, joissa selittämättömän varallisuuden arvo on yli 5 000 Bulgarian levaa (n. 2 550 euroa). **Ranska:** Seuraamuksiin kuuluvat sakot, vankeusrangaistus ja tiettyjen virkamiesten nimityksen mitätöinti sekä kielto toimia julkisessa virassa. **Italia:** Kansallinen korruptiontorjuntaviranomainen (ANAC) arvioi hallituksen ja senaatin jäsenten ilmoitusten julkaisemisen asiaankuuluvilla verkkosivuilla. **Romania:** Jos ilmoitusta ei anneta lainkaan tai se annetaan vasta lakisääteisen määräajan jälkeen, asianomaiselle henkilölle määrätään sakko, ja laiminlyönti voi käynnistää arviointimenettelyn. Tarkastusmenettely voidaan käynnistää myös viran puolesta tiedotusvälineiden tai muiden lähteiden kautta kerättyjen tietojen perusteella. **Suomi:** Väärien ilmoitusten osalta myös virkamieslain mukaiset toimenpiteet ovat mahdollisia seuraamuksia.

– Kansallisten syyttäjälaitosten toimintaa koskevat takeet EU:ssa –

Syyttäjälaitoksella on tärkeä asema rikosoikeudellisessa järjestelmässä ja jäsenvaltioiden välisessä yhteistyössä rikosasioissa. Kansallisen syyttäjälaitoksen moitteeton toiminta on ratkaisevan tärkeää, jotta rikollisuutta, myös talousrikollisuutta, kuten rahanpesua ja korruptiota, voidaan torjua tehokkaasti. Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä tehtyyn puitepäätökseen¹⁴³ liittyvän unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan syyttäjäviranomaista voidaan pitää rikosoikeuden alan oikeudenkäytöstä vastaavana jäsenvaltion oikeusviranomaisena eurooppalaisen pidätysmääräyksen myöntämiseksi ja täytäntöönpanemiseksi silloin, kun se pystyy

¹⁴³ Neuvoston puitepäätös 2002/584/YOS eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (EYVL L 190, 18.7.2002, s. 1).

toimimaan riippumattomasti siten, ettei ole olemassa riskiä, että siihen kohdistuu yksittäisessä asiassa, suoraan tai välillisesti, toimeenpanevan elimen, kuten oikeusministerin, määräyksiä tai ohjeita.¹⁴⁴

Kansallisten syyttäjälaitosten organisaatio vaihtelee EU:ssa, eikä yhtä yhtenäistä kaikissa jäsenvaltioissa käytössä olevaa organisaatiomallia ole. Euroopan neuvoston havaitseman laajalle levinneen suuntauksen mukaan syyttäjälaitoksen toiminta on kuitenkin järjestetty aiempaa riippumattomammin sen sijaan, että se toimisi toimeenpanovallan käyttäjän alaisuudessa tai olisi yhteydessä siihen.¹⁴⁵ Euroopan syyttäjien neuvoa-antavan neuvoston mukaan tehokas ja riippumaton syyttäjälaitos, joka sitoutuu ylläpitämään oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia oikeudenkäytössä, on yksi demokraattisen valtion tukipylväistä.¹⁴⁶

Kansallisten syyttäjien nimittämismenettelyt voivat vaikuttaa syyttäjälaitoksen riippumattomuuteen. Kansallisen oikeusjärjestelmän mallista tai sen taustalla olevasta oikeusperinteestä riippumatta jäsenvaltioiden on eurooppalaisten normien mukaan ryhdyttävä tehokkaisiin toimenpiteisiin sen takaamiseksi, että syyttäjät pystyvät hoitamaan ammatillisia

¹⁴⁴ Unionin tuomioistuimen tuomio 27.5.2019, O. G. ja P. I. (Lyypekin ja Zwickaun yleisen syyttäjän virasto), yhdistetyt asiat C-508/18 ja C-82/19, PPU, ECLI:EU:C:2019:456, 73, 74 ja 88 kohta; tuomio 27.5.2019, C-509/18, 52 kohta, ECLI:EU:C:2019:457; ks. myös tuomiot 12.12.2019, Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg ja Openbaar Ministerie (Lyonin ja Toursin yleiset syyttäjät), yhdistetyt asiat C-566/19 PPU ja C-626/19, ECLI:EU:C:2019:1077; Openbaar Ministerie (Ruotsin syyttäväviranomaisen), C-625/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1078, ja Openbaar Ministerie (Brysselin virallinen syyttäjä), C-627/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1079; tuomio 24.11.2020, A. Z., C-510/19, ECLI:EU:C:2020:953, 54 kohta. Ks. myös tuomio 10.11.2016, *Kovalkovas*, C-477/16 PPU, ECLI:EU:C:2016:861, 34 ja 36 kohta, ja tuomio 10.11.2016, *Poltorak*, C-452/16 PPU, ECLI:EU:C:2016:858, 35 kohta, joka koskee termiä ”lainkäyttövalta”, ”joka on oikeusvaltion toiminnalle tunnusomaisen vallanjako-opin mukaisesti erotettava täytäntöönpanovallasta”. Ks. myös Euroopan syyttäjien neuvoa-antavan neuvoston (CCPE) lausunto nro 13(2018) syyttäjien riippumattomuudesta, vastuuvollisuudesta ja eettisyydestä, suositus xii.

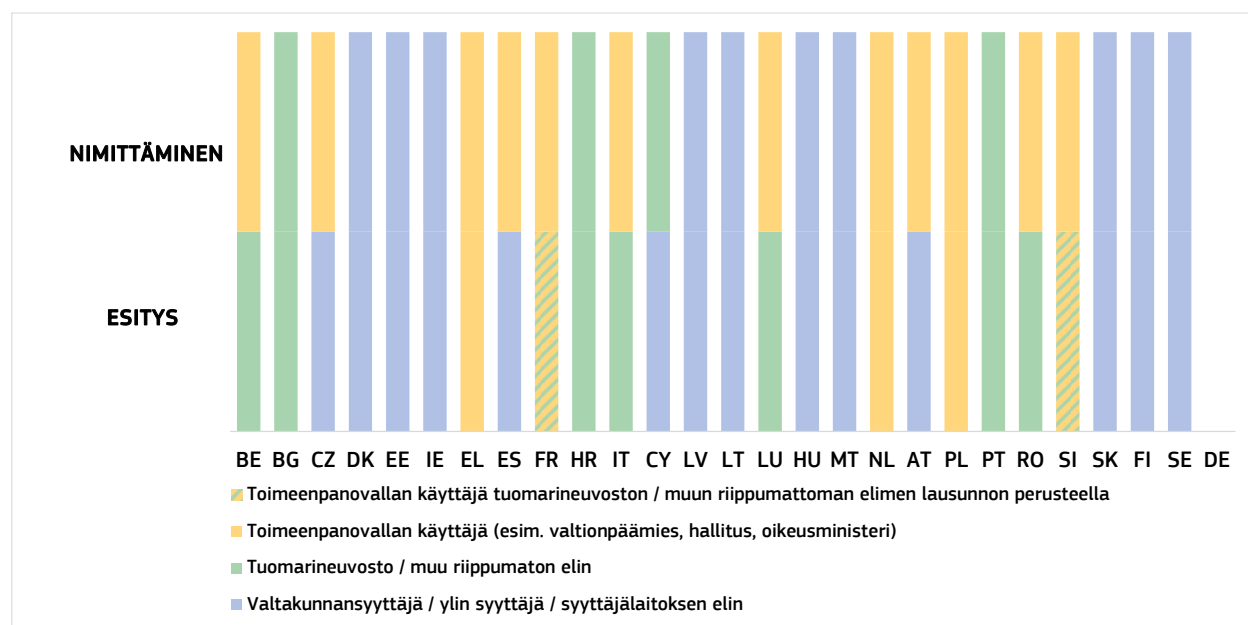
¹⁴⁵ CDL-AD(2010) 040-e, Venetsian komission 85. täysistunnossa hyväksytty oikeuslaitoksen riippumattomuutta käsittelevä raportti: osa II – Syyttäjälaitos (Report on European Standards as regards the Independence of the Judicial System: Part II – the Prosecution Service) (Venetsia 17.–18.12.2010), 26 kohta.

¹⁴⁶ Demokraattisessa yhteiskunnassa sekä tuomioistuinten että tutkintaviranomaisten on oltava vapaita poliittisesta painostuksesta. Riippumattomuuden käsite tarkoittaa, että syyttäjien tehtävien hoitamiseen ei puututa lainvastaaisesti. Näin varmistetaan lainsäädännön ja oikeusvaltioperiaatteen täysimääräinen noudattaminen ja soveltaminen sekä se, että syyttäjiin ei kohdistu minkäänlaista poliittista painostusta tai lainvastaista vaikuttamista. Riippumattomuus ei koske vain syyttäjälaitosta kokonaisuudessaan, vaan myös sen eri elimiä ja yksittäisiä syyttäjiä. Kansallisen oikeusjärjestelmän mallista tai sen taustalla olevasta oikeusperinteestä riippumatta jäsenvaltioiden on eurooppalaisten normien mukaan ryhdyttävä tehokkaisiin toimenpiteisiin sen takaamiseksi, että syyttäjät pystyvät hoitamaan ammatillisia tehtäviään ja velvollisuuksiaan asianmukaisissa oikeudellisissa ja organisatorisissa olosuhteissa. Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei heidän toimintaansa puututa perusteettomasti. Ks. Euroopan syyttäjien neuvoa-antavan neuvoston (CCPE) lausunto nro 15 (2020) syyttäjien roolista hätätilanteissa, erityisesti pandemian aikana, ja lausunto nro 16 (2021) kansainvälisten tuomioistuinten ja sopimuselinten päätösten vaikutuksista syyttäjien riippumattomuuteen käytännössä, 13 kohta. Ks. myös syyttäjälaitoksen asemasta rikosoikeudellisessa järjestelmässä 6. lokakuuta 2000 annettu Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus Rec(2000)19, jäljempänä ”vuoden 2000 suositus”, 4, 11 ja 13 kohta. Euroopan syyttäjien neuvoa-antavan neuvoston (CCPE) lausunto nro 13(2018) syyttäjien riippumattomuudesta, vastuuvollisuudesta ja eettisyydestä, suositukset i ja iii; lahjonnan vastainen valtioiden ryhmittymä (GRECO), neljäs arviointikierron, ”Lahjonnan ehkäiseminen – Parlamentin jäsenet, tuomarit ja syyttäjät”: lukuisissa suosituksissa kehoitetaan ottamaan käyttöön järjestelyjä syyttäjälaitoksen suojaamiseksi rikosasioiden tutkintaan kohdistuvalta epäasianmukaiselta vaikuttamiselta ja häirinnältä.

tehtäviään ja velvollisuuksiaan asianmukaisissa oikeudellisissa ja organisatorisissa olosuhteissa.¹⁴⁷ Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei heidän toimintaansa puututa perusteettomasti.¹⁴⁸

Kaaviossa 63 esitetään kansallisten syyttäjien nimitysmenettelyt. Se ei kata valtakunnansyyttäjän tai muiden vastaavien johtotehtävien nimitysmenettelyjä. Kaaviosta käy ilmi, että syyttäjälaitokset on järjestetty jäsenvaltioissa monin eri tavoin toimeenpanovallan käyttäjän tai oikeuslaitoksen ympärille. Kaaviosta käy myös ilmi valtakunnansyyttäjän ja tuomari-/syyttäjäneuvostojen keskeinen rooli syyttäjien nimittämisessä.

Kaavio 63: Syyttäjien nimittäminen: esittävät ja nimittävät viranomaiset* (lähde: Euroopan komissio yhdessä Nadal-verkoston kanssa¹⁴⁹)

* **Belgia:** Esitys: Tuomarineuvosto. Nimittäminen: Valtionpäämies oikeusministerin suosituksesta. **Tšekki:** Esitys: Valtakunnansyyttäjä. Nimittäminen: Oikeusministeri. **Tanska:** Syyttäjälaitoksen johtajan henkilöstötoimistolla on valtuudet nimittää tai hylätä syyttäjähakemuksia (ensimmäisen oikeusasteen syyttäjiä). Syyttäjiksi hakevien on lähetettävä hakemus yhteiseen rekrytointilautakuntaan, joka koostuu oikeusministeriön, syyttäjälaitoksen johtajan toimiston, poliisiylilaitoksen toimiston, pelastuspalveluviraston, Tanskan tietosuojaviraston, riippumattoman poliisivalituslautakunnan ja kriminaalihuoltolaitoksen edustajista. Hakijoiden on ilmoitettava hakemuksessaan, että he hakevat syyttäjäksi. Lautakunta toimittaa syyttäjälaitoksen johtajan henkilöstötoimistolle hakemukset, joissa ilmoitetaan, että ehdokas haluaa hakea syyttäjäksi. Syyttäjälaitoksen johtajan henkilöstötoimisto päättää, ketkä hakijat kutsutaan henkilöstötoimiston haastatteluun. Haastattelun jälkeen syyttäjälaitoksen johtajan henkilöstötoimisto päättää, voiko hakija edetä tietyn poliisipiirin syyttäjänviraston henkilöstötoimiston haastatteluun. Haastattelun jälkeen syyttäjälaitoksen johtajan henkilöstötoimisto päättää hakijan nimittämisestä tai hylkäämisestä. **Viro:** Esitys: Syyttäjien kilpailukomitea ehdottaa erikoissyyttäjiä, piirisyyttäjiä ja apulaissyyttäjiä; pääsyyttäjät ehdottavat vanhempia syyttäjiä. Nimittäminen: Valtakunnansyyttäjä. **Irlanti:** Esitys: Syyttäjälaitoksen johtajan virasto (tai mahdollisesti Public Appointment Service) järjestää yleensä rekrytointikilpailun julkishallinnon nimityskomitean (CPSA) rekrytointiluvan nojalla. Nimittäminen: Syyttäjälaitoksen johtaja. **Espanja:** Esitys: Kansallinen syyttäjä syyttäjäneuvoston raportin perusteella; kyseisen itsehallintoalueen ylimmän syyttäjäneuvoston kuulemisen jälkeen, jos kyse on sen alueella olevien syyttäjänvirastojen tehtävistä. Nimittäminen:

¹⁴⁷ Euroopan neuvoston ministerikomitean 6. lokakuuta 2000 antama suositus syyttäjänvirastojen asemasta rikosoikeusjärjestelmässä (Recommendation Rec(2000)19 on the role of public prosecution in the criminal justice system), jäljempänä 'vuoden 2000 suositus', 4 kohta.

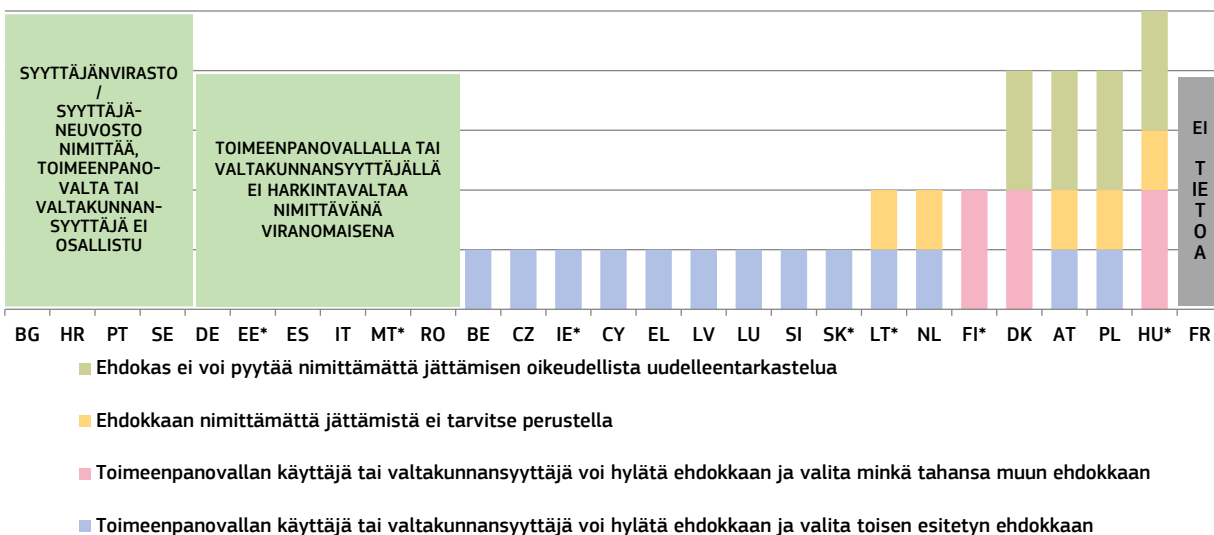
¹⁴⁸ Vuoden 2000 suositus, 11 ja 13 kohta. Ks. myös Euroopan syyttäjien neuvon-antavan neuvoston (CCPE) lausunto nro 13(2018) syyttäjien riippumattomuudesta, vastuuvastuusta ja eettisyydestä (Independence, accountability and ethics of prosecutors), suositukset i ja iii.

¹⁴⁹ Tiedot on kerätty käyttämällä komission tiiviissä yhteistyössä Nadal-verkoston kanssa laatimaa kyselylomaketta.

Hallitus. **Kreikka:** Esitys: Oikeusministeri antaa vuosittain ministerin päätöksen syyttäjähakkaiden pääsykokeesta kansalliseen tuomarikouluun. Valintaprosessiin, josta vastaa viisijäseninen komitea, kuuluu nykyään kirjallisia ja suullisia tehtäviä. Kansalliseen tuomarikouluun päässeiden ehdokkaiden koulutus kestää 16 kuukautta, ja siihen kuuluu sekä teoriaopintoja että käytännön työtä. Koulutuksen jälkeen on koe, jonka tulosten perusteella ehdokkaat järjestetään paremmuusjärjestykseen. Nimitykset tuomioistuimiin määräytyvät heidän sijoituksensa mukaan. Nimittäminen: Ehdokkaat nimitetään syyttäjiksi presidentin asetuksella. **Ranska:** Esitys: Oikeusministeri tuomarineuvoston ei-sitovasta suosituksesta. Nimittäminen: Tasavallan presidentti. **Italia:** Nimittäminen: Oikeusministeri antaa neuvoston ehdotuksesta ministerin määräyksen. Ministeri ei voi käyttää harkintavaltaa syyttäjähakkaiden suhteen, vaan hänen on nimitettävä ehdotettu henkilö. **Kypros:** Esitys: Tasavallan ylin syyttäjä. Nimittäminen: Julkishallinnon komissio ylimmän syyttäjän lausunnon perusteella. **Liettua:** Esitys: Syyttäjien valintakomitea (jäseninä kaksi kollegiaalisen neuvoston nimittämää syyttäjää, kaksi valtakunnansyyttäjän nimittämää syyttäjää sekä yksi tasavallan presidentin, yksi parlamentin puhemiehen ja yksi pääministerin nimittämä jäsen). Nimittäminen: Valtakunnansyyttäjät. **Luxemburg:** Esitys: Kansallinen oikeusneuvosto esittää ehdokasta suurherttuaan nimitettäväksi. Nimittäminen: Suurherttua ilman harkintavaltaa. **Unkari:** Esitys/nimittäminen: Johtava syyttäjä. Erottamisesitys: Johtava syyttäjä. **Alankomaat:** Esitys: Oikeusministeri. Nimityspäätös tehdään kuninkaan asetuksella (nimittävä viranomais on perustuslaillisen käytännön mukaan velvollinen nimittämään syyttäjäksi ehdotetun henkilön). **Itävalta:** Esitys: Neljästä syyttäjäseneestä koostuva riippumaton henkilöstötoimikunta (Personalkommission). Nimittäminen: Liittopresidentti siirtää päätöksenteon oikeusministerille. **Puola:** Esitys ja nimittäminen: Valtakunnansyyttäjät – joka toimii myös oikeusministerinä – kansallisen syyttäjän esityksestä. Toimivaltaisen syyttäjänviraston lautakunta antaa lausunnon syyttäjähakkaiden. Puolan hallituksen 20. helmikuuta 2024 julkaiseman toimintasuunnitelman mukaan oikeusministerin ja valtakunnansyyttäjän virka on tarkoitus jakaa. **Romania:** Esitys: Ylin tuomarineuvosto. Nimittäminen: Presidentti (nimittävä viranomais on lain mukaan velvollinen nimittämään syyttäjäksi ehdotetun henkilön). **Slovenia:** Esitys: Oikeusministeri syyttäjäneuvoston lausunnon perusteella. Nimittäminen: Hallitus. **Slovakia:** Esitys: Valtakunnansyyttäjänviraston valintalautakunnan puheenjohtaja. Nimittäminen: Valtakunnansyyttäjät. **Suomi:** Nimittäminen: Valtakunnansyyttäjät. **Ruotsi:** Esitys ja nimittäminen: Ruotsin syyttäjänviranomaisen henkilöstöjohtaja valtakunnansyyttäjän lausunnon perusteella.

Kaaviossa 64 esitetään yleiskatsaus harkintavaltaan, joka toimeenpanovallan käyttäjällä on kansallisten syyttäjien nimittämisessä, sekä oikeuteen hakea oikeudellista uudelleentarkastelua, jos ehdokasta ei nimitetä.

Kaavio 64: Syyttäjien nimittäminen: toimeenpanovallan käyttäjän ja valtakunnansyyttäjän toimivalta* (lähde: Euroopan komissio yhdessä Nadal-verkoston kanssa¹⁵⁰)

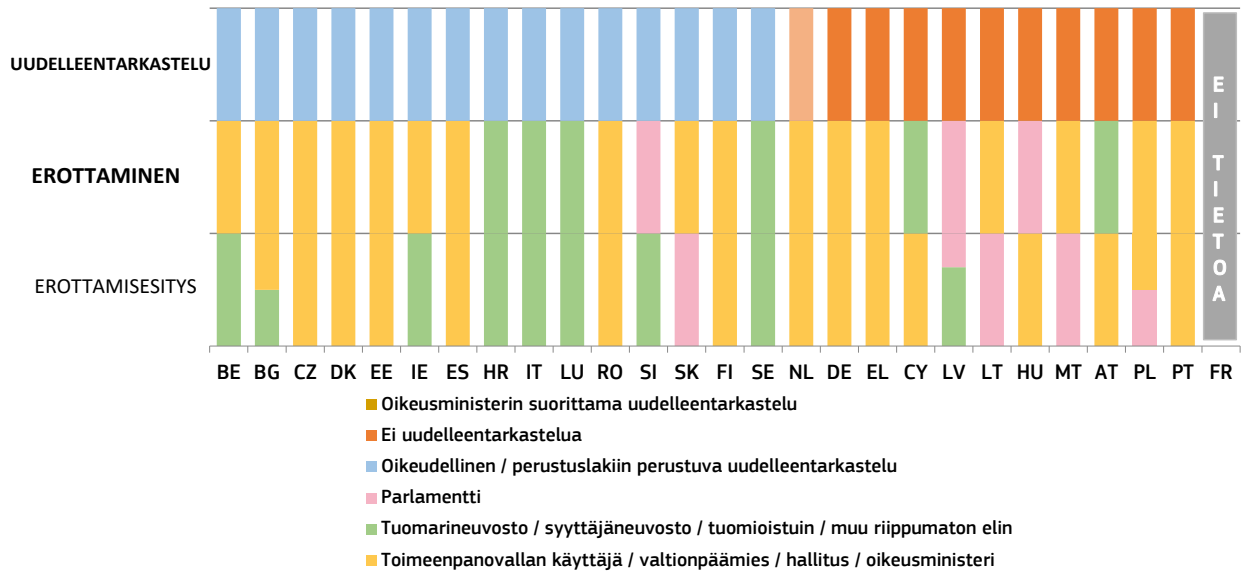
* Kaaviossa esitetään kansalliset puitteet sellaisina kuin ne olivat tammikuussa 2024. Kullekin jäsenvaltiolle annettiin yksi piste, jos toimeenpanovallan käyttäjä voi hylätä esitetyn ehdokkaan ja valita esitettyjen ehdokkaiden joukosta jonkun toisen. Yksi piste annettiin, jos toimeenpanovallan käyttäjä ei ole velvollinen esittämään syitä syyttäjähakkaiden nimittämättä jättämiseen. Kaksi pistettä annettiin, jos toimeenpanovallan käyttäjä voi hylätä ehdokkaan ja valita jonkun muun ehdokkaan. Kaksi pistettä annettiin, jos nimittämättä jättäminen ei johda oikeudelliseen uudelleentarkasteluun. Jäsenvaltiot, joissa valtakunnansyyttäjä on nimittävä viranomais, on

¹⁵⁰ Tiedot on kerätty käyttämällä komission tiiviissä yhteistyössä Nadal-verkoston kanssa laatimaa kyselylomaketta.

merkitty tähdellä (*). **Belgia:** Oikeusministeri voi kieltäytyä nimittämästä korkean oikeusneuvoston esittämää ehdokasta, mutta asia palautetaan tällöin korkeaan oikeusneuvostoon, joka voi joko esittää samaa ehdokasta eri tai paremmilla perusteilla tai esittää toista ehdokasta. Oikeusministerillä ei ole valtuuksia nimittää toista henkilöä itse. **Saksa:** Työnantajan on ilmoitettava hakijalle kielteisestä valintapäätöksestä. Julkisten työnantajien on täytettävä tehtävät hakijoiden soveltuvuuden, työsuorituksen ja soveltuvuuden perusteella (paras valitaan). Tämän periaatteen noudattamista voidaan tarkastella uudelleen tuomioistuimessa. Jos asia ratkaistaan kantajan eduksi, julkisen työnantajan on tehtävä valintapäätös uudelleen ottaen huomioon tuomioistuimen oikeudellinen lausunto. Valintapäätöksen ei kuitenkaan tarvitse olla kantajan kannalta myönteinen. **Irlanti:** Kaikissa virkamiesten rekrytointikilpailuissa noudatetaan virkamiesten nimittämistä ja julkishallinnon tehtäviin nimittämistä koskevia käytännesääntöjä. Käytännesäännöt julkaisee julkishallinnon nimityskomitea (Commission for Public Service Appointments, CPSA). Jos hakija on tyytymätön valintamenettelyn tulokseen, hänellä on käytännesääntöjen mukaan oikeus pyytää menettelyn aikana tehdyn päätöksen uudelleentarkastelua tai tehdä valitus siitä, että valintamenettely oli epäoikeudenmukainen. Hakijoilla on myös oikeus saada palautetta siitä, miten he suoriutuvat kilpailussa. **Espanja:** Vuoden 2022 syyttäjälaitoksen työjärjestyksen (Reglamento) 27 artiklan mukaan hakija, joka ei läpäise kurssia tai joka ei ole voinut osallistua kurssille tai suorittaa kurssia asianmukaisesti perustellun ylivoimaisen esteen vuoksi, voi toistaa kurssin seuraavassa avoimessa kilpailussa, johon hän osallistuvat, kuten 26. huhtikuuta annettulla kuninkaallisella asetuksella 312/2019 hyväksyttyjen oikeusalan tutkimuskeskuksen perussäännön ehtoissa edellytetään. Jos hakija ei läpäise tätä toista kurssia, hänet suljetaan lopullisesti menettelystä ja hän menettää kaikki mahdollisuudet tulla valituksi syyttäjälaitoksen palvelukseen suorittamiensa kokeiden perusteella (ks. myös LOPJ 309 § oikeuslaitoksen osalta). Kurssin suorittamatta jättäminen on siis ainoa syy olla nimittämättä hakijaa syyttäjäksi, ja syyt liittyvät lopulliseen arvosteluun, joka on julkinen mutta joka ei kuulu nimittävän viranomaisen toimivaltaan. **Alankomaat:** Oikeusministeri voi teoriassa päättää olla nimittämättä syyttäjähdokasta, mutta käytännössä näin ei tapahdu koskaan. Syyttäjälaitoksen riippumaton valintakomitea valitsee usein harjoittelijat jo ennen kuin heidät nimitetään syyttäjäharjoittelijaksi. Ministeri ei nimitä syyttäjiä ennen kuin hän on saanut neuvoja syyttäjälaitokselta. Ministerin suorittama nimitys on pelkkä muodollisuus. Koulutusjakson jälkeen valtio nimittää harjoittelijan syyttäjäksi ministerin suosituksesta. Syyttäjäharjoittelijan tai syyttäjän nimittämistä koskevan ministerin päätöksen hylkäämiseksi ei ole uudelleentarkastelu- tai muutoksenhakumenettelyä. Kyseessä on kuitenkin hakijaan vaikuttava viranomaispäätös, johon voi aina hakea muutosta siviilituomioistuimessa. Silloin siitä tulee työkiista. **Itävalta:** Hakija voi hakea muutosta tasa-arvolautakunnalta, joka voi todeta, että lakia on rikottu. Siviilioikeudenkäynnin yhteydessä on myös mahdollista vaatia korvausta menetetyistä tuloista. Kumpikaan näistä toimenpiteistä ei kuitenkaan voi muuttaa nimityspäätöstä. **Ruotsi:** Ruotsin syyttäjäviranomainen on ainoa viranomainen, joka osallistuu syyttäjien rekrytointiin ja päättää, ketkä ehdokkaat nimitetään tai hylätään. Ainoastaan ehdokkaat, jotka ovat hakeneet tiettyä syyttäjän virkaa, voidaan ottaa huomioon.

Kaaviossa 65 tarkastellaan valtakunnansyyttäjien erottamismenettelyjä. Siinä esitetään esittävät ja erottavat viranomaiset sekä muutoksenhakumahdollisuus (esim. tuomioistuimessa tai perustuslakituomioistuimessa).

Kaavio 65: Valtakunnansyyttäjän erottaminen* (lähde: Euroopan komissio yhdessä Nadal-verkoston kanssa¹⁵¹)

* **Belgia:** Syyttäjälaitosta kurinpitotuomioistuimessa edustava syyttäjä ja syyttäjälaitosta kurinpitoasioita käsittelevän muutoksenhakutuomioistuimen istunnossa edustava ylin syyttäjä antavat lausunnon ja ehdottavat kurinpitoseuraamusta (ks. oikeudenkäyntilain 418 §:n 2 momentti). Jos kurinpitotuomioistuin katsoo, että syyttäjälaitoksen syyttäjä olisi erotettava, kurinpitotuomioistuin toimittaa kuninkaalle perustellun ehdotuksen syyttäjän erottamisesta. Kuningas voi poiketa perustellusta päätöksestä ja määrätä toimivaltaisen viranomaisen sen sijaan määräämään muita kurinpidollisia seuraamuksia (ks. oikeudenkäyntilain 418 §:n 3 momentti). Mahdollisen uudelleentarkastelun suorittaa kurinpitoasioita käsittelevä muutoksenhakutuomioistuin. **Bulgaria:** Esitys: Syyttäjäneuvosto. Erottaminen: Tasavallan presidentti. Mahdollisen uudelleentarkastelun suorittaa korkein hallinto-oikeus. **Tšekki:** Esitys: Oikeusministeri. Erottaminen: Hallitus. Mahdollisen uudelleentarkastelun suorittaa korkein hallinto-oikeus. **Tanska:** Esitys: Oikeusministeri. Erottaminen: Kuningas. Valtakunnansyyttäjän irtisanomisen tai erottamisen on muiden virkamiesten tavoin perustuttava perusteltuihin syihin, jotka liittyvät toimielimen olosuhteisiin (esim. riittämättömät varat tai uudelleenjärjestely) tai työntekijän käyttäytymiseen (esim. soveltumattomuus, liiallinen poissaolo sairauden tai yhteistyöongelmien takia). Oikeusministeri päättää valtakunnansyyttäjän erottamisesta, mutta hänen on annettava asiasta suositus kuninkaalle, jolla on lopullinen toimivalta toteuttaa erottaminen. Ennen kuin oikeusministeri antaa suosituksen kuninkaalle, hänen on noudatettava seuraavaa menettelyä: Valtakunnansyyttäjälle on annettava muiden julkisen sektorin työntekijöiden tavoin mahdollisuus esittää huomautuksia tapauksen tosiseikoista ja/tai esittää vastalauseita aiotusta erottamisesta. Lisäksi virkamiesten (myös valtakunnansyyttäjän) osalta virkamieslain 31 §:stä seuraa, että sekä työntekijälle että työntekijäjärjestölle, jolla on neuvotteluoikeudet, on annettava mahdollisuus antaa lausunto ennen suunnitellun erottamisen täytäntöönpanoa. Virkamieslain mukaan virkamiestä (mukaan lukien valtakunnansyyttäjä) ei voi erottaa ammatillisen virheen takia ennen kuin asiasta on järjestetty kuuleminen riippumattoman tuomarin johdolla. Uudelleentarkastelu: Virkamiehen erottamista koskevat päätökset voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. **Saksa:** Esitys ja erottaminen: Oikeusministeri. **Viro:** Esitys ja erottaminen: Oikeusministeri. **Kreikka:** Esitys ja erottaminen: Oikeusministeri. **Irlanti:** Esitys: Komitea, johon kuuluvat i) oikeuslaitoksen johtaja, ii) Irlannin asianajajaliiton yleisneuvoston puheenjohtaja, iii) Incorporated Law Society:n puheenjohtaja, iv) hallituksen sihteri ja v) oikeuskanslerin kanslian vanhempi oikeudellinen avustaja, voi

¹⁵¹ Tiedot on kerätty käyttämällä komission tiiviissä yhteistyössä Nadal-verkoston kanssa laatimaa kyselylomaketta.

antaa hallitukselle raportin, jossa suositellaan valtakunnansyyttäjän erottamista tehtävästään. Lopullisen päätöksen tekee hallitus. **Erottaminen:** Hallitus. **Uudelleentarkastelu:** Perustuslakituomioistuin. **Espanja:** Esitys: Hallitus kuultuaan yleistä oikeusneuvostoa (CGPJ). **Erottaminen:** Kuningas. Lakia muutettiin vuonna 2007 lisätakeiden käyttöön ottamiseksi. Hallituksella ei ole valtuuksia erottaa valtakunnansyyttäjää yksinomaisen harkintansa mukaan. **Uudelleentarkastelu:** Perustuslakituomioistuin. **Italia:** Esitys ja erottaminen: Tuomarineuvosto. **Uudelleentarkastelu:** Korkein oikeus. **Latvia:** Esitys: Tuomarineuvosto, parlamentti, korkeimman oikeuden presidentti. **Erottaminen:** Parlamentti. **Liettua:** Esitys: Parlamentti. **Erottaminen:** Tasavallan presidentti. **Uudelleentarkastelumenettelystä ei ole olemassa sääntelyä eikä käytäntöä.** **Luxemburg:** Esitys: Kansallinen oikeusneuvosto. **Erottaminen:** Kurinpitotuomioistuin. **Uudelleentarkastelu:** Hallinto-oikeus. **Unkari:** Esitys: Tasavallan presidentti. **Erottaminen:** Parlamentti. Parlamentti voi tasavallan presidentin esityksestä erottaa valtakunnansyyttäjän virastaan, jos valtakunnansyyttäjä ei kykene hoitamaan virkaansa liittyviä tehtäviä hänestä riippumattomista syistä. Parlamentin on tasavallan presidentin esityksestä julistettava valtakunnansyyttäjän viraltapano, jos valtakunnansyyttäjä ei täytä virkaansa liittyviä tehtäviä hänen määräysvallassaan olevista syistä tai jos hän on syyllistynyt lainvoimaisella tuomiolla todettuun rikokseen tai jos hän on muutoin tullut virkaansa sopimattomaksi. Valtakunnansyyttäjä voidaan erottaa virastaan myös sen vuoksi, että jokin syyttäjän asemasta annetussa laissa säädetyistä syyttäjän virkaan nimittämisen edellytyksistä ei enää täyty. Päätöksen tämän toteamisesta tekee tasavallan presidentti. Lisäksi tasavallan presidentti tekee päätöksen valtakunnansyyttäjään liittyvän eturistiriidan olemassaolosta. Jos eturistiriita todetaan, valtakunnansyyttäjä erotetaan virastaan. **Itävalta:** Esitys: Oikeusministeriö, **Erottaminen:** Korkein oikeus. **Malta:** Esitys: Parlamentti (2/3 enemmistö). **Erottaminen:** Tasavallan presidentti. **Alankomaat:** Esitys: Oikeusministeri. **Erottaminen:** Kuningas. **Uudelleentarkastelu:** Oikeusministeri. Valtakunnansyyttäjä voi vastustaa erottamispäätöstä. Oikeusministeri tekee päätöksen vastalauseesta. **Puola:** Valtakunnansyyttäjää, joka toimii samanaikaisesti oikeusministerinä, ei ole mahdollista erottaa. Näin ollen ainoa menettely, jolla voidaan saavuttaa vastaava vaikutus, on hallituksen jäsenen (tässä tapauksessa oikeusministerin) erottamismenettely. **Portugali:** Esitys: Hallitus. **Erottaminen:** Tasavallan presidentti. **Romania:** Esitys: Oikeusministeri. **Erottaminen:** Parlamentti. Romanian presidentti erottaa valtakunnansyyttäjän oikeusministerin esityksestä ylimmän tuomarineuvoston syyttäjäosaston lausunnon perusteella. **Uudelleentarkastelu:** Korkein oikeus. **Slovenia:** Esitys: Syyttäjäneuvosto. **Erottaminen:** Kansalliskokous (parlamentti). Ennen päätöksen tekemistä kansalliskokous toimittaa esityksen hallitukselle lausunnon saamiseksi. **Uudelleentarkastelu:** Hallintotuomioistuin. **Slovakia:** Esitys: Parlamentti. **Erottaminen:** Tasavallan presidentti. **Uudelleentarkastelu:** Perustuslakituomioistuin. **Suomi:** Esitys: Oikeusministeri. **Erottaminen:** Tasavallan presidentti. **Uudelleentarkastelu:** Korkein hallinto-oikeus. **Ruotsi:** Esitys ja erottaminen: Valtakunnallinen kurinpitolautakunta.

— Perustuslaillinen toimivalta —

Perustuslakioikeus on tärkeä osa perustuslaillisen demokratian keskinäistä valvontajärjestelmää. Kuten Venetsian komissio on todennut, perustuslakituomioistuimen perustamiselle ei ole yleistä vaatimusta¹⁵². On olemassa useita keinoja varmistaa, että lainsäädäntö- ja täytäntöönpanotoimet ovat perustuslain mukaisia, kuten perustuslainmukaisuuden ennakoarviointi tai jälkikäteisvalvonta joko perustuslakituomioistuimessa tai lainkäyttöelimissä, jotka valvovat konkreettisia lainsäädäntö- tai täytäntöönpanotoimia. Perustuslaillisella toimivallalla on keskeinen rooli unionin oikeuden tehokkaassa soveltamisessa, unionin oikeusjärjestyksen eheyden varmistamisessa ja oikeusvaltion perusperiaatteiden määrittämisessä. Yhteisöjen tuomioistuin tunnusti jo vuonna 1970, että perusoikeuksien eurooppalaisessa suojaamisessa tukeudutaan jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen.¹⁵³ Unionin tuomioistuin on äskettäin muistuttanut, että oikeusvaltion periaatteet, sellaisina kuin niitä on unionin perussopimusten

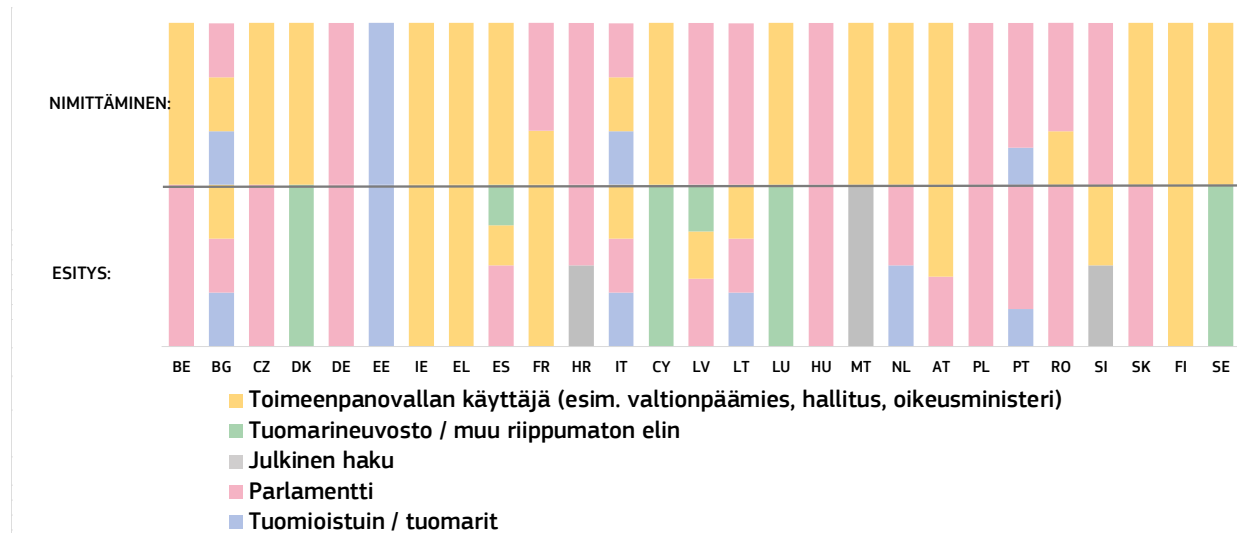
¹⁵² Venetsian komissio, ”Compilation of Venice Commission opinions, reports and studies on constitutional justice”, s. 6; Venetsian komissio, ”Rule of Law Checklist”, 108 kohta.

¹⁵³ Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 17.12.1970, Internationale Handelsgesellschaft, C-11/70, ECLI:EU:C:1970:114.

perusteella kehitetty unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, perustuvat jäsenvaltioidenkin omissa oikeusjärjestyksissään tunnustamiin ja soveltamiin yhteisiin arvoihin.¹⁵⁴

Oikeuslaitoksen järjestäminen, perustuslakituomioistuimen perustaminen, kokoonpano ja toiminta mukaan lukien, kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan.¹⁵⁵ Lisäksi perustuslakituomioistuimet, jos sellaisia on, voivat olla osa oikeuslaitosta. Kuten unionin tuomioistuin on todennut, jäsenvaltioiden on kuitenkin kyseistä toimivaltaa käyttäessään noudatettava unionin oikeuden velvoitteita ja erityisesti unionin perustana olevia arvoja.¹⁵⁶ Venetsian komissio on todennut, että perustuslakituomioistuimen kokoonpano ja tuomareiden nimittämismenettely ovat tärkeimpiä ja arkaluonteisimpia kysymyksiä, jotka liittyvät perustuslailliseen päätöksentekoon ja uskottavan perustuslaillisen järjestelmän säilyttämiseen. Se korosti tarvetta varmistaa perustuslakituomioistuimen tuomareiden riippumattomuus ja ottaa valtion eri elimet ja poliittiset voimat mukaan nimitysprosessiin, jotta tuomareita ei nähdä vain yhden tai toisen poliittisen tahon välineenä.¹⁵⁷ EU:n oikeusalan tulostaulu 2024 perustuu viime vuoden kaavioihin jäsenvaltioissa hyväksytyistä erilaisista ratkaisuksista, joilla varmistetaan perustuslaillisten oikeuksien suojele korkeimmassa oikeusasteessa, ja niiden toimivaltuuksista.¹⁵⁸ Lisäksi kaaviossa 66 esitetään ensimmäinen yleiskatsaus elimistä ja viranomaisista, jotka voivat esittää tai nimittää ehdokkaita perustuslaillista toimivaltaa käyttävän ylimmän oikeusasteen jäseniksi.

Kaavio 66: Perustuslaillista toimivaltaa käyttävän korkeimman oikeusasteen jäsenet: esittävät ja nimittävät viranomaiset* (lähde: Euroopan komissio)

* Tässä kaaviossa on otettu huomioon seuraavat toimivaltaiset elimet: **Belgia:** Cour Constitutionnelle, Grondwettelijk Hof (Belgian perustuslakituomioistuin). **Bulgaria:** Конституционен съд на Република България (Bulgarian tasavallan perustuslakituomioistuin). **Tšekki:** Ústavní soud (Tšekin perustuslakituomioistuin). **Tanska:** Højesteret (Tanskan korkein oikeus). **Saksa:** Bundesverfassungsgericht (liittovaltion perustuslakituomioistuin). Kaikilla tuomioistuimilla on toimivalta valvoa lainsäädännön perustuslainmukaisuutta. Tarkastelussa selvitetään, onko

¹⁵⁴ Unionin tuomioistuimen tuomio 16.2.2022, Unkari v. parlamentti ja neuvosto, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, 237 kohta, ja tuomio 16.2.2022, Puola v. parlamentti ja neuvosto, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, 291 kohta.

¹⁵⁵ Unionin tuomioistuimen tuomio 20.4.2021, Repubblica, C-896/19, ECLI:EU:C:2021:31.

¹⁵⁶ Unionin tuomioistuimen tuomio 22.2.2022, [RS \(Effet des arrêts d'une cour constitutionnelle\)](#), C-430/21, ECLI:EU:C:2022:99, 38 kohta.

¹⁵⁷ Venetsian komissio (CDL-AD(2004)043), 18 kohta.

¹⁵⁸ EU:n oikeusalan tulostaulu 2023, kaaviot 63 ja 64.

säädös hyväksytty perustuslaissa ja parlamentin työjärjestyksessä säädetyn menettelyn mukaisesti ja onko säädöksen sisältö perustuslain mukainen. **Viro:** Riigikohus (korkeimman oikeuden perustuslainmukaisuuden valvontajaosto ja korkeimman oikeuden täysistunto). **Irlanti:** Cúirt Uachtarach na hÉireann (Irlannin korkein oikeus). **Kreikka:** Areios Pagos (korkein oikeus) ja Symvoulío tis Epikrateias (korkein hallinto-oikeus). Kreikassa ei ole perustuslakituomioistuinta. Jokaisella tuomarilla on valtuudet arvioida lain perustuslainmukaisuutta (perustuslain 87 §:n 2 momentti: ”tuomareilla on velvollisuus noudattaa ainoastaan perustuslakia ja lakeja; he eivät missään tapauksessa ole velvollisia noudattamaan perustuslain vastaisesti annettuja säännöksiä”). **Espanja:** Tribunal Constitucional de España (Espanjan perustuslakituomioistuin). **Ranska:** Conseil Constitutionnel (perustuslakineuvosto). **Kroatia:** Ustavni sud Republike Hrvatske (Kroatian tasavallan perustuslakituomioistuin). **Italia:** Corte Costituzionale (perustuslakituomioistuin). **Kypros:** Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (korkein perustuslakituomioistuin). **Latvia:** Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Latvian tasavallan perustuslakituomioistuin). **Liettua:** Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (Liettuan tasavallan perustuslakituomioistuin). **Luxemburg:** Cour constitutionnelle de Luxembourg (Luxemburgin perustuslakituomioistuin). **Unkari:** Alkotmánybíróság (Unkarin perustuslakituomioistuin). Kaikki tuomioistuimet voivat hajautetusti valvoa perustuslainmukaisuutta välittömästi sovellettavien sopimusten suhteen. **Malta:** Constitutional Court (perustuslakituomioistuin). **Alankomaat:** Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaiden korkein oikeus) – Alankomaiden korkein oikeus toimii kassaatiotuomioistuimena siviili-, rikos- ja veroasioissa. **Itävalta:** Verfassungsgerichtshof (Itävallan perustuslakituomioistuin). **Puola:** Trybunał Konstytucyjny (Puolan perustuslakituomioistuin).¹⁵⁹ **Portugali:** Tribunal Constitucional (perustuslakituomioistuin). **Romania:** Curtea Constituțională (Romanian perustuslakituomioistuin). **Slovenia:** Ustavno sodišče Republike Slovenije (Slovenian tasavallan perustuslakituomioistuin). **Slovakia:** Ústavný súd Slovenskej republiky (Slovakian perustuslakituomioistuin). **Suomi:** Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Kaikki tuomioistuimet voivat suorittaa perustuslainmukaisuuden jälkikäteisvalvontaa konkreettisissa tapauksissa. Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus ovat koko oikeuslaitoksen korkein oikeusaste. **Ruotsi:** Högsta Domstolen Högsta och Förvaltningsdomstolen (Ruotsin korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus). Kaikki tuomioistuimet voivat konkreettisia tapauksia ratkaistessaan arvioida, ovatko lait perustuslain tai ylemmän säädöksen mukaisia, ja niiden on jätettävä soveltamatta yhteensopimattomia säännöksiä.

Belgia: Perustuslakituomioistuin koostuu 12 tuomarista, jotka kuningas nimittää eliniäksi luettelosta, jossa esitetään kutakin avoinna olevaa paikkaa varten kaksi ehdokasta, joita edustajainhuone ja senaatti ehdottavat vuorotellen vähintään kahden kolmasosan enemmistöllä läsnä olevista jäsenistä. **Bulgaria:** Perustuslakituomioistuimessa on 12 tuomaria, joista kolmasosan valitsee kansalliskokous, kolmasosan nimittää presidentti ja kolmasosan valitsee korkeimman kassaatiotuomioistuimen ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomareista koostuva yleiskokous. **Tšekki:** Perustuslakituomioistuimessa on 15 tuomaria, jotka nimitetään kymmeneksi vuodeksi. Tšekin presidentti nimittää tuomarit sen jälkeen, kun senaatti (parlamentin ylähuone) on hyväksynyt ehdokkaat. **Saksa:** Perustuslakituomioistuimessa on 16 tuomaria, joista puolet esittää ja nimittää Bundestag (parlamentin alahuone; tehtävän suorittaa vaalilautakunta, jonka 12 jäsentä edustavat suhteellisesti Bundestagissa edustettuina olevia puolueita) ja puolet esittää ja nimittää Bundesrat (osavaltioita edustava parlamentin ylähuone). Jos virka on avoinna yli kaksi kuukautta, vaalilautakunnan on pyydettävä perustuslakituomioistuinta itse ehdottamaan ehdokkaita tuomariksi. **Tanska:** Kuningas nimittää tuomarit virallisesti Tanskan oikeudellisten nimitysten neuvoston (Dommerudnævnelserådet) suosituksen perusteella. Ainoa poikkeus on korkeimman oikeuden presidentti, jonka nimittävät korkeimman oikeuden omat tuomarit. **Viro:** Korkeimman oikeuden täysistunto nimittää vuosittain korkeimman oikeuden presidentin esityksestä kaksi uutta jäsentä perustuslainmukaisuuden valvontajaostoon ja vapauttaa samalla kaksi vanhinta jäsentä perustuslainmukaisuuden valvontajaoston jäsenten tehtävistä. Se ottaa kuitenkin huomioon myös hallinto-, rikos- ja siviilijaostojen tasapuolisen edustuksen perustuslainmukaisuuden valvontajaostossa. **Irlanti:** Hallitus esittää ja tasavallan presidentti nimittää. Hallituksen esitykseen johtava prosessi on kuitenkin epämuodollinen ja voi tapahtua missä tahansa muodossa. **Kreikka:** Kolmen ylimmän tuomioistuimen (korkein hallinto-oikeus, korkein oikeus, tilintarkastustuomioistuin) presidentit nimitetään samaa menettelyä

¹⁵⁹ Euroopan komissio on nostanut kanteen Puolaa vastaan unionin tuomioistuimessa, koska Puolan perustuslakituomioistuin rikkoo EU:n lainsäädäntöä, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_842 (vireillä oleva asia C-448/23, komissio v. Puola). Kyseessä olevassa rikkomusmenettelyssä katsottiin, että Puolan perustuslakituomioistuin ei enää täytä vaatimusta, jonka mukaan tuomioistuimen on oltava riippumaton ja puolueeton ja laillisesti perustettu.

noudattaen: hallitus esittää ja tasavallan presidentti nimittää. **Espanja:** Perustuslakituomioistuimessa on 12 jäsentä, jotka kuningas nimittää. Neljä jäsentä nimitetään kongressin esityksestä (edellyttää kolmen viidesosan enemmistää), neljä jäsentä nimitetään senaatin (Senado) esityksestä (edellyttää samaa enemmistää) ja kaksi jäsentä nimitetään hallituksen esityksestä ja kaksi tuomarineuvoston esityksestä. **Ranska:** Kolme jäsentä nimitetään tasavallan presidentin päätöksellä, joka nimittää myös perustuslakineuvoston puheenjohtajan. Kansalliskokouksen puheenjohtaja nimittää kolme jäsentä ja senaatin puheenjohtaja kolme jäsentä. Myös tasavallan entiset presidentit ovat perustuslakineuvoston jäseniä. **Italia:** Perustuslakituomioistuimessa on 15 tuomaria, joista kolmasosan nimittää parlamentti (yhteisessä istunnossa), yhden kolmasosan nimittää tasavallan presidentti (jolla ei ole suoraa toimeenpanovaltaa) ja yhden kolmasosan nimittävät korkeimmat tuomioistuimet. **Latvia:** Perustuslakituomioistuimessa on seitsemän tuomaria, jotka vahvistetaan virkaansa Saeiman äänten enemmistöllä (vähintään 51 ääntä). Kolme tuomaria vahvistetaan vähintään kymmenen Saeiman jäsenen esityksestä, kaksi tuomaria hallituksen esityksestä ja kaksi tuomaria korkeimman oikeuden täysistunnon esityksestä. Korkeimman oikeuden täysistunto valitsee tuomarit Latvian tasavallan tuomareiden keskuudesta. **Liettua:** Perustuslakituomioistuin koostuu yhdeksästä tuomarista. Heidät nimitetään yhdeksän vuoden toimikaudeksi, jota ei voida uusia. Parlamentti nimittää tuomarit Liettuan tasavallan presidentin, parlamentin puhemiehen ja korkeimman oikeuden presidentin nimeämien ehdokkaiden joukosta. **Luxemburg:** Perustuslakituomioistuin koostuu korkeimman oikeuden presidentistä, hallinto-oikeuden presidentistä, kahdesta kassaatioituomioistuimen neuvonantajasta sekä viidestä tuomarista, jotka suurherttua nimittää korkeimman oikeuden ja hallinto-oikeuden yhteisestä lausunnosta. **Unkari:** Parlamentti valitsee perustuslakituomioistuimen kaikki 15 jäsentä kahden kolmasosan enemmistöllä parlamentin valiokunnan esityksestä. **Malta:** Perustuslakituomioistuimessa on kolme tuomaria, jotka presidentti nimittää tuomareiden nimityskomitean suosituksen mukaisesti. **Alankomaat:** Korkeimman oikeuden tuomareiden komitea laatii luettelon kuudesta ehdokkaasta ja toimittaa sen edustajainhuoneelle, joka valitsee ja asettaa kolme ehdokasta paremmuusjärjestykseen ja kutsuu ainoastaan ensimmäisellä sijalla olevan haastatteluun. Tämän jälkeen oikeusministeri esittää valittua ehdokasta nimittämistä varten. **Itävalta:** Perustuslakituomioistuimeen kuuluu 12 tuomaria sekä presidentti ja varapresidentti. Liittopresidentti nimittää kuusi tuomaria sekä presidentin ja varapresidentin hallituksen esityksestä. Perustuslakituomioistuimen presidentti nimittää kolme tuomaria Nationalratin (parlamentin alahuone) ja kolme tuomaria Bundesratin (osavaltioita edustava parlamentin ylähuone) esityksestä. **Puola:** Perustuslakituomioistuimessa on 15 tuomaria, jotka esittää ja nimittää Sejm (parlamentin alahuone). Puolan lain mukaan tasavallan presidentti vastaanottaa nimitetyiltä tuomareilta virkavalan, mutta kuten perustuslakituomioistuin on todennut, tasavallan presidentillä ei ole tältä osin harkintavaltaa, vaan hänen on vastaanotettava vala ilman aiheutonta viivytystä. **Portugali:** Perustuslakituomioistuimessa on 13 tuomaria, joista kymmenen valitsee ja nimittää parlamentti. Loput kolme tuomaria valitsevat yhdessä parlamentin nimittämät tuomarit. He laativat ehdokasluettelon ja valitsevat loput kolme tuomaria salaisella vaalilla. **Romania:** Perustuslakituomioistuimessa on yhdeksän jäsentä. Heidät nimitetään yhdeksän vuoden toimikaudeksi, jota ei voida jatkaa. Presidentti, senaatti ja edustajainhuone nimittävät kukin kolme jäsentä. Kolme jäsentä uusitaan kolmen vuoden välein. **Slovakia:** Perustuslakituomioistuimessa on 13 tuomaria, jotka nimitetään 12 vuodeksi. Slovakian tasavallan presidentti nimittää tuomarit Slovakian parlamentin esityksestä. **Suomi:** Sekä korkeimman oikeuden että korkeimman hallinto-oikeuden osalta nimittävä viranomainen on tasavallan presidentti ilman nimitysvaihetta. **Ruotsi:** Hallitus nimittää kaikki pysyvät tuomarit määräämättömäksi ajaksi tuomareiden esityslautakunnan suosituksesta. Menettely on sama ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimissa, muutoksenhakutuomioistuimissa ja korkeimmissa oikeuksissa.

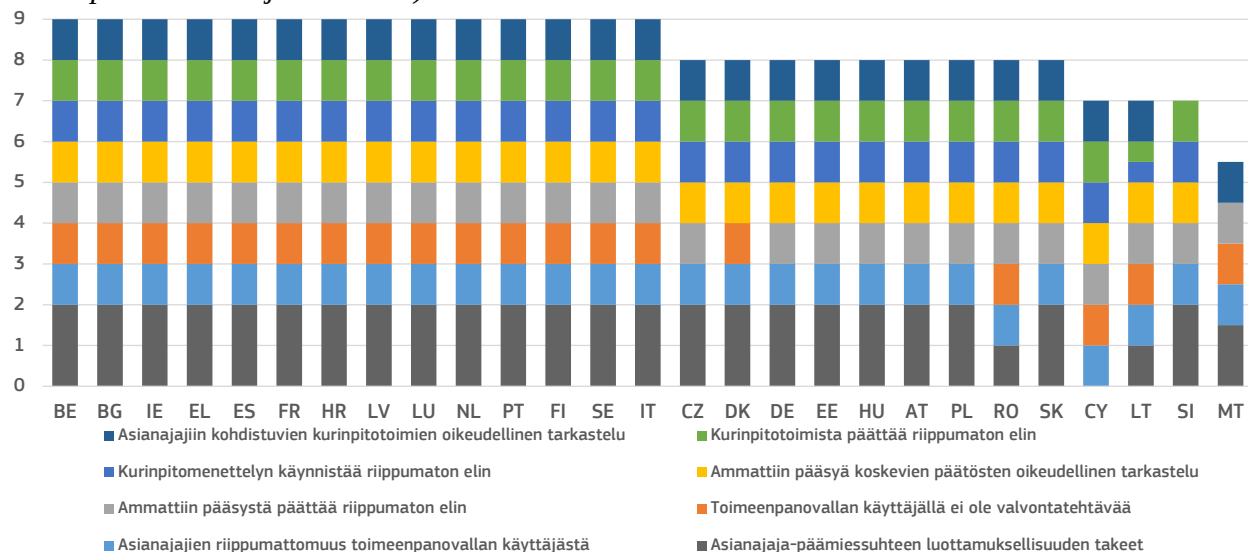
– Asianajajien ja asianajajaliittojen riippumattomuus EU:ssa –

Asianajajilla ja heidän ammattijärjestöillään on keskeinen rooli perusoikeuksien ja oikeusvaltion suojelemisessa.¹⁶⁰ Oikeudenmukainen oikeudenkäyttö edellyttää, että asianajajat voivat vapaasti neuvoa ja edustaa päämiehiään. Asianajajien asema vapaan ammatin harjoittajana ja siitä johtuva

¹⁶⁰ ”Oikeudenkäyntiavustajilla on tärkeä rooli oikeusvaltion ja oikeuslaitoksen riippumattomuuden suojelemisessa sekä vallankäytön jaon ja perusoikeuksien kunnioittamisessa.” Oikeus oikeudenkäyntiavustajan käyttöön ja oikeusvaltioperiaate, puheenjohtajavaltion tausta-asiakirja 3.–4. maaliskuuta 2022 pidettyä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston istuntoa varten: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6319-2022-INIT/fi/pdf>

auktoriteetti auttavat säilyttämään riippumattomuuden, ja asianajajaliitot ovat tärkeässä asemassa asianajajien riippumattomuuden varmistamisessa. Eurooppalaisissa normeissa edellytetään asianajajan ammatin harjoittamisen vapautta ja asianajajaliittojen riippumattomuutta. Niissä vahvistetaan myös asianajajien kurinpitomenettelyjä koskevat perusperiaatteet.¹⁶¹

Kaavio 67: Asianajajien ja asianajajaliittojen riippumattomuus vuonna 2023* (lähde: Euroopan komissio ja CCBE¹⁶²)

* Kullekin jäsenvaltiolle annettiin kyselyn tulosten perusteella enintään 9 pistettä. Kysely tehtiin vuoden 2023 alussa. Asianajaja-päämiessuhteen luottamuksellisuuden takeita koskevasta kysymyksestä annettiin 0,5 pistettä kunkin skenaarion osalta (asianajajan hallussa olevien sähköisten tietojen etsintä ja takavarikointi, asianajajan toimitilojen etsintä, asianajajan ja päämiehen yhteydenpidon kuuntelu, asianajajan tai hänen tilojensa valvonta, asianajotoimiston verotarkastus ja muut hallinnolliset tarkastukset). Kaikista muista täysin täyttyneistä kriteereistä annettiin yksi piste. Pisteitä ei annettu, jos kriteeri ei täytynyt. **Malta:** Vuoden 2020 vastaukset mukautettuina uuteen menetelmään. **Viro:** Oikeusministeriöllä on laajat oikeusapujärjestelmän järjestämisestä koskevat valvontavaltuudet. **Liettua:** Asianajajayhteisöstä annetun lain mukaan asianajajayhteisö voi ryhtyä kurinpitotoimiin asianajajia vastaan. Laissa säädetään kuitenkin, että myös oikeusministerillä on tällainen oikeus. Jos oikeusministeri päättää aloittaa kurinpitotoimet asianajajaa vastaan, asianajajayhteisöllä ei ole sananvaltaa menettelyssä, vaan asia viedään suoraan kurinpitotuomioistuimen käsiteltäväksi. Kurinpitotuomioistuin koostuu viidestä asianajajasta, jotka ovat asianajajayhteisön jäseniä. Asianajajayhteisön yleiskokous valitsee kolme näistä viidestä asianajajasta, ja oikeusministeri nimittää loput kaksi. **Puola:** Oikeusministeriö valvoo asianajajayhteisöä, järjestää asianajajatutkinnon ja valvoo asianajajien vähimmäispalkkioiden järjestelmää (korkeimman asianajajaneuvoston ei-velvoittavan lausunnon perusteella). **Slovenia:** Kurinpitomenettely tapahtuu yksinomaan asianajajayhteisön sisällä. Ensimmäisen asteen kurinpitolautakunnan päätökseen voi hakea muutosta toisen asteen kurinpitolautakunnalta. Toisen asteen kurinpitolautakunnan päätöksiin ei voi hakea muutosta. Tästä säädetään asianajajalain 65 §:ssä: "Asianajajayhteisön kurinpitovelinten päätökset ovat täytäntöönpanokelpoisia." **Slovakia:** Ensimmäisest Slovakiassa asianajajaliiton riippumaton valvontakomitea voi nostaa kanteen valituksen perusteella. Myös oikeusministeri voi kuitenkin aloittaa kurinpitomenettelyn: jos "asianajaja on tehnyt teon, jota voidaan pitää ammatillisena virheenä voimassa olevan lainsäädännön nojalla, valvontakomitean puheenjohtaja tai oikeusministeri (kantajan ominaisuudessa) voi tehdä kyseisen lain mukaisen kurinpitomenettelyn aloittamista koskevan hakemuksen asianmukaiselle asianajajaliiton hallintoelimelle siinä määräjassa, jota sovellettiin kurinpitomenettelyn aloittamisajankohdalla voimassa olleiden säännösten mukaisesti". **Suomi:** Asianajajaliitto toimii julkisena viranomaisena oikeuskanslerin valvonnassa. Oikeuskanslerilla on asianajajalaissa säädetty valta valvoa asianajajia.

3.3.3. Yhteenveto oikeuslaitoksen riippumattomuudesta

Oikeudellinen riippumattomuus on olennainen osa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistettua oikeutta tehokkaasiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa, ja se on välttämätön edellytys tehokkaan oikeussuojan takaamiseksi Euroopan unionista tehdyn

¹⁶¹ Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus nro R(2000)21.

¹⁶² Vuotta 2023 koskevat tiedot on kerätty CCBE:n jäsenten vastauksista kyselylomakkeeseen.

sopimuksen 19 artiklan mukaisesti. Se on tehokkaan oikeuslaitoksen perustekijä ja erittäin tärkeää oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämiseksi, oikeudenkäyntien oikeudenmukaisuuden takaamiseksi sekä kansalaisten ja yritysten oikeusjärjestelmää kohtaan tunteman luottamuksen varmistamiseksi. Tämän vuoksi kansallisten oikeuslaitosten on kaikilta osin noudatettava EU:n oikeudessa vahvistettuja oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevia vaatimuksia, sellaisina kuin unionin tuomioistuin on niitä tulkinnut, ja otettava asianmukaisesti huomioon oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevat eurooppalaiset normit. Vuoden 2024 tulostaulussa esitetään suuren yleisön ja yritysten käsitykset oikeuslaitoksen riippumattomuudesta. Tässä painoksessa esitellään myös joitakin uusia indikaattoreita, jotka koskevat tuomioistuinten presidenttien nimittämistä ja kansallisten syyttäjien nimittämiseen osallistuvia viranomaisia, valtakunnansyyttäjien erottamista, varallisuusilmoitusten tarkastamiseen osallistuvia elimiä sekä perustuslaillista toimivaltaa käyttävien korkeimpien oikeusasteiden jäsenten nimittämistä. Rakenteellisista indikaattoreista ei sinänsä voida tehdä päätelmiä jäsenvaltioiden oikeuslaitosten riippumattomuudesta, mutta niitä on mahdollista käyttää tällaisen analyysin lähtökohtana.

a) Vuoden 2024 tulostaulussa tarkastellaan suurelle yleisölle (Eurobarometri FL540) ja yrityksille (Eurobarometri FL541) suunnattujen kyselytutkimusten perusteella, miten **käsitys oikeuslaitoksen riippumattomuudesta** on muuttunut.

- Kahdeksannesta suurelle yleisölle suunnatusta Eurobarometri-tutkimuksesta (kaavio 51) käy ilmi, että riippumattomuuden katsotaan *parantuneen* tai pysyneen ennallaan 19 jäsenvaltiossa vuoteen 2016 verrattuna, myös neljässä niistä jäsenvaltiosta, joissa on erityisiä haasteita. Edellisvuoteen verrattuna riippumattomuus on suuren yleisön käsityksen mukaan *parantunut* tai pysynyt ennallaan 17 jäsenvaltiossa ja kuudessa niistä jäsenvaltioista, joissa on erityisiä haasteita. Näistä jälkimmäisistä kahdessa jäsenvaltiossa¹⁶³ riippumattomuuden katsotaan edelleen olevan erityisen heikkoa.
- Kahdeksannesta yrityksille suunnatusta Eurobarometri-tutkimuksesta (kaavio 53) käy ilmi, että riippumattomuuden katsotaan *parantuneen* tai pysyneen ennallaan 19 jäsenvaltiossa vuoteen 2016 verrattuna, myös viidessä niistä jäsenvaltiosta, joissa on erityisiä haasteita. Edellisvuoteen verrattuna riippumattomuus on yritysten käsityksen mukaan parantunut tai pysynyt ennallaan 18 jäsenvaltiossa ja seitsemässä niistä jäsenvaltioista, joissa on erityisiä haasteita. Kahdessa jäsenvaltiossa riippumattomuuden katsotaan edelleen olevan erityisen heikko.
- Yleisimpänä syynä käsitykseen tuomioistuinten ja tuomareiden vähäisestä riippumattomuudesta mainittiin, että *hallitus ja poliitikot sekaantuvat oikeuslaitoksen toimintaan tai painostavat sitä*, ja toiseksi yleisimpänä syynä mainittiin *taloudellisten tai muiden intressien vaikutus*. Verrattuna aiempiin vuosiin molemmat syyt ovat edelleen merkittäviä kolmessa jäsenvaltiossa, joissa riippumattomuutta pidetään heikkona (kaaviot 52 ja 54).
- Tärkeimpänä syynä käsitykseen tuomioistuinten ja tuomareiden vahvasta riippumattomuudesta 40 % kaikista vastanneista kansalaisista ja 39 % kaikista vastanneista yrityksistä mainitsi *tuomareiden asemaan perustuvat takeet*.

b) EU:n oikeusalan tulostaulussa on vuodesta 2022 lähtien esitetty Eurobarometri-tutkimuksen tulokset siitä, **kuinka tehokkaana yritykset pitävät lainsäädännön ja**

¹⁶³ Ks. alaviite 22.

tuomioistuinten tarjoamaa investointisuoja yritysten näkemyksen mukaan perusteettomia päätöksiä tai valtion toimimattomuutta vastaan (kaavio 55). Hallinnollinen menettely, vakaus ja lainsäädäntöprosessin laatu sekä tuomioistuinten toiminnan ja omaisuuden suojelun tehokkuus ovat edelleen sijoitussuojaa kohtaan tunnetun luottamuksen kannalta keskeisiä ja yhtä merkittäviä tekijöitä (kaavio 56). Viime vuoteen verrattuna luottamus sijoitussuojaan parani 13 jäsenvaltiossa.

- c) Kaaviossa 57 esitetään päivitetty yhteenvedo tuomarineuvostojen kokoonpanosta niissä maissa, joissa tällaisia elimiä on.
- d) Kaavioissa 58 ja 59 esitetään, miten tuomioistuinten presidentit nimitetään kussakin jäsenvaltiossa. Kaaviossa 58 esitetään viranomaiset, jotka esittävät ehdokkaita tuomioistuinten presidenteiksi, ja viranomaiset, jotka nimittävät presidentit. Kaaviossa 59 kuvataan toimivaltaa, jonka nojalla toimeenpanovallan käyttäjä ja parlamentti nimittävät tuomareita tuomioistuinten presidenteiksi esittävän viranomaisen esityksestä.
- e) EU:n oikeusalan tulostaulussa esitellään toista kertaa useita uusia indikaattoreita, jotka liittyvät korruptiontorjuntaan. Siinä esitetään vertaileva kaavio varallisuusilmoitusten aineellisesta (kaavio 60) ja henkilöllisestä (kaavio 61) soveltamisalasta jäsenvaltioissa sekä siitä, onko käytössä läpinäkyvyyttä, tarkastusta ja seuraamuksia koskevia mekanismeja (kaavio 62).
- f) Kaavioissa 63 ja 64 esitetään, miten syyttäjät nimitetään kussakin jäsenvaltiossa. Kaaviossa 63 esitetään viranomaiset, jotka esittävät ehdokkaita valtakunnansyyttäjiksi, ja viranomaiset, jotka nimittävät valtakunnansyyttäjät. Kaaviossa 64 kuvataan toimivaltaa, jonka nojalla toimeenpanovallan käyttäjä tai valtakunnansyyttäjä nimittävät kansallisia syyttäjiä esittävän viranomaisen esityksestä.
- g) Kaaviossa 65 esitetään ensimmäistä kertaa valtakunnansyyttäjien erottamiseen osallistuvat viranomaiset.
- h) Tulostaulun tässä painoksessa esitetään ensimmäistä kertaa kaaviossa 66 yleiskatsaus viranomaisista, jotka osallistuvat perustuslaillista toimivaltaa käyttävän ylimmän oikeusasteen jäsenten esittämiseen ja nimittämiseen.
- i) Kaaviosta 67 käy ilmi, että vaikka yhdeksässä jäsenvaltiossa toimeenpanovallan käyttäjä valvoo asianajajaliittoa, lakimiesten riippumattomuus on yleensä varmistettu ja he voivat vapaasti harjoittaa asiakkaidensa neuvomiseen ja edustamiseen liittyviä tehtäviään.

4. PÄÄTELMÄT

EU:n oikeusalan tulostaulu 2024 osoittaa, että jäsenvaltioiden oikeuslaitosten toiminnan tehokkuus vaihtelee. Monilla lainkäyttöalueilla on kuitenkin käynnissä toimia oikeuslaitoksen tehokkuuden, laadun ja riippumattomuuden parantamiseksi. Haasteita on silti vielä jäljellä, jotta voidaan varmistaa kansalaisten täysi luottamus kaikkien jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmiin. EU:n oikeusalan tulostaulussa esitetyt tiedot ovat osa seurantaa, joka toteutetaan oikeusvaltioperiaatetta koskevan tarkastelukierroksen puitteissa. Tietoja hyödynnetään myös komission vuotuisessa oikeusvaltiokertomuksessa.